

การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส

นายอับลซอมัด เล็งฮะ

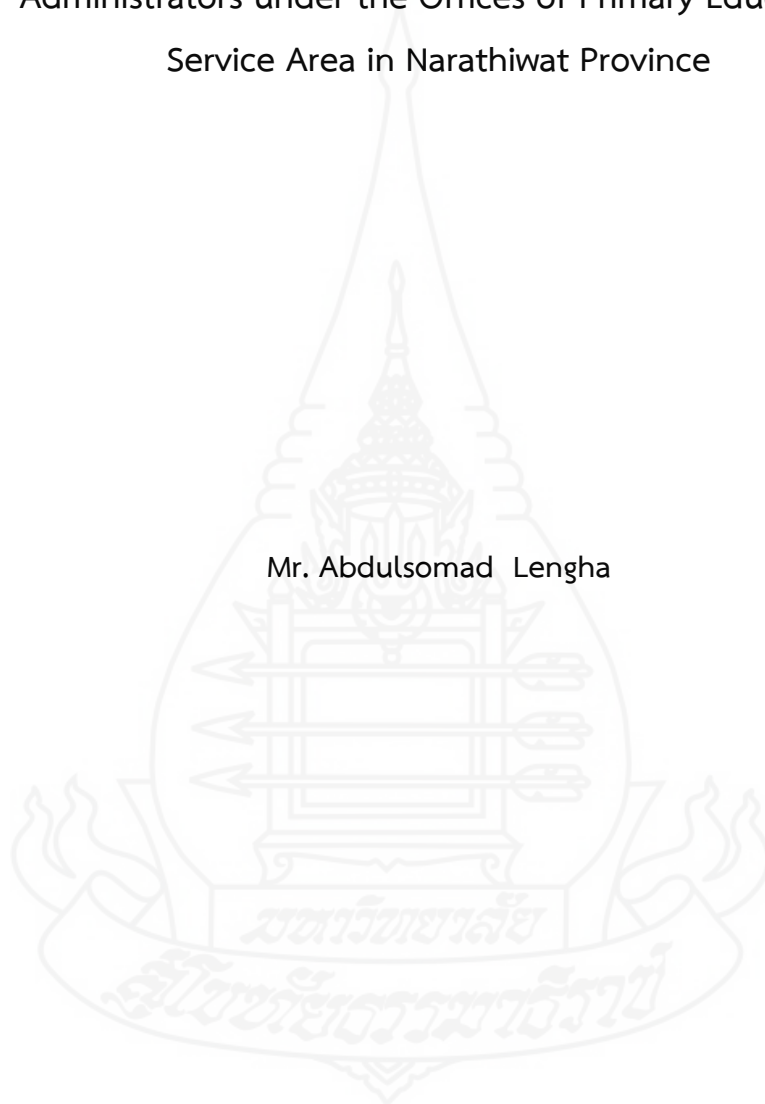

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2557

The Administration of Islamic Study Curriculum by School
Administrators under the Offices of Primary Education
Service Area in Narathiwat Province

Mr. Abdulsomad Lengha

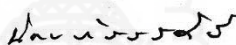
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Educational Administration
School of Educational Studies
Sukhothai Thammathirat Open University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส
ชื่อและนามสกุล นายอับดุลชอหมัด เล็งฮะ
แขนงวิชา บริหารการศึกษา
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูชาติ พ่วงสมจิตร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงเยาว์ อุทุมพร

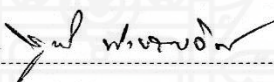
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2558

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

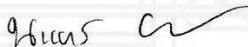
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. นิตยา ภัทสรสิริ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูชาติ พ่วงสมจิตร)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงเยาว์ อุทุมพร)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล)

M-2

ชื่อวิทยานิพนธ์ การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัย นายอับดุลชอมัด เล็งฮะ รหัสนักศึกษา 2542300278

ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูชาติ พวงสมจิตร์ (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงเยาว์ อุทุมพร
ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส (2) เปรียบเทียบระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาโดยจำแนกตาม วุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด และ (3) ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ครูสอนวิชาอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสทั้ง 3 เขต ในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 214 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น สำหรับผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และหัวหน้าวิชาการโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสทั้ง 3 เขต รวม 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยง 0.98 และเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการตีความสร้างข้อสรุปการวิจัยแบบอุปนัย

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในภาพรวมมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (2) ครูอิสลามศึกษาที่แตกต่างกันด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญ สายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน และ (3) สำหรับปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส พบว่า ต้องการแก้ไขปัญหากลับกับด้านงบประมาณมากที่สุด โดยเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณให้มีความเพียงพอ

คำสำคัญ การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส

Thesis title: The Administration of Islamic Study Curriculum by School Administrators under the Offices of Primary Education Service Area in Narathiwat Province

Researcher: Mr. Abdulsomad Lengha; **ID:** 2542300278;

Degree: Master of Education (Educational Administration);

Thesis advisors: (1) Dr. Choochat Phuangsomjit, Assistant Professor;

(2) Dr. Nongyao Utoomporn, Assistant Professor; **Academic year:** 2014

Abstract

This research was a mixed-method research with the following purposes: (1) to study the level of administration of Islamic Study Curriculum by school administrators under the Offices of Primary Education Service Area in Narathiwat province; (2) to compare the levels of administration of Islamic Study Curriculum by school administrators as perceived by Islamic Study teachers classified by general education qualification, Islamic Study qualification, teaching experience, and the supervising Office of Narathiwat Primary Education Service Area; and (3) to study the problems, needs, and guidelines for administration of Islamic Study Curriculum by school administrators under the Offices of Primary Education Service Area in Narathiwat province.

The research sample in the quantitative study consisted of 214 Islamic Study teachers under the three Offices of Primary Education Service Area in Narathiwat province, obtained by stratified random sampling; while the research sample of informants for the qualitative study consisted of 15 school administrators, supervisors, and heads of academic affairs of school, all of which were purposively selected from schools in the three Narathiwat primary education service areas that were offering instruction in the Islamic Study Curriculum. The employed research instrument for the quantitative study was a 5-scale rating questionnaire with reliability coefficient of 0.98; while the research instrument for the qualitative study was a semi-structured interview form. The quantitative study data were statistically analyzed using the percentage, mean, standard deviation, and one-way analysis of variance; while the qualitative study data were analyzed by interpretation in order to derive an inductive conclusion.

Research findings were as follows: (1) the overall administration of Islamic Study Curriculum by school administrators under the Offices of Primary Education Service Area in Narathiwat province was rated at the high level; (2) Islamic Study teachers who were different in general education qualifications, Islamic Study qualifications, teaching experiences, and the supervising offices under which they worked did not significantly differ in their perceptions of administration of Islamic Study Curriculum by school administrators; and (3) regarding the problems, needs, and guidelines for administration of Islamic Study Curriculum by school administrators under the Offices of Primary Education Service Area in Narathiwat province, it was found that the most urgent need was to solve the budget problems, with the proposal for the concerned work agencies to allocate sufficient budget for Islamic Study Curriculum administration.

Keywords: Islamic Study Curriculum administration, School administrator, Office of Narathiwat Primary Education Service Area

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พวงสมจิตร อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงเยาว์ อุทุมพร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ช่วยให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนติดตามการทำวิทยานิพนธ์นี้ อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา ภัสสรสิริ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ เพื่อการปรับปรุงวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ นายอารีสิน เทพลักษณ์ นายพันธราวุธ ศรีแก้ว นายเลิศลักษณ์ สุขแก้ว นายพุฒิพงศ์ อนรรฆพวรรณ และนายซาริฟท์ สือนิ ที่ได้กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ การวิจัยและให้คำแนะนำการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาโรงเรียนของรัฐ หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียน และครูผู้สอนอิสลามศึกษาทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ขอขอบคุณ นางสาวปิยวรรณ ไกรนรา อาจารย์วิทยาลัยชุมชนราธิวาส ที่ได้ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์สถิติการวิจัย เพื่อสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์นี้ด้วยดีเสมอมา

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณ นางรพีเยาะ เล็งฮะ มารดา และนายนิอรัง นิเต๊ะ พี่ชายที่ได้ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการศึกษาครั้งนี้มาโดยตลอด ขอมอบประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แด่ผู้มีพระคุณที่กล่าว มาข้างต้น ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงมีประโยชน์สำหรับผู้สนใจ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดผู้วิจัย ขอภัยเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อับดุลซอมัด เล็งฮะ

สิงหาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
สมมติฐานการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	11
นิยามศัพท์เฉพาะ	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	15
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	16
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร	16
การบริหารหลักสูตร	38
หลักสูตรอิสลามศึกษา	76
ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา ทั้ง 3 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส	96
การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method Research)	103
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	115
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	142
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	142
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	144
วิธีการสร้างเครื่องมือ	145
การเก็บรวบรวมข้อมูล	146
การวิเคราะห์ข้อมูล	147
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	149

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	152
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	152
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส	155
ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส	162
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามทัศนะการตอบคำถามของครูสอนอิสลามและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาในเทศก์ และหัวหน้า ฝ่ายวิชาการ.....	167
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	179
สรุปการวิจัย	179
อภิปรายผล	186
ข้อเสนอแนะ	190
บรรณานุกรม	192
ภาคผนวก	204
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ.....	205
ข แบบสอบถาม.....	207
ค แบบสัมภาษณ์.....	223
ง การวิเคราะห์ค่า IOC.....	240
ประวัติผู้วิจัย	243

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา 82
ตารางที่ 2.2	ระดับการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษา 91
ตารางที่ 2.3	การจัดเวลาสำหรับการจัดเวลาเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 92
ตารางที่ 2.4	โครงสร้างเวลาสำหรับการจัดเวลาเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 93
ตารางที่ 2.5	เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ 94
ตารางที่ 2.6	ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 96
ตารางที่ 2.7	ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 99
ตารางที่ 2.8	ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3 101
ตารางที่ 2.9	ลักษณะของวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 105
ตารางที่ 2.10	การผสมผสานวิธีการวิจัยของ Creswell 108
ตารางที่ 2.11	รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานของ Creswell and Plano Clark 110
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอำเภอ..... 143
ตารางที่ 4.1	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม..... 153
ตารางที่ 4.2	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ในภาพรวม..... 155
ตารางที่ 4.3	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ในด้านการวางแผนหลักสูตร จำแนกเป็นรายข้อ..... 156

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร จำแนกเป็นรายข้อ.....	158
ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร จำแนกเป็นรายข้อ.....	160
ตารางที่ 4.6 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา เกี่ยวกับการบริหาร หลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิ การศึกษาสายสามัญ.....	163
ตารางที่ 4.7 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิ การศึกษาสายอิสลามศึกษา.....	164
ตารางที่ 4.8 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์การสอน.....	165
ตารางที่ 4.9 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส.....	166
ตารางที่ 4.10 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส ด้านการวางแผนหลักสูตร.....	167

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.11 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร.....	171
ตารางที่ 4.12 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร.....	175

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา	10
ภาพที่ 2.1 มิติของหลักสูตร	30
ภาพที่ 2.2 สารการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	84
ภาพที่ 2.3 สารการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา	85
ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกับหลักสูตรอิสลามศึกษา	86

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาศาสนาอิสลามมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกคน ดังปรากฏในอัล-หะดีษ (วจนศาสนทูต) บทหนึ่งว่า “การศึกษาเป็นสิ่งบังคับสำหรับมุสลิม (ชายและหญิง)” นั่นแสดงให้เห็นว่าการศึกษาคือหัวใจของชีวิตมุสลิม โดยศาสนาอิสลามให้ความสำคัญต่อการศึกษามากกว่าศาสนาอื่น การศึกษา คือ สิ่งสูงสุดในชีวิต ผู้ศึกษาเล่าเรียนได้รับการยกย่องให้อยู่ในสถานะที่ถัดไปจากบรรดาศาสนทูต ดังที่ ศาสนทูตกล่าวว่า “บรรดาผู้มีการศึกษา คือ ทายาทของศาสนทูต” (มุฮัมหมัด อะฮ์มัด อับบอซอฮ์, 2554: 27) เพื่อที่จะได้นำความรู้เป็นทางนำในการดำเนินชีวิตและพัฒนา ชัดเกล้าตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกายและจิตใจอยู่เสมอ เป็นคนดี มีปัญญา มีความรู้ คู่คุณธรรม จริยธรรม และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multi Cultural) (มุฮัมหมัด มอลอ, 2554: 1) ดังนั้น เยาวชนมุสลิมทุกคนในประเทศไทยต้องได้รับการศึกษาศาสนาอิสลามอย่างเสมอภาค เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ยึดมั่นศรัทธาและปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอิสลาม เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมและจริยธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 5) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเปิดสอนอิสลามศึกษาแบบเข้มในสถานศึกษาของรัฐ โดยยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์และความต้องการของชุมชนในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งจำเป็นต้องจัดการศึกษาวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2554: 51)

จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งในแง่ของความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นรัฐหนึ่งในแหลมมลายู ก่อนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย เป็นดินแดนที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามที่สำคัญและ

เป็นที่รู้จัก และเป็นพื้นที่ที่มีประชากรหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2551: 1) เป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษ อันเนื่องมาจากสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังนั้น คนในพื้นที่ดังกล่าวจึงดำรงชีวิตในวัฒนธรรมมลายู สิ่งที่สนองความเป็นเอกลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยตอนล่าง ปรากฏให้เห็นทั้งทางด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนการศึกษา (บรรจง ฟำรุงสาง และคณะ, 2550: 2) ซึ่งมีวิถีชีวิตที่เน้นการเรียนเรื่องศาสนามากกว่าการเรียนสามัญ แม้จะมีโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาศาสนาและวิชาสามัญควบคู่กัน อันได้แก่ ปอเนาะ หรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่า (มุฮัมหมัด มอลอ, 2554: 2-3) ในอดีตพี่น้องมุสลิมได้เรียนรู้ศาสนาอิสลามจากโต๊ะครูจากมัสยิดจากปอเนาะหรือจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเท่านั้น ต่อมา มีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐมากกว่า 30 ปี โดยเฉพาะสถานศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศาสนาที่ตนนับถือจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาให้กับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงกำหนดสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตามกรอบโครงสร้างหลักสูตร โดยจัดเวลาเรียนให้ประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ศาสนาเพียงเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเท่านั้น ซึ่งการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว จึงเกิดกระแสสังคมจากบางพื้นที่โดยเฉพาะในพื้นที่ในแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ระบುವ่ายังไม่เพียงพอและยังไม่สนองตอบความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การจัดการศึกษาอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย มีการจัดในสถานศึกษาหลายประเภท เช่น จัดในโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามตาม มาตรา 15 (1) และมาตรา 15 (2) สถาบันศึกษาปอเนาะ ศูนย์ฝึกอบรม จริยธรรมศาสนาอิสลามประจำมัสยิด เป็นต้น มีลักษณะรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายดังกล่าว ยังคงมีความซ้ำซ้อน ในการจัดการเรียนการสอนที่ต่างคน ต่างดำเนินการไปตามแนวทางที่ตนเองสามารถดำเนินการได้ โดยไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่ชัดในการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เป็นแนวทางเดียวกัน เป็นต้นเหตุ ทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ มีการออกกลางคันของผู้เรียน ขาดความยืดหยุ่น ขาดความเชื่อมโยง และไม่สามารถเทียบโอนระหว่างกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดหลักสูตรอิสลามศึกษา ซึ่งทำให้ผู้เรียนต้องเรียนซ้ำเสียเวลาการจัดการศึกษาในโรงเรียนของรัฐไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน ทำให้โรงเรียนของรัฐมี

จำนวนนักเรียนเข้าเรียนลดปริมาณลง และไม่เป็นที่นิยมของประชาชนในท้องถิ่นและยังส่งผลให้เด็กไทยพุทธและมุสลิมบางส่วนไม่ได้เรียนรู้ร่วมกัน (ฟาฏินา วงศ์เลขา, 2555: ออนไลน์)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงได้แก้ปัญหาดังกล่าวโดยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้ผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามได้เรียนรู้อิสลามศึกษา ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้จัดสอนวิชาอิสลามศึกษา 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแค่ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาด้านศาสนาที่เข้มข้น ดังนั้น ปี 2549 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายของวัฒนธรรม และความต้องการของท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับหลักศาสนา จึงได้นำเป็นฐานหลักในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการในการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าว สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 จึงได้ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1 และ 2 ยะลา เขต 1 และ 2 ปัตตานี เขต 1 และ 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3 โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุข จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีงบประมาณ 2549 จัดทำโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นโครงการเปิดสอนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ควบคู่กับหลักสูตรอิสลามศึกษาที่มีเนื้อหาสาระและเวลาเข้มข้นในโรงเรียนของรัฐ มีเวลาเรียนอิสลามศึกษาประมาณสัปดาห์ละ 8-10 ชั่วโมง และเมื่อจบหลักสูตรจะได้วุฒิทางศาสนาอิสลามสามารถใช้ประโยชน์ในการเรียนต่อด้านศาสนาในชั้นที่สูงขึ้น มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 142 โรงเรียน แยกเป็นระดับประถมศึกษา จำนวน 100 โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษา จำนวน 42 โรงเรียน และขยายถึง จำนวน 350 โรงเรียนในปีการศึกษา 2553 (ฟาฏินา วงศ์เลขา, 2555: ออนไลน์, อารีผืนเทพลักษณ์, 2555: 12)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม คือ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์สุบหานะฮฺวะตะอะลา และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัดคืออัลลิลล่อฮูอะลยฮิวะสลัลัม ตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะในการอ่าน อัล-กุรอานและสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัยพิจารณาปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักการอิสลามและมีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัยมีความซื่อสัตย์สุจริตอดทนเสียสละเพื่อส่วนรวมเห็น

คุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข หลักสูตรดังกล่าวมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญนอกจากต้องมีความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางแล้ว ที่สำคัญผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการอ่านอัล-กุรอานด้วย ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก นอกจากรักชาติศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะแล้ว ผู้เรียนหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ยังต้องเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ คือ ต้องรักการอ่าน อัล-กุรอาน รักการละหมาด รักความสะอาดมีมารยาทแบบอิสลาม และมีความรับผิดชอบ หลักสูตรอิสลามศึกษา มีการกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพของผู้เรียนด้านต่างๆ ไว้ในแต่ละสาระประกอบด้วย สาระอัล-กุรอาน สาระอัล-หะดีษ สาระอัล-อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา) สาระอัล-ฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ) สาระฮัล-ฮาลาล (ศาสนประวัติ) สาระอัล-อักลาฟ (จริยธรรม) สาระภาษาอาหรับ และสาระภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริม เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ในแต่ละระดับการศึกษา ทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 7)

ดังนั้น การจัดการศึกษาตามหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ควบคู่กับหลักสูตรสามัญต้องอาศัยการบริหารงานที่มีคุณภาพมากกว่าโรงเรียนทั่วไปที่ไม่ได้เปิดทำการสอนสองหลักสูตร ทั้งนี้ เพื่อผู้เรียนจะได้รับประโยชน์อันสูงสุด ซึ่งการบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติไว้ในมาตราที่ 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งการบริหารงานทั้ง 4 ด้านดังกล่าว งานวิชาการถือเป็นงานหลักและยังเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ซึ่งรายงานการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ของสมบุญ จารุวรรณ (2531: 40) พบว่าสภาพปัญหาการจัดการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน ครูสอนอิสลามศึกษาเตรียมการสอนน้อย ไม่มีเวลาเตรียมการสอน ขาดความรู้ในด้านการเตรียมการสอน และไม่มีเอกสารที่จะใช้ประกอบ
2. ด้านการสอน ครูสอนอิสลามศึกษาขาดความรู้ด้านเทคนิคการสอน ครูยังสอนแบบบรรยาย ไม่เน้นคุณภาพ
3. ด้านการใช้สื่อการสอน มีการใช้สื่อน้อย ผลิตสื่อไม่เป็น หาซื้อสื่อไม่ได้ และใช้สื่อไม่เป็น

4. ด้านการวัดผลประเมินผล ครูสอนอิสลามศึกษายังขาดความรู้ในเรื่องการวัดผลและประเมินผล และไม่มีความรู้ในเรื่องการเขียนข้อสอบ

สอดคล้องกันกับรายงานการศึกษา สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา ของมูฮัมมัดนาเซ สามะ (2552: 117-118) พบว่าสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา มีดังนี้

1. หลักสูตรยังไม่ชัดเจน ไม่มีความแน่นอน บางโรงเรียนใช้หลักสูตรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อีกโรงเรียนใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2549 จึงไม่มีความเอกภาพในการใช้หลักสูตร จึงยากต่อการวางแผนการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งครูผู้สอนยังขาดประสบการณ์การวิเคราะห์หลักสูตรในการจัดทำแผนการสอน จึงมอบหมายให้ครูวิชาการช่วยชี้แนะแนวทางการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อแนวทางในการจัดทำแผนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผลที่ออกมาไม่เป็นแนวเดียวกัน และขาดเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ด้านการดำเนินการสอน พบว่ามีปัญหา คือ ส่วนใหญ่และครูผู้สอนจะใช้วิธีการสอนแบบเดิมๆ โดยยึดหนังสือใช้การอธิบายตามหนังสือเรียนเป็นส่วนใหญ่ ขาดเทคนิคการสอนที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียน บางครั้งผู้สอนนั้นไม่ได้จบปริญญาตรีทางศาสนาโดยตรงทำให้การดำเนินการสอนนั้นประสบปัญหา เช่น การให้ความรู้แก่นักเรียนอาจจะไม่เท่าเทียมกับครูที่จบด้านศาสนาโดยตรง

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่ามีปัญหา คือ ครูผู้สอนไม่ค่อยจะใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน หรือถ้าใช้สื่อแล้วส่วนใหญ่จะเป็นสื่อแบบเดิมๆ เป็นสื่อที่ไม่สร้างสรรค์และสื่อที่สำเร็จรูปนั้นค่อนข้างจะมีน้อยหรือถ้ามีอาจจะไม่ตรงกับเนื้อหาที่จะสอน งบประมาณที่มีไม่เพียงพอต่อการเบิกจ่ายค่าวัสดุที่จะทำสื่อ ยิ่งถ้าเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้นยิ่งหายากถึงจะมีก็ไม่สามารถจะนำมาใช้กับโรงเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์

4. ด้านการวัดและประเมินผล พบว่ามีปัญหา คือ วิธีการวัดและประเมินยังไม่ชัดเจน ครูบางส่วนยังขาดเทคนิคและประสบการณ์การสร้างเครื่องมือ ไม่มีการวิเคราะห์ความยากง่ายของข้อสอบ รวมทั้งขาดความต่อเนื่องในการวัดและประเมินผลหรือประเมินไม่สม่ำเสมอทำให้เกิดปัญหาในภายหลัง บางครั้งนักเรียนไม่เห็นความสำคัญกับการสอบในรายวิชาอิสลามศึกษา อาจจะเป็นเพราะตัวหลักสูตรยังไม่ได้ประกาศใช้ทำให้นักเรียนเกิดความคิดว่ารายวิชาอิสลามศึกษาจะผ่านหรือไม่ผ่านนั้นไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้น

นอกจากนั้นแล้ว มูฮัมมัด มอลอ (2554: 192) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” พบว่าสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษา มีดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน ยกเว้น ด้านการนิเทศและการติดตามผล มีการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

2) ปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พบมากที่สุด คือ งบประมาณได้รับการจัดสรรจากต้นสังกัดไม่เพียงพอ ความไม่ลงตัวในการจัดตารางเรียน/ตารางสอน ขาดการดำเนินนิเทศตามแผนที่กำหนดหรือปฏิทินนิเทศ

3) แนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การจัดหางบประมาณจากส่วนอื่นมาทดแทนและเสนอต้นสังกัดให้เพิ่มงบประมาณ ลดจำนวนเวลาเรียนในแต่ละคาบ พุดคุยนอกเวลาและในที่ประชุมแทนการนิเทศตามระบบ

จากแนวคิดเบื้องต้น แสดงให้เห็นว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนทางด้านอิสลามศึกษา โดยเฉพาะด้านหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ จำเป็นที่ต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเด็นของปัญหาข้างต้น จึงเป็นเรื่องมีความท้าทายต่อผู้นำทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำหลักขององค์กรในการที่จะขับเคลื่อนและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาในพื้นที่ ผลสัมฤทธิ์และความสำเร็จในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำและรูปแบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและความเหมาะสม

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จัดว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการบริหารงานภายในสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรหลักสูตรในระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน สามารถอยู่ในสังคมแวดล้อมได้อย่างมีความสุข และเกิดความรักความผูกพันในบ้านเกิดเมืองนอนมีบทบาทในการร่วมพัฒนาชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 35) ทั้งยัง ดำรงตำแหน่งในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการบริหารหลักสูตรระดับโรงเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นบุคคลสำคัญในการกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายตามหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่สำคัญ 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งจะต้องกระทำไปพร้อมๆ กันทั้ง 3 กระบวนการ (อามีเนาะ มามู, 2544: 80) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ดังนั้น ผู้บริหารที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจนและให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครู

รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับคณะครูในโรงเรียนได้ จะสามารถทำให้การใช้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมาย สามารถบรรลุผลตามประสิทธิภาพได้ไม่ยาก ก่อเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน ยังความพึงพอใจต่อผู้ปกครองและชุมชนด้วย ผู้บริหารจึงควรมีความตระหนักในบทบาทและให้ความสำคัญในด้านการบริหารหลักสูตร เพราะการบริหารหลักสูตร เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานวิชาการ ซึ่งมีขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตรและการตรวจสอบคุณภาพหรือการประเมินผลการใช้หลักสูตร

ในขณะเดียวกัน ครูอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ เป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ทางด้านอิสลามศึกษาไปยังผู้เรียน และเป็นผู้จัดการศึกษาด้านอิสลามศึกษาให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544: 7) และยังมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอน คือ ต้องให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ ครูอิสลามศึกษาต้องรู้จักนำวิธีการสอน และเทคนิคการสอนมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องรู้จักจัดการเรียนอิสลามศึกษาให้บูรณาการกับความรู้จากสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่นๆ และปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ อย่างมีความสมดุลกัน ตลอดจนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด (นูรีนา ปือราเฮง, 2555: 46-47)

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนมีบทบาทในการนำหลักสูตรไปใช้ ประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการวางแผนและการจัดการในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคนิควิธีต่างๆ เพื่อให้ครูเกิดความสะดวกในการปฏิบัติตามหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ครบถ้วน (สุชาติ สุมณศิริ , 2540: 1) โดยมีศึกษานิเทศก์ เป็นผู้นำทางวิชาการที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ให้แก่บุคลากรในระดับสถานศึกษา สามารถให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการนิเทศติดตาม ให้ความช่วยเหลือแนะนำครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล การเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 29)

จากสภาพการณดังกล่าวข้างต้น ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษานั้น ข้าพเจ้ามีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา และศึกษาเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ รวมถึงแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาจากหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นราธิวาสทั้ง 3 เขต โดยการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-methods research) แบบลำดับขั้นเชิงอธิบาย (The Explanatory Sequential Design)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอนของครูอิสลามศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด

2.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร โดยทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามทัศนะความคิดเห็นของครูสอนวิชาอิสลามศึกษา โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอนของครูอิสลามศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด และเพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการและแนวคิดในการบริหารหลักสูตรของวิชัช วงษ์ใหญ่ (2538: 169-232) มาเป็นกรอบความคิดหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ

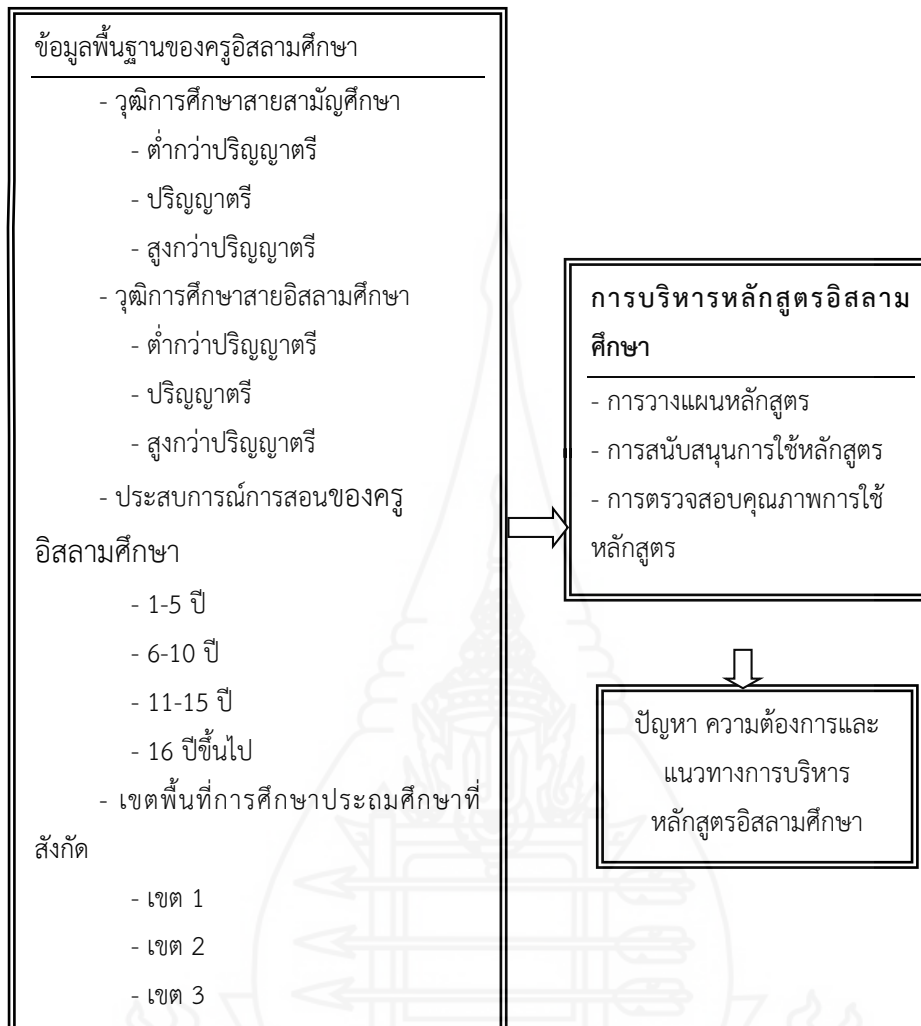
- 1) การวางแผนหลักสูตร หมายถึงตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้
 - 1.1 ขึ้นการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้
 - 1.2 การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร
 - 1.3 การวางแผนการนำหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเก่า

- 1.4 การจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
- 2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร หมายถึงตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้
 - 2.1 การเตรียมความพร้อมผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
 - 2.2 การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน
 - 2.3 การจัดทำแผนการสอน
 - 2.4 การส่งเสริมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการเรียนรู้
 - 2.5 การจัดประสบการณ์เพื่อตอบสนองหลักสูตร
- 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร หมายถึงตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้
 - 3.1 การนิเทศกำกับดูแลการใช้หลักสูตร
 - 3.2 การประเมินตนเองเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
 - 3.3 การวางแผนการประเมินการใช้หลักสูตรระดับโรงเรียน

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาความสัมพันธ์ในเรื่องที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้วางกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ให้สามารถมองเห็นภาพที่ชัดเจนในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพประกอบดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา

4. สมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด มีทัศนะเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนที่แตกต่างกัน

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาให้ครอบคลุมเนื้อหา ประชากร และกลุ่มตัวอย่างและตัวแปร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยได้นำหลักการและแนวคิดในการบริหารหลักสูตรตามกรอบแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538: 169-232) คือ

5.1.1 การวางแผนหลักสูตร

5.1.2 การสนับสนุนการใช้หลักสูตร

5.1.3 การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

5.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นครูสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1, 2 และ 3 ในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 459 คน ซึ่งกระจายอยู่ใน 13 อำเภอของจังหวัดนราธิวาส

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสอนวิชาอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสทั้ง 3 เขต ในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 214 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ใช้สูตรยามาเน่ (Yamane, 1973: 728) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 มีค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 เพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง แล้วใช้วิธีสุ่มแบบชั้นภูมิ อย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่กระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ หลังจากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับฉลาก

5.2.2 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

1) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสทั้ง 3 เขตๆ ละ 2 คน รวม 6 คน ศึกษานิเทศก์ผู้ดูแลโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐทั้ง 3 เขตๆ ละ 1 คน รวม 3 คน และหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้ง 3 เขตๆ ละ 2 คน รวม 6 คน รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งหมด 15 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลและทัศนคติมุมมองที่มีความหลากหลาย โดยใช้วิธีการเลือกแบบมีเป้าหมาย (Purposeful selection) เป็นการใช่วัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจและคำนึงถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและมีประสบการณ์เกี่ยวกับประเด็นที่ทำการศึกษา

5.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ศึกษา ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

5.3.1 ข้อมูลพื้นฐานของครูอิสลามศึกษา

- 1) วุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา
- 2) วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา
- 3) ประสบการณ์การสอนของครูอิสลามศึกษา
- 4) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด

5.3.2 การบริหารหลักสูตรตามกรอบแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2538: 169-232)

คือ

- 1) การวางแผนหลักสูตร
- 2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร
- 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

5.3.3 สภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา
ของผู้บริหารโรงเรียน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 หลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง ประมวลผลประสบการณ์ทั้งหลายที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่เนื้อหา กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีสาระการเรียนรู้ทั้งหมด 8 สาระ ประกอบด้วยวิชาอัล-กุรอาน (โองการแห่งอัลลอฮ์/ผู้เป็นพระเจ้า), อัล-หะดีษ (วจนะศาสนทูต), อัล-อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา), อัล-ฟิถฺฮฺ (ศาสนบัญญัติ), อัตตารีค (ศาสนประวัติ), อัล-อัคลาก (จริยธรรม), ภาษาอาหรับ และ ภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริม

6.2 การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การวางแผน การดำเนินการใช้ และการกำกับดูแลการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้สามารถนำไปใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยนำกระบวนการทางการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร โดยมีค่านิยมดังต่อไปนี้

6.2.1 การวางแผนหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการเตรียมความพร้อมก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ศึกษาทำความเข้าใจในรายละเอียดและสาระสำคัญของหลักสูตร จัดการเตรียม ความ

พร้อมบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร เตรียมและพัฒนาวัสดุหลักสูตร เตรียมและจัดหางบประมาณค่าใช้จ่าย จัดเตรียมอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่จะนำมาสนับสนุนการเรียนการสอน และการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

6.2.2 การสนับสนุนการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยการจัดตารางสอนให้บุคลากรเข้าสอนตามหลักสูตร มีการให้บริการวัสดุหลักสูตรภายในสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักตามหลักสูตร จัดหาและสนับสนุนงบประมาณ สนับสนุนด้านอาคารสถานที่ ทรัพยากรและแหล่งความรู้ในท้องถิ่น ให้การส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาบุคลากรระหว่างการใช้หลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด

6.2.3 การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการนิเทศติดตาม ตรวจสอบผลการใช้หลักสูตร และการประเมินผลการใช้หลักสูตรในระดับโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ใน การปรับปรุงและแก้ไขให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

6.3 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน รวมทั้งรักษาการในตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ทำหน้าที่ด้านการบริหารและจัดการหลักสูตร ในโรงเรียนที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1, 2 และ 3

6.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้ง 3 พื้นที่การศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งประกอบด้วย

6.4.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ซึ่งให้บริการทางการศึกษาในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอเมือง อำเภอหนองเสือ และอำเภอศรีสงคราม

6.4.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ซึ่งให้บริการทางการศึกษาในเขตอำเภอสว่างวีระวงศ์ อำเภอตาคลี อำเภอเสนา และอำเภอสนม

6.4.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ซึ่งให้บริการทางการศึกษาในเขตอำเภอระดม อำเภอจะนะ และอำเภอจะไธสง

6.5 ครูอิสลามศึกษา หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาอิสลามศึกษา ในสถานศึกษาของรัฐบาลที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

6.6 สภาพการบริหารหลักสูตร หมายถึง รูปแบบและลักษณะความเป็นไปในการดำเนินการทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

6.7 วุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดในสายสามัญศึกษาที่ได้รับจากการศึกษา ซึ่งจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

6.7.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

6.7.2 ปริญญาตรี

6.7.3 ปริญญาตรีขึ้นไป

6.8 วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดในสายอิสลามศึกษาที่ได้รับจากการศึกษา ซึ่งจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

6.8.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

6.8.2 ปริญญาตรี

6.8.3 ปริญญาตรีขึ้นไป

6.9 ประสบการณ์การสอน หมายถึง ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งครูสอนอิสลามศึกษา ซึ่งจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

6.9.1 1-5 ปี

6.9.2 6-10 ปี

6.9.3 11-15 ปี

6.9.4 16 ปีขึ้นไป

6.10 ระดับการบริหารหลักสูตร หมายถึง ระดับของพฤติกรรมการทำงานหรือการดำเนินการที่แสดงให้เห็นถึงการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ระดับ คือ

ระดับ 5 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

6.11 ปัญหา หมายถึง สิ่งที่ไม่เป็นตามความคาดหวังในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของครูอิสลามศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน

6.12 ความต้องการ หมายถึง ความคาดหวังที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูอิสลามศึกษาพึงปรารถนาให้เกิดขึ้นในการดำเนินการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา

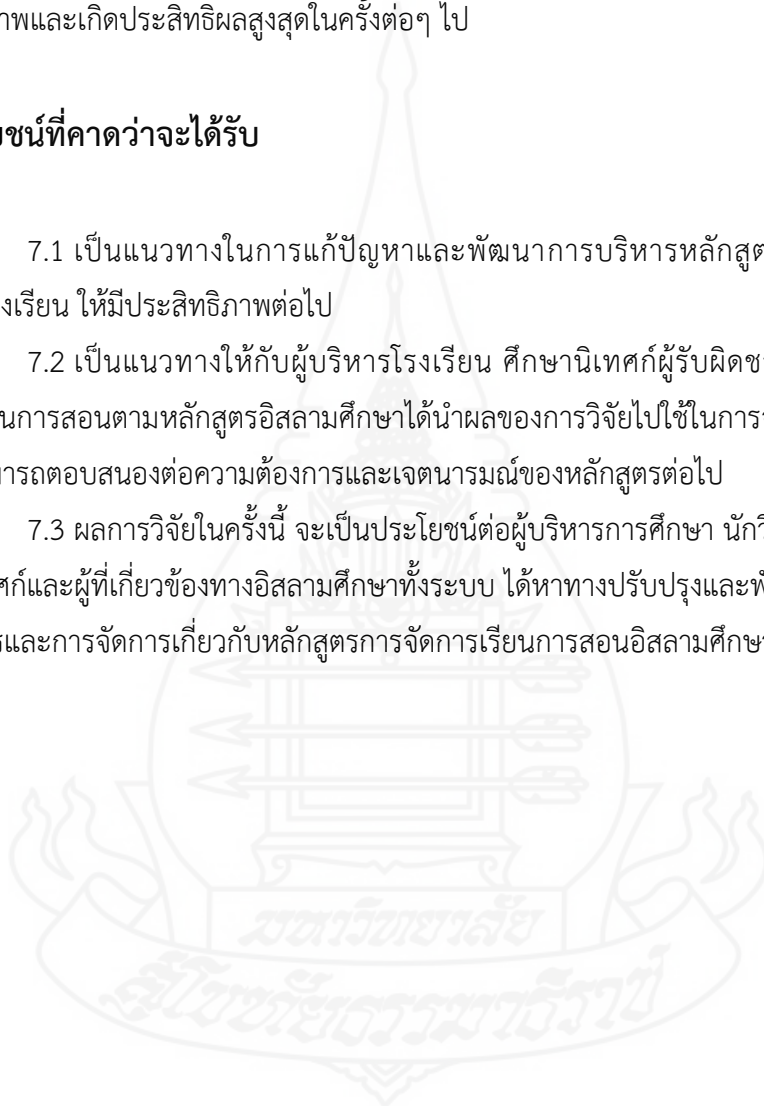
6.13 แนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง วิธีการหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของครูอิสลามศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ สำหรับการปรับปรุงกระบวนการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดในครั้งต่อไป

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

7.2 เป็นแนวทางให้กับผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาได้นำผลของการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและเจตนารมณ์ของหลักสูตรต่อไป

7.3 ผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารการศึกษา นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์และผู้ที่เกี่ยวข้องทางอิสลามศึกษาทั้งระบบ ได้หาทางปรับปรุงและพัฒนาการรูปแบบการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึง หลักการ ทฤษฎี แนวปฏิบัติ ตลอดจนงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารหลักสูตรของผู้บริหารโรงเรียน โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.4 รูปแบบของหลักสูตร
 - 1.5 มิติของหลักสูตร
 - 1.6 การพัฒนาหลักสูตร
2. การบริหารหลักสูตร
 - 2.1 ความหมายของการบริหารหลักสูตร
 - 2.2 หลักการบริหารหลักสูตร
3. หลักสูตรอิสลามศึกษา
 - 3.1 ความเป็นมาของหลักสูตรอิสลามศึกษา
 - 3.2 วิสัยทัศน์อิสลามศึกษา
 - 3.3 หลักการ
 - 3.4 จุดหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษา
 - 3.5 สรรณะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
 - 3.6 มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา
 - 3.7 ตัวชี้วัด
 - 3.8 สาระการเรียนรู้
 - 3.9 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - 3.10 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.11 ระดับการศึกษา

- 3.12 การจัดเวลาเรียน
- 3.13 โครงสร้างเวลาเรียน
- 3.14 เกณฑ์การจบการศึกษา
4. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา ทั้ง 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส
5. การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method Research)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

ในส่วนของความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร จะนำเสนอจำแนกเป็นความหมายของหลักสูตรความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร รูปแบบของหลักสูตร มิติของหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรและการศึกษา เป็นคำสองคำที่สัมพันธ์กันอย่างยิ่ง การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวก รวดเร็ว ได้ผลที่แน่นอน และรวดเร็ว เมื่อมีการจัดการศึกษาภายในประเทศตามเป้าหมายดังกล่าว จึงมีหลักสูตรเป็นโครงการ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา จึงขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ เพราะหลักสูตรเป็นข้อกำหนดว่า ผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร ผู้ที่ทำการสอนได้ดีจะต้องมีความเข้าใจในหลักสูตร (นิตยา เปลื้องนุช, 2554: 1)

หลักสูตรเป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย ซึ่งมีนักวิชาการและนักการศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้ความหมายในลักษณะที่สอดคล้องกันและแตกต่างกันไปตามแนวคิดและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ, 2521: 1) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระ ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สวัสดี ประทุมราช และคณะ (2521: 1) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนหรือแนวทางการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้จัดประสบการณ์ทั้งหมด ตามที่หลักสูตรกำหนดเพื่อให้เยาวชนหรือ

พลเมืองของประเทศได้พัฒนาตนเอง ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติอันพึงประสงค์ ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติ

สุมิตร คุณานุกร (2523: 2) กิติมา ปรีดีติลล (2532: 60) กล่าวว่า ความหมายของหลักสูตรในระดับชาตินั้น หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนด

สังัด อุทรานันท์ (2527: 47) สรุปว่า เมื่อพูดถึงคำว่า “หลักสูตร” โดยทั่วไปเรามักจะนึกถึงหลักสูตรในฐานะต่อไปนี้ คือ

1. หลักสูตรในฐานะเอกสารเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน เช่น หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ หลักสูตรสาขาวิชาต่างๆ ที่สอนอยู่ในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

2. ระบบการจัดการศึกษาให้แก่แก่นักเรียนภายในโรงเรียน ในลักษณะนี้จะมองหลักสูตรในฐานะของกิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อให้เด็กที่เข้ารับการศึกษาระดับนั้น ได้บรรลุเป้าหมายตามที่สังคมได้กำหนดไว้

3. หลักสูตรในฐานะสาขาวิชา ความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้เป็น “ศาสตร์” (Science) หรือ “สาขาวิชา” (Discipline) ที่ว่าด้วยหลักการและวิธีการในการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมยิ่งขึ้น เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษาเพื่อให้ความรู้และฝึกให้มีความสามารถในการที่จะออกไปเป็นนักพัฒนาหลักสูตรหรือเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2529: 10-11) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน กิจกรรม และประสบการณ์เป็นคำที่ใช้แทนกันได้ มีความหมายแตกต่างกันที่ว่า กิจกรรมเน้นที่กระบวนการหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนประสบการณ์มีจุดเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียน

ธำรง บัวศรี (2532: 6) แรมสมร อยู่สถาพร (2534: 4) และกาญจนา คุณารักษ์ (2527: 2) ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตร คือ แผนของการกำหนดชุดการเรียน แผนการออกแบบโครงสร้าง จุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามสภาพของสังคมขณะนั้นๆ ตามจุดหมายที่กำหนด

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538: 46) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีความหมาย 2 ความหมาย คือความหมายอย่างแคบ หลักสูตรจะหมายถึงวิชาที่สอน ส่วนความหมายอย่างกว้าง

หลักสูตรจะหมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนและกล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรที่เขียนไว้กว้างและบรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศ จะต้องเรียนรู้เหมือนกัน เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ เช่น ภาษาไทย เป็นภาษาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย จึงมีความจำเป็นต่อคนไทยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เพื่อความสำเร็จในชีวิตเป็นต้น ฉะนั้น ทุกคนจะต้องเรียน

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้นไม่ใช่การเรียนรู้ไว้เฉว แต่เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด สังคมจะเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับหลักสูตรระดับนี้ และบุคคลที่สำคัญที่สุดคือ ครู ซึ่งครูส่วนมากเข้าใจผิดคิดว่าตนเองไม่ได้มีส่วนในการพัฒนาหลักสูตร ตามความเป็นจริงแล้ว การพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนนั้นเป็นความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ครูจะนำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น มาปรับใช้ให้เหมาะสมการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญที่สุดจึงอยู่ที่ครู

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 25) กล่าวว่า “หลักสูตร” แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” หมายถึง “Running course” หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ซึ่งต่อมาได้นำศัพท์นี้มาใช้ทางการศึกษาว่า “Running sequence of courses or learning experiences” การที่เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง อาจเนื่องจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือจบหลักสูตรใดๆ นั้นผู้เรียนจะต้องเรียนและฟันฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่กำหนดไว้ จึงสามารถกล่าวได้หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับการวางแผน โดยการจัดขึ้นเป็นลักษณะของวิชาที่มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยมีสถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

อมรา เล็กเริงศิลป์ (2540: 7) กล่าวว่า หลักสูตร คือ เอกสารที่บรรจุแผนงานหรือโครงการและเนื้อหากิจกรรมต่างๆ อันพึงปรารถนาของสังคมนั้นๆ อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

อุทัย บุญประเสริฐ (2540: 5) อธิบายว่า หลักสูตรไม่ได้ หมายถึง เรื่องการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีในห้องเรียนเท่านั้น แต่หมายถึงการจัดให้ผู้เรียนหรือเด็กเกิดการเรียนรู้ (Learning) จัดให้มีประสบการณ์ (Experience) และจัดให้มีสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับประสบการณ์และการเรียนรู้ของเด็ก หลักสูตรเป็นกระบวนการและ

แผนงานที่จำเป็นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนทุกคน ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ทำให้เป็นพลเมืองดี ตามที่สังคมปรารถนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช (2542: 1272) ให้ความหมายของ หลักสูตร คือ ประมวลวิชาและกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษา เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่าง หนึ่ง

ถวัลย์ มาศจรัส (2545: 51-52) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับหลักสูตรดังนี้ หลักสูตร แกนกลาง คือ มวลประสบการณ์ที่กระทรวงศึกษาธิการจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ทุกคนในประเทศได้ เรียน รู้ในสิ่งที่เหมือนกันในระดับเดียวกันเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติให้ดำรงอยู่ และหลักสูตร สถานศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการ ของท้องถิ่นนั้นๆ และเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดย ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2549: 47) หลักสูตร คือ สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการ สอนหรือใช้ในการถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียน ซึ่งจะเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างและ เนื้อหาสาระที่บรรจุไว้ในหลักสูตรนั้นๆ ซึ่งหมายรวมถึงเอกสารประกอบการสอนหรือคู่มือครูแผนการ สอน โดยมีรายละเอียด เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน และการวัดผล ประเมินผล

เชน และ แมคสเวน (Shane and McSwain, 1951: 170) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตร ว่าหลักสูตร หมายถึง ผลรวมของประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะและเจตคติ ซึ่งเด็กได้รับ เป็นส่วนหนึ่งของตัวเขาและนำไปใช้ควบคุมพฤติกรรมของตนเองต่อไป

ครูก (Krug, 1957: 3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง สี่อกลาง ของการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น การเรียนในห้องเรียน โครงการแนะแนว การอยู่ค่ายพัก แรม การศึกษาในห้องสมุดและกิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมเหล่านี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับ ประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ผลทางการเรียนที่พึงปรารถนา

เนกเลย์ และอีแวนส์ (Neagley and Evans, 1967: 24) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรไว้ ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการจัดประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนเป็นผู้จัดให้ เพื่อช่วยใ้ นักเรียน ได้เรียนรู้เป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นอย่างดีตามความสามารถของนักเรียน

ทาบา (Taba, 1962: 9) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนสำหรับผู้เรียน เกิดการ เรียนรู้ (A plan for learning) ซึ่งประกอบไปด้วยเป้าหมายของการเรียนรู้ และจุดประสงค์ของการ เรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจง สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้แนวทางการเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการ สอนรวมทั้งการประเมินผล

กูด (Good, 1973: 7) ปรากฏตาม Dictionary of Education ได้นิยามความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น

2. หลักสูตร คือ คำโคร่งทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้มีความรู้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรเพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป

3. หลักสูตร คือ กลุ่มวิชา และการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

วิลเลอร์ (Wheeler, 1974: 11) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

ราแกน และเชพเพิร์ด (Ragan and Shepherd, 1977: 192) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างของเด็กที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบ ความหมายนี้รวมไปถึงรายวิชาที่เปิดสอนเนื้อหากระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์ของแต่ละคน

บ็อบบิท (Bobbit, 1981: 42) กล่าวว่า หลักสูตร คือ รายการสิ่งต่างๆ ซึ่งเด็กและเยาวชนจะต้องทำและประสบโดยการพัฒนาความสามารถ เพื่อจะทำสิ่งต่างๆ ให้ดีและเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

จากแนวความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ ประมวลกิจกรรมทั้งหลาย ที่ใช้ในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งอาจจัดเป็นกลุ่มประสบการณ์ กลุ่มวิชา วิชา รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ เพื่อจัดไว้ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งเกิดทักษะ และเจตคติตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การศึกษาจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่สำคัญ คือ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาและสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนตัวจักรใหญ่ในการจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์และให้คนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการ ดังนี้

กิตติมา ปรีดีดิกล (2532: 59) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งในระบบการศึกษา การจัดการศึกษาจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับเรื่องของหลักสูตร ทั้งนี้ เพราะหลักสูตร

เปรียบเสมือนหัวใจในการดำเนินงาน ความสำเร็จและความล้มเหลวของโรงเรียนขึ้นอยู่กับงานวิชาการ ซึ่งต้องใช้หลักสูตรเป็นแม่บทในการบริหาร

วารสารณ์ คุรุภัณฑ์ (2539: 11) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่จะทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุผล สมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติหลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการจากความคิดเห็นของนักการศึกษา แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540: 39-40 อ้างถึงใน ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, 2550: 16) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า นอกจากจะเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา และเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษาแล้ว ความสำคัญของหลักสูตร อาจพอสรุป ได้ดังนี้

1. เป็นเอกสารของทางราชการหรือเป็นบัญญัติของรัฐ เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน ดังนั้นหลักสูตรจึงเปรียบเสมือนคำสั่ง หรือข้อบังคับของทางราชการชนิดหนึ่งนั่นเอง
2. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่ง ในการที่จะจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาของรัฐให้แก่โรงเรียน
3. เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา ที่จะต้องอำนวยการ ควบคุมดูแลกำกับ และติดตามประเมินผล ให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ
4. เป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะเสนอแนะจุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอนซึ่งครูควรจะต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจัง
5. เป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะพัฒนาคน และพัฒนากำลังคน ซึ่งจะเป็นตัวสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามแผนและนโยบายของรัฐ
6. เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศชาติใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้คนในประเทศนั้นมีคุณภาพ รู้จักเลือกสรรและใช้ชีวิตอย่างชาญฉลาด สามารถนำพาสังคมและคนในสังคมก้าวไปพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคงและสันติสุข

อ้าง บัศวรี (2542: 10-11) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดประมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียนตามหลักสูตร จึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ ซึ่งบอกให้กับต้นหรือครูผู้สอนรู้ว่าต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรบ้างเป็นต้นว่า ต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์ช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผลหรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างไรอย่างหนึ่ง ในการเรียนการสอนนั้น ตัวผู้เรียนเองก็จำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่า จะได้เรียนรู้อะไร และจะได้รับผลอย่างไร นอกจากนี้จะต้องเตรียมการอย่างไร จึงจะสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การที่การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งที่ช่วยกำหนดแนวทาง เพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันและสิ่งดังกล่าวนี้ก็คือ หลักสูตร ถ้าหากไม่มีหลักสูตรก็สอนไม่ได้ เพราะไม่รู้จะสอนอะไร หรือถ้าสอนโดยคิดเอาเองก็จะเกิดความสับสน โดยที่อาจสอนซ้ำไปซ้ำมา ไม่เรียงลำดับเท่าที่ควรจะเป็นผลการเรียนรู้อาจไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ ผู้เรียนเองก็มีความลำบากใจ เพราะไม่ทราบว่าสิ่งที่เรียนไปนั้น สามารถนำไปเปรียบเทียบกับระดับชั้นใด

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 16) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาประเภทใดและระดับใดก็ดีจะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่า จะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ นักเรียน นอกจากนี้ หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าเป็นอย่างไรอีกด้วย

ชวลิต ชูกำแหง (2551: 28-29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาระดับใดหรือประเภทใดจะขาดหลักสูตรไม่ได้ เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นเครื่องสำคัญในการกำหนดอนาคตทางการศึกษาของสังคมนั้นๆ หรืออาจกล่าวอีกนัยว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้ในการจัดความรู้และประสบการณ์ให้ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีมาตรฐานเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นเครื่องชี้ทางถึงความเจริญของประเทศ ประเทศใดที่มีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ย่อมนำไปสู่คุณภาพของคนในประเทศนั้น จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตรเป็นข้อๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ของประชาชนในประเทศ ซึ่งคนที่จบการศึกษาในแต่ละระดับในประเทศ หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนที่จะจบการศึกษาในระดับนั้นๆ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าประเทศหรือการศึกษาระดับใดมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะสะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามมา

3. หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลติดตามผลการศึกษาได้ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตลอดทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน

4. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากตัวหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในระดับมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้สะท้อนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

5. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความรู้ ตลอดทั้งการจัดประสบการณ์ของครูผู้สอน ซึ่งการศึกษาในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป

6. หลักสูตรเป็นเครื่องทำนายอนาคตการศึกษาของชาติ อนาคตการศึกษาของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากแนวความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตรได้สองส่วน กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นส่วนที่กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรในระดับชาติ โดยอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า เป็นเสมือนแผนแม่บทที่มีมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันในและสามารถพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษา ส่วนที่สอง เป็นแนวปฏิบัติในการจัดแนวทางการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ เกิดทักษะ และถ่ายทอดความสามารถให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา

1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรต้องมีองค์ประกอบ เพราะหลักสูตรเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยง หลักสูตรที่มีองค์ประกอบดีเยี่ยมสามารถทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ นักการศึกษาได้จัดองค์ประกอบของหลักสูตร พอสรุปได้ดังนี้

ซารี มณีสรี (2521: 146) ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย
2. โครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาวิชา
4. วิธีการสอน
5. อื่นๆ

สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 12) ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรว่ามีดังนี้

1. ความมุ่งหมาย
2. เอกสารประกอบหลักสูตร
3. วัสดุหลักสูตร
4. สื่อการเรียนการสอน

5. กระบวนการเรียนการสอน

6. การวัดประเมินผล

อ้าง บัวยศรี (2532: 8) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้อย่างน้อย 6 อย่าง คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (Instructional objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนด

3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (Content and experiences) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รู้ และประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

4. ยุทธศาสตร์การสอนการเรียน (Instructional strategies) หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทางความรู้และอื่นๆ ตามจุดประสงค์และจุดหมายที่กำหนดไว้

5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน (Instructional media and materials) หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ และวัสดุต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา และอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

6. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลหลักสูตรและการประเมินผลการเรียนการสอน

ดุซงกี พงศ์ศาสตร์ (2532: 49) กล่าวว่า หลักสูตรประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาของรายวิชา สื่อการเรียน วิธีสอน และการประเมินผล

แก้วตา คณະวรรณ (2535: 27) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ประกอบด้วย 4 ส่วนที่สำคัญ คือ

1. วัตถุประสงค์

2. สาระความรู้และประสบการณ์

3. กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ

4. วิธีการวัดและประเมินผลการเรียน

วาสนา เพิ่มพูน (2543: 9-10) ได้สรุปว่า หลักสูตรที่สมบูรณ์ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 4 อย่าง ซึ่งได้แก่ หลักการและจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาและเวลาเรียน การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล

ไทเลอร์ (Tyler, 1960: 1) เสนอแนวคิดว่าการทำหลักสูตรนั้นมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่ 4 ประการ คือ จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการและการจัดการ และการประเมินผล

ทาบ (Taba, 1962: 422) มีความเห็นว่าส่วนประกอบของหลักสูตรมีดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้
3. การประเมินผล

โบแชมป์ (Beauchamp, 1975: 107–109) เห็นว่าองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

มี 4 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
2. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
4. การประเมินผล

เกลทฮอร์น บอสซี และไวท์เฮด (Glatthorn, Boschee and Whitehead 2006:

19) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการคือ

1. นโยบายของหลักสูตร (Curricular policies) หมายถึง กฎ เกณฑ์ มาตรฐาน และแนวปฏิบัติที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ
2. เป้าหมายของหลักสูตร (Curricular goals) เป็นผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษา
3. สาขาวิชา (Fields of study) ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ส่วนในระดับอุดมศึกษา หมายถึง วิชาเอก หรือสาขาวิชา เช่น วิชาเอกประวัติศาสตร์ หรือมานุษยวิทยา สังคมวิทยา เป็นต้น
4. โปรแกรมวิชา (Programs of study) หมายถึง จำนวนรายวิชาหรือประสบการณ์ทั้งหมดที่กำหนดให้เรียนในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งอาจใช้เวลาเรียนเป็นปีหรือหลายปี โดยระบุเป็นวิชาบังคับ วิชาเลือกเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต
5. รายวิชาที่เรียน (Courses of study) เป็นประสบการณ์ทางการเรียนที่จัดขึ้นตามข้อกำหนดของสาขาวิชาและโปรแกรมวิชา รายวิชาหนึ่งอาจกำหนดเวลาเรียนไว้หนึ่งปี หนึ่งภาคการศึกษา หรือหนึ่งเทอมโดยต้องระบุชื่อรายวิชา และระดับชั้นหรืออาจกำหนดเป็นตัวเลขกำกับแทน เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ ชั้น ป.3 ภาษาอังกฤษ 2 เป็นต้น
6. หน่วยการเรียน (Units of study) เป็นชุดของเนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ในแต่ละรายวิชา โดยกำหนดเวลาเรียนไว้หน่วยละ ประมาณ 1-3 สัปดาห์
7. บทเรียน (Lessons) เป็นเนื้อหา กิจกรรม หรือประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน โดยใช้เวลาในการเรียน ประมาณ 20-60 นาที

จากแนวคิดของนักการศึกษา พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญๆ มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. จุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์
2. เนื้อหาจัดการเรียนการสอน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ
4. การวัดและประเมินผล

1.4 รูปแบบของหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตรมีอยู่หลายประเภท แต่ละประเภทก็มีความมุ่งหมาย และโครงสร้างที่แตกต่างกันออกไป หลักสูตรแต่ละประเภทมีจุดเด่นจุดด้อยในตัวของมันเอง ทั้งนี้แล้วแต่จุดมุ่งหมายของผู้จัดจะพิจารณาเองว่า รูปแบบใดจะตอบสนองและให้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุด นักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของหลักสูตรไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 21-33) ได้จำแนกประเภทของหลักสูตรไว้ 9 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตรแบบรายวิชา (The subject matter curriculum) เป็นหลักสูตรดั้งเดิม จัดและสอนแยกรายวิชา จุดมุ่งหมายต้องการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของวิชาต่างๆ ให้กับผู้เรียน ความรู้ต่างๆ ประสบการณ์ต่างๆ จัดเป็นระบบระเบียบ วิธีสอนและถ่ายทอดเป็นแบบ Passive learning คือ ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ใช้วิธีบรรยายเป็นส่วนใหญ่ การวัดผลส่วนใหญ่วัดความจำ ตารางสอนเป็นแบบจัดชั่วโมงตายตัว

2. หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broadfield curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาไว้อย่างกว้างๆ โดยนำเอาความรู้ที่อยู่ในกลุ่มวิชาเดียวกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เช่น หมวดสังคมศึกษา จะนำเอาวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม มารวมเข้าไว้ด้วยกัน การเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตรนี้ จะสอนรวมเป็นหน่วยแบบเรียนจะต้องจัดไว้อย่างบูรณาการเนื้อหาวิชา (Integration of knowledge) จัดทำประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน และหนังสือคู่มือไว้อย่างชัดเจน

3. หลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคมและการดำเนินชีวิต (Curriculum based on social process and life function) เป็นหลักสูตรที่ยึดสังคมและชีวิตของนักเรียนเป็นหลัก มุ่งสอนชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสังคม โดยพยายามให้เนื้อหาวิชาสัมพันธ์กับชีวิตจริงหรือภาวะทางสังคมที่นักเรียนประสบอยู่

4. หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์เป็นหลัก (The activity and experience curriculum) เป็นหลักสูตรที่ยึดการจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นหลัก โดยยึดหลักการที่ว่า การศึกษาที่บุคคลเรียนรู้ต้องอาศัยประสบการณ์ต่างๆ ที่นักเรียนได้สัมผัสเอง นักเรียนจะต้องเรียนรู้วิธีแก้ปัญหา เรียนรู้เฉพาะปัญหาที่น่าสนใจ ผู้สอนจัดเตรียมประสบการณ์ และ

กิจกรรมไว้ให้ผู้เรียนเป็นขั้นตอน เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมและเกิดประสบการณ์แล้ว นักเรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ เป็นหลักสูตรที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-center)

5. หลักสูตรแบบแกนกลาง (Core curriculum) หลักสูตรแบบนี้ต้องการผสมผสานความรู้หลายๆ สาขาเข้าด้วยกัน สนองตอบความสนใจ ความต้องการของนักเรียน ส่งเสริมกิจกรรมที่จะผสมผสานการดำเนินชีวิตกับการเรียน หลักสูตรแบบนี้เป็นวิธีการแก้ปัญหา ปัญหาที่แก่นั้นเป็นปัญหาสำคัญของผู้เรียนซึ่งอาจเป็นปัญหาส่วนตัวหรือสังคมก็ได้ กิจกรรมการแก้ปัญหาจะใช้เนื้อหาวิชาต่างๆ มาแก้ปัญหา ช่วงการเรียนอาจยาวถึง 2-3 ชั่วโมงติดต่อกัน เพื่อให้ นักเรียนมีเวลาประชุมวางแผนงาน ศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูล และนำเสนอผลการค้นคว้า

6. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยผู้ทำหลักสูตร ได้คัดเลือก ตัดตอนมาจากหลายๆ สาขาวิชา นำมาจัดเข้าเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ การจัดเนื้อหาบูรณาการเข้าด้วยกันเช่นนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตและต่อพัฒนาการของผู้เรียน ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียน จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการบูรณาการเนื้อหาวิชา ตลอดจนประสบการณ์เข้าด้วยกันนี้เน้นที่ตัวผู้เรียนและปัญหาสังคมเป็นสำคัญ ไม่ได้เน้นที่เนื้อหาวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการได้พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการได้รับความรู้ของผู้เรียนตามวิธีสอนแบบดั้งเดิมไม่สัมพันธ์ต่อเนื่อง

7. หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Correlated curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันในหมวดวิชา สภาพที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กันในระหว่างหมวดวิชา คือ ครูอาจารย์จะมาวางแผนร่วมกันว่า จะจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบใดจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์และเกิดการเรียนรู้แก่นักเรียนมากที่สุด เช่น นำวิชาประวัติศาสตร์ไปสัมพันธ์กับวรรณคดี นำวิชาภูมิศาสตร์ไปสัมพันธ์กับวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

8. หลักสูตรแบบเอกัตบุคคล (The individualized curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้เป็นไปตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนหลักสูตรแบบนี้มุ่งส่งเสริมการพัฒนาตนเอง อิสระภาพ การเลือก และความรับผิดชอบ การจัดหลักสูตรขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของครูผู้สอน จะต้องวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน

9. หลักสูตรแบบส่วนบุคคล (The personalized curriculum) เป็นหลักสูตรที่ครูและนักเรียนวางแผนร่วมกันตามความเหมาะสมและความสนใจของผู้เรียนโดยเรียกว่า สัญญาการเรียนเพื่อส่งเสริม และดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทำให้เกิดความยุติธรรมทางการศึกษา ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน มีทางเลือกในกิจกรรมการเรียน

หลายด้าน เป็นการศึกษาที่สามารถประกันได้ว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริงและสอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถ ความสนใจของตนเองและชุมชน

ธำรง บัวศรี (2532: 157-173) ได้กำหนดรูปแบบของหลักสูตรไว้ 8 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (The Subject curriculum)
2. หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (The correlated curriculum)
3. หลักสูตรกว้าง (The broad – field curriculum)
4. หลักสูตรแกน (The core curriculum)
5. หลักสูตรประสบการณ์ (The experience curriculum)
6. หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ (The competency – based curriculum)
7. หลักสูตรกระบวนการ (The process approach curriculum)
8. หลักสูตรบูรณาการ (The integrated curriculum)

ทาบ (Taba, 1962: 1) ได้แบ่งรูปแบบของหลักสูตรออกเป็น 5 แบบ ได้แก่

1. หลักสูตรรายวิชา (Subject curriculum)
2. หลักสูตรหมวดวิชา (Broad - field curriculum)
3. หลักสูตรเน้นกระบวนการทางสังคม และภารกิจในชีวิตประจำวัน (Curriculum bases on social processes and life function)
4. หลักสูตรกิจกรรมหรือหลักสูตรประสบการณ์ (Activity or experience curriculum)
5. หลักสูตรแกน (Core curriculum)

เนกเลย์ และอีแวนส์ (Neagley and Evans, 1967: 3-4) ได้แบ่งรูปแบบของหลักสูตรออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชา ได้แก่
 - 1.1 หลักสูตรรายวิชา (Subject centered curriculum)
 - 1.2 หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated curriculum)
 - 1.3 หลักสูตรแกน (The core curriculum)
2. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นผู้เรียน ได้แก่
 - 2.1 หลักสูตรกิจกรรม (The activity curriculum)
 - 2.2 หลักสูตรที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (The child centered curriculum)
 - 2.3 หลักสูตรประสบการณ์ (The experience curriculum)
3. รูปแบบหลักสูตรที่เน้นสังคม
 - 3.1 หลักสูตรหน้าที่ทางสังคม (The social function curriculum)

3.2 หลักสูตรที่เน้นชุมชน (The community – centered curriculum)

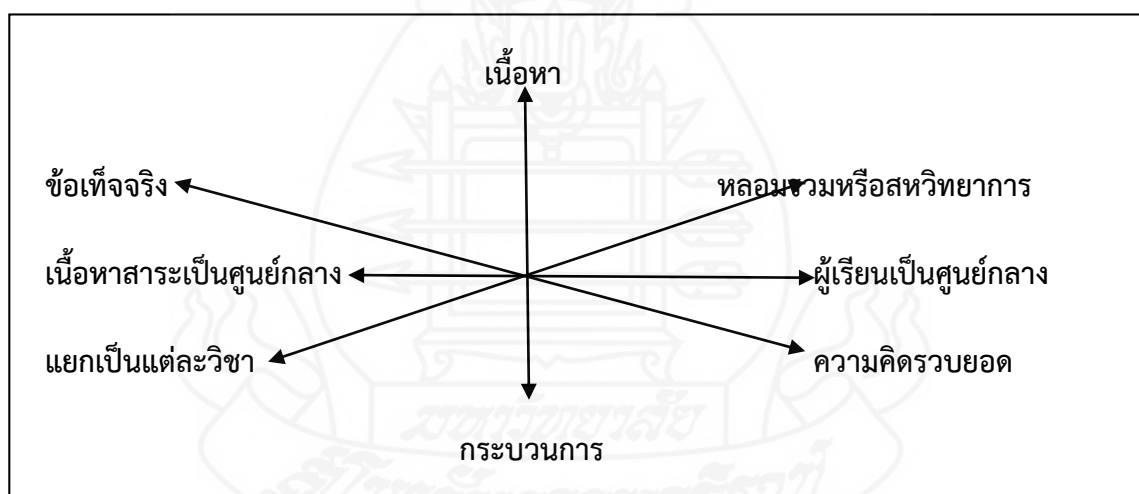
แมคเนล (McNeil, 1977: 1) ได้แบ่งรูปแบบของหลักสูตร 4 รูปแบบ คือ

1. หลักสูตรมานุษยนิยม (Humanistic curriculum)
2. หลักสูตรนักปฏิรูปสังคม (Social Reconstructionist curriculum)
3. หลักสูตรเทคโนโลยี (Technological curriculum)
4. หลักสูตรวิชาการ (Academic subject curriculum)

จากแนวคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่า รูปแบบของหลักสูตร สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ รูปแบบที่หนึ่ง เป็นรูปแบบของหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาของรายวิชานั้นๆ เป็นการเฉพาะเจาะจง รูปแบบที่สอง เป็นรูปแบบของหลักสูตรที่เน้นการบูรณาการของหลายๆ รายวิชาที่มีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

1.5 มิติของหลักสูตร

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2529: 15) ได้กล่าวถึงหลักสูตรว่าจำเป็นจะต้องมองหลักสูตรในทุกแง่ทุกมุม เพื่อจะช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนกำหนดและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 มิติของหลักสูตร

ที่มา : ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2529: 15

จะเห็นว่าแต่ละคู่มีลักษณะตรงกันข้ามเป็นคนละขั้ว ดังนี้

1. เนื้อหา (Content) กระบวนการ (Process) หลักสูตรที่เน้นเนื้อหา ก็เพื่อให้ผู้เรียนรู้เนื้อหาและกิจกรรมที่ครูถ่ายทอดให้ ส่วนเป้าหมายของหลักสูตรที่เน้นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการ และกระบวนการที่ค้นคว้าหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง แม้จะมีลักษณะตรงกัน

ข้ามหรือคนละชั่ว แต่ก็มีสายเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ฉะนั้นในการจัดหลักสูตรจะเลือกเน้นอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวมิได้ขึ้นอยู่กับผู้พัฒนาหลักสูตร และผู้สอนในการที่จะวินิจฉัยและดำเนินการให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น และธรรมชาติของแต่ละวิชา

2. ข้อเท็จจริง (Facts) ความคิดรวบยอด (Concepts) การสอนและการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนจำข้อเท็จจริง เป็นการเรียนรู้ที่น่าเบื่อหน่าย เพราะผู้เรียนจะลืมได้ง่าย ผลก็คือ ผู้เรียนนำความรู้ ความจำ เหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ไม่ค่อยได้ แต่อย่างไรก็ตามครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนยังคงเน้นในการจำข้อเท็จจริงเพราะสอนง่าย เป็นภาระของนักเรียนที่จะต้องท่องจำ ครูเป็นผู้รับผิดชอบเฉพาะข้อมูล ส่วนการสอนและการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเป็นการที่จะให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิด ทำความเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างถ่องแท้และรู้จักการคิดวิเคราะห์ จะทำให้ผู้เรียนสามารถสรุปข้อเท็จจริงเป็นความคิดรวบยอด หรือเรียกว่าความคิดรวบยอด เมื่อผู้เรียนรู้ความคิดรวบยอดสามารถสร้างเป็นหลักการ กฎเกณฑ์ และข้อสรุปขึ้นมาได้

3. เนื้อหาสาระเป็นศูนย์กลาง (Subject - matter centered) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child - centered) องค์ประกอบที่สำคัญในการสอนมี 3 ประการ คือ ผู้สอน เนื้อหาวิชา และผู้เรียน มิตินี้เป็นการมองกิจกรรมการเรียนการสอนในแง่ที่ว่า ผู้พัฒนาหลักสูตรและผู้สอนจะเน้นและยึดอะไรเป็นหลัก แต่โดยความเป็นจริงแล้ว เนื้อหาสาระกับผู้เรียนต้องไปด้วยกัน เพราะผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เนื้อหาสาระ นักพัฒนาหลักสูตรและผู้สอนเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้จะให้ความสนใจและเน้นองค์ประกอบทั้งสองแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของผู้เรียน ถ้าสอนระดับชั้นต่ำๆ มักจะเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง แต่ถ้าระดับสูงขึ้นก็จะเน้นเนื้อหาสาระเป็นหลัก

4. แยกเป็นแต่ละวิชา (Separate discipline) หลอมรวมหรือสหวิทยาการ (Integration or interdisciplinary) มิตินี้เป็นการมองในแง่ของการจัดประสบการณ์หรือเนื้อหาสาระว่าจะจัดกลุ่มความรู้หรือเนื้อหาสาระอย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และนำสิ่งที่เรียนรู้แล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น นักพัฒนาหลักสูตรกลุ่มที่เน้นการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์แยกเป็นแต่ละวิชา มีความเชื่อว่าธรรมชาติและโครงสร้างของแต่ละวิชา มีลักษณะและระเบียบวิธีของมันเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ง่ายขึ้น สามารถนำไปสัมพันธ์กับวิชาอื่นและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนนักพัฒนาหลักสูตรอีกกลุ่มหนึ่ง มีความเชื่อว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียน ควรจะจัดให้สอดคล้องและสนองชีวิตจริงของผู้เรียน ซึ่งกระทำได้โดยการนำเนื้อหาสาระในแต่ละสาขาวิชา หลอมรวมเข้าด้วยกันแล้วจัดเป็นหัวข้อหรือหน่วยประสบการณ์ แต่อย่างไรก็ดี การจะจัดหลักสูตรโดยแยกเป็นแต่ละวิชา หรือโดยการหลอมรวมจะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละวิชา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และระดับของผู้เรียน เป็นต้น

มิติดังกล่าวข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นความจริงเกี่ยวกับว่านักการศึกษา และนักพัฒนาหลักสูตร มีการมองธรรมชาติของหลักสูตรอย่างไรบ้าง แต่ถ้าวิเคราะห์ให้ลึกลงไปถึงความ

เป็นจริงก็จะพบว่า สารสำคัญที่ทำให้เกิดการมองหลักสูตรได้หลายมิติมีอยู่สองประเด็นเท่านั้น คือ จากเนื้อหากับกระบวนการ มิติที่เกิดจากเนื้อหาได้แก่ คู่ของข้อเท็จจริงกับความคิดรวบยอด และแยกเป็นแต่ละวิชากับหลอมรวมหรือสหวิทยาการ ส่วนมิติที่เหลืออีกสองมิติควรจะมาจากการบวนการ กระบวนการในที่นี่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง และเนื้อหากระบวนการ ก็ควรจะเป็นผู้สอนเป็นศูนย์กลางกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และครูเป็นผู้ทำกิจกรรมกับผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม นอกจากนี้หลักสูตรที่ได้พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาจะหนีลักษณะดังกล่าวเหล่านี้ไปไม่พ้น ซึ่งมักจะรวมหลายๆลักษณะเข้าไว้ในหลักสูตรเดียวกัน ขึ้นอยู่กับหลักสูตรของแต่ละระดับชั้นจะเน้นเนื้อหา เน้นความคิดรวบยอด หรือส่วนผสมของมิติอื่นๆ เข้าด้วยกัน

1.6 การพัฒนาหลักสูตร

ในส่วนการพัฒนาหลักสูตร จะนำเสนอแยกเป็น 3 ตอนได้แก่ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.6.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

คำว่า “พัฒนา” หรือที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Development” มีความหมาย 2 ลักษณะคือทำให้ดีขึ้นและทำให้เกิดใหม่ ฉะนั้น ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรอาจมี 2 ความหมายคือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

บุญมี เณรยอด (2531: 48) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม และเพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้

ยุทศศักดิ์ ฮมแสน (2535: 25) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างการเปลี่ยนแปลง หรือการปรับปรุงแผนประสบการณ์เรียนรู้ทั้งหลาย ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้นมีสิ่งผลักดันที่สำคัญคือ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 156) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง เป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ในการวางแผนหลักสูตรหลักสูตรนั้น ต้องคำนึงถึง สังคม ปรัชญาการศึกษา และผู้เรียน ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ บุคคลที่ทำหน้าที่วางแผนหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายร่วมกันนับแต่ นักการศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและนักพัฒนาหลักสูตร เพื่อที่จะให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปจนบรรลุผลสูงสุด

พรรคชา นิลวิเชียร (2547: 7) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการปรับปรุงหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรใหม่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ชุมศักดิ์ อินทร์รัช (2549: 59) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง ความพยายามจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามที่พึงประสงค์ของสังคม

กูด (Good, 1973: 157-158) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมี 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับปรุงหลักสูตร เป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียน ซึ่งเป็นการปรับปรุงจุดมุ่งหมายของการสอน วิธีสอน อุปกรณ์และการประเมินผล
2. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974: 42) ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่าหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

จากแนวความคิดของนักการศึกษาต่อความหมายของการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว หรือจัดทำขึ้นใหม่โดยไม่มีพื้นฐานหลักสูตรเดิมอยู่เลย เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองกับความต้องการของสังคมและผู้เรียน

1.6.2 ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายแนวทาง ดังนี้

สลิปพนท์ เกตุทัต (2518: 20-50) ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
2. สภาพแวดล้อมทางประชากร
3. สภาพแวดล้อมทางสังคม
4. สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ
5. สภาพแวดล้อมทางการเมือง
6. สภาพแวดล้อมทางการบริหาร

7. สภาพแวดล้อมศาสนาและวัฒนธรรม

8. สภาพสื่อมวลชนเพื่อการศึกษา

สุมิตร คุณานุกร (2523: 10) ให้ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรคือ

1. ข้อมูลทางปรัชญา
2. ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากนักวิชาการแต่ละสาขา
3. ข้อมูลที่ได้จากจิตวิทยาการเรียนรู้
4. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสังคมของผู้เรียน
5. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
6. ข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาการทางเทคโนโลยี

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2527: 49-145) ได้กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานการพัฒนา

หลักสูตรไว้ดังนี้

1. พื้นฐานด้านปรัชญา
2. พื้นฐานด้านสังคมและวัฒนธรรม
3. พื้นฐานด้านตัวผู้เรียน
4. พื้นฐานด้านทฤษฎีการเรียนรู้

นอกจากนี้ สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 46) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตรที่มีความหมายสอดคล้องกับแนวคิดอื่นๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. พื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา
2. พื้นฐานด้านสังคมและวัฒนธรรม
3. พื้นฐานด้านพัฒนาการของผู้เรียน
4. พื้นฐานด้านทฤษฎีการเรียนรู้
5. พื้นฐานด้านเนื้อหาสาระ

จากแนวคิดของนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม และวัฒนธรรม ข้อมูลพื้นฐานด้านการเมืองและการปกครอง ข้อมูลพื้นฐานด้านวิทยาการและเทคโนโลยี ข้อมูลพื้นฐานด้านจิตวิทยา ข้อมูลพื้นฐานด้านพัฒนาการของผู้เรียน ข้อมูลพื้นฐานด้านธรรมชาติของความรู้ ข้อมูลพื้นฐานด้านนักวิชาการและข้อมูลพื้นฐานด้านแผนการศึกษาแห่งชาติ

1.6.3 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนการที่ใช้ในการปรับปรุง หรือสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะป็นในระดับใด ก็ตามจะดำเนินการโดยมีขั้นตอน ตามที่ได้มีการวางแผนเพื่อการพัฒนาหลักสูตร แนวคิด

เกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรของไทยยังมีอยู่น้อย ส่วนมากจะเป็นรูปแบบตามแนวคิดของชาวต่างชาติ ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอรูปแบบไว้ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของประยงค์ เนาวบุตร

ประยงค์ เนาวบุตร, 2556: 17 (อ้างอิงจาก Oliva and Gordon 2013; 37, 103-321; ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ 2550: 42-43; กล้า ทองขาว 2538: 133-137)) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้หรือการใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร โดยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรข้างต้น สามารถจำแนกเป็นภาระงานที่จำเป็นต้องปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนเรียงตามลำดับ ดังนี้

ขั้นการวางแผนหลักสูตร ประกอบด้วยกิจกรรมหรือภาระงานที่ต้องปฏิบัติ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมข้อมูลทางด้านความต้องการ ความจำเป็น และปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง ตลอดจนนโยบายทางการศึกษาของรัฐ ข้อมูลทางด้านจิตวิทยา ปรัชญาการศึกษา ความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนวิเคราะห์หลักสูตรเดิมเพื่อพิจารณาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอาจระบุเป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้จบหลักสูตรซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดยอาจจำแนกเป็นจุดมุ่งหมายทั่วไป จุดมุ่งหมายเฉพาะ ส่วนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับรายวิชา จะเน้นการปฏิบัติมากขึ้น โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนปลูกฝังนิสัยที่ดีงามเพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดี

3. การกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ภาระงานในขั้นนี้ จึงครอบคลุมตั้งแต่การคัดเลือกเนื้อหาวิชาแล้วพิจารณาจัดลำดับเนื้อหาเหล่านั้นว่า เนื้อหาสาระใดควรเป็นพื้นฐานของเนื้อหาใดบ้าง ควรให้เรียนอะไรก่อนอะไรหลังแล้วแก้ไขเนื้อหาให้ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งในแง่สาระ และการจัดเรียงลำดับให้เหมาะสมตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้

ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นของการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้สอนโดยตรง ภาระงานสำคัญที่ต้องปฏิบัติในขั้นตอนนี้ คือ

1. การบริหารและบริการหลักสูตร ประกอบด้วย การจัดอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดเตรียมวัสดุหลักสูตร และการบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน

2. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย การปรับปรุงหลักสูตรให้ สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

3. การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตร การจัดตั้งแหล่งวิทยาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร และการเตรียมการประเมินผลการใช้หลักสูตร

ขั้นการประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

1. การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรว่าเมื่อได้นำหลักสูตรไปใช้แล้วนั้น ผู้ที่จบหลักสูตรนั้นๆ ไปแล้ว มีคุณสมบัติ มีความรู้ความสามารถตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ การประเมินผลหลักสูตรจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณค่าสูงขึ้น อันเป็นผลในการนำหลักสูตรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การประเมินผลหลักสูตรควรทำให้ครอบคลุมระบบหลักสูตรทั้งหมด และควรประเมินให้ต่อเนื่องกัน ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตร จึงประกอบด้วยภาระงานที่ต้องปฏิบัติ คือ

1.1 การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมดี และถูกต้องตามหลักการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด หากมีสิ่งใดบกพร่องก็จะได้นำดำเนินการปรับปรุงแก้ไขก่อนจะได้นำไปประกาศใช้ในโอกาสต่อไป

1.2 การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตร สามารถนำไปใช้ได้ดีในสถานการณ์จริงเพียงใด มีส่วนใดที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร หากพบข้อบกพร่องในระหว่างการใช้หลักสูตรก็ต้องแก้ไขโดยทันที เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร โดยทั่วไปจะดำเนินการหลังจากได้มีผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรไปแล้ว การประเมินหลักสูตร ในลักษณะนี้มักจะทำการติดตามความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษาว่าสามารถประสบความสำเร็จในการทำงานเพียงใด

1.4 การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรในลักษณะที่มีความสมบูรณ์และสลับซับซ้อนมาก กล่าวคือ การประเมินระบบหลักสูตร จะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรด้วย เช่น ทรัพยากรที่ต้องใช้ ความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตร ระบบบริหาร โรงเรียน ระบบการจัดการเรียนการสอน และระบบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น

2. การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากได้ผ่านกระบวนการประเมินผลหลักสูตรแล้ว ซึ่งเมื่อมีการใช้หลักสูตรไประยะหนึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะแวดล้อมและสังคม จนทำให้หลักสูตรขาดความเหมาะสม จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

อนึ่งการประเมินผลหลักสูตรดังที่กล่าวไว้ข้างต้น อาจมีภาระงานที่ต้องปฏิบัติ บางรายการแตกต่างจาก “การประเมินหลักสูตร” ทั้งนี้ เนื่องจากการประเมินผลหลักสูตรเป็นการประเมินในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้เท่านั้น ส่วนการประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนา ปรับปรุง และตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ในทุกช่วงระยะเวลาของการพัฒนาหลักสูตร คือ ก่อนการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบหรือร่างหลักสูตร ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร หลังจากใช้หลักสูตรครบวงจร และการติดตามผลกระทบของหลักสูตร

รูปแบบที่ 2 ไทเลอร์ (Tyler, 1960: 1) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมากำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราวก่อน คือ ศึกษาสังคม ศึกษาแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา
2. นำข้อมูลที่ได้นั้นมาตั้งเป็นจุดมุ่งหมายชั่วคราว
3. นำจุดมุ่งหมายชั่วคราวมากลับกรองผ่านทฤษฎีการเรียนรู้
4. นำจุดมุ่งหมายชั่วคราวที่ผ่านทฤษฎีการเรียนรู้มากลับกรองกับระดับปรัชญาทางสังคมและการศึกษาเป็นเครื่องตัดสิน
5. เมื่อผ่านการกลับกรองก็เป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงในการพัฒนาหลักสูตร
6. เลือกและจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้เกิดแก่ผู้เรียน
7. กำหนดการวัดผลการประเมินหลักสูตรที่ได้

รูปแบบที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเลตัน โซโต (Leyton Soto) โซโต (Soto, 1969: 49) ได้ปรับปรุงและขยายรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) เสียใหม่ โดยการแยกแหล่งจุดหมาย 3 แหล่งออกจากกัน กำหนดองค์ประกอบพื้นฐาน 3 อย่างคือ ปรัชญา จิตวิทยา และแหล่งข้อมูล กำหนดกระบวนการพื้นฐาน 3 กิจกรรม คือ การเลือกสรร การจัด และการประเมินผล และกำหนดความคิดพื้นฐาน 3 ลักษณะ คือจุดหมาย กิจกรรม และประสบการณ์

รูปแบบที่ 4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Taba, 1962: 438) มีความคิดเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรเหมือนไทเลอร์ ทาบาเชื่อว่า ครูผู้สอนเป็นผู้ใช้หลักสูตร

ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและสังคม
2. การกำหนดความมุ่งหมาย
3. การเลือกเนื้อหา
4. การจัดลำดับเนื้อหาวิชา
5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
7. การประเมินผลเพื่อตรวจสอบการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ว่าตรง

ตามความมุ่งหมายหรือไม่

รูปแบบที่ 5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของฟ็อกซ์ (Fox)

ฟ็อกซ์ (Fox, 1962: 204) ได้เสนอแนวคิดรูปแบบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร คือ นักพัฒนาหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจากค่านิยมต่างๆของสังคมและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะช่วยให้การตัดสินใจเลือกสิ่งที่เป็นความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน ความต้องการทางสังคม และความรู้ในสาขาต่างๆ ความรู้ทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นแนวทางแก่นักพัฒนาหลักสูตรในการคัดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน รูปแบบของหลักสูตรและวิธีสอน ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการจัดโอกาสการเรียนรู้แก่นักเรียนหรือการจัดทำหลักสูตรนั่นเอง

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบไปด้วยกระบวนการต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การกำหนดเนื้อหาวิชา
4. การจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน
5. การวัดและประเมินผล

2. การบริหารหลักสูตร

ในส่วนการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยขอเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับความหมายของการบริหารหลักสูตรและหลักการบริหารหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตร (Curriculum Administration) คือ กระบวนการบริหารงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมหลายมิติ เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายหลายระดับตามขั้นตอนการบริหารงาน ซึ่งมีความต่อเนื่องกันตั้งแต่ในระดับกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นหน่วยงานในระดับนโยบาย ลงมายังระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานในระดับอำนาจการ และลงไปยังระดับสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการ และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ มากมาย เปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่จะนำเสนอต่อไปนี้ จะเน้นเฉพาะประเด็นสำคัญในเรื่องการวางแผนและพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมสนับสนุน และการกำกับ ดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตร และจะเน้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับการดำเนินการในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นหน่วยงานสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และจะเป็นส่วนช่วยให้ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน เห็นแนวทางในการดำเนินงานการจัดทำในระดับหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการส่งเสริม และดูแลด้านคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

นอกจากนั้น การบริหารหลักสูตร ยังถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการใช้หลักสูตรเกิดผลสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะเกิดความมั่นใจ มีกำลังใจ มุ่งมั่นที่จะจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จของหลักสูตรมีส่วนสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตร นักการศึกษาได้เสนอความหมายของการบริหารหลักสูตรไว้หลายทัศนะดังต่อไปนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 197-198) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การบริหารงานด้านวิชาการหรือการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากที่สุด การบริหารหลักสูตรนั้น เป็นระบบของหลักสูตร จะต้องบริหารอย่างเป็นระบบระเบียบและรวมถึงกระบวนการเรียนการสอนด้วย ระบบการบริหารหลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ การวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

กรมสามัญศึกษา (2527: 137) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร คือ การที่ผู้บริหารโรงเรียนทำความเข้าใจโดยละเอียดในหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และเกณฑ์การจบหลักสูตรพร้อมทั้งหาช่องทางที่จะระดมทรัพยากรต่างๆ มาใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามจุดหมายที่กำหนดไว้

กิตติมา ปรีดีติลล (2532: 59) ได้ให้ความเห็นว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การจัดการและการดำเนินการ และการควบคุมดูแล ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาให้ตอบสนองต่อจุดหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัดในสถานศึกษานั้นให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534: 159) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินการโดยมีเครื่องมือ คือ หลักสูตรซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของโรงเรียน ในอันที่จะเตรียมเด็กหรือเยาวชนให้เกิดความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ที่ดีใน การดำเนินและดำรงชีวิตในสังคมของตนได้อย่างถูกต้อง และเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม

มาเจอ โก้สุโข (2537: 27) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร คือ การดำเนินงานด้านกิจกรรม การเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งนโยบาย และวิธีการดำเนินงานจะต้องประกอบด้วย เป้าหมายที่สำคัญ มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เมตตา พงษ์ลิปสาม (2534: 11) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนในการใช้หลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน โดยเน้นงานวิชาการเป็นหลัก

สมมาศ ทองร่วง (2537: 10) สรุปความหมายของ การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการการใช้ทรัพยากรทางการบริหารเพื่อให้สามารถนำหลักสูตรมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538: 174) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การวางแผน การควบคุมกำกับดูแล การจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน โครงการวิชาการที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการใช้หลักสูตรและการสอน โดยสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนตามลักษณะธรรมชาติการเรียนรู้ และตอบสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร หลักการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. เอกสารหลักสูตรมีความชัดเจน สมบูรณ์ทันสมัย ชี้แนวทางในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ผู้สอนมีคุณภาพ คือ มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ตามเป้าหมายของหลักสูตร

3. ผู้เรียนมีความพร้อมเกี่ยวกับความรู้ ทักษะพื้นฐาน พร้อมทั้งเรียนหลักสูตรนี้ได้

4. มีบริการสนับสนุน ส่งเสริมการใช้หลักสูตรที่ดีและเพียงพอที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตร

5. ระบบการบริหารหลักสูตรที่ดีและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะช่วยเหลือแนะนำการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนกับผู้เรียน

6. ระบบอาจารย์ที่ศึกษามีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะช่วยเหลือแนะนำการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนกับผู้เรียน

7. มีบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้ออำนวยต่อการแสวงหาความรู้ และบรรยากาศทางสังคมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมกับผู้เรียน

8. ระบบควบคุมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

กัญทิมา เชื่อมจิต (2539: 15) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การเตรียมการ การวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มี ซึ่งได้แก่ บุคคล วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณอย่างชาญฉลาด และการปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้ รวมถึงการประเมินผลการใช้หลักสูตรเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขด้วย โดยอาศัยบุคลากรทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่อื่นๆ มาช่วยเหลือกันและกัน

วารภรณ์ ครูพันธ์ (2539: 18) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การวางแผน และจัดการในการใช้ปัจจัยการบริหารอย่างชาญฉลาดรอบคอบ และมีเหตุผล เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติงานตามหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 43-49) ให้ความหมาย การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการบริหารงานการใช้หลักสูตร ซึ่งเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการนำกระบวนการการบริหารมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการหลักสูตร การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร กล่าวโดยสรุป การบริหารหลักสูตร มีลักษณะคล้ายการบริหารงานลักษณะอื่นๆ ในสถานศึกษา แต่อาจจะแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์วิธีการและการประเมินผล

วัชร บวรณสิงห์ (2544: 17) ให้ความหมาย การบริหารหลักสูตร หมายถึง การจัดการ และการดำเนินงาน การควบคุมดูแล ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาให้ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัดในสถานศึกษานั้น ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2549: 110-117) ให้ความหมายของ การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่นำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การบริหารหลักสูตรประกอบด้วย การวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร

ชวลิต ชูกำแพง (2551: 65) ให้ความหมายการบริหารหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การนำกระบวนการบริหารมาใช้ในขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมิน

หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร โดยอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การบริหารหลักสูตรใดๆ ให้มีประสิทธิภาพ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับตัวหลักสูตรนั้นและนำหลักสูตรนั้นไปใช้

ศกลวรรณ สุขมี (2551: 24) ให้ความหมายของการบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการใช้ทรัพยากรทางบริหาร ได้แก่ คน เงิน วัสดุ และการจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการประสานสัมพันธ์กันในการบริหารหลักสูตรในแต่ละระดับ คือ ระดับกระทรวง กรม ระดับจังหวัด และระดับโรงเรียน

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553: 261) ให้ความหมายของการบริหารหลักสูตรหรือการใช้หลักสูตรหมายถึง การดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้น ดำเนินไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

นิตยา เปลื้องนุช (2554: 1) กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตร เป็นงานสำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องรู้จักและเข้าใจความหมาย ตลอดจนแนวปฏิบัติเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การบริหารหลักสูตร มีลักษณะงานคล้ายการบริหารงานลักษณะอื่นๆ แต่อาจจะแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์ วิธีการและการประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษา สามารถสรุปความหมายการบริหารหลักสูตร หมายถึง การนำกระบวนการทางการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานในการบริหารร่วมกันของบุคคลในองค์กรทางการศึกษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการจัดกิจกรรมเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสถานศึกษาเป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร และสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์องค์การได้ที่กำหนดไว้

2.2 หลักการบริหารหลักสูตร

การดำเนินงานใดๆ จะสำเร็จเรียบร้อยได้ จะต้องมีหลักการ หรือวิธีการในการดำเนินงาน โดยที่ การบริหารหลักสูตรเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของการบริหารงานวิชาการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาต้องรู้จักเข้าใจการบริหารหลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และในการบริหารหลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จ นักการศึกษาได้นำเสนอแนวทางการบริหารหลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนี้

แนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol, 1916 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2544: 15) แบ่งขั้นตอนการบริหารเป็น 5 ขั้นตอน

1. การวางแผน (Planning)

2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การบังคับบัญชา (Commanding)
4. การประสานงาน (Communicating)
5. การควบคุมงาน (Controlling)

แนวคิดของ กุลลิค และเออร์วิค (Gulicks and Urwick, 1937 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลา-ภรณ์ 2536: 71; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน 2544: 15) กล่าวถึงกระบวนการบริหารที่เรียกว่า POSDCoRB มีดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)
4. การสั่งการ (Directing)
5. การประสานงาน (Coordinating)
6. การรายงาน (Reporting)
7. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน (2544: 6-7); ทิพาวิดี เมฆสุวรรณค์ (2538: 2) กล่าวว่า หลักการบริหารหลักสูตรหรือการบริหารวิชาการให้ประสบความสำเร็จ ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรมีดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (efficiency) หมายถึง การได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือ นักเรียนสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดเวลาของหลักสูตร โดยไม่ลาออกกลางคัน เรียนเกินเวลา หรือช้ากว่ากำหนด
2. หลักแห่งประสิทธิผล (effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือ นักเรียนมีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตรทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 158) กำหนดองค์ประกอบหลักของการบริหารหลักสูตรไว้

3 ส่วน คือ

1. การวางแผนหลักสูตร (Curriculum planning)
2. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation)
3. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation)

ขั้นตอนการบริหารหลักสูตรตามแนวคิดของสันต์ ธรรมบำรุง มีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผนหลักสูตร (Curriculum planning) เป็นการเตรียมการพัฒนาหลักสูตรให้พร้อมที่จะนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย

1.1 การจัดตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์และจัดทำหลักสูตรให้พร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ

1.2 คณะกรรมการจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน วัสดุประกอบ แผนการสอน และสื่อการสอนและสื่อการเรียนที่เหมาะสมกับนักเรียน

1.3 คณะกรรมการจัดทำแบบประเมินผลเพื่อตรวจสอบผลการเรียนของนักเรียน

2. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation) เป็นการนำหลักสูตรออกสู่การปฏิบัติ หรือการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามที่หลักสูตรกำหนด แบ่งเป็น

2.1 ปฐมนิเทศนักเรียน ผู้ปกครองให้ทราบแนวการจัดการจัดการเรียนการสอน ตรวจสอบความพร้อมของสถานที่ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

2.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน

2.3 จัดบุคลากรที่ทำการสอน สนับสนุนการสอนและนิเทศการสอน

3. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation) เป็นการตรวจสอบผลผลิตคือ ทั้งส่วนดีที่พึงประสงค์ของหลักสูตรและส่วนที่ไม่พึงประสงค์ ต้องปรับปรุงใหม่

ดุชฎี พงศ์ศาสตร์ (2532: 139-144) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารต้องใช้หลักสูตรเป็นตัวกำหนดนโยบายทิศทางเดินตลอดทั้งแนวปฏิบัติงานด้านวิชาการ และต้องสามารถบริหารหลักสูตรให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ในการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารต้อง

1. เริ่มต้นด้วยการคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1.1 บุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ครู-อาจารย์ นักเรียน และผลกระทบที่มีต่อการบริหารหลักสูตร

1.2 อาคารสถานที่

1.3 ชุมชน

1.4 การเงิน วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนในโรงเรียน

2. การนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารในฐานะผู้นำการใช้หลักสูตร จะต้องดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจกระจ่างชัดเจนจนสามารถแปลออกมาเป็นแนวปฏิบัติ กำหนดผู้รับผิดชอบได้ และสามารถชี้แจงแนะนำครูผู้สอนได้

2.2 ชักนำและวางมาตรการให้ครูผู้สอนสนใจหลักสูตร และเข้าใจหลักการจุดหมายของหลักสูตรอย่างแจ่มแจ้ง

2.3 ทันทต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องเป็นคนแรกของโรงเรียนที่ทราบความเคลื่อนไหว และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร และสามารถกำหนดแนวปฏิบัติและชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อดำเนินการถูกต้องทันที่

2.4 ควบคุม ดูแล และติดตามผลการใช้หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538: 174) กล่าวว่า หลักการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. เอกสารหลักสูตร มีความชัดเจน สมบูรณ์ทันสมัย ชี้แนวทางในการวางแผนจัดกิจกรรม การเรียนการสอน
2. ผู้สอนมีคุณภาพ คือมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ตามเป้าหมายของหลักสูตร
3. ผู้เรียนมีความพร้อมเกี่ยวกับความรู้ทักษะพื้นฐานพร้อมที่จะเรียนหลักสูตรนี้ได้
4. มีบริการสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตรที่ดีและเพียงพอที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตร
5. ระบบการบริหารหลักสูตรที่ดีและมีประสิทธิภาพในการจัดดำเนินการใช้หลักสูตร
6. ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ พร้อมที่จะช่วยเหลือแนะนำ การใช้หลักสูตรการเรียนการสอนกับผู้เรียน
7. มีบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้ออำนวยต่อการแสวงหาความรู้ และบรรยากาศทางสังคมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมกับผู้เรียน
8. ระบบการควบคุมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนของการบริหารหลักสูตร ดังนี้

1. การวางแผนหลักสูตร
 - 1.1 ขั้นตอนการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้
 - 1.2 การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร
 - 1.3 การวางแผนการนำหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเก่า
 - 1.4 การจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
2. การสนับสนุนการใช้หลักสูตร
 - 2.1 การเตรียมความพร้อมผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องการใช้หลักสูตร
 - 2.2 การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน
 - 2.3 การจัดทำแผนการสอน
 - 2.4 การส่งเสริมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการเรียนรู้

2.5 การจัดประสบการณ์เพื่อตอบสนองหลักสูตร

3. การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

3.1 การนิเทศกำกับดูแลการใช้หลักสูตร

3.2 การประเมินตนเองเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

3.3 การวางแผนการประเมินการใช้หลักสูตรระดับโรงเรียน

ศรีสมร พุ่มสะอาด (2538: 88-90) กล่าวถึงแนวคิดในการบริหารหลักสูตร ดังนี้

1. การวางแผนหลักสูตร

1.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล 4 ด้าน คือ ด้านแนวโน้ม การพัฒนาสังคมแนวทางการจัดการศึกษา ความต้องการของชุมชน และศักยภาพของโรงเรียน

1.2 สร้างภาพของงานพัฒนาโรงเรียน โดยการกำหนดเป้าหมายองค์ประกอบแนวปฏิบัติต่างๆ โดยจัดให้มีโครงการต่างๆ รองรับ

2. การนำหลักสูตรไปใช้ โดยดำเนินการตามเป้าหมาย ลงมือปฏิบัติงานพัฒนาตามโครงการ ควบคุม ติดตามงาน ประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ และปรับปรุงแก้ไขด้วยความซื่อสัตย์

3. การประเมินหลักสูตร โดยสรุปผลงาน เมื่อมีปัญหา ต้องปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งมีการเผยแพร่ให้บริการที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนอื่นๆ ตามศักยภาพของแต่ละโรงเรียน เก็บข้อมูลและบันทึกข้อมูล ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรระดับโรงเรียน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 48,156) งานบริหารหลักสูตรเป็นงานบริหารหรือจัดสภาพปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อปัจจัยการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน ผู้บริหารจะเป็นแกนนำโดยมีผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ หัวหน้าหมวดวิชา ครูวิชาการโรงเรียน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เสริมการบริหารหลักสูตร เช่น กรรมการบริหารโรงเรียน กรรมการบริหารวิชาการ เป็นต้น งานบริหารหลักสูตรมีกิจกรรมการบริหารหลักสูตรประกอบด้วยที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรต่างๆ

2. การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน

3. การจัดครูเข้าสอน

4. การจัดตารางสอน

5. การจัดแผนการเรียน

6. การจัดบริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

7. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น อาคารสถานที่ งบประมาณ การบริการห้องสมุด เป็นต้น

8. การนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

9. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชน

อุทัย บุญประเสริฐ, 2540 (อ้างถึงใน วัชรี บุรณสิงห์, 2542: 20-22) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร บทบาทที่สำคัญของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร มีดังนี้

1. ต้องศึกษา ทำความเข้าใจหลักสูตรแม่บทและหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ให้ชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ การวัดและประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการและจุดมุ่งหมาย ซึ่งโรงเรียนจะต้องยึดเป็นหลักที่สำคัญเพื่อให้การจัดกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนได้ตอบสนอง และบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นอกจากนี้ ยังต้องศึกษา เพื่อจัดหาวัสดุหลักสูตรทุกชนิด เพื่อจะได้เสนอแนวให้ผู้สอนได้จัดทำและใช้ได้ถูกต้องและเหมาะสม

2. ต้องเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรไปใช้ จัดประชุมเพื่อวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ ดูแลดำเนินการ ประสานงานการดำเนินการใช้หลักสูตร ประชุมผู้เกี่ยวข้องและครูผู้สอน เพื่อชี้แจง แนะนำ ทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนและก่อนลงมือสอน ติดตามผลการปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3. จัดหาหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร ให้เพียงพอและให้ครบทุกระดับชั้นและทุกหมวดวิชา รวมทั้งจัดหาและเสนอแนะให้ครูรู้จักและใช้เอกสารรายการสื่อการศึกษาทั้งโรงเรียนและของศูนย์เทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงตลอดถึงเอกสารแหล่งความรู้และทรัพยากรในท้องถิ่นที่โรงเรียนได้จัดรวบรวมไว้

4. เตรียมครูให้พร้อมที่จะใช้หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรใหม่ หรือหลักสูตรที่โรงเรียนจะใช้ อบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรหรือวิธีการใช้หลักสูตรให้สัมพันธ์ผลตามที่หลักสูตรกำหนด ช่วยให้ครูพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติที่เคยปฏิบัติอยู่แต่เดิมแบบเดิม สู่แนวของหลักสูตรใหม่หรือหลักสูตรที่โรงเรียนใช้

5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจ เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้ร่วมมือและช่วยส่งเสริมให้การใช้หลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเกิดผลดีต่อตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งจะได้มีบทบาทในการกำกับดูแลการจัดการของสถานศึกษาด้วย

6. จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และให้จัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาครูและบำรุงรักษาครูให้อุทิศตัวปฏิบัติหน้าที่และคงอยู่กับหน่วยงาน

7. จัดสถานที่ให้เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น ห้องเรียน ห้องวิชาการ ต่างๆ ห้องสมุด ห้องเรียนรวม ห้องโสตทัศนศึกษา แปลงเกษตร ฯลฯ และจัดสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศทางวิชาการและส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ที่ดีให้นักเรียน

8. จัดให้มีการบริการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนในทุกด้าน รวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ และการจัดทำโครงการตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และโครงการตามความสนใจ

9. นิเทศการใช้หลักสูตรและนิเทศการสอนและจัดให้มีการนิเทศ และติดตามผลอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้ทราบสภาพที่เป็นอยู่ ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบอยู่จะได้ให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือตามที่ครูต้องการ เพื่อส่งเสริมให้ครูใช้หลักสูตรให้ถูกต้องและสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ชูศรี สุวรรณโชติ (2542: 226-229) ได้กล่าวถึง งานการบริหารและบริการหลักสูตรไว้ว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ประกอบด้วยบุคคล 5 กลุ่ม คือ นักวิชาการและนักพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา ครูผู้สอนและบุคลากรอื่น โดยบทบาทหน้าที่ของบุคคล 5 กลุ่มนี้มีความแตกต่างกัน คือ นักวิชาการและนักพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้ใช้หลักสูตรทางอ้อม คือ ทำหน้าที่ฝึกอบรมให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ หัวหน้าหน่วยงานย่อยในโรงเรียนและครู ทำหน้าที่นิเทศและตามผลการใช้หลักสูตรในสถานศึกษา และมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตร รวมทั้งการบริการเกี่ยวกับสื่อต่างๆ และวัสดุหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการใช้หลักสูตรในสถานศึกษา จึงต้องมีความเข้าใจ สามารถให้ความรู้แก่ครูผู้สอนและถือเป็นหน้าที่ในการจัดวัสดุหลักสูตร สื่อ พร้อมกับการติดตามประเมินผลประสานงานด้านหลักสูตรที่นำไปใช้ ส่วนของหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา บุคคลกลุ่มนี้มีความใกล้ชิดกับหลักสูตรที่ใช้ในสถานศึกษามากขึ้น ต้องทำการศึกษาหลักสูตรในแต่ละหมวดวิชา พัฒนาครูในหมวดวิชานั้นๆ กำกับดูแลให้ครูใช้หลักสูตรตามที่กำหนด วางแผนและจัดทำแผนการเรียน จัดหาสื่อและวัสดุหลักสูตร ในส่วนของครูผู้สอน ถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลสูงสุด ครูจึงต้องรับการจัดเตรียมให้พร้อม เพื่อการใช้หลักสูตรได้อย่างบรรลุเป้าหมายสูงสุดและบุคลากรอื่นๆ หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียน วิทยากรประจำท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ในมุมมองของงานบริหารและบริการหลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 44-49) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการนำกระบวนการบริหารงานมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งกระบวนการบริหารงานแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ เป็นการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยการเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการเตรียมความพร้อมของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร

2. ขั้นดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งมีทั้งฝ่ายปฏิบัติการหลักสูตร และฝ่ายสนับสนุน ตลอดจนฝ่ายควบคุมการใช้หลักสูตร

3. การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร เมื่อมีการนำหลักสูตรไปใช้ควรจะต้องมีการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินผลเพื่อจะพิจารณาว่า ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่เพื่อที่จะได้ใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 7-12) ได้เสนอกิจกรรมการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
4. การดำเนินการบริหารหลักสูตร
5. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล
6. การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร
7. ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

นิตยา สุวรรณศรี (2545: 79-80) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรนั้น นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะนอกจากจะต้องมีการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าแล้วยังต้องติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดด้วย ผู้ที่รับผิดชอบในการบริหารงานจะต้องดูแลกำกับงาน เพื่อให้งานบริหารหลักสูตรดำเนินไปอย่างราบรื่น และบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารหลักสูตรขึ้นอยู่กับ การสนับสนุน การส่งเสริมการกำกับดูแลงานจะสามารถทำให้การบริหารหลักสูตรประสบความสำเร็จ

การบริหารหลักสูตร ผู้บริหารต้องเข้าอย่างถ่องแท้ สามารถนำหลักสูตรไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงได้ก็นับว่าหลักสูตรนั้นประสบความสำเร็จ การบริหารหลักสูตรจัดทำในหลายระดับ ได้แก่ ระดับส่วนกลาง ระดับท้องถิ่นและระดับโรงเรียน หัวใจของการบริหารหลักสูตรคือ การจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย การจัดกลุ่มผู้เรียน การจัดครูเข้าสอนและการจัดทำแผนการสอนรวมทั้งการนิเทศติดตามผลการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ซึ่งทำได้ตั้งแต่ก่อนการสอน ขณะกำลังสอน และหลังการสอนจะเป็นระบบของหลักสูตร (Curriculum System) ซึ่งจะต้องบริหารอย่างเป็นระบบรวมไปถึงกระบวนการเรียนการสอนด้วย ซึ่งระบบการบริหารหลักสูตรนั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning)
2. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
3. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation)

โดยการบริหารหลักสูตรนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ส่วนใหญ่ในโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าสายวิชาการ บุคคลเหล่านี้จะทำงานร่วมกับครูโดยการทำงานร่วมกัน กระตุ้นช่วยเหลือ แนะนำให้กำลังใจ ควบคุม สนับสนุน ประสานงานให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการสอน

รุจිර์ ภู่อาระ (2545: 154-159) ได้กล่าวถึง การบริหารหลักสูตร ในด้านการบริหารงานวิชาการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้หลักสูตรการวางแผนดำเนินการอย่างมีการส่งเสริมของทุกกลุ่มทุกคน ในด้านการบริหารงานวิชาการ โดยประการแรก ต้องจัดชั้นเรียนหรือการจัดกลุ่มผู้เรียน โดยจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นชั้น จัดกลุ่มผู้เรียนตามความสามารถและจัดกลุ่มผู้เรียนตามความสนใจ ประการที่สอง การจัดครูเข้าสอน อาจแบ่งได้เป็นการจัดครูประจำชั้น การจัดครูแนะแนว การจัดครูประจำกลุ่มสาระ การเรียนรู้และการจัดครูสอนเป็นคณะ ฉะนั้น การบริหารงานหลักสูตรที่ใช้ในสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนและครูผู้สอนที่สอดคล้องกับจำนวนคุณภาพและปริมาณของตัวหลักสูตร ที่มีสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ตามที่ได้ดำเนินการวางแผนการทำหลักสูตรตั้งแต่เริ่มแรก

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553: 269) กล่าวว่า ขั้นตอนการบริหารหลักสูตรหรือการใช้หลักสูตร มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการบริหารหลักสูตร

จะต้องมีการเตรียมการเป็นอย่างดี นับตั้งแต่ การตรวจสอบทบทวนหลักสูตรตาม ทฤษฎีการทำโครงการและวางแผน การศึกษานำร่องเพื่อค้นหาประสิทธิภาพของหลักสูตรหรือการ ทดลอง ใช้หลักสูตร การประเมินโครงศึกษาทดลอง การประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการเตรียม บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารหลักสูตร

2. ขั้นตอนการดำเนินการใช้หลักสูตร

การบริหารหรือการใช้หลักสูตร เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การบริหาร หลักสูตรจะมีงานหลัก 3 ลักษณะ คือ การบริหารและการบริการหลักสูตร การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร การสนับสนุนและส่งเสริมการบริหารหลักสูตร

3. ขั้นตอนติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตร

การนิเทศการบริหารหรือการใช้หลักสูตร หรือการนิเทศการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงหลักของการนิเทศ คือ การให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่คอยตรวจสอบเพื่อจับผิดแต่ประการ

ใด โดยลักษณะนี้ ผู้นิเทศจำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

ประยงค์ เนาวบุตร 2556: 22 (อ้างอิงจาก Oliva and Gordon 2013: 197-351; จันตรี- คุปตะวาทีน และบัญชา แสนทวี 2550: 5-6) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร มีขั้นตอนในการดำเนินการ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการหรือขั้นการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนนำหลักสูตรไปใช้ โดยมีกิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ เช่น การศึกษาหลักสูตรระดับชาติ การจัดทำเอกสารหลักสูตรและแนวการใช้ การจัดเตรียมสื่อการเรียน เครื่องมือและแบบประเมินผลการเรียน การจัดประชุมชี้แจงครูและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เป็นต้น

2. ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีกิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ เช่น การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการวางแผนการสอน การใช้สื่อการเรียน การประเมินผลการเรียน การสอนซ่อมเสริม การวิจัยในชั้นเรียน การนิเทศการสอน การช่วยเหลือนักเรียนด้านการเรียน เป็นต้น

3. ขั้นการประเมินผลหลักสูตร เป็นขั้นการตรวจสอบเพื่อค้นหาคุณค่าของหลักสูตรและผลลัพธ์ของหลักสูตร โดยมีกิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ เช่น การประเมินหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นในด้านกระบวนการจัดทำองค์ประกอบของหลักสูตรและกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนรู้ของครู ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน การรายงานผลการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับรู้ และการนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ของครูการประเมินผลนักเรียน เป็นต้น

จากหลักการและแนวคิดทางการบริหารหลักสูตรดังกล่าว สรุปว่า การบริหารหลักสูตรให้สามารถประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีการเริ่มต้นที่ดี นับแต่งานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเพื่อการเตรียมการใช้หลักสูตร เช่น การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนนักเรียน งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้จริง เช่น การจัดการเรียนการสอน หรือ งานที่ต้องกระทำหลังการนำหลักสูตรไปใช้แล้ว เช่น การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรการประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

ตามที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและหลักการบริหารหลักสูตรของนักการศึกษาหลายท่านและกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการนำเสนอ สรุปได้ว่า หลักการบริหารหลักสูตรของ รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ เป็นหลักการการบริหารหลักสูตรที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับสถานศึกษา และสามารถทำให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของ
ผู้บริหารโรงเรียน อันประกอบด้วยหลักการบริหารหลักสูตร 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนหลักสูตร
2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และ 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอ
ขอบข่ายของการบริหารหลักสูตร เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทำงานด้านการบริหารหลักสูตรอิสลาม
ศึกษาทั้ง 3 ด้านเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนหลักสูตร

การทำงานทุกอย่างต้องมีการวางแผน (Planning) อันเป็นการกำหนดเป้าหมายและ
ทิศทาง ทำงานให้เป็นระเบียบ ผู้ปฏิบัติสามารถทราบเป้าหมายและทิศทางได้ นอกจากนี้สามารถ
ประเมินผลได้ว่างานนั้นสำเร็จตามที่วางแผนไว้หรือไม่ ในทำนองเดียวกัน การสร้างหลักสูตร การ
พัฒนาหลักสูตร ก็ต้องอาศัยการวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning) อันจะเป็นแนวทางในการ
ทำให้หลักสูตรมีคุณภาพและคุณค่าที่ดี สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 107) ดังนั้น การวางแผนเป็นส่วน
สำคัญประการหนึ่งของการบริหารหลักสูตร เพราะจะทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้

ความหมายของการวางแผนหลักสูตร

สังัด อุรานันท์ (2532: 263) ได้กล่าวถึง การวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมของ
บุคลากรก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ควรมีการให้ความรู้และชี้แจงให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึง
จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล
ซึ่งการเตรียมบุคลากรอาจทำได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง อบรม ประชุม สัมมนา และการ
เผยแพร่เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่างๆ ในการเตรียมการจัดอบรมครูเพื่อหลักสูตรนั้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533: 10-19, 2538: 174) กล่าวถึงว่า การวางแผนการใช้หลักสูตร
ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะต้องดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตรควบคู่กันไป และเมื่อหลักสูตรได้รับ
อนุมัติเรียบร้อยแล้ว จะได้ดำเนินการใช้หลักสูตรทันที การวางแผนการใช้หลักสูตร จะต้องคำนึงถึง
สิ่งจำเป็นดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
2. การเตรียมงบประมาณ
3. การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
4. วัสดุหลักสูตร
5. บริการสนับสนุนและอาคารสถานที่
6. ระบบบริหารของสถานศึกษา
7. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

8. การประเมินผลและติดตามการใช้หลักสูตร

กล้า ทองขาว (2538: 136-137) กล่าวว่า ในขั้นตอนการวางแผนหลักสูตรนั้น บทบาทเฉพาะของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งมีความเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนการสอน โดยผู้บริหารมีบทบาทโดยตรงในการประชุมครูในโรงเรียน เพื่อตรวจสอบวัสดุหลักสูตร ร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตร แผนการสอน คู่มือหลักสูตร คู่มือครู จัดอบรมครูโดยวิทยากรผู้ชำนาญการใช้หลักสูตร หรือครูที่ผ่านการอบรมมาเป็นอย่างเดียวย เป็นผู้ให้ความรู้แก่คณะครู สำรวจเวลาเวลาเรียน ในปีการศึกษาที่จะมีการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนการสอน กำหนดกิจกรรมประเมินผลการศึกษาไว้ตลอดทั้งปี จัดเตรียมสภาพแวดล้อม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูและปฏิบัติงานทุกฝ่าย

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 48,142-145) ได้กล่าวถึงแนวทางของผู้บริหารในการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้กระจ่าง เพื่อให้ได้ให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนและวางแผนในการเตรียมการและดำเนินการใช้หลักสูตร
2. จัดเตรียมบุคลากรโดยวิธีการต่างๆ เช่น การประชุมชี้แจง การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสไปฝึกอบรมดูงานที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ
3. จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ความสนใจความถนัดและประสบการณ์ เพื่อจะได้จัดมวลประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ให้บริการและสนับสนุนการสอนของครู โดยการจัดทำจัดหาเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น การจัดห้องสมุดให้อยู่ในสภาพที่ครูและนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ เป็นต้น โดยเน้นถึงคุณประโยชน์และความสะดวกสบายในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นหลัก
5. ดำเนินการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้
6. ให้ขวัญและกำลังใจตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่างเหมาะสมและยุติธรรมโดยยึดระบบคุณธรรมเป็นสำคัญ
7. ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรให้แก่ นักเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและคนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตรและรับความร่วมมือที่ดีจากบุคคลทั้งในและนอกโรงเรียน โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย

โดยที่กระบวนการวางแผนและการจัดการ เพื่อนำหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอน ภายหลังจัดทำเอกสารหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว มีงานหลักที่สำคัญ คือ

1. การวางแผนการใช้หลักสูตร ต้องเร็วที่สุด ผู้เรียนหลักสูตรเดิมได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ไม่เป็นปัญหากับการดำเนินงานของหลักสูตรใหม่และหลักสูตรเดิม
2. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะส่วนที่เป็น การเปลี่ยนแปลงว่าคืออะไร สำคัญอย่างไร ส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นอย่างไร
3. การเตรียมบุคลากร เป็นการให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตาม แนวคิดของหลักสูตร
4. การจัดสภาพแวดล้อมต้องจัดให้เอื้อกับการดำเนินงานตามแนวคิดของหลักสูตรทั้งใน ระดับสถานศึกษาและชุมชน โดยจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ระหว่างหน่วยงาน

ดุสิต ณ สุวรรณ (2539: 16-17) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ต้องดำเนินการในเรื่อง ต่างๆ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. การเตรียมวางแผนเพื่อใช้หลักสูตร

ครูหรือผู้บริหารโรงเรียนจะต้องวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนา หลักสูตรและการสอนครั้งนี้เป้าประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความ สนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้นั้น ทางโรงเรียนต้องมีความพร้อมต่อ การเปลี่ยนแปลงเพียงใด วัสดุประกอบหลักสูตรและแหล่งข้อมูลต่างๆ จะจัดหาได้อย่างไร และโดยใช้ วิธีใด งบประมาณ อาคารสถานที่มีเพียงพอหรือไม่ การเตรียมบุคลากรที่ใช้แม้ว่าตัวหลักสูตรจะ พัฒนาขึ้นมาดีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจและความไม่พร้อม การพัฒนาหลักสูตร ไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้อาจจะประสบความสำเร็จได้ยาก

2. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น บุคลากรใน โรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน หรือผู้ที่อยู่นอกโรงเรียน เช่น ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงความมุ่งหมายของหลักสูตร ความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงและ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

3. การเตรียมอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตร

การจัดอบรมครูนั้นจะต้องพิจารณาวางแผนโครงการให้ชัดเจน และมีขั้นตอน ควรจะทำ ในรูปแบบใด ระยะเวลาและวิทยาการที่จะให้การฝึกอบรมให้แก่บุคลากรใดบ้าง เพื่อให้จะให้ครูได้ศึกษา วิเคราะห์ถึงการนำหลักสูตรไปปรับใช้อย่างไร

สุชาติ สุมณศิริ (2540: 28) กล่าวว่า การใช้หลักสูตรให้ได้ผลนั้นจะต้องมีการวางแผนการใช้อย่างเป็นระบบและต้องคำนึงถึงจุดสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ทราบ
2. การจัดเตรียมงบประมาณให้เพียงพอ
3. เตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่จะต้องนำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนโดยตรง
4. จัดเตรียมวัสดุหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร เช่น ประมวลการสอน แผนการสอน คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร หนังสือเรียน คู่มือการประเมิน แบบเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นต้น
5. ให้บริการสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น อาคารสถานที่ โสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น
6. จัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน
7. จัดเตรียมโครงการประเมินและติดตามการใช้หลักสูตร

จรัส บัวศรี (2542: 305) กล่าวว่า การวางแผนนำเอาหลักสูตรใหม่มาใช้แทนหลักสูตรเดิมให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็ต่อเมื่อมีการเตรียมการที่จำเป็นอย่างอื่นควบคู่กันไปด้วย สิ่งที่จะต้องเตรียม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมอาคารสถานที่ การเตรียมระบบบริหารของสถานศึกษา การเตรียมการงบประมาณค่าใช้จ่าย การเตรียมปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู และการเตรียมสังคมและชุมชนการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรอาจะมีแนวทางการดำเนิน โดยมีการสำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร ออกแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจหลักสูตร จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดประชุมชี้แจง/ประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 19-20) กล่าวว่า การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร หมายถึง กระบวนการตัดสินใจสำหรับอนาคตประเทศ โดยกำหนดแนวดำเนินการการศึกษาของชาติ ด้วยวิธีแก้ไข ปรับปรุง หรือขยายการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดทิศทาง และควบคุมให้แล้ว

กฤษดา ตามสีวัน (2543: 43-45) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผนการใช้หลักสูตร หมายถึง การเตรียมการก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ด้วยการวิเคราะห์หลักสูตร การนำหลักสูตรมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การเตรียมครูผู้สอน การเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ประกอบหลักสูตร การเตรียมงบประมาณ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยใช้สื่อต่างๆ เช่น วิทยุ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เพื่อชี้แจงให้ครู ผู้ปกครองและนักเรียนได้รับทราบ

กรมวิชาการ (2545: 15-24) กล่าวว่า ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ต้องมีการวางแผนและเตรียมการ รวมทั้งประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หลักสูตรไปใช้ โดยผู้บริหารต้องทำ

ความเข้าใจกับครูให้พัฒนาตนเองและวางแผนดำเนินการร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 44-45) กล่าวว่า ในขั้นตอนการเตรียมการ ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีโดยการตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา การประชาสัมพันธ์หลักสูตร ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ และควรเลือกใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ ให้เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมายและงบประมาณที่มีอยู่ ตลอดจนเวลาและโอกาส การเตรียมความพร้อมของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เตรียมบุคลากร ได้แก่ครู โดยการสำรวจจำนวนครู ความพร้อมในการสอน ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการจัดเตรียมเนื้อหาหลักสูตร รวมทั้งทักษะในการสอน การประเมินผลการเรียน รวมทั้งการให้ความรู้ ความเข้าใจกับผู้สอนให้มีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร เตรียมผู้บริหารและผู้นิเทศการสอน และนักแนะแนวการศึกษา เตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุฝึก อาคารสถานที่ งบประมาณ สถานที่ฝึกงาน รวมทั้งการจัดทำคู่มือครูเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นต้น

อรุณ สรรพคุณ (2549: 28) ได้กล่าวถึง การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร หมายถึง การวางแผนดำเนินการร่วมกันของผู้บริหารและครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวผู้เรียน

บังอร วิเศษศักดิ์ (2554: 60) กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการวางแผน เพื่อใช้หลักสูตรใหม่ ซึ่งจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรใหม่ และเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร พิจารณาถึงงบประมาณและอาคารสถานที่ พอเพียงหรือไม่ การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจะดำเนินการโดยวิธีการใด การวางแผนงานเพื่อใช้หลักสูตรอย่างละเอียดรอบคอบและมีขั้นตอน จะทำให้การใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โรงเรียนควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสม เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีบริบทต่างกัน ความพร้อมต่างกัน อีกทั้งมีความแตกต่างกันในด้านงบประมาณ ทรัพยากร สถานที่ และบุคลากร ดังนั้น การวางแผนในการบริหารจัดการหลักสูตรจึงควรพิจารณาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวด้วย

เวอร์ดูน (Verduin, 1977: 88-90) ให้ทัศนะว่า การวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องดำเนินการโดยการนิเทศให้ครูในโรงเรียนเข้าใจหลักสูตร แล้วตั้งกลุ่มปฏิบัติการขึ้น เพื่อการศึกษาปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระหว่างการใช้หลักสูตรจากพื้นที่ที่เป็นปัญหาหลายๆ แห่งเพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุด กลุ่มปฏิบัติการนี้จะต้องเข้าไปทำงานร่วมกับครูผู้สอนอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน การจัดการอบรมปฏิบัติการแก่ครูประจำการ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ต้องใช้วิทยากรผู้เชี่ยวชาญการสอนโดยเฉพาะสามารถฝึกผู้อื่นได้ดี และมีวิธีการให้ครูเกิดความสนใจ ถ้ามีข้อเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างการใช้หลักสูตร

ควรเลือกครูผู้สอนที่อาสาสมัครและเต็มใจ ไม่ควรใช้ครูทุกคนในโรงเรียนเพราะอาจมีบางคนที่ไม่เห็นด้วยและไม่เต็มใจกับการเปลี่ยนแปลง จึงควรทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ครูส่วนใหญ่เข้าใจจะทำให้การเปลี่ยนแปลงมีความหมายและได้รับการยอมรับโดยปริยาย

จากความหมายของการวางแผนหลักสูตรข้างต้น สรุปได้ว่า การวางแผนหลักสูตรหมายถึง การดำเนินการวางแผนและจัดเตรียมความพร้อมก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ มีการตรวจสอบลักษณะหลักสูตร วางแผนและทำโครงการศึกษานำร่อง มีการประเมินโครงการการศึกษานำร่องเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อวางแผนค้นหาวิธีการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร พัฒนาวัสดุหลักสูตร เตรียมความพร้อมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมการจัดหาแหล่งบริการสนับสนุนการใช้หลักสูตร เตรียมงบประมาณ จัดเตรียมอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสม ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องการใช้หลักสูตร เพื่อมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตรมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. การสนับสนุนการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนสำคัญยิ่งและเกี่ยวข้องกับครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บริหารด้านวิชาการของโรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งถือว่าการสอนเป็นหัวใจการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะเป็นการนำอุดมการณ์ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาประสบการณ์การเรียนรู้ที่คัดสรรอย่างดีแล้ว ไปสู่ผู้เรียน นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ ว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง หลักสูตรแม้จะได้สร้างไว้ดีเพียงใด ยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากว่าการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินการไปอย่างไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรจะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้น การนำหลักสูตรไปใช้จึงมีความสำคัญที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องทำความเข้าใจกับวิธีการขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดสมความมุ่งหมายทุกประการ (สุนีย์ ภูพันธ์ 2546: 220; บุญเลี้ยง ทุมทอง 2553: 262)

ความหมายของการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง ทำให้การให้ความหมายคำว่า การนำหลักสูตรไปใช้แตกต่างกันออกไป นักการศึกษาหลายท่านได้ แสดงความคิดเห็นหรือให้คำนิยามของคำว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

สมิตร คุณานุกร (2523: 130-132) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภทคือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมาย และการสอนของครู ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร ซึ่งจะออกมาในรูปของวัสดุประกอบหลักสูตรที่เรียกว่าประมวลการสอน โครงการสอนหรือแผน การสอน เพื่อขยายความหลักสูตรให้กระจ่างมากขึ้น และเมื่อครูจะลงมือทำการสอนจริงอาจต้องทำบันทึกการสอน เพื่อให้แนวทางในการสอนชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียน หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลได้ตามความมุ่งหมายนั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลายๆ ด้านมาเสริม โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจแตกฉานในหลักสูตรทุกวิชา และทุกระดับชั้นเพื่อประสานการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้กลมกลืนกันอย่างสมดุลง และเอื้ออำนวยให้ครูและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารจะต้องสำรวจดูปัจจัยและสภาพต่างๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียน และจำนวนนักเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะอำนวยต่อการเรียนการสอน ทั้งนี้รวมถึงความคล่องตัวในการบริหารงาน การเตรียมและจัดสภาพต่างๆ ภายในโรงเรียน

3. การสอน ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่จะชี้ถึงผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 120) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มนั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานด้านวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สังัด อุทรานันท์ (2532: 260) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ได้แก่ การจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533: 10-19) กล่าวว่า ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ นั้นจะต้องศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับผู้สอน ในด้านความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและความสามารถในการสอน ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา ได้แก่ ความสัมพันธ์ของอาจารย์ภายในสถาบัน ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และระบบการบริหาร ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับตัวหลักสูตร ได้แก่ ความซับซ้อนของหลักสูตร การช่วยเหลือสนับสนุนจากฝ่ายบริหารและประสบการณ์การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการของผู้สอนอย่างกว้างและลึก เกี่ยวกับการใช้ หลักสูตรและการสอน ส่วนปัจจัยสุดท้ายคือผู้เรียน ได้แก่ จำนวนของผู้เรียน ความรู้ความสามารถ และรวมทั้งความสนใจต่อวิชาที่เรียน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะส่งผลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรให้ประสบความสำเร็จมากหรือน้อยด้วย

กล้า ทองขาว (2538: 137) กล่าวว่า ในขั้นตอนการกำกับการใช้หลักสูตรนั้น บทบาทเฉพาะของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งมีความเกี่ยวกับการกำกับการใช้หลักสูตร โดยผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดหลักการกำกับดูแลและการใช้หลักสูตรโดยส่งเสริมให้ครูเข้าใจหลักสูตร และสามารถปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพ จุดมุ่งหมายของการกำกับใช้หลักสูตร เพื่อต้องการให้การนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปตามหลักการและจุดหมายที่วางไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 142-145) ได้กล่าวถึง แนวทางของผู้บริหารในการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้กระจ่าง เพื่อจะได้ให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนและวางแผนในการเตรียมการและดำเนินการใช้หลักสูตร
2. จัดเตรียมบุคลากรโดยวิธีการต่างๆ เช่น การประชุมชี้แจง การฝึกอบรมการประชุมสัมมนาเพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสไปฝึกอบรมดูงานที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ
3. จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ความสนใจความถนัดและประสบการณ์ เพื่อจะได้จัดมวลประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ให้บริการและสนับสนุนการสอนของครู โดยการจัดทำจัดหาเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนและการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น การจัดห้องสมุดให้อยู่ในสภาพที่ครูและนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ เป็นต้น โดยเน้นถึงคุณประโยชน์และความสะดวกสบายในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นหลัก
5. ดำเนินการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้
6. ให้ขวัญและกำลังใจตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่างเหมาะสมและยุติธรรมโดยยึดระบบคุณธรรมเป็นสำคัญ
7. ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรให้แก่นักเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและคนในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตรและรับความร่วมมือที่ดีจากบุคคลทั้งในและนอกโรงเรียน โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย

ดุสิต ณ สุวรรณ (2539: 16-17) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ต้องดำเนินการในเรื่องต่างๆ ซึ่งสรุป ได้ดังนี้

1. การจัดครูเข้าสอน

การจัดครูเข้าสอนควรคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก และพยายามจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ครบตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2. การจัดตารางสอน

หลักของการจัดตารางสอนจะต้องคำนึงถึงการเรียนรู้วิชาต่างๆ ไม่ควรใช้เวลาเท่าๆ กัน ระดับความยากง่ายของการเรียนรู้อยู่แตกต่างกัน

3. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน

การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสารแบบเรียนและสื่อการเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ เพราะการมีวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน จะช่วยแบ่งเบาภาระของครูได้มาก ในการจัดทำสื่อการเรียนอาจจะร่วมกันจัดทำขึ้นเองหรือจัดซื้อ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุด ก็คือให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์มากที่สุด

4. การจัดสภาพแวดล้อมและการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเป็นประโยชน์อย่างมากแก่ครูและนักเรียน เช่น การน่านักเรียนไปศึกษาสถานนอกสถานที่ การจัดบริการด้านวิชาการแก่ครู ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูด้วยกัน

นางลักษณ์ หะยิมะสาและ (2540: 25) กล่าวว่า ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในการจัดทำแผนการสอน แผนการสอนและคู่มือครู จัดบริการด้านบุคลากร สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีการอบรมส่งเสริมด้านวิชาการแก่บุคลากรฝ่ายต่างๆ ด้วย

สุชาติ สุมนศิริ (2540: 35) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ต่อการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยควรจะมีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร รวมทั้งการสร้างเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรให้กับครู ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชน โดยบุคลากรกลุ่มนี้ ควรจะประชุม ชี้แจง และการประชาสัมพันธ์หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และรายงานความก้าวหน้าระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 102-119) ได้ให้ความหมายว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์ ผ่านการทดลองใช้และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้วจนมีการนำหลักสูตรไปปฏิบัติใช้ให้เกิดผลทางการเรียนการสอน ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์ คือ ผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียน

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2554: 30) ให้ความหมายว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กระบวนการที่นำหลักสูตรลงสู่การปฏิบัติ การนำสาระไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน หรือการสร้างกิจกรรมและกระบวนการอื่นๆ สำหรับการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นกระบวนการของการดำเนินงานในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรทั้งหมด

อ้าง บัณฑิต (2542: 314) ได้ให้หลักการไว้ว่า ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบตั้งแต่การให้การสนับสนุนส่งเสริมและกำกับดูแลโดยให้ครอบคลุมทั้งในด้านกำลังคน กำลังเงิน อุปกรณ์และสิ่งจำเป็นต่างๆ ในการกำกับดูแลมุ่งในเรื่องคุณภาพของงานเป็นสำคัญ งานที่ฝ่ายบริหารต้องกระทำสรุปได้ ดังนี้

1. การสนับสนุนงานการใช้หลักสูตร ด้านการจัดวางตัวบุคคล จะต้องตรงกับความรู้ความสามารถ และมีจำนวนเพียงพอ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีการเพิ่มพูนความรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะบางอย่างที่หลักสูตรใหม่ต้องการให้แก่บุคลากร เช่น การจัดอบรม จัดประชุม ปฏิบัติการ ให้บุคลากรศึกษาต่อ หรือจัดหาบุคลากรเพิ่มเติม เป็นต้น

2. จัดบริการสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้และสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายเพียงพอ ทันสมัย รวมทั้งจัดแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย ตรงกับความต้องการ ความสนใจและศักยภาพของผู้เรียน

3. การพัฒนาตนเองของผู้บริหาร ครูผู้สอนตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ทักษะบุคลิกภาพความสามารถในการสอน การจัดชั้นเรียน การวัดผลทางการเรียน ฯลฯ

4. การเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจให้บุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ โดยอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การให้รางวัล การชมเชยการปลอบให้กำลังใจ การจัดบริการสิ่งที่คุณต้องการโดยรวดเร็ว ไม่ชักช้า จัดสวัสดิการต่างๆ ที่จำเป็น และผู้เรียน

5. การจัดบริการแนะแนว การบริการแนะแนวเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรบรรลุผล และเป็นหน้าที่ของผู้ที่รับผิดชอบในการบริหารงานหลักสูตรจะต้องกำหนดขึ้น โดยมีการวางแผนระยะสั้นและระยะยาวกำหนดโครงการดำเนินงานไว้ล่วงหน้า ผู้บริหารต้องตัดสินใจได้ในการจัดหานักแนะแนว ในกรณีที่โรงเรียนขาดบุคลากรแนะแนวและการจัดระบบการแนะแนว

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 48) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ โดยการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร หรือการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้ คือ

1. การประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจหลักสูตร

2. การปฐมนิเทศนักเรียนเป็นการชี้แจงเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและสามารถปรับตัวเกี่ยวกับการศึกษา

3. การจัดทำคู่มือครู ในการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

4. การจัดตารางสอน

5. การจัดครูเข้าสอนตามความรู้และลักษณะงาน โดยคำนึงถึงการแบ่งชั่วโมงที่เหมาะสมตลอดจนภาระหน้าที่อื่นของครู

6. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องมือ อุปกรณ์การสอน สื่อการสอนวัสดุฝึก อาคารสถานที่ รวมถึงการอำนวยความสะดวกทางกายภาพ และ

7. การฝึกงานภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในวิชาชีพทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

รุจิร ภูสาระ (2545: 185-198) ได้กล่าวถึงการบริหารและบริการหลักสูตรที่มีขอบข่าย เกี่ยวข้องการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. การจัดชั้นเรียนหรือการจัดกลุ่มผู้เรียน สามารถทำได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับกิจกรรม ที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และนโยบายของโรงเรียน

2. การจัดครูเข้าสอน

3. การจัดทำแผนการเรียนรู้ ครูต้องวางแผนให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระ และให้ผู้เรียนมี พฤติกรรมตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

4. การจัดตารางสอนหรือตารางเรียน

5. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิชาการ เช่น การสร้างเครือข่ายวิชาการ การจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรม เป็นต้น

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 224-225) ได้สรุปหลักการสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ไว้ว่า

1. จะต้องมีการวางแผนและเตรียมการ ทั้งนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องควรจะต้องศึกษาวิเคราะห์ เกี่ยวกับหลักสูตรที่จะนำไปใช้ให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อการปฏิบัติที่เป็นแนวเดียวกันและสอดคล้อง ต่อเนื่อง

2. จะต้องมืองค์คณะบุคคลทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นที่จะต้องทำหน้าที่ประสานงาน กันเป็นอย่างดีในแต่ละขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้

3. การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนที่วางแผนและ เตรียมการไว้

4. ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จ คือ งบประมาณวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารหลักสูตรต่างๆ ตลอดจนอาคารสถานที่

5. ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้น ครูจะต้องได้รับการพัฒนา อย่างเต็มที่และจริงจัง เริ่มตั้งแต่การอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการใช้ หลักสูตรอย่างเข้มข้น ให้การสนับสนุนด้านปัจจัยต่างๆ เช่น การประเมินผลการปฏิบัติการสอนของครู อย่างเป็นระบบ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพครูเป็นระยะ การพาไปทัศนศึกษาดูงาน และการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติ เป็นต้น

6. ควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานที่มีผู้ชำนาญการพิเศษ เพื่อสนับสนุนและพัฒนาครู ทำหน้าที่ นิเทศ ติดตามผลและควรปฏิบัติงานร่วมกับครูอย่างใกล้ชิด

7. หน่วยงานและบุคลากรในฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจากส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่และต้องได้รับการติดตามและการประเมินผลเป็นระยะซึ่งต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ

อัคคูลซอมะ โตะอะลิม (2550: 40 อ้างอิงจาก สงัด อุทรานันท์, 2532: 267-270; ชงชัย สุวัฒน์เมฆินทร์, 2532:24-26; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533:7) กล่าวว่า การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะประกอบด้วยการนิเทศและการส่งเสริมการใช้หลักสูตร และการจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรหน่วยงานส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตร ควรได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเป็นการเพิ่มเติมและติดตามผลการใช้หลักสูตรสำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร ดำเนินการให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรเพื่อให้ครูดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง

2. ลักษณะการนิเทศที่ดี ศึกษาได้จากครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น คือ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน งานที่ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพดีขึ้น คือ เป็นผลงานที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ ปัญหาอุปสรรคต่างๆ จากการทำงานเกิดขึ้นน้อยที่สุดกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น มีปัญหาและความขัดแย้งน้อยที่สุด ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมปฏิบัติงานอย่างมีความสุขทำงานด้วยความสบายใจ

โบแชมป์ (Beauchamp, 1975: 164) ได้ให้ความหมายว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยประกอบด้วยกระบวนการสำคัญที่สุด การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน

จันทรา (Chandra, 1977: 1) ได้ให้ความหมายว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การทดลองใช้เนื้อหาวิชาวิธีการสอน เทคนิคการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอนแบบเรียนและทรัพยากรต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน โดยมีครูและผู้ร่างหลักสูตรเป็นผู้ตั้งปัญหาแล้วหาคำตอบให้ได้จากการประเมินผล

จากความหมายของการสนับสนุนการใช้หลักสูตร สรุปได้ว่า การสนับสนุนการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกให้แก่ครูผู้สอนในการหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน โดยมีการประชุมทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน จัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียน จัดครูเข้าจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ส่งเสริมสนับสนุนให้บริการวัสดุหลักสูตรแก่ครู การบริหารหลักสูตรภายในโรงเรียน ส่งเสริมการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร โดยจัดหางบประมาณมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อำนวยความสะดวก

สะดวกการใช้อาคารสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน มีการอบรมเพิ่มเติมในระหว่างในการใช้หลักสูตร เพื่อพัฒนาความสามารถของบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

3. การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

ในการทำงานหรือประกอบกิจการใดก็ตาม จะมีขั้นตอนในการดำเนินงานขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งจะขาดเสียมิได้ คือ การประเมินผล (Evaluation) เพื่อให้ทราบว่าการทำงานหรือประกอบกิจกรรมนั้นๆ ได้ผลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาต่อไป ในทางการศึกษาก็เช่นกัน การที่จะทราบว่าจัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งที่จะประเมินผลได้ คือ การประเมินหลักสูตรการประเมินหลักสูตรเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นว่า การกำหนดหลักสูตรไปใช้จะได้ผลมากน้อยเพียงใด เพราะฉะนั้น การประเมินหลักสูตรจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และผลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรจะเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (สุนีย์ ภูพันธ์ 2546: 248 ; บุญเลี้ยง ทุมทอง 2553: 290)

ความหมายของการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรหรือการประเมินผลหลักสูตรเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อนำมาตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ต่างกััน ดังต่อไปนี้

สมิตร คุณากร (2523: 198) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด โดยมีขอบเขตของการประเมินคือ การวิเคราะห์ตัวหลักสูตร การวิเคราะห์กระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้ การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของผู้เรียน และการวิเคราะห์โครงการประเมินหลักสูตร

ทิศนา แคมมณี (2526: 53) กล่าวไว้ว่า โดยทั่วไป การประเมินหลักสูตรใดๆ ก็ตาม จะมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกันอยู่ 3 ประการ สำคัญๆ คือ

1. เพื่อหาคคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
2. เพื่อตัดสินใจว่า การวางแผนหรือระบบของหลักสูตรตลอดจนการบริหารงานและการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่
3. เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิต คือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 171-173) ได้อธิบายสรุปว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาคคุณค่าของหลักสูตร โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูล และใช้ข้อมูลจากการวัดผลในแง่ต่างๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นมีคุณค่าประการใด

มีคุณภาพดีหรือไม่อย่างไร หรือได้รับผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือมีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป และนำเสนอผู้บริหารผู้มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการดำเนินต่อไป หรือการประเมินผลหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตรได้แก่ หลักสูตร จุดมุ่งหมาย โครงสร้างจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน วิธีสอนและการวัดผลว่าสัมพันธ์กันหรือไม่

กรมวิชาการ (2534: 1) ให้คำนิยามของการประเมินผลการใช้หลักสูตร หมายถึง การตรวจสอบการใช้หลักสูตร เพื่อหาข้อสรุปว่าการใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไรที่ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง และจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร เพื่อให้การใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จ

สายสวาท วิไลกุล (2537: 46) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตร หมายถึง การหาคุณค่าหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดนั้น สามารถสนองวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายทางการศึกษาหรือไม่ ครอบคลุมวิทยาการสมัยใหม่ เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การปกครองเพียงใด และเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจระยะต่างๆ ของการพัฒนาหลักสูตรด้วย

ดุสิต ณ สุวรรณ (2539: 16-17); อุทัย บุญประเสริฐ (2540: 38-40) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ต้องดำเนินการในเรื่องต่างๆ ซึ่งสรุป ได้ดังนี้

1. นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยการเยี่ยมและสังเกตการณ์สอนเป็นครั้งคราว เพื่อจะได้ทราบปัญหา จะได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและช่วยเหลือตามที่ครูต้องการ นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

2. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรการดำเนินการในเรื่องนี้ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจะต้องจะต้องทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้ อย่างชัดเจน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงก็ทำได้ง่ายและตรงจุดว่าการปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง มีวิธีการทำอย่างไร สำหรับการประเมินหลักสูตร ควรมีการประเมินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

สุทธนู ศรีไสย์ (2539: 133) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งหลักสูตรได้มีการนำไปใช้เรียบร้อยแล้ว การประเมินหลักสูตรจะมีทั้งการประเมินความก้าวหน้า และประเมินผลงานในขั้นสุดท้ายหลังจากการพัฒนาหลักสูตรได้เสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว

นงลักษณ์ หะยิมะสาและ (2540: 36) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีบทบาทในการติดตามผล การบริหารหลักสูตร การบริการหลักสูตร การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ การประชาสัมพันธ์รวมทั้งการใช้หลักสูตรร่วมกันกับครู ดังนี้

1. เยี่ยมชั้นเรียน เพื่อติดตาม ควบคุม กำกับว่า ครูมีวัสดุหลักสูตรและสื่อการจัดการเรียน การสอนที่จำเป็น ติดต่อประสานงานกับแหล่งต่างๆ เพื่อให้ได้วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียน การสอน เช่น ศูนย์วิชาการจังหวัด และศูนย์วิชาการกลุ่ม เป็นต้น

2. ส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ตาม วัตถุประสงค์

3. สนใจไถ่ถามถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ครูประสบและช่วยแก้ปัญหา

4. จัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ของโรงเรียน ให้มีสภาพที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนที่ดี เช่น จัดห้องสมุดให้อยู่ในสภาพที่ครูและนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้

5. เสริมกำลังใจของครูด้วยการรับรู้ปัญหาของครู ยกย่องชมเชยในความพยายามของครู ที่มีต่อการสอน อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

6. เข้าใจงานของครูที่ถือเป็นงานหลัก คือ “สอน” ให้การสนับสนุนในเรื่องการพัฒนา ความชอบเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจต่อบุคลากรในโรงเรียน

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544: 54-55) ได้กล่าวว่าการประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ขอบเขตของหลักสูตรคุณภาพในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียน สมรรถภาพในตัวผู้เรียนที่สัมพันธ์กับสิ่งสำคัญในรายวิชาต่างๆ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในหลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน (2544: 49) ได้กล่าวว่า การประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตรว่า เมื่อมีการนำหลักสูตรไปใช้ ควรมีการประเมินหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินผล เพื่อจะ พิจารณาว่า ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ หรือเพื่อที่จะได้นำไปใช้ในการตัดสินใจ เปลี่ยนแปลงหลักสูตร

รุ่ง แก้วแดง (2544: 37) ได้กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิด การพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่า บรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใดต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้างในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ก็ เช่นกันผู้บริหารและครูเข้าใจถึงผลของการประเมินว่าจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการ เรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัชร บุณณสิงห์ (2544: 168) กล่าวว่า การตรวจสอบ หมายถึง การติดตามงานและ โครงการต่างๆ ที่กำลังปฏิบัติอยู่ในด้านความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคและข้อบกพร่อง เพื่อทราบผลงาน และจะได้เร่งรัดปรับปรุงและแก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การ ตรวจสอบนั้น ไม่ใช่การจับผิดหรือแสดงอำนาจ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อสรุปผลการดำเนินงานของแผนงานและโครงการ เมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย

และผลที่คาดว่าจะได้รับ และควรประเมินผลกระทบและผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามแผนงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิชาการต่อไป

นิตยา สุวรรณศรี (2545: 147) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์ เพื่อพิจารณา ทบทวนเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตร โดยใช้ผลการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่จะประเมินนำมา พิจารณาร่วมกัน เช่น เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ตัวผู้เรียนความ คิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรและความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม เป็นต้น

รุจิร ภูสาระ (2545: 196) ได้กล่าวถึง การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรว่า เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน เพราะจะช่วยให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยสรุปหลักการนิเทศการใช้หลักสูตรว่า อาจจะใช้วิธีการประชุมชี้แจง ปรีกษาหารือ เพื่อให้ทุกฝ่ายมี ส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้ครูเป็นผู้นำทางวิชาการให้แก่ักเรียนและชุมชน และช่วยทำให้ การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545: 26-31) ได้ให้ความหมายของการนิเทศ หมายถึง การปฏิบัติงาน ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน และเมื่อมี การนิเทศภายในโรงเรียนแล้ว จะต้องบรรลุผลดังต่อไปนี้

1. พัฒนาคคน เป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือ เมื่อนิเทศแล้วบุคลากรภายในโรงเรียน ได้รับความรู้ และมีความสามารถในการปฏิบัติงาน
2. พัฒนางาน เป็นการร่วมมือ สร้างความเข้าใจในการทำงาน
3. สร้างขวัญและกำลังใจ เป็นการสร้างความมั่นใจ ความสบายใจ และมีกำลังใจใน การทำงาน

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (2546: 1) ให้ความหมายของ การวิจัย หลักสูตรหรือการประเมินหลักสูตร คือ การจัดหาข้อสนเทศ เพื่อตรวจสอบและตัดสินว่าหลักสูตรมี คุณค่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การวิจัยหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการพัฒนา หลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรในแง่มุมต่างๆ ว่ามีคุณค่า เพียงใด ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และมีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

จุดมุ่งหมายของการวิจัยหลักสูตร คือ เพื่อแสวงหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ของตัวหลักสูตร การบริหารหลักสูตรและการบริการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อค้นพบจากการวิจัย หลักสูตรมาเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนของผู้บริหาร และการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง และเพื่อ ทราบคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตร

ขอบข่ายของการวิจัยหลักสูตร

การวิจัยหลักสูตรเพื่อนำมาพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรและระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ ใช้หลักสูตร โดยทั่วไปมีขอบข่าย ดังนี้

1. การวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร เป็นการวิเคราะห์หรือประเมินคุณภาพขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระที่ระบุในเอกสารหลักสูตร เช่น ปรัชญา/ปณิธาน ความมุ่งหมาย จุดประสงค์ ลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร และคำอธิบายรายวิชาเป็นต้น โดยเน้นในเรื่องการสนองความมุ่งหมายของการศึกษาสนองความต้องการของสังคม ชุมชน และผู้เรียน ความเหมาะสมกับตัวผู้เรียนและสภาพแวดล้อม ความถูกต้องตามหลักวิชาความทันสมัยของเนื้อหาสาระ และความสอดคล้องซึ่งกันและกันทั้งภายในองค์ประกอบเอง และระหว่างองค์ประกอบ

2. การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการและองค์ประกอบต่างๆ ในการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย โดยเน้นในเรื่องประสิทธิภาพ คุณภาพ และความเหมาะสมในการนำหลักสูตรไปใช้กับสถานการณ์จริง ในเรื่อง

- การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อ และการประเมินผลการเรียน
- การจัดกิจกรรมตามที่หลักสูตรกำหนด
- บริการต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- ระบบบริหารและนิเทศการศึกษา
- สมรรถภาพด้านความรู้ เจตคติในการทำงานและทักษะปฏิบัติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

3. การวิจัยเกี่ยวกับผลการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินคุณค่าของหลักสูตร โดยศึกษาผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำหลักสูตรไปใช้ผลจากการใช้หลักสูตรแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตร (Immediate Outcomes) คือ ผลที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้เรียนจบหลักสูตรใหม่ๆ การวัดจะต้องวัดโดยยึดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของหลักสูตรเป็นหลัก

- ผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว (Long-lasting Outcomes) คือ ผลการเรียนรู้ที่ยังคงติดตัวผู้เรียนหลังจากผู้เรียนจบหลักสูตรไปแล้วเป็นเวลานาน หรือยังคงอยู่ตลอดชีวิตของผู้นั้น ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านการศึกษาต่อ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ รวมทั้งเจตคติและค่านิยมต่างๆ เป็นต้น

- ผลกระทบ (Impacts) ที่เกิดกับผู้เกี่ยวข้องและสังคมในขณะที่หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน แต่ในการใช้หลักสูตรอาจมีผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งน่าสนใจและน่าศึกษา เช่น พัฒนาการของชุมชนในฐานะที่เป็นแหล่งวิชาการ การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 252) ได้กล่าวถึง หลักการประเมินหลักสูตรที่ดี ต้องมีการตรวจสอบเป็นระยะ เพื่อลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ (Project Analysis) ในระหว่างที่มีการสร้างหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตร อาจมีการดำเนินการทุกขั้นตอนของการจัดทำหลักสูตร นับตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายไปจนถึงการกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียน ซึ่งสามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ ควรจะมีการประเมินตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฉบับร่าง และองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรโดยต้องอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านพัฒนาหลักสูตรทางด้านเนื้อหาวิชาชีพครู ทางด้านการวัดผล หรือจะให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หรือพิจารณาก็ได้ และประเมินหลักสูตรในขั้นการทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงส่วนที่ขาดตกบกพร่องและเป็นปัญหา ให้มีความสมบูรณ์เพื่อประสิทธิภาพในการนำไปใช้ต่อไป

ระยะที่ 2 คือการประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร (Formative Evaluation) เพื่อตรวจสอบประเมินว่า หลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด หรือบกพร่องในจุดไหนเพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม เช่น ประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรด้านการบริหาร การจัดการหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอน

ระยะที่ 3 การประเมินหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ซึ่งได้แก่ การประเมินองค์ประกอบด้านต่างๆ ของหลักสูตรทั้งหมด คือ เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร บุคลากรที่เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับติดตาม การจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น ควรดำเนินการใช้ต่อไป หรือควรปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือควรยกเลิก ซึ่งการประเมินลักษณะนี้ ต้องมีช่วงระยะเวลาการใช้ คือ ตามกำหนดการจบหลักสูตร จึงจะสามารถประเมินสรุปทั้งหมดได้

บุญชม ศรีสะอาด (2546: 95) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณา เปรียบเทียบ และตัดสิน เกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ในระบบหลักสูตร ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องระหว่างมาตรฐาน ความมุ่งหวัง และการปฏิบัติจริงเพียงใด หลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ปรับปรุงหลักสูตรนั้นให้ดีขึ้น

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2546: 64 อ้างถึงใน จำปา สุขสว่าง, 2555: 45-46) กล่าวว่า การนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตร เป็นกระบวนการสำคัญในการควบคุมคุณภาพ สถานศึกษา ควรจัดให้มีแผนกำกับ ติดตาม การใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ ดำเนินการใช้กระบวนการนิเทศเป็นวัฒนธรรมการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาบนพื้นฐานความรู้สึกที่เป็นกัลยาณมิตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยอมรับการเปลี่ยนแปลงสภาพระหว่างการทำหน้าที่และเป็นผู้รับการนิเทศ

ส่วนการประเมินผลหลักสูตรนั้น กล่าวว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีความตระหนักในการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นหลักประกันว่า ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย คุณธรรม บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ระดับชาติ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข กระบวนการประเมินผลการใช้หลักสูตรสามารถดำเนินการได้ทั้งระหว่างการใช้หลักสูตร และเมื่อนำหลักสูตรไปใช้เรียบร้อยแล้ว

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2548: 54-55) ให้ความหมายของการประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ขอบเขตของหลักสูตรคุณภาพ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียน สมรรถภาพในตัวของนักเรียนที่สัมพันธ์ สิ่งที่สำคัญในรายวิชาต่างๆ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในหลักสูตร

สุจริต เพียรชอบ (2548: 64) กล่าวถึง การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะเป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด อะไรเป็นสาเหตุ ผู้ประเมินหลักสูตรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดีทั้งทางด้านหลักสูตรและด้านประเมินผล ซึ่งต้องเน้นประเมินทั้งโปรแกรมการศึกษา มิใช่เพียงผลการเรียนปีสุดท้ายเท่านั้น แต่ควรประเมินผล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

สุรรัตน์ คำฟอย (2549: 31) ได้กล่าวถึง การนิเทศกำกับติดตามประเมินผลว่า สถานศึกษาสามารถศึกษาปัญหาและความต้องการของบุคลากรจากการบริหารหลักสูตรภายใน สถานศึกษา มี การวางแผนการนิเทศและสร้างเครื่องมือที่นำมาใช้ในการประเมินผล รวมถึง สถานศึกษาสามารถดำเนินการนิเทศได้ตามแผนที่วางไว้

ชวลิต ชูกำแพง (2551: 150-152) กล่าวว่า การประเมินการใช้หลักสูตร หมายถึง การตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำมาใช้ได้ ในสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตรทำอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และสามารถนำหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบการประเมินการใช้หลักสูตรเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เช่น ความรู้ความสามารถทางวิชาต่างๆ และผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ใช่ วิชาการ เช่น บุคลิกภาพ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น

2. การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรในลักษณะที่มีความสมบูรณ์ และสลับซับซ้อนมาก โดยมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรด้วย เช่น ทรัพยากรที่ต้องใช้ ความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตรกับระบบการบริหารโรงเรียน ระบบการจัดการเรียนการสอน และระบบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น

ไพศาล กาญจนดิษฐ์ (2551: 44) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรว่า เมื่อได้นำหลักสูตรไปใช้แล้วนั้น ผู้ที่จบหลักสูตรนั้นๆ ไปแล้ว มีคุณสมบัติ มีความรู้ความสามารถตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ การประเมินหลักสูตรจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณค่าสูงขึ้น อันเป็นผลในการนำหลักสูตรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การประเมินหลักสูตรควรทำให้ครอบคลุมระบบหลักสูตรทั้งหมด และควรประเมินให้ต่อเนื่องกัน ดังนั้น การประเมินหลักสูตร จึงประกอบด้วย การประเมินสิ่งต่อไปนี้คือ

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ว่ามีความเหมาะสมดี และถูกต้องตามหลักการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด หากมีสิ่งใดบกพร่องก็จะได้นำมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขก่อนจะได้นำไปประกาศใช้ในโอกาสต่อไป

2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นสามารถนำไปใช้ได้ดีในสถานการณ์จริงเพียงใด มีส่วนไหนที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร โดยมากหากพบข้อบกพร่องในระหว่างการใช้หลักสูตรก็มักได้รับการแก้ไขโดยทันที เพื่อให้การใช้หลักสูตรนั้น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร โดยทั่วไปจะดำเนินการหลังจากได้มี ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรไปแล้ว การประเมินหลักสูตร ในลักษณะนี้มักจะทำการติดตาม ความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษาว่าสามารถประสบความสำเร็จในการทำงานเพียงใด

4. การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรในลักษณะที่มีความสมบูรณ์ และสลับซับซ้อนมาก กล่าวคือ การประเมินระบบหลักสูตรจะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรด้วย เช่น ทรัพยากรที่ต้องใช้ ความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตรกับระบบบริหารโรงเรียน ระบบการจัดการเรียนการสอน และระบบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น

เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2555: 30-32) กล่าวว่า ระบบการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา และการดำเนินการของผู้เกี่ยวข้อง ในเรื่องนี้จะได้นำเสนอข้อความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการนิเทศในสถานศึกษาซึ่งจะช่วยให้เป็นแนวทางหรือข้อควรตระหนักสำหรับผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในดำเนินการจัดระบบการนิเทศในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด การดำเนินการเพื่อการพัฒนา ระบบการนิเทศในสถานศึกษา ควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดนโยบายและแผนการนิเทศ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการนิเทศในสถานศึกษาให้ชัดเจน โดยจัดทำให้นิเทศเป็นวาระสำคัญของสถานศึกษา นโยบายที่ชัดเจนจะช่วยให้บุคลากรได้ตระหนัก

ถึงความจำเป็นและความสำคัญของการนิเทศการศึกษา กำหนดทิศทางและเป้าหมายของการดำเนินการนิเทศในสถานศึกษา ส่วนแผนการนิเทศจะเป็นกรอบแนวทางและกิจกรรมในการดำเนินการนิเทศที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน ซึ่งทั้ง 2 ส่วน จะเป็นตัวผลักดันให้เกิดการพัฒนากระบวนการนิเทศในสถานศึกษาและมีการปฏิบัติการนิเทศอย่างจริงจัง

2. การเตรียมปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการนิเทศในสถานศึกษา

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือปัจจัยนำเข้าของระบบการนิเทศในสถานศึกษานั้น ประกอบด้วย หลักการแนวคิดที่ใช้เป็นฐานความคิดในการปฏิบัติการนิเทศ บุคลากรทางการนิเทศการศึกษา และปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ดังนั้น จึงควรมีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การทำข้อตกลงเกี่ยวกับแนวคิดหลักการที่จะใช้ในระบบการนิเทศของสถานศึกษาให้ชัดเจน

ในการที่จะพัฒนาระบบหรือดำเนินการตามระบบที่กำหนดไว้ได้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการของสถานศึกษา บุคลากรในสถานศึกษาเองต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า ระบบการนิเทศของสถานศึกษานั้นตั้งอยู่บนหลักการ แนวคิดพื้นฐาน และความเชื่ออะไร เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดแนวทาง กิจกรรม และเทคนิคในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น หากยึดถือหลักการการมีส่วนร่วม และการพัฒนาโดยเพื่อนร่วมวิชาชีพ ระบบการนิเทศซึ่งประกอบด้วย เทคนิคและกิจกรรมการนิเทศต่างๆ ก็จะมีทิศทางที่แสดงถึงการปฏิบัติงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปลักษณะของการร่วมคิดร่วมทำแบบเพื่อนร่วมวิชาชีพ

2.2 การเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติในระบบการนิเทศการศึกษา

ระบบจะทำงานได้ดีจำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วยบุคลากรทางการนิเทศที่มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนและเทคนิคการนิเทศ มีพฤติกรรมการนิเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาครูและตระหนักว่าคุณภาพอยู่ที่ผู้เรียน ผู้ที่มีความสำคัญในการสร้างคุณภาพคือ ครู และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดคุณภาพได้นั้น คือผู้นิเทศ ผู้นิเทศที่มีความพร้อม ความสามารถและความตระหนักต่อภารกิจการนิเทศการศึกษา จะสามารถปฏิบัติการกิจกรรมการนิเทศในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้ สำหรับในสถานศึกษาขนาดเล็ก ผู้ที่มีบทบาทในการนิเทศเป็นหลักคือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องทำการนิเทศโดยอาจใช้หลักการแบบมีส่วนร่วมให้ครูร่วมเป็นทีมการนิเทศ เทคนิคที่ใช้อาจประยุกต์ในการนิเทศแบบเพื่อนร่วมพัฒนา เพื่อนนิเทศเพื่อน เป็นต้น อย่างไรก็ตามในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ระบบการนิเทศอาจมีโครงสร้างการทำงานที่มีความซับซ้อนขึ้น โดยมีหน่วยงาน ผู้รับผิดชอบเป็นลำดับขั้น ซึ่งผู้บริหารอาจต้องพัฒนาหรือส่งเสริมให้ครูหรือผู้รับผิดชอบเหล่านั้นมีความพร้อมเพียงพอที่จะร่วมผลักดันงานนิเทศการศึกษาตามระบบที่จัดเตรียมไว้ โดยอาจสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ หรือจัดแนวทางการพัฒนาในขณะปฏิบัติงาน

2.3 การจัดโครงสร้างการทำงานนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาระบบการดำเนินงานที่จะต้องมีการกำหนดโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาอาจเป็นผู้นำการนิเทศ อย่างไรก็ตามเนื่องจากการเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ผู้บริหารอาจมีภารกิจมากมายที่จะต้องดูแลรับผิดชอบ โครงสร้างการทำงานของสถานศึกษาอาจมีความซับซ้อน และมีบุคลากรจำนวนมาก การดูแลงานนิเทศการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีคนที่หรือกลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมรับผิดชอบที่จะวางแผน กำหนดกลไกการทำงานเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ดังนั้นโรงเรียนขนาดใหญ่ ควรจัดให้มีคณะทำงานหรือคณะกรรมการนิเทศการศึกษาขึ้นมา ทั้งนี้เพราะงานนิเทศเป็นงานสำคัญและเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายฝ่าย บทบาทของคณะทำงานหรือคณะกรรมการนิเทศการศึกษานี้ อาจมีบทบาททั้งการเป็นผู้ประสานการดำเนินงาน กำหนดรูปแบบ และกิจกรรมการนิเทศให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและบริบทของสถานศึกษา โดยบุคลากรในคณะทำงานนี้อาจจะเป็นผู้นิเทศเอง หรือประสานให้เกิดการนิเทศภายในสถานศึกษา เช่น การจัดตารางการสังเกตการสอน การสาธิตการสอน การจัดกลุ่มนิเทศ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสถานศึกษา รวมทั้งยังมีบทบาทหน้าที่ในการแสวงหาสื่อ นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการนิเทศ และดูแลเรื่องระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศในระดับสถานศึกษาหรือระดับหน่วยงานย่อยในสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก ควรกำหนดโครงสร้างการทำงานอย่างยืดหยุ่น การแบ่งส่วนงานอย่างชัดเจนอาจไม่มีความจำเป็น ทั้งนี้เพราะทุกคนมีการทำงานใกล้ชิดกันอยู่แล้ว แต่อาจกำหนดเพียงผู้ดูแลรับผิดชอบหลัก อย่างไรก็ตาม ความเหมาะสมขึ้นอยู่กับโครงสร้างการบริหารอื่นๆ ของสถานศึกษา

2.4 การจัดเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ในการพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษานอกจากอาศัยบุคคลผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งผู้บริหารที่เป็นผู้สนับสนุน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศแล้ว การพัฒนาระบบการนิเทศจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยเอื้ออำนวยและสนับสนุนการนิเทศ ซึ่งได้แก่ สื่อการนิเทศ แหล่งเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนการสอน และแหล่งสนับสนุนการพัฒนาครู การสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้ร่วมกันทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การพัฒนาผลงานทางวิชาการ และการศึกษาดูงาน สิ่งเหล่านี้สถานศึกษาจะต้องจัดเตรียมเพื่อส่งเสริมให้ระบบการนิเทศสามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3. การจัดกระบวนการนิเทศที่เหมาะสม

ในการจัดกระบวนการนิเทศให้มีความเหมาะสม ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

3.1 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการนิเทศ การจัดระบบการนิเทศในสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักการของการบริหาร มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน และต้องให้ความสำคัญของกระบวนการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินการ การติดตามผล และการประเมินผลการนิเทศ หรือการจัดระบบการนิเทศการเรียนการสอน หรือระบบการ

นิเทศที่มีลักษณะเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ปัญหาของการดำเนินการในระบบการนิเทศของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาส่วนใหญ่ ดำเนินการไม่ครบวงจรการดำเนินการ สถานศึกษามักขาดการศึกษาความต้องการจำเป็นในการนิเทศเพื่อการพัฒนาของครู การดำเนินการจึงไม่สอดคล้องกับความต้องการและไม่เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษา

3.2 การกำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนาการนิเทศอย่างต่อเนื่อง การกำกับ ติดตามและประเมินเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ในการพัฒนา สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบการกำกับติดตาม และประเมินผลการนิเทศเพื่อให้สามารถได้ข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงในการดำเนินการนิเทศให้เกิดคุณภาพและมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาหลายแห่งขาดความตระหนักในความสำเร็จของการกำกับติดตามและประเมินการดำเนินการ มีผลให้วงจรการทำงานไม่ต่อเนื่อง และขาดการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการเพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผลให้การดำเนินการนิเทศในสถานศึกษาไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควร

3.3 การจัดบรรยากาศที่เป็นมิตรและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานเชิงคุณภาพในการนิเทศจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายฝ่าย หลายระดับ ผู้บริหารจำเป็นที่จะต้องจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน สร้างบรรยากาศของสถานศึกษาให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี มีความเป็นมิตรและเพื่อนร่วมวิชาชีพ สร้างการยอมรับ ความไว้วางใจ ความเชื่อถือ การปลุกฝังให้บุคลากรเรียนรู้ที่จะชื่นชมและยกย่องผู้อื่นๆ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ มีคุณความดีและเป็นแบบอย่างให้กับองค์กร และเสริมสร้างวัฒนธรรมในการทำงานแบบคุณภาพที่มีความคิด ความเชื่อและวิถีการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งสู่คุณภาพ โดยเชื่อว่าคุณภาพจะพัฒนาได้ด้วยความเพียรพยายาม และความมุ่งมั่นของบุคลากรทุกฝ่าย บรรยากาศและวัฒนธรรมเช่นนี้จะมีส่วนส่งเสริมให้การดำเนินงานในระบบการนิเทศในสถานศึกษาประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

4. การสร้างเครือข่ายในการนิเทศและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

เนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์กรในระบบเปิด ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือองค์ความรู้ภายนอกสถานศึกษา การจัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้จากภายนอกโดยการประสานสร้างเครือข่ายจากผู้รู้ ภูมิปัญญาจากชุมชน หรือการมีผู้นิเทศจากภายนอกสถานศึกษา หรือศึกษานิเทศก์มาร่วมนิเทศ ให้เกิดการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน การเรียนรู้จากนวัตกรรมในการพัฒนาบุคลากร ก็จะทำให้เกิดพลังในการเรียนรู้การพัฒนา เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งก็จะเป็นพลังปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนาระบบการนิเทศในสถานศึกษาได้

สถานศึกษาควรมีการพัฒนากระบวนการนิเทศของตนเอง ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจมีระบบและกลไกการทำงานที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แต่หลักในการจัดระบบการนิเทศควรเป็นหลักที่ต้องคำนึงถึงระบบการทำงานให้ครอบคลุม ตั้งแต่การกำหนดนโยบายและแผนการทำงานให้ชัดเจน การ

จัดโครงสร้างการทำงาน การเตรียมบุคลากรและปัจจัยสนับสนุนต่างๆ การดำเนินการตามกระบวนการนิเทศให้ครอบคลุม ครบวงจรการทำงาน การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานที่ดี รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายภายนอก สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการนิเทศในสถานศึกษาเพื่อให้ได้ระบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการนิเทศได้ประสบความสำเร็จส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

จำลอง นักพ่อน (2555: 14) กล่าวว่า ให้ความหมายของการกำกับติดตามและประเมินผล หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนปรกติในการกำกับ ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ว่ามีความเป็นไปอย่างไร บรรลุผลหรือเป้าหมายเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร โดยส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการอยู่ในช่วงของกระบวนการ (process) ในการปฏิบัติงาน การกำกับงานหรือการติดตามงานในส่วนนี้จะมีประเด็นหลักในเรื่องความก้าวหน้าของงาน ระยะเวลาที่ใช้ไปในการปฏิบัติงาน การใช้ทรัพยากร เช่น ค่าใช้จ่าย วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ และปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขหรือปรับแผนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ลี ครอนบาช (Lee J.Cronbach, 1970: 231) ให้ความหมายว่า การประเมินผลหลักสูตร คือ การรวบรวมข้อมูล และการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจในเรื่องโปรแกรมหรือหลักสูตรการศึกษา

สตัฟเฟิมบีม และคณะ (Stufflebeam Daniel L.et., 1971: 128) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อนำไปใช้ให้ประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่าเดิม

จากความหมายของการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร สรุปได้ว่า การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวกับการตรวจสอบพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร เปรียบเทียบ และตัดสินใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ในระบบหลักสูตรอันได้แก่ หลักสูตร จุดมุ่งหมาย โครงสร้างจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน วิธีสอนและการวัดผลว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องต่องันระหว่างมาตรฐานความมุ่งหวัง และการปฏิบัติจริงเพียงใด เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรนั้น มีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร และนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อนำใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรนั้นๆ ให้ดีขึ้น หรือเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

3. หลักสูตรอิสลามศึกษา

3.1 ความเป็นมาของหลักสูตรอิสลามศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษามาเป็นระยะเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับใช้ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 50 โดยจัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในหลักสูตรประถมศึกษา และจัดเป็นรายวิชาในหมวดสังคมศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียนให้มีความรู้ ประสบการณ์การปฏิบัติ และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม ที่ว่าด้วยหลักการศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรมตามคำสอนของศาสนาอิสลาม มีเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถประมวลความรู้ แนวคิด และปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอน เพื่อปลูกฝังให้เป็นคนดี มีศรัทธา มีความยำเกรงต่อพระเจ้า ผู้เป็นเจ้าของ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข หลักสูตรดังกล่าวแม้ได้เปิดโอกาสให้จัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาให้แก่ผู้เรียน แต่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากผู้ปกครองเห็นว่าสถานศึกษาจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษายังไม่มีความเข้มเพียงพอ เพราะส่วนใหญ่จัดเวลาเรียนอิสลามศึกษา ประมาณ 2 ชั่วโมง/สัปดาห์เท่านั้น และเมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับการศึกษาแล้ว จะไม่ได้รับวุฒิการศึกษาด้านศาสนาที่จะนำไปใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาต่อด้านศาสนาหรือประกอบอาชีพได้

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และนโยบายรัฐบาลที่สนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชนที่ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลาม จึงจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งคำนึงถึงความพร้อมด้านทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยมีได้บังคับให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องนำไปดำเนินการแต่ประการใด

ในปี 2549 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการเริ่มต้นของการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ในส่วนของหนังสือประกอบการเรียนการสอน ยังไม่มีหนังสือสาระอิสลามศึกษาที่มีเนื้อหาที่จะนำมาใช้สำหรับจัดการเรียนการสอนเป็นการโดยตรง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “แรกๆ เราก็ประยุกต์โดยการให้ครูเอาของตาดิกามามั่ง ของ สช.มามั่ง หลักสูตร 46 มาบ้างนะ ก็มาคว่ำว่าตัวไหนที่สอดคล้องกับมีเนื้อหาที่นักเรียนเรียนกัน แต่พอมาภายหลัง เราก็ทำหนังสือเอง โดย สพฐ.ให้งบมา แล้วให้พวกเราเป็นที่งานไปจัดทำหนังสือเรียน” (อามีเนาะ มามู, 23 มกราคม 2558)

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา จะต้องจัดบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชี้วัดในบางสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมถึงการวัดและประเมินผลที่อาจใช้ร่วมกันในการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน

3.2 วิสัยทัศน์อิสลามศึกษา

หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ยึดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

นอกจากนี้ หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีศรัทธามั่น มีความจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ *สุบหานะฮูวะ ตะฮาลา* มีบุคลิกภาพตามแบบอย่างนบีฮัมมัด *คือลัลลลอฮูอะลัยฮิวะลัลลัม* มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม ก่อให้เกิดสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

3.3 หลักการ

หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ยึดหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดหลักการเพิ่มเติม คือ

1. มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

2. เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

3.4 จุดหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษา

จุดหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ยึดจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกในคุณธรรมที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขหลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดจุดหมายเพิ่มเติม คือ

1. มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ *สุบหานะฮูวะตะอาลา* และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด *คือลลิลลอฮุอะลัยฮิวะสลัม* ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม
2. มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอ่านอัล-กุรอาน และสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้
3. มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัย พิจารณาปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักการอิสลาม
4. มีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทนเสียสละเพื่อส่วนรวม เห็นคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 3-4)

3.5 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

หลักสูตรมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
2. **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
3. **ความสามารถในการแก้ปัญหา** เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม
4. **ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต** เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน

และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

นอกจากนี้หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดสมรรถนะเพิ่มเติม คือ

1. ความสามารถในการอ่านอัล-กุรอาน เป็นความสามารถของผู้เรียนในการอ่านอัล-กุรอานตามหลักการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม เพื่อการพัฒนาตนเอง ด้านการยึดมั่นศรัทธาการปฏิบัติศาสนกิจ การมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมและสันติสุข

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย	4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง	6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย	8. มีจิตสาธารณะ

หลักสูตรอิสลามศึกษา มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้ คือ

1. รักการอ่านอัล – กุรอาน	2. รักการละหมาด
3. รักความสะอาด	4. มีมารยาทแบบอิสลาม
5. มีความรับผิดชอบ	

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

3.6 มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา

หลักสูตรได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล โดยคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา ให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดตามสาระการเรียนรู้ ดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย	2. คณิตศาสตร์

3. วิทยาศาสตร์	4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา	6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี	8. ภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มสาระ ดังนี้

1. อัล-กุรอาน	2. อัล-หะดีษ
3. อัล-อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)	4. อัล-ฟิควฺ (ศาสนบัญญัติ)
5. อัตตารีค (ศาสนประวัติ)	6. อัล-อัคลาภ (จริยธรรม)
7. ภาษาอาหรับ	8. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม

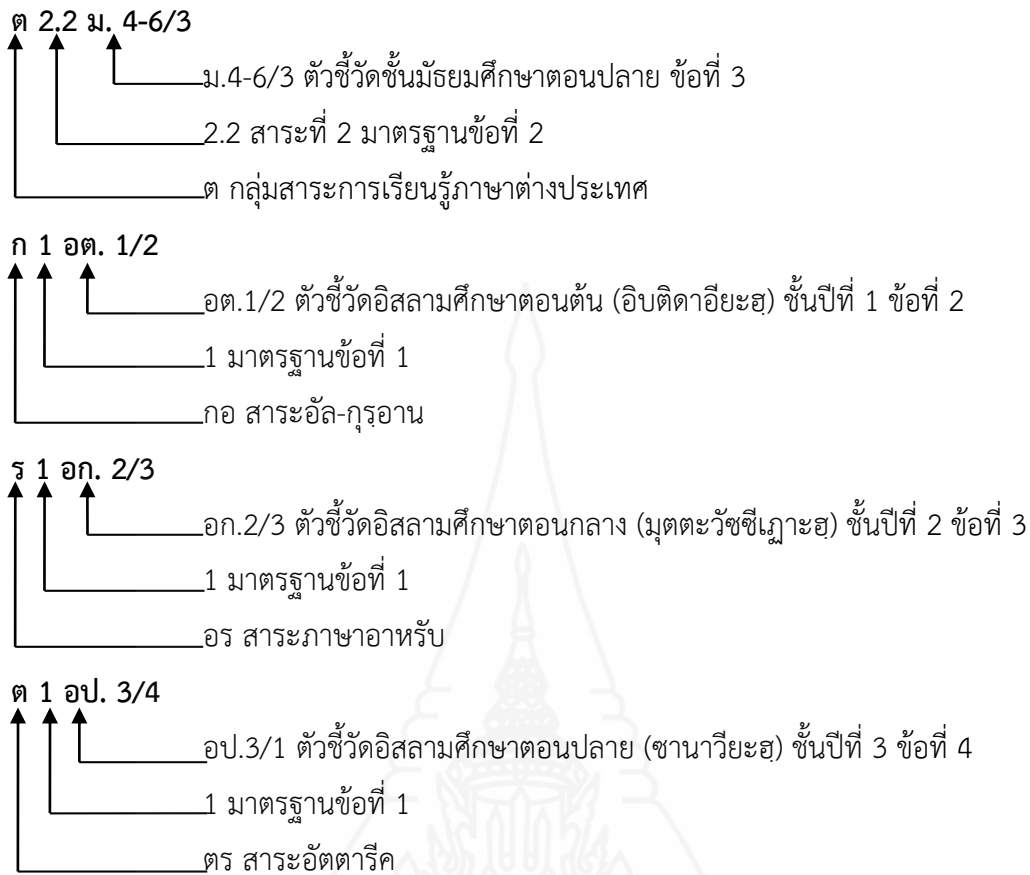
3.7 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. **ตัวชี้วัดชั้นปี** เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. **ตัวชี้วัดช่วงชั้น** เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6)

สำหรับหลักสูตรอิสลามศึกษา ได้กำหนดตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวะซซีฎะฮฺ) และระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ขานาเวียฮฺ) เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนด้านต่างๆ ไว้ในแต่ละสาระการเรียนรู้

ทั้งนี้ หลักสูตรได้กำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อความเข้าใจและให้สื่อสารตรงกัน ดังนี้

3.8 สาระการเรียนรู้

ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา

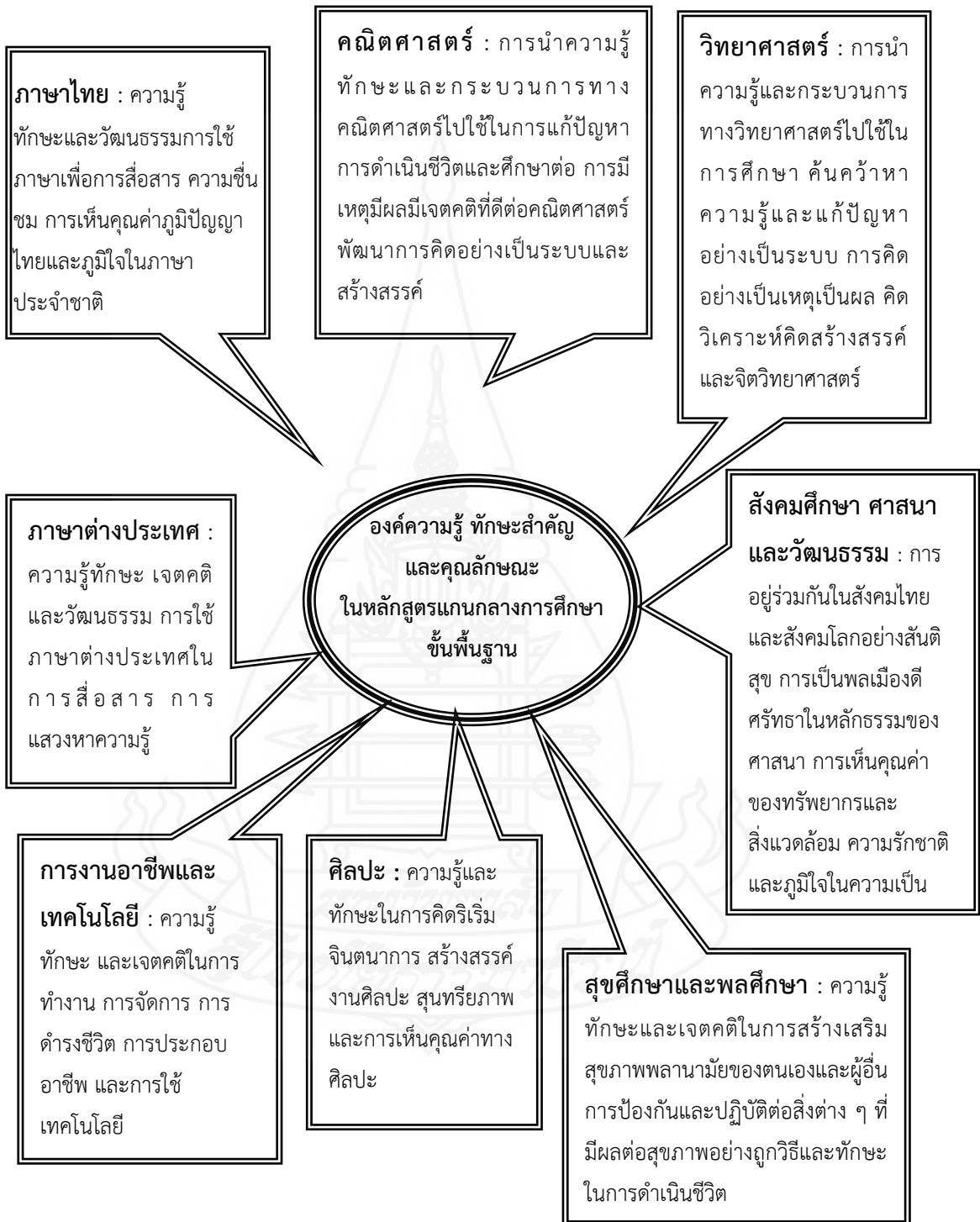
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา *
1. ภาษาไทย	1. อัล - กูราน
2. คณิตศาสตร์	2. อัล - หะดีษ
3. วิทยาศาสตร์	3. อัล - อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	4. อัล - ฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)
5. สุขศึกษาและพลศึกษา	5. อัตตารีค (ศาสนประวัติ)
6. ศิลปะ	6. อัล - อัคลาก (จริยธรรม)
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี	7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษาต่างประเทศ	8. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม

* ในส่วนของหลักสูตรอิสลามศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่ 1-8 ซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน สำหรับสาระที่ 8 ภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริม เป็นสาระที่สถานศึกษาสามารถเลือกจัดการเรียนรู้สาระใดสาระหนึ่ง ยกเว้นกรณีพื้นที่ที่ใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร กำหนดให้จัดการเรียนรู้ภาษามลายู

ในแต่ละสาระได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึง การทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบ เพื่อประกันคุณภาพดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดผังมโนทัศน์ของหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังภาพที่ 2.2

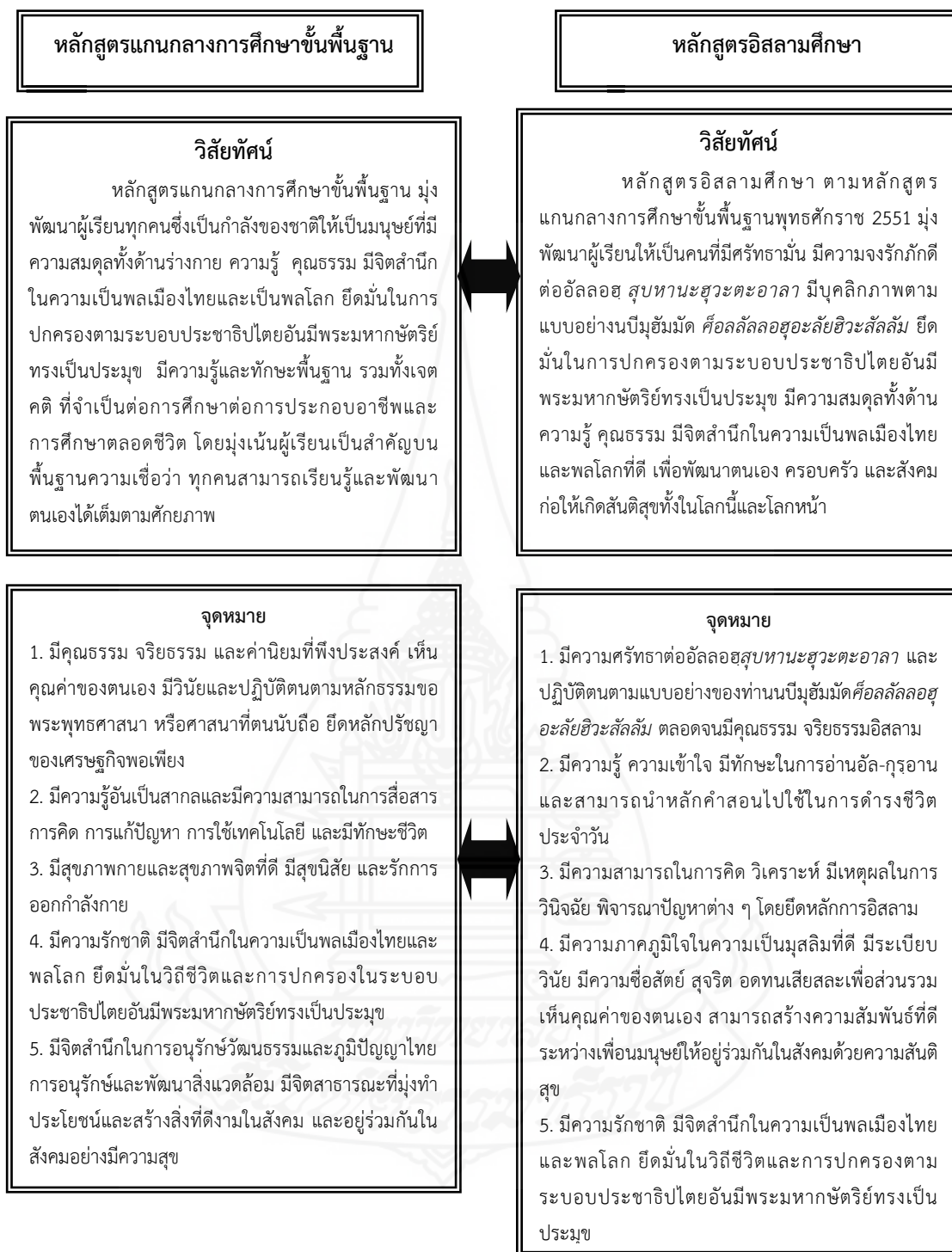

ภาพที่ 2.2 สารการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551:10)

ภาพที่ 2.3 สารการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551:11)

ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกับหลักสูตรอิสลามศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551:12)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

หลักสูตรอิสลามศึกษา (ต่อ)

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 1. ความสามารถในการสื่อสาร 2. ความสามารถในการคิด 3. ความสามารถในการแก้ปัญหา 4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์สุจริต 3. มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้ 5. อยู่อย่างพอเพียง 6. มุ่งมั่นในการทำงาน 7. รักความเป็นไทย 8. มีจิตสาธารณะ
---	--

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 1. ความสามารถในการอ่านอัล-กุรอาน 2. ความสามารถในการสื่อสาร 3. ความสามารถในการคิด 4. ความสามารถในการแก้ปัญหา 5. ความสามารถในการใช้ทักษะ 6. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 1. รักการอ่านอัล-กุรอาน 2. รักการละหมาด 3. รักความสะอาด 4. มีมารยาทแบบอิสลาม 5. มีความรับผิดชอบ
--	--

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ 1. ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3. วิทยาศาสตร์ 4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5. สุขศึกษาและพลศึกษา 6. ศิลปะ 7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8. ภาษาต่างประเทศ	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 1. กิจกรรมแนะแนว 2. กิจกรรมนักเรียน 3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์
---	--

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 สาระ 1. อัล - กุรอาน 2. อัล - หะดีษ 3. อัล - อะกีดะฮ์ (หลักศรัทธา) 4. อัล - ฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) 5. อัตตารีค (ศาสนประวัติ) 6. อัล - อักลาก (จริยธรรม) 7. ภาษาอาหรับ 8. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 1. กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมอิสลาม 2. กิจกรรมชมรม/ชุมนุมทางศาสนาอิสลาม
---	---

ระดับการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน <ul style="list-style-type: none"> ● ประถมศึกษา ● มัธยมศึกษาตอนต้น ● มัธยมศึกษาตอนปลาย

ระดับการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษา <ul style="list-style-type: none"> ● อิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮ์) ● อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัชชีฎะฮ์) ● อิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาเวียะฮ์)

คุณภาพของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน + อิสลามศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551:13)

3.9 สารและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสารและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 สาร จำนวน 9 มาตรฐาน เพื่อเป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบหลักสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สารอัล-กุรอาน

มาตรฐาน ก 1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักการอ่าน และหลักการอธิบาย อัล-กุรอานสามารถอ่าน ท่องจำ อรรถาธิบาย เห็นคุณค่า และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ก 2 ยึดมั่นในบทบัญญัติของอัล-กุรอาน และนำไปปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

สารอัล-หะดีษ

มาตรฐาน ห 1 เข้าใจ ความหมาย ความสำคัญ หลักการ หลักคำสอน ท่องจำ อัล-หะดีษ ยึดมั่นและนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

สารอัล-อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)

มาตรฐาน อ 1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญ และหลักฐานของหลักศรัทธา ยึดมั่น และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

สารอัล-ฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)

มาตรฐาน ฟ 1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และปฏิบัติตามกฎ หลักการ บทบัญญัติอิสลาม เกี่ยวกับ อิบาดาต มูอามาลาต มุนากาฮาต และญินาญาต เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนกิจ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สารอัตตารีค (ศาสนประวัติ)

มาตรฐาน ต 1 เข้าใจประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญของแต่ละยุคสมัยทางประวัติศาสตร์อิสลามสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ และเกิด ความตระหนักในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สารอัล-อัคลาภ (จริยธรรม)

มาตรฐาน ล 1 เข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามจริยธรรมอิสลาม ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สารภาษาอาหรับ

มาตรฐาน ร 1 รู้และเข้าใจกระบวนการฟัง พูด อ่านและเขียน มีทักษะและเห็นคุณค่าใน การใช้ภาษาอาหรับ เพื่อการเรียนรู้ สื่อความหมาย ค้นคว้าบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

สาระภาษามลายู

มาตรฐาน ย 1 รู้และเข้าใจกระบวนการฟัง พูด อ่าน และเขียน มีทักษะและเห็นคุณค่าในการใช้ภาษามลายูเพื่อการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

สาระภาษาอาหรับเสริม

มาตรฐาน ส 1 รู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษามีทักษะในการใช้ภาษาที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมทางภาษาอาหรับ และมีเจตคติที่ดีต่อภาษาและวัฒนธรรมอื่น

3.10 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจคิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมนอกจากนี้ ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกันเอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เป็นต้น

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภูมิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้ในเชิงหุ้ปัญหา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี โดยการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริง จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องและมีคุณภาพ เช่น การเข้าค่าย การอบรมหลังละหมาด การฝึกปฏิบัติศาสนกิจการพัฒนาบุคลิกภาพ การฝึกคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ตลอดจนฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

2. กิจกรรมชมรม/ชุมนุมทางศาสนาอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรในสถานการณ์จริง ตั้งแต่การศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ชมรม/ชุมนุมนักอ่านอัล-กุรอาน (กอรี) ชมรม/ชุมนุมนะซีด (เพลงส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม) ชมรม/ชุมนุมนักปาฐกถาหรือบรรยายธรรม เป็นต้น โดยให้สถานศึกษาและผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นตามความเหมาะสม

ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถนำผลการประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามไปใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินการผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

3.11 ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2551 ในระดับสถานศึกษา จัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ ตามระดับวุฒิการศึกษาอิสลามศึกษา ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ระดับการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ
หลักสูตรอิสลามศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา
<p>1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียนการคิด คำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุล ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและ วัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ</p>	<p>1. ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-6 ที่เน้นการพัฒนาความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานที่ จำเป็น ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษา เรียนรู้ศาสนาอิสลามเพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน และเน้นทักษะกระบวนการ พื้นฐานความเป็นมนุษย์</p>
<p>2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับมุ่งเน้นให้ ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน มีทักษะในการคิด วิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์และคิดแก้ปัญหา มีทักษะ ในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็น เครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานใน การประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ</p>	<p>2.ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัชซี ฎะฮฺ) เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1-3 ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้รายละเอียดใน สาระเพิ่มขึ้น เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน และทักษะในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคม ให้ผู้เรียนมี ความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม มีความภูมิใจในความเป็นมุสลิม</p>
<p>3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะ เฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และ ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและ วิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไป ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการ ประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาท ของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้าน ต่างๆ</p>	<p>3. ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ซานาเวียฮฺ) เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1-3 ที่มุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอย่าง ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ ในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนการปลูกฝังความรู้ ความคิดคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามตามวิถี อิสลามและความรับผิดชอบต่อสังคมในการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข</p>

3.12 การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดแนวทางการจัดเวลาสำหรับการจัดการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 การจัดเวลาสำหรับการจัดเวลาเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา
1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 -6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 5 ชั่วโมง	1. ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น มีเวลาเรียน 320 -360 ชั่วโมงต่อปี ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนสัปดาห์ละไม่เกิน 8-10 ชั่วโมง
2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)	2. ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง มีเวลาเรียน 400-480 ชั่วโมงต่อปี ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนสัปดาห์ละไม่เกิน 10-12 ชั่วโมง คำนวณของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาคมีเวลาเรียนวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)	3. ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 480 ชั่วโมงต่อปี ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมง คำนวณของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิตใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

3.13 โครงสร้างเวลาเรียน

หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2552 ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียน สำหรับการจัดการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 โครงสร้างเวลาสำหรับการจัดเวลาเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน		
	อิสลามศึกษา ตอนต้น	อิสลามศึกษา ตอนกลาง	อิสลามศึกษา ตอนปลาย
	(อิบติดาอียะฮฺ)	(มุตตะวัชชีฎะฮฺ)	(ชานาวียะฮฺ)
	ปีที่ 1 - ปีที่ 6	ปีที่ 1 - ปีที่ 3	ปีที่ 1 - ปีที่ 6
	สาระพื้นฐาน		
สาระที่ 1 อัล-กุรอาน	60	80	240
สาระที่ 2 อัล-หะดีษ	20	40	120
สาระที่ 3 อัล-อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)	40	40	120
สาระที่ 4 อัล-ฟิถฺฮฺ (ศาสนบัญญัติ)	40	40	120
สาระที่ 5 อัตตารีค(ศาสนประวัติ)	20	20	120
สาระที่ 6 อัล-อัคลาภ (จริยธรรม)	20	20	120
สาระที่ 7 ภาษาอาหรับ	40	40	240
สาระที่ 8 ภาษามลายู/ภาษาอาหรับ	40	40	120
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน *	80	80	240
รวมเวลาเรียน	360 ชม. / ปี (ไม่น้อยกว่า 360 ชั่วโมงต่อปี)	480 ชม. / ปี (ไม่น้อยกว่า 480 ชั่วโมงต่อปี)	รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 1,440 ชั่วโมง

โครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนดในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) สถานศึกษาสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมโดยพิจารณาจากพัฒนาการ ศักยภาพของผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด สำหรับระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัชชีฎะฮฺ) และระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮฺ) สถานศึกษาต้องจัดให้เป็นไปตามโครงสร้างเวลาเรียนและสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาในแต่ละระดับ มีจุดเน้น ดังนี้

ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถอ่าน คติวิเคราะห์ และการเขียนภาษามลายู/ภาษาอาหรับ การอ่านและท่องจำอัล-กุรอาน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยให้ผู้เรียนสามารถอ่านอัล-กุรอาน จบ 30 ยุซ โดยใช้การสอนรูปแบบที่หลากหลาย และเน้นการสอนทักษะพื้นฐานสำหรับมุสลิมเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติ

ศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ตลอดจนให้เรียนรู้ภาษาอาหรับ/ภาษามลายู เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ศาสนาอิสลามและการสื่อสาร

ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัซซีฎะฮฺ) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเองและพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐาน ด้านการเรียนรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตตามหลักการอิสลาม ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิดความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตน และชุมชนตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ ควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ โครงการมากขึ้นเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจนำไปสู่การปฏิบัติจริงให้มากขึ้น และสามารถคิด พิจารณาอย่างมีวิจารณญาณ

ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาเวียะฮฺ) การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นสู่การศึกษาเฉพาะ สาขามากขึ้น เน้นความสามารถ ความถนัด สามารถคิดพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณในระดับสูง มีเป้าหมายให้สามารถปฏิบัติศาสนกิจเป็นกิจนิจ มีวิธีคิดแบบอิสลามในการตัดสินใจของตนใน การดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข

3.14 เกณฑ์การจบการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลาม ศึกษา ได้กำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ

เกณฑ์การจบหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	เกณฑ์การจบหลักสูตรอิสลามศึกษา
ระดับประถมศึกษา	ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอี ยะฮฺ)
1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชา/กิจกรรม เพิ่มเติมตามโครงสร้างเวลาเรียนที่หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด	1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาและเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนตามโครงสร้างเวลาเรียน
2. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์ การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	หลักสูตรอิสลามศึกษาที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	2. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาผ่าน เกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ใน ระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	3. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมิน ตามที่สถานศึกษากำหนด
5. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการ ประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

เกณฑ์การจบหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	เกณฑ์การจบหลักสูตรอิสลามศึกษา
<p>ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติมไม่เกิน 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 66 หน่วยกิตและรายวิชาเพิ่มเติมตามสถานศึกษากำหนด 2. ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 66 หน่วยกิตและรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 11 หน่วยกิต 3. ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด 4. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด 5. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด 	<p>ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัซซี ฎะฮะฮ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามโครงสร้างเวลาเรียนหลักสูตรอิสลามศึกษาที่สถานศึกษากำหนด 2. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด 3. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด
<p>ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 41 หน่วยกิตและรายวิชาเพิ่มเติมตามสถานศึกษากำหนด 2. ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 41 หน่วยกิตและรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต 3. ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด 4. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด 5. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด 	<p>ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวีเยฮ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิตและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามโครงสร้างเวลาเรียนหลักสูตรอิสลามศึกษาที่สถานศึกษากำหนด 2. ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตรายวิชาพื้นฐานตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต 3. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามสถานศึกษากำหนด

สรุปได้ว่า หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแนวทางหรือแผนแม่บทในการของการจัดการศึกษาอิสลามศึกษาควบคู่ไปกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนในระดับ อิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) และระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัซซีฎาะฮฺ) โดยเพิ่ม ชั่วโมงการเรียนอิสลามศึกษาจาก 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มาเป็น 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลาม ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและ เป็นพลโลก นอกจากนี้ หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีศรัทธามั่น มีความจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ *สุบหานะฮูวะ ตะออลา* มีบุคลิกภาพตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด *ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะลลัม* มีความสมดุลทั้งด้าน ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม ก่อให้เกิดสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

4. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากัน 3 เขต ในจังหวัดนราธิวาส

ตารางที่ 2.6 ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

ที่	ชื่อสถานศึกษา	อำเภอ	ปีที่เปิด	ผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา
1	บ้านเขาดันหยง(มิตรภาพที่ 153)	เมือง	2549	5
2	เมืองนราธิวาส	เมือง	2549	7
3	บ้านยารอ	เมือง	2549	3
4	บ้านสุโงบาลา	เมือง	2549	3
5	บ้านอาตะบือเราะ	บาเจาะ	2549	3
6	บ้านปะลุกาสาเมาะ	บาเจาะ	2549	4
7	ราชประชานุเคราะห์ 9	บาเจาะ	2549	4
8	บ้านบลูกาสนอ	ยี่งอ	2549	3
9	บ้านลูโบะบายะ	ยี่งอ	2549	2

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	อำเภอ	ปีที่เปิด	ผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา
10	บ้านบลูกาฮีเล	รือเสาะ	2549	3
11	บ้านลูโบะบูละ	รือเสาะ	2549	5
12	บ้านปือเล็งใต้	รือเสาะ	2549	2
13	บ้านไอร์แยง	ศรีสาคร	2549	3
14	บ้านไร่พญา	เมือง	2551	4
15	บ้านทอน	เมือง	2551	7
16	บ้านแคนา	เมือง	2551	4
17	บ้านมะนังกาหยี	เมือง	2551	4
18	วัดโคกโก	เมือง	2551	4
19	บ้านบาตุฯ มิตรภาพที่ 66	บาเจาะ	2551	4
20	บ้านบูกะบาง	ยี่งอ	2551	2
21	บ้านบาโงปะแต	รือเสาะ	2551	5
22	บ้านสวนพลู	รือเสาะ	2551	4
23	บ้านพนาทักษิณ	รือเสาะ	2551	3
24	บ้านสุเป๊ะ	รือเสาะ	2551	3
25	บ้านบริจ๊ะ	รือเสาะ	2551	3
26	บ้านมะนังป็นยัง	รือเสาะ	2551	3
27	บ้านดือแยหะยี	รือเสาะ	2551	4
28	ชุมชนบ้านซากอ	ศรีสาคร	2551	6
29	บ้านลูเป๊ะบาตุ	ศรีสาคร	2551	2
30	บ้านคอลลอกาเว	ศรีสาคร	2551	10
31	บ้านฮูแตหาวอ	เมือง	2553	1
32	บ้านบูกะสุดอ	บาเจาะ	2553	1

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	อำเภอ	ปีที่เปิด	ผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา
33	บ้านปู้ชูตีฆอ	บาเจาะ	2553	1
34	บ้านแยะ	ยี่งอ	2553	1
35	บ้านกุกิ	ยี่งอ	2553	1
36	บ้านกำปงปีแซ	ยี่งอ	2553	1
37	บ้านบาโงปูโละ	รือเสาะ	2553	2
38	บ้านยือลาแป	รือเสาะ	2553	2
39	สว่างวัฒนา	ศรีสาคร	2553	1
40	บ้านปาหนัน	ศรีสาคร	2553	2
รวม				132

จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 40 โรงเรียน

หมายเหตุ (49) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2549 จำนวน 13 โรงเรียน

(51) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2551 จำนวน 17 โรงเรียน

(53) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2553 จำนวน 10 โรงเรียน

จำแนกเป็นรายอำเภอ

อำเภอเมืองนราธิวาส 10 โรงเรียน จำนวนครู 42 คน

อำเภอยี่งอ 6 โรงเรียน จำนวนครู 10 คน

อำเภอบาเจาะ 6 โรงเรียน จำนวนครู 17 คน

อำเภอรือเสาะ 6 โรงเรียน จำนวนครู 39 คน

อำเภอศรีสาคร 6 โรงเรียน จำนวนครู 24 คน

รวมครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษาทั้งหมด 132 คน

ที่มา : สถาบันสังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2555)

ตารางที่ 2.7 ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

ที่	ชื่อสถานศึกษา	อำเภอ	ปีที่เปิด	ผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา
1	บ้านเกาะสะท้อน	ตากใบ	49	10
2	บ้านตาบา	ตากใบ	49	11
3	บ้านโคกยามู	ตากใบ	49	3
4	บ้านปูเป๊ะ	สุโหงโกลก	49	8
5	บ้านกวาลอซีรา	สุโหงโกลก	49	3
6	บ้านชรายอ	สุโหงโกลก	49	7
7	บ้านลาแล	สุโหงโกลก	49	5
8	บ้านกุวา	สุโหงปาดี	49	5
9	บ้านบอเกาะ	สุโหงปาดี	49	4
10	บ้านบูเกะตา	แว้ง	49	7
11	บ้านตอแล	แว้ง	49	4
12	บ้านเจ๊ะเหม	แว้ง	49	3
13	บ้านกรือซอ	แว้ง	49	3
14	บ้านไพรวัน	ตากใบ	51	3
15	บ้านมูโนะ	สุโหงโกลก	51	9
16	บ้านตือระมิตรภาพที่ 172	สุโหงโกลก	51	7
17	บ้านมีอบา	สุโหงโกลก	51	2
18	บ้านสากอ	สุโหงปาดี	51	5
19	บ้านสายะ	สุโหงปาดี	51	2
20	บ้านตือมายู	แว้ง	51	4
21	บ้านตำเสาพัฒนา	แว้ง	51	2
22	บ้านแม่ตง	แว้ง	51	3
23	บ้านขอเลาะทิวอ	แว้ง	51	2

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	อำเภอ	ปีที่เปิด	ผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา
24	บ้านบาลุกายาอิ่ง	สุคีริน	51	6
25	บ้านศาลาใหม่	ตากใบ	53	6
26	บ้านปุย	ตากใบ	53	1
27	บ้านสะปอม	ตากใบ	53	2
28	บ้านตาเซะใต้	สุไหงปาตี	53	3
29	ราชภักดี	สุไหงปาตี	53	1
30	บ้านกัว	แว้ง	53	3
31	บ้านแขยง	แว้ง	53	1
รวม				135

จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 31 โรงเรียน

หมายเหตุ (49) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2549 จำนวน 13 โรงเรียน
 (51) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2551 จำนวน 11 โรงเรียน
 (53) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2553 จำนวน 7 โรงเรียน

จำแนกเป็นรายอำเภอ

อำเภอตากใบ 7 โรงเรียน จำนวนครู 36 คน
 อำเภอสุไหงโก-ลก 7 โรงเรียน จำนวนครู 41 คน
 อำเภอสุไหงปาตี 6 โรงเรียน จำนวนครู 20 คน
 อำเภอแว้ง 10 โรงเรียน จำนวนครู 32 คน
 อำเภอสุคีริน 1 โรงเรียน จำนวนครู 6 คน
 รวมครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษาทั้งหมด 135 คน

ที่มา : สถาบันสังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2555)

ตารางที่ 2.8 ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานราธิวาส เขต 3

ที่	ชื่อสถานศึกษา	อำเภอ	ปีที่เปิด	ผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา
1	บ้านกาหน้ะ	ระแงะ	2549	11
2	บ้านกาเต็ง	ระแงะ	2549	5
3	บ้านบาโงระนะ	ระแงะ	2549	6
4	บ้านสาเมาะ	ระแงะ	2549	10
5	บ้านตะโกละ	ระแงะ	2549	4
6	บ้านจะแนะ	จะแนะ	2549	14
7	บ้านตือกอ	จะแนะ	2549	3
8	บ้านไอรโฮ	จะแนะ	2549	6
9	บ้านบูเก๊ะปือแต	จะแนะ	2549	4
10	บ้านกาแย	จะแนะ	2549	9
11	บ้านยานิง	เจาะไอร้อง	2549	10
12	บ้านจู่โอะ	เจาะไอร้อง	2549	4
13	บ้านกาลิซา	ระแงะ	2551	9
14	บ้านมะรือโบทก	ระแงะ	2551	8
15	บ้านสีโป	ระแงะ	2551	3
16	ชุมชนสหพัฒนา	ระแงะ	2551	9
17	บ้านเจ๊ะเก	ระแงะ	2551	7
18	บ้านละหาร	จะแนะ	2551	3
19	บ้านไกรรอส	จะแนะ	2551	3
20	บ้านน้ำวน	จะแนะ	2551	3
21	ร่วมจิตต์ประชา	จะแนะ	2551	2
22	ผดุงมาตร	จะแนะ	2551	6
23	บ้านน้ำหอม	จะแนะ	2551	3
24	บ้านบาตาปาเซ	เจาะไอร้อง	2551	3

ตารางที่ 2.8 (ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	อำเภอ	ปีที่เปิด	ผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา
25	บ้านเจาะเกาะ	เจาะไอร้อง	2551	9
26	บ้านโคก	เจาะไอร้อง	2551	7
27	บ้านบาโงดุดง	เจาะไอร้อง	2551	3
28	บ้านมะรือโอบออกมิตรภาพที่ 199	เจาะไอร้อง	2551	6
29	บ้านตาโงะ	เจาะไอร้อง	2551	3
30	ไอยรานุสรณ์	ระแงะ	2553	2
31	บ้านลูบ๊ะกาเยาะ	ระแงะ	2553	5
32	บ้านลาไม	ระแงะ	2553	3
33	บ้านบองอ	ระแงะ	2553	2
34	บ้านริแง	จะแนะ	2553	3
35	บ้านเจาะไอร้อง	เจาะไอร้อง	2553	4
รวม				192

จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 35 โรงเรียน

หมายเหตุ (49) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2549 จำนวน 12 โรงเรียน
 (51) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2551 จำนวน 17 โรงเรียน
 (53) หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2553 จำนวน 6 โรงเรียน

จำแนกเป็นรายอำเภอ

อำเภอระแงะ 14 โรงเรียน จำนวนครู 84 คน
 อำเภอจะแนะ 12 โรงเรียน จำนวนครู 59 คน
 อำเภอเจาะไอร้อง 9 โรงเรียน จำนวนครู 49 คน
 รวมครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษาทั้งหมด 192 คน

ที่มา : สถาบันสังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2555)

5. การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method Research)

ในส่วนของการวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของการวิจัยแบบผสมผสาน รูปแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสาน หลักการตัดสินใจเลือกแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสาน ประโยชน์ของการวิจัยแบบผสมผสาน ข้อควรคำนึงของการวิจัยแบบผสมผสาน และข้อดีข้อจำกัดของวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1 ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสาน

การวิจัยแบบผสมผสานหรือแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) เป็นกระบวนการวิจัยที่ผสมผสานรูปแบบหรือใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหลายวิธีหรือเป็นกลยุทธ์ที่เชื่อมระหว่างการศึกษาเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อช่วยให้นักวิจัยเข้าถึงคำตอบที่เป็นจริงได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น และมีความชัดเจนในหลากหลายมิติ การวิเคราะห์หรือเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อาจเกิดในเวลาเดียวกันหรือเป็นลำดับก่อนหลังก็ได้ โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลและการบูรณาการข้อมูล ณ จุดใดจุดหนึ่งในกระบวนการวิจัย นักวิชาการบางท่านเรียกวิจัยผสมผสานวิธีหรือการวิจัยเชิงบูรณาการ (บุญชม ศรีสะอาด และสุริทอง ศรีสะอาด, 2552: 49 อ้างจาก ผ่องพรรณ ตริยมงคล และสุภาพ ฉัตรภรณ์, 2549: 285)

วิโรจน์ สารรัตน์ (2545: 14) กล่าวว่า “ระเบียบวิธีแบบผสม” (mixed methods) เป็น การออกแบบแผนการวิจัย (research design) ที่ผู้วิจัยจะต้องกำหนดประเภท (type) การวิจัยที่จะนำมาผสมกันก่อนว่าจะเป็นการวิจัยประเภทไหน เช่น กรณีเป็นกระบวนการทัศนเชิงปริมาณ จะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental) หรือไม่เชิงทดลอง (nonexperimental) หากเป็นการวิจัยเชิงทดลองจะเป็นรูปแบบใด หากไม่ใช้การวิจัยเชิงทดลองจะเป็นรูปแบบใด เป็นต้น กรณีเป็นกระบวนการทัศนเชิงคุณภาพ จะเป็นการวิจัยเฉพาะกรณี การวิจัยเชิงมานุษยวิทยา การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ หรือการวิจัยเชิงปรากฏการณ์ เป็นต้น เมื่อกำหนดประเภทการวิจัยที่จะนำมาผสมกันได้แล้ว ผู้วิจัยจะต้องออกแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (sampling design) ออกแบบเครื่องมือ (instrumental design) ออกแบบการรวบรวมข้อมูล (data collection design) และออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis design) ในแต่ละประเภทการวิจัยนั้น

เครสเวลล์ (Creswell .J, 2007:119, and 2012:1) ได้ให้ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสาน หมายถึง รูปแบบการวิจัยหรือวิธีการวิจัยที่นักวิจัยนำมาใช้ในการเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และบูรณาการระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตอบคำถามและทำความเข้าใจในปัญหาการวิจัย

แวนดาว พรหมเสน, 2554: 95-102 อ้างอิงจาก (Matt Bradshaw Les Wood และ andra Williamson; 2000) ให้ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสาน หมายถึง การนำเทคนิคการ

วิจัยทั้งสองประเภทมาผสมผสานกันในการทำวิจัยเรื่องเดียวกัน เพื่อตอบคำถามการวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยพื้นฐานแนวคิดเกิดมาจากการรวมปรัชญาของกลุ่มปฏิฐานนิยม (การวิจัยเชิงปริมาณ) และกลุ่มปรากฏการณ์นิยม (การวิจัยเชิงปริมาณ) เข้าด้วยกัน

จิตราภา กุณฑลบุตร (2555: Online) ได้ให้ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-methods research) หมายถึง การนำเทคนิควิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาผสมผสานกันในการทำวิจัยเรื่องเดียวกัน เพื่อที่จะสามารถตอบคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์ขึ้นกว่าในอดีต มีพื้นฐานแนวคิดจากการหลอมรวมปรัชญาของกลุ่มปฏิฐานนิยม (วิธีการเชิงปริมาณ) และกลุ่มปรากฏการณ์นิยม (วิธีการเชิงคุณภาพ) เข้าด้วยกัน อาจเรียกว่าเป็นแนวคิดของกลุ่มปฏิบัตินิยม (Pragmatist) ซึ่งมีความเชื่อว่าการยอมรับธรรมชาติของความจริงนั้นมีทั้งสองแบบตามแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองกลุ่ม

รัตนะ บัวสนธ์ (2555: 61) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงผสมผสานว่า หมายถึง การดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือระหว่างขั้นตอนภายในเรื่องเดียวกันของงานวิจัย หรือการดำเนินงานวิจัยในเรื่องเดียวกัน แต่กระทำในลักษณะต่อเนื่องแยกจากกันที่ใช้เทคนิควิธีการดำเนินงานจากพื้นฐานทางกระบวนทัศน์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ทาชาคอรีและเทดเดิลลีส์ (Tashakkori A. and Teddlies C., 2007:121) ได้ให้ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสาน หมายถึง รูปแบบในการวิจัยระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งถูกนำมาใช้ในการตั้งคำถามการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย วิธีการรวบรวมข้อมูล การวิจัย และขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลหรือการวินิจฉัยที่ได้จากการวิจัย

กล่าวโดยสรุป การวิจัยแบบผสม (Mixed-method research) หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกัน เพื่อตอบคำถามของการวิจัยหรือเพื่อให้สามารถบรรลุผลของการวิจัยอย่างชัดลึก รอบด้าน ทำให้การวิจัยมีความสมบูรณ์มากขึ้น ช่วยให้ได้ทางเลือกใหม่เพิ่มขึ้นจากวิธีดั้งเดิมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพียงวิธีเดียว เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรอบด้านและให้ข้อเท็จจริงได้ตรงตามที่ต้องการ

แนวคิดของการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้น จอห์นสัน และคริสเตนเซน (Johnson and Christensen, 2003: 18 อ้างถึงใน พิเชิต เจริญฤทธิ์, 2556: 9) ได้สรุปข้อแตกต่างระหว่างลักษณะการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจำนวน 8 ด้าน ดังตารางที่ 2.9

ตารางที่ 2.9 ลักษณะของวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประเด็นการเปรียบเทียบ	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
1. วิธีการทางวิทยาศาสตร์	ใช้วิธีการอนุมาน (deductive method) สำหรับการทดสอบสมมุติฐานและทฤษฎี	ใช้วิธีการอุปมาน (inductive method) สำหรับการสร้างสมมุติฐานและทฤษฎี
2. มองพฤติกรรมของมนุษย์	มองพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นไปตามข้อปฏิบัติ	มองพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นที่เป็นการเคลื่อนไหวแปรเปลี่ยนตามสภาพการณ์
3. จุดประสงค์ร่วมที่สำคัญของการวิจัย	เพื่อการอธิบายชี้แจง (explanatory) สิ่งที่มีผู้ศึกษาวิจัย	เพื่อการสำรวจ (exploratory) สิ่งที่มีผู้ศึกษาวิจัย
4. จุดเน้น	เป็นการมองในมุมแคบ (narrow-angle lens)	เป็นการมองในมุมกว้าง (wide-angle lens)
5. ธรรมชาติของการสังเกต/การวัด	เป็นการศึกษาพฤติกรรม/คุณลักษณะในสถานะที่มีการควบคุม	เป็นการศึกษาพฤติกรรม/คุณลักษณะในสถานะธรรมชาติหรือศึกษาตามบริบทของพฤติกรรม
6. ธรรมชาติของความรู้ความจริง	มีความเป็นปรนัย (objective)	เป็นการสร้างความรู้ความจริงที่เกี่ยวกับสังคม (socially constructed)
7. รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล	เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยเครื่องมือวัดที่เที่ยงตรง เช่น แบบวัดมาตรฐานค่า (rating scales) แบบทดสอบ เป็นต้น	เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกภาคสนาม) โดยผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญ
8. ธรรมชาติของข้อมูล	เป็นตัวเลข	เป็นคำพูด/ข้อความ
9. การวิเคราะห์ข้อมูล	ใช้สถิติวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้อง	ค้นหาแก่นของเรื่อง แบบแผนเป็นภาพรวม
10. รูปแบบการรายงานการวิจัย	รายงานเชิงสถิติ (Statistical report) ที่ใช้ตัวเลขอธิบายหรือแปลความหมายจากตัวเลขทางสถิติ	รายงานเชิงบรรยาย หรือการเล่าเรื่องราว (Narrative report)

จากตารางที่ 2.9 สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ความจริงจากการศึกษาเชิงปริมาณ และใช้วิธีการสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงผลการวิจัย ออกเป็นตัวเลขและข้อค้น สามารถนำไปอ้างอิงใช้ในวงกว้างขวางได้ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาหาความรู้ความจริง จากการศึกษาหาข้อมูลเชิงคุณภาพ จากสภาพแวดล้อม อย่างละเอียด แล้วนำมาวิเคราะห์วิจารณ์สร้างข้อสรุปโดยการใช้วิธีการบรรยาย หรือเล่าเรื่องราวถึง ข้อค้นพบก่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเรื่องที่ศึกษาจากกลุ่มประชากร โดยไม่มุ่งสรุปอ้างอิงไปถึง ประชากรอื่น

5.2 รูปแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสาน

จากรากฐานเชิงปรัชญาที่แตกต่างกันระหว่างแนวคิดปฏิฐานนิยมกับแนวคิด ปราบกฏการณ์นิยม ทำให้เกิดการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งมีข้อโต้แย้งทางความคิดระหว่าง นักวิจัย 2 แขนง โดยเฉพาะจากนักวิจัยเชิงคุณภาพที่มีภววิภาษจุดอ่อนของการวิจัยเชิงปริมาณ แต่ การจะตัดสินว่าการวิจัยแบบไหนดีกว่ากันนั้นเป็นไปไม่ได้ ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งที่ต้องการค้นหา ต่อมา ระยะเวลาหลังได้มีการผสมผสานกันระหว่างวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นทางการ เพื่อ สนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยการผสมผสานวิธีการวิจัยนั้นมีหลายวิธีการ ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

เครสเวลล์ (Creswell, 1994: 184-189 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์, 2553: 323-324) ได้เสนอการผสมผสานวิธีวิจัยในระดับกลยุทธ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การวิจัย 2 ระยะเวลา (Two-phase design) เป็นการดำเนินการวิจัยที่เป็น 2 ขั้นตอน อย่างชัดเจนด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน (การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ) และนำเสนอ ผลการวิจัยเป็นแบ่งเป็น 2 ตอน โดยแต่ละขั้นตอนแยกเป็นเอกเทศต่อกัน แต่ละตอนต่างมีความสำคัญ ตอบคำถามวิจัยต่างประเด็นกัน แต่มีข้อสรุปการวิจัย เพื่อเชื่อมโยงการวิจัยทั้ง 2 ตอนเข้าด้วยกัน

2. แบบนำ-แบบรอง (Dominant-less dominant design) ใช้การดำเนินการวิจัย ด้วยวิธีการวิจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก แล้วใช้วิธีการอีกแบบหนึ่งมาเสริม เพื่อขยายความ เพื่อตรวจสอบยืนยันหรือเพื่อความลึกของข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 Explanatory Design เป็นรูปแบบการวิจัยที่เริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจความหมายของผลการวิจัยเชิงปริมาณให้ชัดเจน มากยิ่งขึ้น

2.2 Exploratory Design เป็นการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นการวิจัยให้ชัดเจน หรือให้ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อใช้ในการวางแผนการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นขั้นตอนหลักให้มีประสิทธิภาพ

3. แบบบูรณาการ (Integrated approach) เป็นการผสมผสานทั้งระดับมหภาคและจุลภาค โดยต้องมีการผสมผสานในทุกขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งเป็นการวิจัยที่ดำเนินการได้ยาก เนื่องจากบางขั้นตอนไม่อาจผสมผสานได้เต็มที่ ด้วยข้อจำกัดของความต่างในกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

ทาชาคอรี และเทดเดิลลีส์ (Tashakori and Teddlies, 1998 อ้างถึงใน แสงทอง ภูศรี, 2545: 31) ได้เสนอการผสมผสานวิธี (Mixed-Methodology design) โดยเพิ่มเติมจากการเสนอของเครสเวลล์ (Creswell (1994: 184-189) ประกอบด้วย 5 วิธี ดังนี้

1. Sequential studies หรือที่เรียกว่าการวิจัยสองภาค โดยอาจเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณแล้วตามด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือเริ่มด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแล้วตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยที่แยกผลการศึกษากันเป็นทั้งสองออกจากกัน

2. Parallel/simultaneous studies ผู้วิจัยศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพไปแบบควบคู่ในเวลาเดียวกัน

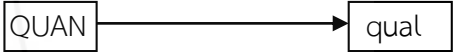
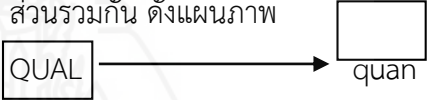
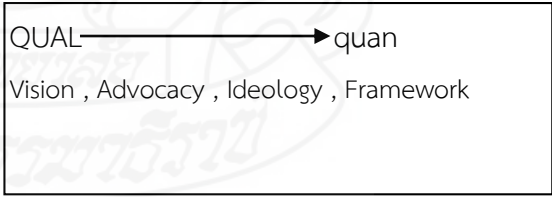
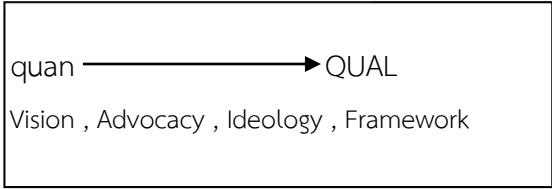
3. Equivalent status studies ผู้วิจัยใช้วิธีการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ศึกษา

4. Dominant-less dominant studies หรือการวิจัยแบบนำร่อง โดยใช้การวิจัยแบบใดแบบหนึ่งเป็นหลักแล้วนำอีกแบบหนึ่งมาเสริม เพื่อขยายความตรวจสอบยืนยัน

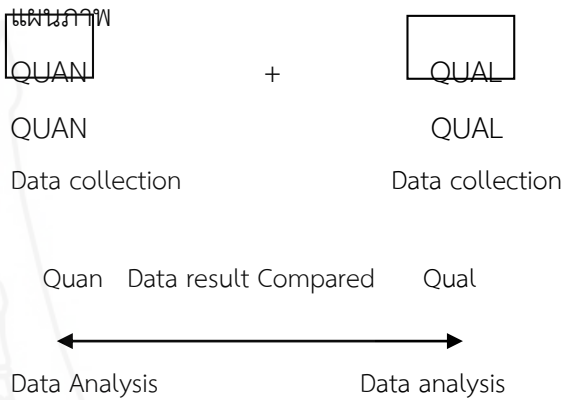
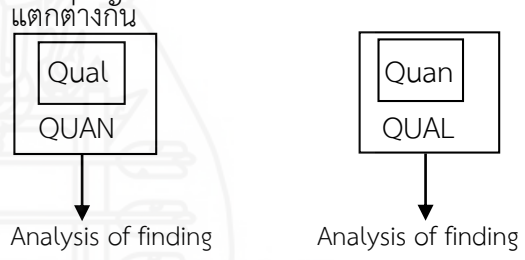
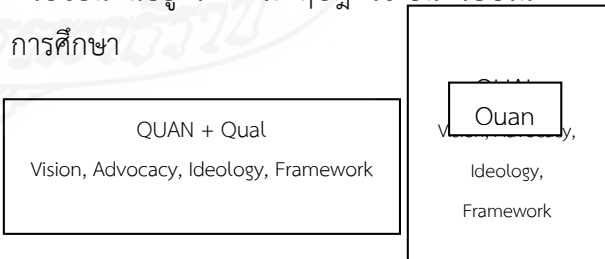
5. Design with multilevel use of approaches นักวิจัยใช้วิธีการที่แตกต่างกันกับระดับข้อมูลที่ต่างกัน เช่น ใช้วิธีการเชิงปริมาณกับระดับข้อมูลนักเรียน และใช้วิธีการเชิงคุณภาพกับระดับห้องนักเรียน

Creswell (2002: 208-219) ได้นำเสนอการผสมผสานกลยุทธ์ในการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง โดยได้ปรับจากแนวคิดของ Morse และ Tashakori and Teddlies (1991, 1998 อ้างถึงใน รัชณี อรัญนาท, 2549: 36) สรุปสาระสำคัญดังตารางที่ 2.10

ตารางที่ 2.10 การผสมผสานวิธีการวิจัยของ Creswell (2002: 208-219)

ที่	วิธีการวิจัย	รูปแบบการวิจัย
1	Sequential Explanatory Design	<p>ดำเนินการวิจัยโดยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อนแล้วตามด้วยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบรายละเอียดที่มีมากกว่าและวิเคราะห์แปลผลทั้งสองส่วนรวมกัน ดังแผนภาพ</p>
2	Sequential Exploratory Design	<p>ดำเนินการวิจัยโดยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อนแล้วตามด้วยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบรายละเอียดที่มีมากกว่าและวิเคราะห์แปลผลทั้งสองส่วนรวมกัน ดังแผนภาพ</p>
3	Sequential Transformative Design	<p>การวิจัยโดยใช้วิธีการเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพก่อน แต่วิธีนี้มีทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบมโนทัศน์ในการศึกษาดังแผนภาพ</p>

ตารางที่ 2.10 (ต่อ)

ที่	วิธีการวิจัย	รูปแบบการวิจัย
4	Concurrent Triangulation Strategy	ใช้วิธีการเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพแยกออกจากกันแล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อยืนยัน ดัง
5	Concurrent Nested Strategy	ใช้วิธีการแบบใดแบบหนึ่งเป็นหลักแล้วอีกแบบหนึ่งซ้อนภายในวิธีการหลัก โดยใช้กับข้อมูลที่มีระดับแตกต่างกัน
6	Concurrent transformative Strategy	ใช้วิธีการผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในขณะเดียวกัน โดยอาจนำผลมาเปรียบเทียบกันหรือซ้อนกันอยู่ก็ได้ แต่มีทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา

ต่อมา (Creswell and Plano Clark, 2011: 69-70 อ้างถึงใน อิศระ ทองสามสี และ อาคม ใจแก้ว, 2555: 120-121; เก็จนก เอื้อวงศ์, 2556: 97-102) ได้นำเสนอรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ ดังตารางที่ 2.11

ตารางที่ 2.11 รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานของ Creswell and Plano Clark

ที่	วิธีการวิจัย	รูปแบบการวิจัย
1	การออกแบบวิจัยแบบคู่ขนานเข้าหากัน (The Convergent Parallel Design)	ให้นำหนักของข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเท่ากัน โดยการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดำเนินการไปพร้อมๆ กัน และเปรียบเทียบข้อมูลทั้ง 2 ส่วน เพื่อพิจารณาถึงความเหมือนและแตกต่างกันของข้อมูล
2	แบบแผนแบบอธิบายตามลำดับ (Explanatory sequential design)	ให้นำหนักกับการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมาก โดยถือว่าเป็นข้อมูลหลัก โดยการเก็บข้อมูลทำเป็น 2 ระยะ ระยะแรกเก็บข้อมูลเชิงปริมาณก่อนแล้วจึงตามด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามลำดับ และใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจะช่วยอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนขึ้น
3	แบบแผนแบบสำรวจบุกเบิกตามลำดับ (Exploratory sequential design)	เน้นที่วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่าวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาโดยใช้คำถามเปิดที่กว้างครอบคลุม และมีการกล่าวถึงรายละเอียดมากกว่าวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลทำเป็น 2 ระยะ ระยะแรกใช้การเก็บข้อมูลโดยวิธีการเชิงคุณภาพ เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ แล้วจึงตามด้วยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจะต้องอาศัยหรืออยู่บนพื้นฐานของข้อค้นพบเชิงคุณภาพ การสำรวจเบื้องต้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้รายละเอียด แต่ด้วยวิธีการเชิงปริมาณจะช่วยให้สามารถใช้เพื่อการอ้างอิงลักษณะทั่วไปได้

ตารางที่ 2.11 (ต่อ)

ที่	วิธีการวิจัย	รูปแบบการวิจัย
4	แบบแผนแบบฝังตัวอยู่ภายใน (embedded design)	ให้นำหนักกับข้อมูลหลัก ส่วนข้อมูลชุดที่ 2 จะใช้เพื่อการสนับสนุนข้อมูลหลัก โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดำเนินการไปพร้อมๆ กัน หรือเก็บข้อมูลแบบใดแบบหนึ่งก่อนหรือหลังก็ได้ แต่เป็นการตอบคำถามการวิจัยที่แตกต่างกัน ซึ่งการเก็บข้อมูลในชุดที่ 2 เพื่อให้เห็นข้อโต้แย้งและให้ข้อมูลที่เป็นส่วนเสริมข้อมูลหลัก
5	แบบแผนการวิจัยแบบเปลี่ยนแปลง (transformative design)	ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (transformative theoretical framework) ในการตัดสินใจว่าจะใช้แบบแผนลักษณะใดนั้น แบบแผนการวิจัยแบบผสมผสานโดยทั่วไปจะพิจารณาทั้งในด้านปฏิสัมพันธ์ การให้นำหนักของข้อมูล ช่วงเวลาการเก็บข้อมูล และลักษณะการผสมผสานข้อมูล เพื่อจะกำหนดว่า เก็บข้อมูลพร้อมกัน แบบเป็นลำดับต่อเนื่องและให้นำหนักที่การวิจัยแบบใดมากกว่ากัน ขึ้นอยู่กับบริบทของกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา
6	แบบการวิจัยหลายขั้นตอน (multiphase design)	ใช้การเก็บข้อมูลตามลำดับต่อเนื่อง และเก็บข้อมูลพร้อมๆ กันไว้ด้วยกัน โดยมีการแบ่งระยะการดำเนินการหรือการเก็บข้อมูลวิจัยไว้หลายระยะ และให้นำหนักหรือความสำคัญของการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเท่าเทียมกัน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-methods research) แบบลำดับขั้นเชิงอธิบาย (The Explanatory Sequential Design) เป็นวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน 2 ระยะ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามลำดับ ตามแนวคิดของ Creswell and Plano Clark, (2011: 69-70) โดยในระยะที่หนึ่ง เริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาใน

จังหวัดนราธิวาส โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสอนสาระอิสลามศึกษา และระยะที่สอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำแนกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารโรงเรียนที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มที่ 2 ศึกษานิเทศก์ผู้ดูแลโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ และกลุ่มที่ 3 หัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา

5.3 หลักการตัดสินใจเลือกแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสาน

รัตนะ บัวสนธ์ (2555: 121-122) กล่าวว่า เมื่อนักวิจัยจะเลือกใช้หรือออกแบบแผนการวิจัยเช่นไรนั้น มีหลักเกณฑ์เพื่อการพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. ระยะเวลา (Timing) คือ การพิจารณาตัดสินใจว่า แบบแผนการวิจัยที่ดำเนินการนั้นมีลักษณะการดำเนินงานแบบพร้อมๆ กันหรือเป็นไปตามลำดับก่อนและหลัง ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

2. น้ำหนักความสำคัญ (Weighting) เป็นการพิจารณาให้ความสำคัญกับวิธีการวิจัยทั้งสองวิธีว่าจะมีความสำคัญหรือมีสถานภาพเท่าเทียม หรือเป็นแบบให้น้ำหนักความสำคัญไม่เท่ากัน หรือที่เรียกว่า สถานภาพหลักและสถานภาพรอง

3. การผสมผสาน (mixing) คือ การพิจารณาตัดสินใจว่า จะเลือกวิธีการผสมผสานระหว่างวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างไร ซึ่งมีหลักการผสมผสานลักษณะ 3 ได้แก่

3.1 การควบรวมชุดข้อมูล (Merging data set) ซึ่งสามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ การควบรวมข้อมูล 2 ชุด (ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ) เข้าด้วยกันในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล หรือในขั้นตอนระหว่างการตีความสรุปผลการวิจัย

3.2 การจัดข้อมูลรองรับภายในระดับแบบแผนการวิจัย (Embedding data at the design level) คือ การตัดสินใจว่าจะให้ข้อมูลชุดใดเป็นข้อมูลรองรับอยู่ในข้อมูลอีกชุดหนึ่งระหว่างข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยอาจเป็นการรองรับในลักษณะที่เก็บข้อมูลไปพร้อมๆ กันหรือเก็บข้อมูลต่อเนื่องกันก็ได้

3.3 เชื่อมต่อจากการวิเคราะห์ข้อมูลไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูล (Connecting from data analysis to data collection) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกว่าจะอาศัยผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมข้อมูลมาได้ด้วยวิธีการหนึ่งไปใช้สำหรับวางแผนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการหนึ่ง เช่น ใช้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณไปสู่การวางแผนเก็บ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ หรือในทำนองเดียวกัน ใช้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพไปสู่การวางแผนเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ผ่องพรรณ ตรียมงคล และสุภาพ ฉัตรภรณ์ (2553: 287-288) ได้ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่เหมาะสมกับการวิจัยแบบผสม สรุปลงได้ดังนี้

1. เมื่อต้องการทำการวิจัยเชิงนโยบายหรือการวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อศึกษาผลกระทบของวิธีการใดหรือโครงการใด ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้มาจากหลายแหล่งและหลายแง่มุมในการลงข้อสรุปอย่างเที่ยงตรง เพื่อนำไปใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจ

2. เมื่อต้องการศึกษาในประเด็นหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งมองจากจุดเดียวจะทำให้สรุปได้เพียงบางส่วน อันอาจทำให้นักวิจัยตีความคลาดเคลื่อนได้ เช่น การวิจัยเชิงทดลองในชั้นเรียน เพื่ออธิบายเปรียบเทียบใดได้ผลหรือไม่ได้ผล

3. เมื่อต้องการหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นประเด็นโต้แย้งในสังคมหรือในวงวิชาชีพใดๆ ซึ่งผลการวิจัยอาจใช้เป็นข้อบ่งชี้หรือนำไปสู่ข้อยุติในประเด็นความขัดแย้งนั้นๆ ได้ เช่น ผลกระทบของการสร้างเขื่อน

4. เมื่อผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าการอ้างอิงวิธีการเดียวจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูล อาจปิดบังหรือให้คำตอบแบบผิวเผิน ถ้าใช้วิธีวิจัยแบบผสมในหลายระดับและเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในสถานการณ์จริงน่าจะช่วยเสริมและยืนยันข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น

5. เมื่อผู้วิจัยต้องการข้อค้นพบทั้งภาพกว้างและภาพลึก การวิจัยเชิงสำรวจทำให้ตอบคำถามในภาพกว้างของสถานการณ์ที่เป็นอยู่ แต่ไม่สะท้อนความเป็นจริงในเชิงในทางตรงข้าม การศึกษาเฉพาะกรณีให้ข้อมูลเฉพาะบริบท ไม่ฉายภาพกว้าง จึงเป็นข้อจำกัดที่ทำให้งานวิจัยไม่ครบมิติ ถ้าออกการวิจัยแบบผสม น่าจะได้ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพมากขึ้นในโครงการวิจัยเดียว เพราะสามารถตอบคำถามได้ทั้งระดับกว้างและลึก

5.4 ประโยชน์ของการวิจัยแบบผสมผสาน

ปัจจุบันนักวิจัยเชิงปริมาณ และนักวิจัยเชิงคุณภาพต่างได้เปิดใจรับและนำข้อดีของแนวทางการวิจัยอื่นๆ ที่ไม่ใช่แขนงการวิจัยที่ตนเองเชี่ยวชาญอยู่แล้ว มาออกแบบการวิจัยผสมผสานมากขึ้น ทั้งนี้ได้มี ผู้กล่าวถึงประโยชน์หรือข้อดีของการวิจัยแบบผสมผสานพอสรุปได้ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด และสุรทอง ศรีสะอาด, 2552: 49 อ้างจาก ผ่องพรรณ ตรียมงคล และสุภาพ ฉัตรภรณ์, 2549; Green, Caracelli and Graham, 1989; Green, 2006)

1. เป็นการเปิดรับและนำข้อดีของแนวทางการวิจัยอื่นมาใช้ออกแบบการวิจัยเชิงผสมผสานเพื่อแก้จุดอ่อนโดยการเสริมจุดแข็งของแต่ละวิธี โดยเฉพาะเมื่อผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าการอ้างอิงวิธีเดียวจะได้ข้อมูลที่ตรงกับข้อเท็จจริงที่มีความเที่ยงตรง ทำให้สามารถอธิบายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ช่วยให้ได้ทางเลือกใหม่เพิ่มจากวิธีการเก่าดั้งเดิมในการออกแบบงานวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียวหรือใช้รูปแบบเดียว

3. ช่วยพัฒนาการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาอย่างรอบด้าน และหลากหลายมิติ ทำให้ได้ข้อมูลมาเสริมในภาพรวม ช่วยเพิ่มความเที่ยงตรงและความถูกต้องของสารสนเทศ ทำให้ได้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4. ช่วยค้นหาความขัดแย้งของค้นพบ ที่อาจเป็นประเด็นใหม่ที่น่าสนใจโดยผู้วิจัยคาดไม่ถึง

5. ช่วยตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล เช่น การใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation)

6. ช่วยให้ได้ข้อมูลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับกัน เช่น ได้ข้อมูลเชิงปริมาณแล้วใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีเชิงคุณภาพ

7. เพื่อขยายขอบเขตความกว้างและความลึกของงานวิจัย

8. การใช้วิธีผสมในระดับข้อมูล ช่วยแก้ข้อจำกัดของอคติ (Bias) ช่วยให้ลงข้อสรุปได้อย่างมั่นใจขึ้น

5.5 ข้อควรคำนึงของการวิจัยแบบผสมผสาน

การวิจัยแบบผสมผสาน แม้มีประโยชน์หลายประการ แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการที่พึงระมัดระวัง เช่น

1. นักวิจัยต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ถูกต้องตามหลักวิธี มิฉะนั้นจะได้งานวิจัยที่ไม่สมบูรณ์ หรือเข้มแข็งเท่าที่ควร

2. การวิจัยแบบผสมผสานจะต้องใช้เวลาและทรัพยากรในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในปริมาณมากกว่าการทำวิจัยเชิงเดียว ถ้ามีงบประมาณและเวลาที่จำกัด อาจไม่สามารถทำได้ยกเว้นเป็นการใช้ข้อมูลเสริมเพียงบางส่วน

3. อาจมีการใช้การวิจัยแบบผสมผสานตามสมัยนิยม โดยเป็นการใช้แบบผิดๆ ตามที่ตนเข้าใจหรือโดยมั่วๆ เช่น นักวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบผิวเผิน หรือนักวิจัยเชิงคุณภาพคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตามหลักสถิติโดยไม่พิจารณาหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม เป็นต้น

5.6 ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน

ข้อดี

1. ทำให้ได้คำตอบหรือสามารถที่จะตอบคำถามของการวิจัยหรือประเมินที่วิธีการเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพไม่สามารถตอบได้อย่างครอบคลุม

2. ทำให้ได้คำตอบที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่ศึกษาอย่างกว้างขวาง และลุ่มลึก

3. ทำให้นักวิจัยหรือนักประเมินมีโลกทัศน์ทางวิชาการกว้างขวางสอดคล้องกับความ เป็นจริงของศาสตร์ทางสังคมหรือการศึกษา มากกว่าการที่ยึดมั่นถือมั่นเพียงโลกทัศน์เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว

4. ช่วยให้นักวิจัยหรือนักประเมินตั้งคำถามและวัตถุประสงค์ของการศึกษาหา คำตอบได้อย่างหลากหลายและยังสามารถใช้เทคนิควิธีการอย่างหลากหลาย ในการหาคำตอบให้กับ คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยข้ออื่นๆ อีกด้วย

ข้อจำกัด

1. ยากในการดำเนินงานวิจัยโดยเฉพาะนักวิจัยที่ถูกฝึกฝนมาในกระแสดังกล่าว
2. สิ้นเปลืองทรัพยากรในการดำเนินงานมากไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาและงบประมาณ ในการวิจัย
3. การเขียนรายงานไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ว่าควรเขียนอย่างไร
4. ผลการศึกษาหรือข้อค้นพบขัดแย้งกันทำให้นักวิชาการนำไปใช้และสร้างความ เข้าใจต่อผู้อ่าน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมศรี ญาณารณพ (2538: 95-106) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดตรัง” กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน รวม 518 คน เป็นผู้บริหาร 83 คน และครูผู้สอน จำนวน 435 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบตรวจสอบรายการ และมาตราประมาณ ค่าชนิด 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) และเปรียบเทียบพหุคูณ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Multiple Comparison Procedure) ผลการวิจัย มีดังนี้

1. ระดับปัญหาการใช้หลักสูตรของผู้บริหารและครูผู้สอน ในด้านต่างๆ 4 ด้าน ตาม ขนาดของโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการเตรียมบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการนิเทศและติดตามผล ส่วนอีก 2 ด้าน อยู่ในระดับน้อย คือ ด้านความเข้าใจหลักสูตร และด้านการวัดและประเมินผล

2. ผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาการใช้หลักสูตรในด้านต่างๆ ทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

นางลักษณ์ หะยีมะสาและ (2540: 106-108) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูสอนศาสนาอิสลาม” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามลักษณะงาน 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมและแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก

2. ระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในตำแหน่ง พบว่า

2.1 ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีลงมา และอายุตั้งแต่ 32 ปีขึ้นไปมีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านของการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก

2.2 ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญา วุฒิมัธยมศึกษา อนุปริญญาและวุฒิการศึกษาปริญญาตรี มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านของการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก

2.3 ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งน้อยกว่า 5 ปีประสบการณ์ในตำแหน่งตั้งแต่ 5-10 ปี และประสบการณ์ในตำแหน่งมากกว่า 10 ปี มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านของการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก

3. ผลของการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีดังนี้

3.1. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาด้านการบริหารหลักสูตร เช่น ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับจัดอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการใช้หลักสูตรให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการบริหารหลักสูตร

3.2 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร เช่น ให้ครูสอนศาสนาอิสลามทำความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ พฤติกรรมการสอนต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้เด็กได้ปฏิบัติจริง

3.3 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร เช่น ให้มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรทุกระดับ

สุชาติ สุมณศิริ (2540: 116) ได้ทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการบริหารหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแสวงหาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อแก้ปัญหาของกระบวนการบริหารหลักสูตร พบว่า

1. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารหลักสูตรมีผลการประมวลปัญหาตามข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในด้านต่างๆ คือ ขาดงบประมาณเพื่อพัฒนาบุคลากรและเอกสารประกอบหลักสูตร การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรให้ประชาชนทราบ ขาดการวางแผนงานด้านวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนไม่เข้าใจ หลักสูตร การใช้หลักสูตร และไม่ศึกษาเอกสารหลักสูตร ขาดความรู้ในเทคนิคและวิธีสอน มีปัญหาในเอกสารและการวางแผน การประเมินของโรงเรียนและการนิเทศ ติดตามผลไม่สม่ำเสมอ

2. ผลการประมวลแนวทางการแก้ปัญหาของกระบวนการบริหารหลักสูตร ตามข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ปราบกฏดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อการฝึกอบรมบุคลากรและงบประมาณสนับสนุนเกี่ยวกับเอกสาร สื่อต่างๆ ให้เพียงพอกับความต้องการ ดำเนินการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรให้ประชาชนทราบ ฝึกอบรมให้บุคลากรมีความรู้ทางการวางแผนงานวิชาการให้มีความรู้ในหลักสูตรอย่างชัดเจนและเสริมเทคนิคในการสอน ทำความเข้าใจในเรื่องเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ การผลิต การใช้ การซ่อมสื่อและสร้างเครื่องมือวัดผล จัดให้มีแหล่งข้อมูล ให้ครูทำแผนการสอน ให้ผู้บริหารโรงเรียนตรวจแผน การสอนและจัดนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ

พลุ้ยชัย ยาวีราช (2542: 121-124) ได้ทำวิจัย “การบริหารหลักสูตรขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ตามทัศนะของครูผู้สอน พบว่า

สภาพปัจจุบันในการบริหารหลักสูตรนั้น ครูผู้สอนมากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนของตนได้ปฏิบัติบางครั้ง แต่ก็มีส่วนงานบางด้านและงานบางกิจกรรมที่ครูผู้สอนส่วนหนึ่ง ซึ่ง

มากกว่า 1 ใน 10 เห็นว่า ได้ปฏิบัติทุกครั้งหรือไม่ได้ปฏิบัติเลย ดังนี้ การวิเคราะห์สถานการณ์ได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์ในงานด้านจัดบุคลากรในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรทุกครั้ง และได้มีการจัดประชุมคณะครูเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ ทุกครั้ง ในขณะที่การวิเคราะห์สถานการณ์ ในงานด้านบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียนนั้น ไม่ได้ปฏิบัติและไม่ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเพื่อประกอบในงานด้านต่างๆ

การวางแผน ได้มีการวางแผนในงานด้านการเตรียมและพัฒนาบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรทุกครั้ง และคณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านต่างๆ ทุกครั้ง ในขณะที่การวางแผนในงานด้านแหล่งวิทยากรในโรงเรียนนั้นไม่ได้ปฏิบัติและไม่ได้กำหนดแผนการประเมินโครงการเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ

การดำเนินการได้มีการดำเนินการในงานด้านการจัดบุคลากรในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรทุกครั้ง และไม่ได้มีการมอบหมายให้ครูมีหน้าที่รับผิดชอบตามแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถทุกครั้ง ส่วนการดำเนินการในด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรนั้นไม่ได้ปฏิบัติ รวมทั้งไม่ได้ดำเนินการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ อย่างทันเหตุการณ์ด้วย

การประเมินผลและรายงานผล ได้มีการประเมินผลและรายงานในด้านนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรทุกครั้ง และบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินแผนงานและโครงการเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ ทุกครั้งด้วย ส่วนการประเมินผลและรายงานในด้านบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียนนั้น ไม่ได้ปฏิบัติและไม่ได้มีการประเมินโครงการเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ ในระหว่างดำเนินการเช่นกัน

ปัญหาในการปฏิบัติ ตามกระบวนการบริหารหลักสูตรนั้น ครูผู้สอนไม่แน่ใจว่ามีปัญหาหรือไม่ แต่ก็มีบางกิจกรรมและงานบางด้านที่ครูผู้สอนส่วนหนึ่งเห็นว่า มีปัญหาหรือไม่มีปัญหาเลย ดังนี้

การวิเคราะห์สถานการณ์ในด้านการจัดบุคลากรในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรนั้นไม่มีปัญหา และกิจกรรมการจัดประชุมคณะครูเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ นั้น ก็ไม่มีปัญหา ในขณะที่การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเพื่อใช้ประกอบในงานด้านต่างๆ นั้นมีปัญหา และการวิเคราะห์สถานการณ์ในงานด้านการบริการสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ประกอบหลักสูตรนั้นก็มีปัญหาเช่นกัน

การวางแผนในงานด้านการจัดบุคลากรในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรนั้นไม่มีปัญหา และกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคณะครูในการวางแผนเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ นั้น ก็ไม่มีปัญหาเช่นกัน ส่วนการวางแผนในงานด้านการบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียน และกิจกรรมการกำหนดนโยบายในงานด้านต่างๆ นั้น ยังไม่มีปัญหา

การดำเนินการในงานด้านการจัดบุคลากรในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรนั้น ไม่มีปัญหาและกิจกรรมการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ นั้น ก็ไม่มีปัญหา ในขณะที่การดำเนินการในด้านการบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียน และกิจกรรมการจัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อใช้ในโครงการงานด้านต่างๆ นั้นมี ปัญหา

การประเมินผลและรายงานผลในงานด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรนั้นก็ ไม่มีปัญหาและกิจกรรมการแจ้งเกณฑ์การประเมินโครงการเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ ให้ผู้เกี่ยวข้องนั้นก็ ไม่มีปัญหาเช่นกัน สำหรับการประเมินผล และรายงานผลในด้านการบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียน และกิจกรรมการจัดระบบในการเก็บรวบรวมรายงานการประเมินโครงการ เกี่ยวกับงานด้านต่างๆ นั้น ยังมีปัญหา

สำหรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมนั้น สรุปได้ว่า การวิเคราะห์สถานการณ์ในงานด้านต่างๆ นั้น ไม่มีการปฏิบัติที่ชัดเจน อาทิ การบริการสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ ประกอบหลักสูตรยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ไม่ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และการบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียนก็ไม่เพียงพอ มีแต่ห้องสมุดนั้นที่เป็นหลักและไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง จึงมีข้อเสนอแนะเชิญวิทยากร หรือจัดหาแหล่งวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยเสริมสร้างความรู้ และควรจัดให้มีบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุดโดยเฉพาะ

การวางแผนด้านต่างๆ นั้น ได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการจัดบุคลากรในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร ขณะเดียวกันในด้านการบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียน นั้น ไม่ได้มีการวางแผนในการให้บริการห้องปฏิบัติการทางภาษา และห้องวิทยาศาสตร์มีการใช้น้อยมากการดำเนินการโดยรวมจะปฏิบัติบ้างเป็นบางครั้ง บางงานก็ไม่ค่อยได้ให้ความสนใจเท่าใดนัก

การบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียนนั้นยังมีค่อนข้างน้อย ไม่มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน หรือการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรก็เช่นกัน มีการปฏิบัติบ้างไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดให้มีการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการใช้หลักสูตรได้

การประเมินผลรายงานผล ไม่ได้มีการประเมินทั้ง 6 ระบบ แต่จะเป็นไปในรูปแบบการนิเทศการเรียนการสอน โดยเฉพาะด้านการบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียน มีการตรวจสอบและสรุปการให้บริการน้อยมาก

นิตยา มัสเยาะ (2545: 55) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในทัศนะผู้บริหารและผู้สอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในทัศนะผู้บริหารและครูผู้สอนอิสลามศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและรายด้าน พบว่าปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผล ประเมินผล

2. การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทราโดยรวมและด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารมีความคิดเห็นต่อปัญหามากกว่าครูผู้สอนอิสลามศึกษายกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

ตาราง แสดง (2545: 100-101) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการสอนวิชาอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2537) ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่ และ 2) เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2537) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่ พบว่า

1) ด้านการเตรียมการสอน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมสภาพการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ากิจกรรมที่ครูอิสลามศึกษาปฏิบัติมากที่สุด คือ การเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งร่างกายจิตใจและทบทวนความรู้เดิมก่อนเรียนเนื้อหาใหม่และกิจกรรมที่ครูสอนอิสลามศึกษาปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนวิชาอิสลามศึกษาไว้ล่วงหน้า

ส่วนปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาด้านการเตรียมการสอน พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องขาดความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ และแหล่งเรียนรู้ปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ด้านการขาดงบประมาณสนับสนุนเพื่อใช้เป็นค่าตอบแทนวิทยากรวิชาอิสลามศึกษา

2. สภาพการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาด้านการดำเนินการสอน พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กิจกรรมที่ครูสอนอิสลามศึกษาปฏิบัติมากที่สุด คือ การสอนโดยมุ่งสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะนิสัยที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี กิจกรรมที่ครูปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย

ส่วนปัญหาด้านการดำเนินการสอน พบว่า ส่วนใหญ่ มีปัญหาเรื่อง ครูขาดทักษะในการผลิตและการใช้สื่อ ปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ เรื่องสื่อ อุปกรณ์ การเรียนรู้ที่ครูนำมาใช้ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่เรียน

3. สภาพการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า วิธีการประเมินที่ครูปฏิบัติมากที่สุด คือ ครูไม่ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้ และไม่ได้ทดลองใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลก่อนนำไปใช้จริง

ส่วนปัญหาด้านการวัดและประเมินผลที่พบมากที่สุด คือ เรื่อง ครูไม่ได้กำหนดเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิชาอิสลามศึกษา ส่วนเรื่องที่เป็นปัญหาน้อยที่สุด คือ เรื่องเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไม่สอดคล้องและไม่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาอิสลามศึกษา การเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของครูผู้สอนอิสลามศึกษาด้านการวัดและประเมินผล

4. สภาพการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมที่ครูปฏิบัติมากที่สุด คือ การให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนและเด็กด้อยโอกาส กิจกรรมที่ครูปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การวิจัยชั้นเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา ปัญหาที่พบ คือ ไม่มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา และไม่ได้นำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา

ปิยะพร ทำบุญ (2546: 143-146) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในสถานศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา กับครูผู้สอน เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า

1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่าปฏิบัติมาก ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษามีการสร้างตระหนักรู้ให้แก่ผู้บริหาร ครูให้เห็นความสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สถานศึกษามีการสำรวจสภาพปัจจุบันของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียนชุมชน โดยการสอบถาม/สัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ขั้นตอนการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา ในภาพรวม พบว่าปฏิบัติมาก คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษาแต่ละช่วงชั้นมีการจัดสรรส่วนเวลายเรียนตามโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีการปฏิบัติปานกลาง คือ จัดให้มีสื่อการเรียนรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษาเพียงพอตามสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน จัดแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาและชุมชน ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยมี

ความคิดเห็นว่ามีการปฏิบัติปานกลางคือ ครูผู้สอนจัดทำวิจัยในชั้นเรียนและนำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอน

3. ขั้นตอนการกำกับติดตามประเมินผล และรายงานผล ในภาพรวมพบว่า ได้ปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษาโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้หลักสูตร ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สรุปลผลการดำเนินงานบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและรายงานต่อผู้เกี่ยวข้อง และชุมชนเป็นประจำ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งในสถานศึกษาแกนนำการใช้หลักสูตรและสถานศึกษาเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอจำแนกเป็นขั้นตอนต่างๆ สรุปลได้ ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา พบว่าครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องบางส่วนยังมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ชัดเจน เนื่องจากวิทยากรแกนนำไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้บุคลากรผู้รับการอบรมได้เต็มที่ ดังนั้น ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและให้ครูและผู้เกี่ยวข้องเข้ารับการอบรมและให้รับความรู้โดยตรงจากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกันจัดหาเอกสารค้นคว้า และคู่มือความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรให้เพียงพอ โรงเรียนควรสร้างความตระหนักให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เห็นความสำคัญและดึงดูดความสนใจเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาให้มากขึ้น จัดหางบประมาณในการดำเนินการ และประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรมีระยะเวลาในการเตรียมการและดำเนินการให้มากกว่าเดิมเพื่อความพร้อมมากขึ้น

2. ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า มีปัญหาในเรื่องของระยะเวลาในการจัดทำน้อย ต้องเร่งทำให้เสร็จทันใช้ในช่วงเปิดภาคเรียน ทำให้การจัดทำสาระของ หลักสูตรอาจไม่สอดคล้องและไม่ได้นำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพความต้องการปัญหาของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริงมาพิจารณาในบางสาระวิชา ครูส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการขาดแคลนเอกสารประกอบหลักสูตร และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลโดยเฉพาะการทำ หลักฐานการวัดผลประเมินผลกระทรวงศึกษาธิการ หรือกรมวิชาการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดควรจัดทำเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลและแบบบันทึกหลักฐานการวัดประเมินผลที่เป็นมาตรฐานหรือรูปแบบสากล เพื่อความสะดวกในการเทียบโอน

3. ขั้นตอนการกำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน พบว่า ยังขาดการกำกับ ติดตาม ประเมินผลที่มีมาตรฐานและเป็นระบบต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยนแนวดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับ หลักสูตรทำให้โรงเรียนเกิดความสับสนและไม่แน่ใจในคุณภาพของหลักสูตรที่จัดทำ ขึ้นยังไม่มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับโรงเรียนและไม่มีแบบที่เป็นมาตรฐาน ดังนั้น กรมวิชาการ หรือคณะกรรมการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจากส่วนกลางควรจัดทำเอกสาร คู่มือหรือจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลอย่างชัดเจนและติดตามผลการนำไป ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

อัยยะ มาลินี (2546: 99-103) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การประเมินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสตูล” พบว่า หลักการและจุดหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับความต้องการของชาวไทย มุสลิมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงสอดคล้องกับสภาพ และการแก้ปัญหาในด้านการพัฒนาคุณภาพ ทางด้านการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ส่วนองค์ประกอบด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ด้านบุคลากรมีความเหมาะสม แต่ด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และสื่อไม่เพียงพอ ขาด ความหลากหลายซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนหากอุปกรณ์ งบประมาณ และสื่ออื่นๆ ไม่องค์ประกอบด้านกระบวนการพบว่า การประเมินผลการเรียนและการบริหารหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี คือมีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการวัดผล ประเมินผลและ นำผลมาใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริมการวางแผนเตรียมการต่างๆ เช่น การจัด กิจกรรมในลักษณะต่างๆ ในส่วนของการนิเทศติดตามและประเมินผล ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง และส่วนของผู้ปกครองด้านการมีส่วนร่วมในหลักสูตรยังมีน้อยมาก โรงเรียนยังไม่เปิดให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมมากเท่าใดนัก องค์ประกอบด้านผลผลิตพบว่า ผลที่เกิดขึ้นจาก การดำเนินการตาม หลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี คือ บุคลากรได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นที่น่าพอใจนักเรียนมีค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรมจริยธรรมตามที่กำหนด สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ ทำตามแบบอย่างและเป็นแบบอย่างที่ดีได้

ศิริพร จุราเพชร (2548: 110-111) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3” ซึ่งได้ให้การเสนอแนะแนวทาง ไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับบุคลากรทางการศึกษา มีคุณธรรมในการมอบหมาย งานและจัดสรรให้เหมาะสมกับสภาพของบุคลากร มีนโยบายในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ สอดคล้องกับสภาพจริงในท้องถิ่นและสภาพจริงของผู้เรียน และผู้บริหารควรมีการวางแผนการใช้และ พัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ จัดทำเอกสารตำรา ส่วน การบริหารหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดรูปแบบ วิธีการวางแผน

หลักสูตรที่หลากหลาย มีการเชิญชวนบุคคลต่างๆ ในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา และผู้บริหารต้องมีบทบาทการนำหลักสูตรไปใช้ มีการนิเทศอย่างชัดเจน มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับบุคคลในท้องถิ่นและมีการให้บริการและสนับสนุนบุคลากรในการจัดทำวัสดุหลักสูตร

เฉลิมพล และชัน (2549: 112-113) ได้ทำวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง” พบว่าสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตภาคกลาง ตามความเห็นของครูและผู้บริหาร มีดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ครูสอนอิสลามศึกษาเห็นว่าสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารกล่าวว่า โรงเรียนส่วนใหญ่นำหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2535 มาเป็นแนวในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และมีเพียง 1 โรงเรียนที่นำหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 มาใช้เป็นแนวในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารมีความเข้าใจหลักสูตรที่นำมาปรับใช้เป็นอย่างดี และครูส่วนใหญ่ก็มีส่วนร่วมในการตีความและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร รวมถึงการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ แต่ผู้บริหารส่วนใหญ่ก็ยังมีความเห็นว่าหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันยังไม่สมบูรณ์และยังไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควรจะเป็นซึ่งจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูสอนอิสลามศึกษาเห็นว่าสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้บริหารกล่าวว่า การจัดทำแผนการสอนนั้นมีการจัดทำอย่างครบถ้วนในทุกชั้นและกลุ่มสาระด้วยตัวของครูเอง ซึ่งผู้บริหารจะมีวิธีการกระตุ้นให้ครูจัดทำด้วยวิธีต่างๆ เช่น ให้ฝ่ายนิเทศตรวจสอบหรืออาจมีบทลงโทษสำหรับครู อีกทั้งยังมีการติดตามการจัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีการตรวจแผนการสอน บันทึกหลังการสอนและการสังเกตการสอนของครู และการจัดครูเข้าสอน ผู้บริหารคำนึงถึงความรู้ความสามารถของครูเป็นหลัก โดยจะมีการจัดครูให้เข้าสอนตามสาขาวิชาที่ครูนั้นๆ จบมา

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูสอนอิสลามศึกษาเห็นว่าสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยในส่วนของผู้บริหารโรงเรียนกล่าวว่า ทางโรงเรียนมีการจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้กับครู และให้ความอิสระกับครูในการเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอน โดยได้รับการส่งเสริมจากกลุ่มผู้บริหารอย่างเต็มที่ แต่ก็จะมีการติดตามการใช้สื่อโดยการสังเกตจากฝ่ายนิเทศและหัวหน้ากลุ่มสาระ และสื่อที่นำมาใช้ส่วนใหญ่ก็มีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

4. ด้านการวัดผลและการประเมินผล ครูสอนอิสลามศึกษาเห็นว่าสภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยในส่วนของผู้บริหารโรงเรียน มีการวัดประเมินผลเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งมีการส่งเสริมการวัดผลและประเมินผลโดยมีการประชุมแลกเปลี่ยนกันระหว่างครูผู้สอน รวมถึงมีการจัดอบรมแนะนำการวัดผลและการประเมินผลให้กับครูด้วย สำหรับการติดตามการวัดประเมินผลก็จะมอบหมายให้ฝ่ายวัดและประเมินผลรับผิดชอบ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการวัดประเมินผล เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ และเพื่อการเลื่อนชั้นของผู้เรียน อีกทั้งผู้บริหารส่วนใหญ่จะส่งเสริมให้ครูมีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย มีวิธีการต่างๆ เข้ามาใช้วัดและประเมินผล

อับดุลชอเม โตะอาลิม (2550: 70-75) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (อิสลามศึกษา) ของวิทยากรอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดปัตตานี” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาปัญหาเปรียบเทียบกับปัญหา รวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ใน 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 12 คน หัวหน้างานวิชาการ 12 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม คือ วิทยากรอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดปัตตานี 178 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (อิสลามศึกษา) ตามความคิดเห็นของวิทยากรสอนศาสนาอิสลาม พบว่าด้านการบริหารหลักสูตร ควรกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนให้มากขึ้น ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมนิทรรศการให้นักเรียนอิสลามศึกษาได้ศึกษาอย่างเต็มที่และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร พัฒนาสื่อการเรียนการสอน เช่น แบบเรียนแผ่นดิสก์ วีซีดี ดีวีดี และสไลด์ เป็นต้น

2. ระดับปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (อิสลามศึกษา) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ด้านการบริหารหลักสูตร หลักสูตรไม่ค่อยเหมาะสมกับนักเรียนที่มีพื้นฐานศาสนาน้อย โดยเฉพาะนักเรียนที่มาจากรอบครัวที่ไม่ค่อยมีพื้นฐานด้านศาสนาต้องใช้เวลามาก ไม่มีคู่มือครูและตำราที่ใช้ในการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนได้จัดทำแผนการสอนวิชาอิสลามศึกษาครบทุกสาระวิชาแต่ไม่ตามสาระที่กำหนดในหลักสูตร 100% ทั้งนี้ อิงกับนักเรียน ขาดหนังสือประกอบการเรียนการสอนทำให้นักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรโรงเรียนได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้วิทยากรอิสลามเข้ารับการอบรม และสัมมนา

3. ระดับปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (อิสลามศึกษา) ตามความคิดเห็นของนักวิชาการพบว่า ด้านการบริหารหลักสูตร หลักสูตรยังไม่เหมาะสมเพราะเนื้อหาของหลักสูตรมีมากเกินไป แต่มีเวลาเรียนเพียง 2 คาบ/สัปดาห์ ซึ่งไม่สามารถที่จะจัดการเรียนการสอนให้ครบตามเนื้อหาของหลักสูตรได้ ด้านการจัดการเรียนการสอน รายละเอียดของเนื้อหาเน้นวิชาการมากเกินไป ไม่ค่อยมีเวลาให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และด้านด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีการสนับสนุนให้มีการทดลอง นำความรู้ใหม่ๆ มาใช้ในการสอนอิสลามศึกษา

จากปัญหาดังกล่าว ได้รับข้อเสนอแนะจากวิทยากรอิสลามศึกษาคือ ควรกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนให้มากขึ้น จัดกิจกรรมนิทรรศการให้นักเรียนอิสลามศึกษาได้ศึกษาอย่างเต็มที่ ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา และควรจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้อเอกสาร หนังสือประกอบการค้นคว้า อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

กิ่งเพชร ธารพร และคณะ (2551: 158-162) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ควรจัดหาเอกสารหลักสูตรให้ครูครบทุกคน จัดหาเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มสาระที่สอนให้แก่บุคลากรในโรงเรียนอย่างครบถ้วน จัดให้มีเครือข่ายวิชาการของบุคลากรภายในสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระหว่างโรงเรียน เพื่อเป็นการช่วยเหลือและลดภาระของโรงเรียนที่มีบุคลากรน้อย ควรใช้เวลาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาก่อนในใช้อย่างเพียงพอเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์พร้อมใช้จัดการเรียนการสอนและจัดให้บุคลากรทุกคนได้จัดทำหลักสูตรตามขั้นตอนของกรมวิชาการ

3. ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ควรจัดให้ครูได้อบรมปฏิบัติการให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาควรวางแผนการจัดหา การใช้ทรัพยากรจากแหล่งอื่นและการสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและจัดให้มีการวางแผนการวัดประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอย่างถูกต้อง รัดกุม

4. ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน สนับสนุนใช้ครูใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนและควรจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่มี สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ไม่เพียงพอตามความขาดแคลน มากกว่าตามจำนวนนักเรียน

5. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตามการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาอย่างจริงจัง และนำผลการนิเทศไปพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา ผู้มีหน้าที่นิเทศ กำกับ ติดตาม ควรมีการใช้สื่อและเครื่องมือนิเทศให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการนิเทศติดตามทุกครั้งและควรมีการประเมินผล การใช้หลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อนำผลมาปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

นุรีซัน ดอเลาะ (2551: 86-88) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนและแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียน จังหวัดปัตตานี ใน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารโรงเรียน และวิทยากรอิสลามศึกษา จำนวน 240 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ที่มีปัญหามากที่สุดคือ หลักสูตรไม่ค่อยรัดกุม เนื้อหาน้อยเกินไป ไม่มีงบประมาณในการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อทำการปรับปรุงต่อไป ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูอิสลามศึกษาบางคนขาดจิตวิทยาในการจัดการเรียนการสอน ขาดความรู้ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน นักเรียนบางคนยังไม่มีหนังสือเรียนอิสลามศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลครูอิสลามศึกษาบางคนไม่ดำเนินการวัดผลและประเมินผลตามสภาพที่เป็นจริง

2. สภาพการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของครูอิสลามศึกษา พบว่า ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เนื้อหาในแต่ละบทไม่ครอบคลุม ไม่ชัดเจน ไม่รัดกุม และมีเนื้อหาในภาพรวมน้อยเกินไป ด้านการจัดการเรียนการสอน ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ด้านสื่อการเรียนการสอนสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลรูปแบบเกณฑ์การวัดและประเมินผลไม่หลากหลาย

3. สภาพการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ผู้ปฏิบัติงานบางคนขาดจิตวิทยาในการจัดการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนบางคนเกิดความเบื่อหน่าย

และไม่สนใจต่อบทเรียนและให้ความรู้แก่นักเรียนไม่เต็มที่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี เนื่องจากคาบวิชาอิสลามศึกษามีน้อยมากต่อสัปดาห์ ทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาของผู้ตอบแบบสอบถามให้แนวทางว่า ควรจัดทำกรอบเกี่ยวกับจิตวิทยาเด็กเป็นระยะๆ ให้กับวิทยากรอิสลามศึกษา และควรเพิ่มเวลาในแต่ละคาบ และควรปรับแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเวลาที่จำกัด

4. สภาพการเรียนรู้การสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของครูอิสลามศึกษาพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ให้ความรู้แก่เด็กไม่เต็มที่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากว่าในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี มีการกำหนดเวลาจัดการเรียนการสอนแต่ละวิชาอย่างจำกัด ซึ่งวิชาทั้งหมดล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น ทำให้เด็กได้รับความรู้ไม่เต็มที่กับบทเรียนของวิชานั้นๆ สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ควรปรับแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเวลาที่จำกัด และควรปรับปรุงแบบการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและทันสมัย ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหานี้ได้

5. สภาพการเรียนรู้การสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนไม่หลากหลายและไม่มี ความทันสมัยอีกด้วย ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนยังขาดการสนับสนุน หรือการเอาใจใส่ในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนให้กับวิทยากรอิสลามศึกษา กล่าวคือ วิทยากรอิสลามศึกษารู้จักประเภทสื่อที่นำมาใช้อย่างจำกัด ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว สื่อนั้นมีหลากหลายประเภทให้เลือกนำมาใช้สำหรับแนวทางแก้ไขผู้ตอบแบบสอบถามให้แนวทางไว้ว่า ผู้บริหารควรทำการจัดอบรมการผลิตสื่อด้วยตนเองได้ให้กับวิทยากรอิสลามศึกษา และควรนำสื่อประกอบการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย

6. สภาพการเรียนรู้การสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของครูอิสลามศึกษาพบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน ไม่หลากหลายและไม่มี ความทันสมัยทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ยาก ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะวิทยากรอิสลามศึกษา ยังไม่มีความเข้าใจมากพอเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน สำหรับข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหานี้ คือ ควรจัดอบรมการผลิตสื่อที่หลากหลายด้วยตนเองได้ และที่สำคัญควรนำสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเข้ากับเหตุการณ์และยุคสมัยมาประกอบการเรียนการสอน

7. สภาพการณ์การเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ด้านการวัดและประเมินผล ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ผู้ปฏิบัติงานบางคนไม่ดำเนินการตามสภาพที่เป็นจริง กล่าวคือ การวัดและประเมินผลแบบเดิมๆ ไม่หลากหลายตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ทำให้ไม่สามารถบ่งชี้ในตัวเด็กได้ และการวัดและประเมินผล ด้วยวิธีการอภิปรายหน้าชั้นหรือรายงานหน้าชั้นมีน้อย รวมถึงรูปแบบวิธีที่ใช้ในการวัดและประเมินผล นั้นเป็นวิธีที่ง่ายและใช้ในการตัดสินง่ายกว่า สำหรับแนวทางแก้ไข ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้เสนอแนวทางแก้ไขว่า ผู้บริหารควรจัดอบรมด้านการวัดและประเมินผลด้านอิสลามศึกษา เป็นบางครั้งและที่สำคัญที่สุดควรใช้วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

8. สภาพการณ์การเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ตามความเห็นของครูอิสลามศึกษาพบว่า ด้านการวัดและประเมินผล ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ รูปแบบเกณฑ์การวัดและประเมินผลไม่หลากหลาย ไม่ชัดเจนและไม่มีเกณฑ์ที่ตายตัว ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะวิทยากรอิสลามศึกษาบางส่วนยังไม่เข้าใจวิธีการและขั้นตอนการวัดและประเมินผล และยังขาดเทคนิคในการวัดและประเมินผล สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา คือ ควรใช้เกณฑ์การวัดและประเมินผล ที่หลากหลายมากกว่านี้ และควรจัดรูปแบบเกณฑ์การวัดและประเมินผลด้านอิสลามศึกษาให้ชัดเจน

นุริยะ รักรัชพร (2551: 104-107) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ. 2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ. 2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียน 2) เพื่อประมวลข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ. 2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ. 2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียน เป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาและนำมาจัดการเรียนการสอนนั้นนำมาจากหลักสูตรอิสลามศึกษา 2546 แต่ทางโรงเรียนก็ไม่ได้นำมาใช้ทั้งหมด เพียงแต่นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพปัจจุบัน ในการตีความหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตีความและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรส่วนการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารโรงเรียนจะมอบหมายให้เป็น

หน้าที่ของครูผู้สอนเท่านั้น ความเหมาะสมของหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นว่ามีเหมาะสมสอดคล้องกัน แต่มีบางส่วนที่จะต้องปรับ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยทั่วไปมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา แต่กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีความหลากหลาย ส่วนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนมีความรับผิดชอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การติดตามการเรียนการสอนอิสลามศึกษาผู้บริหารโรงเรียนจะมีการติดตามสองรูปแบบคือ การนิเทศการเรียนการสอนอิสลามศึกษา และการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ ในส่วนของการจัดครูเข้าสอนตามความสามารถและความถนัดนั้น โดยส่วนใหญ่ผู้บริหารโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดครูเข้าสอน โดยการให้ครูผู้สอนบันทึกความสามารถและความถนัดของครูแต่ละคน

1.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน ทางโรงเรียนจะได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นปีการศึกษาละ 1 ครั้ง จึงไม่ถือว่าเป็นปัญหาต่องบประมาณในการจัดซื้อสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน แต่ปัญหาที่ประสบต่อการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนในปัจจุบันคือ สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตในประเทศมีน้อยและมีจำนวนจำกัด ทุกครั้งในการกำหนดเลือกใช้หรือซื้อสื่อการเรียนการสอนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนบางโรงเรียนจะให้อิสระเกี่ยวกับการเลือกซื้อสื่อการเรียนการสอน และบางโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนจะมีส่วนร่วมกับครูผู้สอนในการเลือกซื้อสื่อการเรียนการสอนทุกครั้ง นอกจากการมีส่วนร่วมในการเลือกใช้และซื้อสื่อแล้วผู้บริหารโรงเรียนยังมีการติดตามการใช้สื่อการเรียนการสอนโดยการนิเทศการสอน แผนการจัดการเรียนรู้และจากผลงานของนักเรียน

1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนจะมีการวัดที่ตรงตามจุดมุ่งหมายและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ได้กำหนดไว้ และก่อนที่จะมีการวัดและประเมินผลผู้บริหารโรงเรียนจะจัดให้มีการอบรมการวัดและประเมินผล จากนั้น เมื่อมีการวัดและประเมินผลผู้บริหารโรงเรียนก็ติดตามผลการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนผ่านการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในการจัดทำการวัดและประเมินผลนั้นจะดำเนินการแบบต่อเนื่อง เพราะจุดมุ่งหมายสำคัญของการวัดและประเมินผลนั้นเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนตลอดจนสามารถที่จะนำมาปรับปรุงในส่วนที่ควรแก้ไข

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนและข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา (อับตาดอฮียะฮ) พ.ศ.2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเห็นของหัวหน้างานวิชาการ ทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย จากการวิจัยพบว่า

ควรจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา และจัดหลักสูตรให้สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน รองลงมาคือ คัดเลือกครูสอนอิสลามศึกษาที่มีคุณภาพสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนได้จัดกิจกรรม

การเรียนการสอนบูรณาการระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนแบบขั้นพื้นฐานและอิสลามศึกษา มีกระบวนการวัดและประเมินผลตรงตามระเบียบของการวัดและประเมินผลของโรงเรียน

ในส่วน of ข้อเสนอแนะแนวการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมากตามความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามคือ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามเนื้อหาของหลักสูตรและสอนเต็มตามเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนด และเน้นความรู้ด้านทักษะและภาคปฏิบัติ รองลงมาคือ พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน นำผลจากการสอบแต่ละครั้งไปพัฒนาและปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การผลิตสื่อ และการวัดและประเมินผล

มุฮัมมัดนาเซ สามะ (2552: 116-118) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตรจังหวัดยะลา” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา เปรียบเทียบและหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตรจังหวัดยะลา ด้านการวางแผนการสอน ด้านการดำเนินการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 10 คน และประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถามคือ ครูอิสลามศึกษาจำนวน 106 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา พบว่า ด้านการวางแผนการสอน ครูอิสลามศึกษาไม่มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นของตนเอง ไม่มีการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการดำเนินการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน และด้านสื่อการเรียนการสอน มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน

2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา พบว่า ด้านการวางแผนการสอนที่มีปัญหามากที่สุดคือ ขาดความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร หลักสูตรไม่ชัดเจนจึงเกิดความยุ่งยากในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการดำเนินการสอนที่มีปัญหามากที่สุดคือ ขาดเทคนิคจิตวิทยาและประสบการณ์ที่สามารถดึงดูดให้นักเรียนสนใจอยากเรียนในบทเรียนมากขึ้น ด้านสื่อการเรียนการสอนที่มีปัญหามากที่สุด คือ งบประมาณมีไม่เพียงพอในการผลิตสื่อให้มีความหลากหลายและมีความทันสมัย และด้านการวัดและประเมินผลที่มีปัญหามากที่สุด คือ นักเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญไม่ตระหนักต่อการวัดและประเมินผลรายวิชาอิสลามศึกษา

3. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ด้าน การวางแผนการสอนคือ หลักสูตรไม่ชัดเจน บางสาระใช้หลักสูตรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในขณะที่อีกโรงเรียนหนึ่งใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2549 จึงขาดความเป็นเอกภาพในการใช้หลักสูตร ยากต่อการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ด้านการดำเนินการสอน

ครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอนแบบเดิมๆ โดยยึดหนังสือเป็นหลัก อธิบายตามหนังสือเป็นส่วนใหญ่ ขาดเทคนิคที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียน ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูอิสลามศึกษาไม่ค่อยใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนหรือใช้สื่อแบบเดิมๆ สื่อมีน้อย และไม่ตรงกับเนื้อหาสาระที่สอน ขาดแคลนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และด้านการวัดและประเมินผล วิธีการวัดและประเมินผลยังไม่ชัดเจน ครูอิสลามศึกษาบางคนยังขาดเทคนิคและประสบการณ์ในการสร้างเครื่องมือหรือแบบทดสอบ

ศกวรรณ สุขมี (2551: 123) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารหลักสูตรของผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดยะลา” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดยะลา ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดยะลาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.81 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีทักษะในด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก จำนวน 6 ด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา 4) ด้านกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา 5) ด้านการดำเนินการใช้บริหารหลักสูตรสถานศึกษา และ 6) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล มีทักษะในด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในระดับปานกลางจำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสรุปผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของการจัดการศึกษาและมีความรอบรู้ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

บงอร วิเศษศักดิ์ (2554: 162-163) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม” พบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาว่า

ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ควรให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ไม่ใช่ตัวแทนครูในสาระ บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และครูทุกสาระควรศึกษาข้อมูล เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเกิดผลดีต่อผู้เรียน

ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ควรมีการวางแผนและกำหนดแนวทางในการทำงานที่ชัดเจน จัดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร เพื่อเพิ่มความเข้าใจในการใช้หลักสูตร และทุกสถานศึกษาในสังกัดควรร่วมกันจัดทำหลักสูตร โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มสาระให้คำแนะนำและนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา

ด้านการกำกับดูแลการใช้หลักสูตร ได้แก่ ควรมีเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตร มีการนิเทศติดตาม จากฝ่ายส่งเสริมงานงานวิชาการและฝ่ายประเมินผล เพื่อให้ได้มาตรฐานที่กำหนดและรวบรวม รายงานต่อผู้บริหาร เพื่อพัฒนาปรับปรุง และควรกำหนดแผนการกำกับดูแลทุกภาคเรียน ต่อปี การศึกษา

มูฮำหมัด มอลอ (2555: 194-195) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรอิสลาม ศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อ ศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ 2) ปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ และ 3) แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของ ผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลวิจัยปรากฏว่า ปัญหาในการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาแบบเข้มของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่า

ด้านการเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ประสบปัญหาดังนี้ 1) งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัดไม่เพียงพอ 2) คุณภาพของครูผู้สอน 3) การแทรกแซง กระบวนการคัดเลือกสรรหาครูผู้สอนของของกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่น และ 4) จำนวนครูไม่เพียงพอกับ จำนวนนักเรียน ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน ประสบปัญหาดังนี้ 1) ความไม่ลงตัว ในการจัดเวลาเรียน/ตารางสอน 2) ครูผู้สอนขาดทักษะที่หลากหลายในกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) ครูผู้สอนขาดการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ 4) พื้นฐานความรู้ทางศาสนาของนักเรียนไม่เท่ากัน และ 5) หลักสูตรที่ใช้ขาดความเป็นเอกภาพและความชัดเจน

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้อ ประสบปัญหาดังนี้ 1) ห้องปฏิบัติการ ศึกษานิกิจหรือห้องจริยธรรมไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน 2) อาคารเรียนห้องเรียนไม่พอเพียง 3) ขาด แคลนงบประมาณสำหรับสนับสนุนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้อ 4) โรงเรียนมีพื้นที่ คับแคบ และ 5) ไม่มีเวลาในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ออย่างเต็มที่

ด้านการนิเทศและติดตามผล ประสบปัญหาดังนี้ 1) ไม่มีเวลาเพียงพอในการดำเนินการ นิเทศตามแผนที่กำหนดหรือปฏิบัตินิเทศ 2) ขาดการแลกเปลี่ยนการนิเทศในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียน อิสลามศึกษาแบบเข้ม 3) ขาดการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรจากเขตพื้นที่ และ 4) ผู้รับการนิเทศ ขาดการยอมรับผู้นิเทศ

อารีผีน เทพลักษณ์ (2555: 119-121) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทาง การจัดอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนและผลการจัดอิสลาม ศึกษาในโรงเรียนของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 2) เพื่อ

ศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่ประสบความสำเร็จสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ปรากฏว่า

1. สภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนและผลการจัดอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ดังนี้

1.1 สภาพการบริหารอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติเฉลี่ยร้อยละ 90.01 ด้านการวางแผนมีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 92.01 ส่วนด้านการติดตามและประเมินผล มีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.56 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1.1.1 ด้านการวางแผน ข้อผู้บริหารประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา และผู้บริหารสรรหาและจัดการครูเข้าสอนเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ มีความถี่ การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 97.22 ส่วนข้อผู้บริหารเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษามีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 86.11

1.1.2 ด้านการดำเนินงาน ข้อผู้บริหารจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนอิสลามศึกษาในสถานศึกษามีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 97.22 ส่วนข้อผู้บริหารส่งเสริมให้การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษา มีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 83.33

1.1.3 ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล ข้อผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการในการนิเทศติดตามและประเมินผลอย่างชัดเจนมีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 91.67 ส่วนข้อผู้บริหารวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงานผลการนิเทศ มีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 80.56

1.1.4 ด้านการปรับปรุงแก้ไขพัฒนา ข้อผู้บริหารนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน และผู้บริหารนำผลจากการปรับปรุงมาพัฒนาการปฏิบัติงานมีความถี่ การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 97.22 ส่วนข้อผู้บริหารรับฟังข้อเสนอแนะในการดำเนินการสอนอิสลามศึกษาของบุคลากรและชุมชนมีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 91.67

1.1.5 ข้อเสนอแนะการบริหารอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ เรียงตามลำดับจากความถี่มากไปน้อยด้านละไม่เกิน 3 ข้อ ดังนี้ ด้านการวางแผน ได้แก่ ควรจัดสรรครูให้เพียงพอกับชั้นเรียน ควรมีการพัฒนาสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตขึ้นเพื่อรองรับหลักสูตรนี้ ด้านการดำเนินงาน ได้แก่ ควรทบทวนเรื่องเวลาและความคล่องตัวของการบริหาร ควรสนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ ควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานให้มากขึ้น ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล ได้แก่ ควรจัดทำแผนปฏิบัติการนิเทศติดตามให้ชัดเจนและให้ปฏิบัติทุกโรงเรียน ควรนิเทศอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง ด้านการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตรต้องเป็นเชิงรุกมากกว่านี้ การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผน เพราะมี

อุปสรรคและภาระงานอื่นๆ ควรมีการจัดสอบเทียบเพื่อรับรองวุฒิทางการศึกษาสำหรับผู้มีปัญหาด้านวุฒิครูที่จบจากต่างประเทศ

1.2 สภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐของครูผู้สอนอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติเฉลี่ยร้อยละ 94.24 ด้านการเตรียมการสอนมีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 97.71 และด้านการวัดและประเมินผลมีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 88.65 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1.2.1 ด้านการเตรียมการสอน ข้อครูผู้สอนศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรอิสลามศึกษามีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 99.17 ส่วนข้อผู้สอนศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคลมีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 95.83

1.2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อผู้สอนฝึกทักษะปฏิบัติจริง ข้อผู้สอนสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวทางอิสลามแก่ผู้เรียน มีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนข้อผู้สอนมีการสอนซ่อมเสริมศักยภาพผู้เรียน มีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 93.33

1.2.3 ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ ข้อผู้สอนใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่มีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 99.17 ส่วนข้อผู้สอนประเมินการใช้สื่อมีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 85.83

1.2.4 ด้านการวัดและประเมินผล ข้อผู้สอนวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดมีความถี่การปฏิบัติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 99.17 ส่วนข้อผู้สอนเผยแพร่รายงานการวิจัยในชั้นเรียน มีความถี่การปฏิบัติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 65.83

1.2.5 ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐเรียงตามลำดับจากความถี่มากไปน้อย ดังนี้

ด้านการวางแผน ได้แก่ ควรมีการวางแผนเวลาเรียนให้ชัดเจนระหว่างการสอนวิชาสามัญและวิชาศาสนา

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ควรมีการพัฒนาครูด้านเทคนิค การสอนอย่างต่อเนื่องมีความถี่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เวลาเรียนกับโครงสร้างของหลักสูตรอิสลามและสามัญยังขาดความสมดุลไม่สอดคล้องกันมียุ่งยากในการนำไปปฏิบัติ ครูสอนอิสลามศึกษาไม่เพียงพอกับชั้นเรียนควรเพิ่มบุคลากรผู้สอนอิสลามศึกษาให้ครบชั้นเรียน การจัดสรรงบประมาณโครงการมีความล่าช้าควรจัดงบประมาณให้ต่อเนื่องและทันเวลาตามลำดับ

ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ ควรจัดหาสื่อให้ครบตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ มีความถี่มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรอบรมการจัดทำสื่ออิสลามศึกษาและควรจัดหาสื่อที่ทันสมัยและทันต่อเทคโนโลยี ตามลำดับ

ด้านการวัดและประเมินผล ได้แก่ ควรอบรมครูผู้สอนอิสลามศึกษา ด้านการวัดผลและการวิจัยในชั้นเรียนมีความถี่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ควรมีปฏิทินนิเทศจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกปี และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรทำวิจัยและนำผลการวิจัย มาพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมตามลำดับ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาจึงควรจัดอบรมหลักสูตรอิสลามให้ผู้บริหาร

มาหามะรือสะลี บินเซ็ง (2556: 116-117) ได้วิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาและความต้องการการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดนราธิวาส” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประมวลข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดนราธิวาส พบแนวทางการพัฒนาพัฒนาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 ดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) ควรพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ นำมาพัฒนาให้ได้หลักสูตรที่ทันสมัยและเหมาะสมตลอดเวลา 2) ครูผู้สอนต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตรอย่างถ่องแท้ 3) ควรจัดอบรมครูเรื่องหลักสูตรและการนำไปใช้ทุกปี เพื่อเป็นการกระตุ้นและทบทวนความรู้ให้กับครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ 4) ควรพัฒนามุ่งเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการของศาสนา และยึดการดำรงชีวิตให้มีจิตสำนึกปฏิบัติดีในเชิงประจักษ์ มีจิตสาธารณะ เป็นที่รักของทุกคน 5) การนำหลักสูตรไปใช้ควรได้รับการเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตลอดจนทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน และ 6) ควรมีการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรตามสภาพความเป็นจริง

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยสามารถพัฒนาทักษะผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย 2) ควรให้ครูผลัดกันนิเทศการสอนของกันและกัน เพื่อเป็นการเติมเต็ม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการสอนที่แตกต่างกัน หรือจัดให้มีการนิเทศการสอนของครูทุกเทอม 3) ควรบูรณาการให้กระชับ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักศาสนา 4) เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนพัฒนาการสอนให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาที่ทักษะการคิดอย่างเป็นขั้นตอนและสร้างสรรค์ 5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม และนำนักเรียนเข้า

ค่ายคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ 6) ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถอย่างเหมาะสมและมีจิตสาธารณะในการบริการความรู้แก่ชุมชน และ 7) ควรเน้นความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนาและผลิตสื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน เน้นการผลิต และพัฒนาด้วยตนเอง จัดให้มีศูนย์รวมสื่อและแบ่งปันกันใช้สื่อภายในโรงเรียนและภายในสังกัด 2) ควรใช้สื่อในการเรียนการสอนทุกครั้ง และมีความหลากหลายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 3) ควรใช้สื่อที่ทันสมัย เพื่อให้นักเรียนมีความเป็นพลโลก ทันโลก และทันเหตุการณ์ 4) หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน 5) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนรู้จักผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และบทเรียนออนไลน์ และ 6) ควรจัดให้มีห้องสื่อการสอนอิสลาม

4. ด้านการวัดและประเมินผล มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และรายงานผลให้ผู้เรียนทราบ เพื่อให้มีการพัฒนาตนเอง 2) ควรจัดอบรมการวัดและประเมินผลแก่ครูผู้สอนและการวิจัยชั้นเรียน 3) ควรจัดให้มีการวัดและประเมินผลหลายๆ ด้าน เช่น ด้านความรู้และด้านการปฏิบัติ 4) ควรมีการจัดทำข้อสอบกลางเพื่อใช้ในการวัดผลและประเมินผล และ 5) ควรมีการจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดผลและประเมินผล

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการบริหาร ซึ่งมีผู้วิจัยไว้แล้ว และสามารถนำมาประกอบการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

คินเดรด (Kindred, 1975: 55) ได้วิจัยเรื่อง “ทักษะของผู้บริหารโรงเรียน” โดยเขียนไว้ในหนังสือ ชื่อ “School Public Relations” ได้สรุปถึงการไม่ประสบความสำเร็จในการประสานงานระหว่างผู้ปกครองกับครู พบว่า เกิดจากสาเหตุที่ผู้บริหารไม่มีทักษะทางการบริหารทั้ง 3 ด้าน ทำให้เกิดปัญหาต่อไปนี้ คือ

1. ความมีเจตคติทางลบ (Negative Attitude)
2. ขาดเป้าหมายที่แน่นอน (Lack Of Objectives)
3. ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้นำที่ดี (Poor Leadership)
4. ขาดการวางโปรแกรมที่สมดุล (Unbalanced Programs)
5. เกิดบรรยากาศของความขัดแย้ง (Conflict Situations)

ซึ่ง คินเดรด (Kindred) ได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้อย่างละเอียด ส่วนใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะพบว่า ถ้าผู้บริหารขาดทักษะจะทำให้เกิดปัญหาทั้ง 5 ด้านดังกล่าวอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในการวิจัยนี้ เขาแบ่งผู้ปกครองออกเป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มที่มีการศึกษาดี กลุ่มที่ได้รับการศึกษาน้อย ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในชุมชน หรือกลุ่มที่ต่างผิว เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่า ถ้าผู้บริหารมีทักษะ

ทางการบริหารทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะด้านคณิตนิยม ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านเทคนิค ก็จะไม่เกิดปัญหาในการบริหารด้านต่างๆ ในโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร ซึ่งมีผู้วิจัยไว้แล้ว และสามารถนำมาประกอบการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

แอกที (Agthe, 1987:3076-A อ้างถึงใน นิตยา มัสเยาะ, 2545: 40) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูวิชาการในงานวิชาการ พบว่า ครูใหญ่และครูยอมรับว่างานการปรับปรุงการเรียนการสอน ต้องทำเป็นคณะ โดยให้ทุกคนร่วมรับผิดชอบกับครูใหญ่ ทำงานบริหารงานอื่นๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษาให้มากขึ้น ครูใหญ่และครูมีความคิดเห็นว่าโครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียน นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่ จากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน และมีการทำงานเป็นหมู่คณะ

แลนเจนบัค (Langenbach, 1972: 35-38 อ้างถึงใน สมมาศ ทองร่วง, 2537: 31) ได้ทำวิจัยเรื่อง เจตคติของครูที่หลักสูตร ต่อการใช้และการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์หรือมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร จะมีเจตคติทางบวกต่อการใช้หลักสูตรและการวางแผนหลักสูตร มากกว่าครูที่ไม่มีประสบการณ์หรือไม่มีส่วนร่วม

ต่อมา เรแกน และลีทวูด (Regan and Leithwood, 1974: 10-64 อ้างถึงใน สมมาศ ทองร่วง, 2537: 27) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับนักเรียนอนุบาลในเมืองออนตาริโอ ประเทศแคนาดา โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับครู ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เจตคติต่อหลักสูตร และปรัชญาหลักสูตร ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ ความชัดเจนในหลักสูตร การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติ การเผยแพร่แนวความคิดแนวปฏิบัติการนิเทศและติดตามผลการให้ข้อมูลย้อนกลับ ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหาร และการนิเทศติดตามผล ปัจจัยเกี่ยวกับผู้เรียน ได้แก่ นิสัยและความสามารถของผู้เรียน เจตคติของผู้เรียนต่อกิจกรรมหลักสูตร และปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ เจตคติของผู้ปกครองต่อหลักสูตร

นอกจากนี้ ยูเนสโก (UNESCO, 1978: 66 อ้างถึงใน วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วิชฌาสัย, 2534: 27) ซึ่งสรุปปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งได้แก่ ประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา ว่าปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานงานที่ีระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่างๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร

ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ และศูนย์พัฒนาหลักสูตร ขาดการวางแผนที่ดี ในการนำหลักสูตรไปใช้

อิงลิช และสเตฟฟี (English and Steffy, 1983: 29-32 อ้างถึงใน สายสวัสดิ์ วิไลกุล, 2537:69) ศึกษาเรื่อง ความแตกต่างระหว่างการสร้างหรือการออกแบบหลักสูตรกับการนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอนนั้นมีความแตกต่างกัน การสร้างหลักสูตรเป็นการทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามเป้าหมาย ซึ่งองค์ประกอบหลายประการอาจจะยังไม่สัมพันธ์กันอย่างเต็มที่ ส่วนการนำหลักสูตรไปใช้นั้นจะต้องสัมพันธ์กับการบริหารหลักสูตร จะต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในด้านการบริหารหลักสูตรของผู้บริหารโรงเรียน สามารถสรุปได้ว่า หลักการบริหารหลักสูตรของผู้บริหารโรงเรียนนั้น จำแนกออกเป็น 3 หลักการใหญ่ๆ ดังนี้

1. การวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อเตรียมพร้อมและพัฒนาบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรทุกครั้ง และคณะกรรมการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านต่างๆ ทุกครั้ง โดยต้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับจัดอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการใช้หลักสูตร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของหลักสูตร ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและให้ครูและผู้เกี่ยวข้องเข้ารับการอบรมและให้รับความรู้ โดยตรงจากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกันจัดหาเอกสารค้นคว้า และคู่มือความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรให้เพียงพอ โรงเรียนควรสร้างความตระหนักให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เห็นความสำคัญและดึงดูดความสนใจเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรร่วมกันให้มากขึ้น จัดหาทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการดำเนินการ และประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรมีระยะเวลาในการเตรียมการและดำเนินการให้มากกว่าเดิมเพื่อความพร้อมมากขึ้น

2. ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทำความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ พฤติกรรมการสอนต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กได้ปฏิบัติจริง โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน สนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนและควรจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่มี สื่อ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอตามความขาดแคลน มากกว่าตามจำนวนนักเรียน

3. ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ต้องจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรทุกระดับ โดยให้สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษาโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมใน

การประเมินผลการใช้หลักสูตร นอกจากนั้น ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตามการบริหารจัดการหลักสูตรอย่างจริงจังและนำผลการนิเทศไปพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา โดยให้ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ กำกับ ติดตาม ควรมีการใช้สื่อและเครื่องมือนิเทศให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการนิเทศติดตามทุกครั้งและควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

จากสาระสำคัญของทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอไว้ นั้นสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การศึกษาบรรลุจุดหมาย ทั้งนี้หลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสภาพของสังคมและการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร และปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านกระบวนการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร โดยทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามทัศนคติความคิดเห็นของครูสอนอิสลามศึกษา โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิมัธยมศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอนและเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด และเพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยนั้นได้ใช้กรอบแนวคิดของวิชัช วงษ์ใหญ่ (2538: 169-232) เป็นกรอบหลักของการวิจัยกระบวนการบริหารหลักสูตร มีดังนี้

กระบวนการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย

1. การวางแผนหลักสูตร

1.1 ขั้นตอนการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้

1.2 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

1.3 การวางแผนการนำหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเก่า

- 1.4 การจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
2. การสนับสนุนการใช้หลักสูตร
 - 2.1 การเตรียมความพร้อมผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
 - 2.2 การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน
 - 2.3 การทำแผนการสอน
 - 2.4 การส่งเสริมสภาพแวดล้อมและบรรยากาศทางการเรียนรู้
 - 2.5 การจัดประสบการณ์เพื่อตอบสนองหลักสูตรแฝง
3. การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร
 - 3.1 การนิเทศกำกับดูแลการใช้หลักสูตร
 - 3.2 การประเมินตนเองเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
 - 3.3 การวางแผนการประเมินการใช้หลักสูตรระดับโรงเรียน

(วิชัย วงษ์ใหญ่ 2538: 169-232)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ โดยการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-methods research) แบบลำดับขั้นเชิงอธิบาย (The Explanatory Sequential Design) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยจำแนกตาม วุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2551 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 1, 2 และ 3 จำนวน 459 คน ซึ่งกระจายอยู่ใน 13 อำเภอของจังหวัดนราธิวาส

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสอนอิสลามศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 1, 2 และ 3 จำนวน 214 คน ได้มาโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ใช้สูตรยามานะ (Yamane, 1973: - 727-728 อ้างถึงใน ผ่องศรี วาณิชยศุภวงค์, 2546: 100) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n แทน จำนวนตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด

e แทน ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมรับให้เกิดได้ที่ระดับ 0.05

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$n = \frac{459}{1 + 459(0.05)^2}$$

$$n = 213.739603$$

$$n = 214$$

ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามจำนวน 214 คน

1.2.2 เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ใช้วิธีสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้วิธีการเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในแต่ละอำเภอ ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เป็นชั้นภูมิ (Strata) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่กระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอำเภอ

ชื่ออำเภอ	ครูสอนอิสลามศึกษา	
	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
เมืองนราธิวาส	42	20
ยี่งอ	10	5
บาเจาะ	17	8
รือเสาะ	39	18
ศรีสาคร	24	11
ตากใบ	36	17
สุโหลงโก-ลก	41	19
สุโหลงปาตี	20	9
แว้ง	32	15
สุคีริน	6	3
ระแงะ	84	39

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ชื่ออำเภอ	ครูสอนอิสลามศึกษา	
	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
จะนะ	59	28
เจาะไอร้อง	49	23
รวม	459	214

1.2.3 ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรของแต่ละอำเภอตามสัดส่วนที่คำนวณได้ โดยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับฉลากโดยการสุ่มแบบไม่คืนกลับ ได้กลุ่มตัวอย่าง 214 คน

1.2.4 เมื่อได้รายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาแล้ว ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้บริหารโรงเรียน เพื่อส่งต่อให้ครูสอนอิสลามศึกษาได้ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

1.2.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เป็นแบบสอบถามที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาสตามทัศนะของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ใน 3 ด้าน ได้แก่

- 1) การวางแผนหลักสูตร
- 2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร
- 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

โดยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อ ที่ครูสอนอิสลามศึกษามี

ต่อระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส อยู่ในระดับใด คือ 5,4,3,2 และ 1 เรียงลำดับจาก มากที่สุด มากปานกลาง น้อยและ น้อยที่สุด ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Questioners) เพื่อให้ครูอิสลามศึกษา แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ในด้านการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

3. วิธีการสร้างเครื่องมือ

3.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตลอดจนหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้บริหารในเรื่องการบริหารหลักสูตรจากตำรา เอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำแนวคิดดังกล่าวที่ได้มาสร้างเป็นแบบสอบถาม

3.2 ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ และ นำมาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาในเรื่องการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาสใน 3 ด้านที่นำมาเป็น กรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

3.3 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อ พิจารณาตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาและ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะมีคุณลักษณะพื้นฐานต่างๆ ดังนี้ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านการบริหารหลักสูตร และการวัดและ ประเมินผล เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Consistency) โดยกำหนดคะแนนจากการพิจารณา ดังนี้

แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง +1 คะแนน

ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง 0 คะแนน

แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้อง -1 คะแนน

3.5 คัดเลือกคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับนิยามที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543: 116-117) จึงจะถือได้ว่าข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ข้อคำถามใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ข้อคำถามนั้นต้องนำไปปรับปรุงหรือตัดออกไปตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏว่าข้อคำถามทุกข้อได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.60 - 1.00 ทุกข้อ

3.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนออาจารย์ที่ศึกษาศาสตร์นิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

3.7 นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15 ในเขตอำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอเมือง อำเภอเจาะไอร้อง อำเภอแว้ง อำเภอจะนะ และอำเภอระแงะ ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน

3.8 นำแบบสอบถามที่นำทดลองใช้ (Try out) กับครูสอนอิสลามศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 32 คน มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบัค ได้ค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .98

3.9 จัดทำแบบสอบถามและนำแบบสอบถามที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ ไปดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ขอนหนังสือจากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนจังหวัดนราธิวาส

4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในด้วยตนเอง โดยส่งให้แก่ครูอิสลามศึกษาโดยตรง และบางส่วนใช้วิธีการฝากส่งให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนนั้นๆ และในส่วนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีสาคร อำเภอเรือเสาะ อำเภอบาเจาะ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอแว้งบางส่วนนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ พร้อมทั้งแนบซอง และตราไปรษณียากร เพื่อส่งกลับมายังผู้วิจัย โดยขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบสอบถามให้ส่งแบบสอบถามคืนมายังผู้วิจัยภายใน 15 วัน หลังได้รับแบบสอบถามดังกล่าวแล้ว โดยส่งมาตามที่อยู่ของผู้วิจัยตามที่ได้แนบไปกับซอง

4.3 ติดตามและรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมด ผู้วิจัยไปปรับแบบสอบถามดังกล่าวด้วยตนเองตามวันเวลาและสถานที่ที่ได้นัดแนะกันล่วงหน้า ในส่วนแบบสอบถามที่ล่าช้าไปกว่า 15 วันนั้น ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อไปยังกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรง เพื่อขอความกรุณาจัดส่งมาไปรษณีย์ ซึ่งแบบสอบถามที่จัดส่งกลับยังผู้วิจัยมีทั้งหมด 171 ชุด คิดเป็นร้อยละ 79.91

4.4 ตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจัดหมวดหมู่ตามลักษณะของผู้ตอบ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ของค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X})

5.2 วิเคราะห์ระดับพฤติกรรมกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาสจากแบบสอบถามตอนที่ 2 โดยนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและหาค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน

5.3 ทดสอบค่าเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยเปรียบเทียบด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอนของครูอิสลามศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประถมศึกษาที่สังกัด ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA Analysis of Variance) หากพบว่ามีค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's Method)

5.4 หาค่าความถี่ และจัดลำดับความถี่เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ตามทัศนคติครูอิสลามศึกษา ในเรื่องการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

1. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้

ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนหรือรักษาการผู้บริหารโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาสทั้ง 3 เขตๆ ละ 2 คน รวม 6 คน ศึกษาพิเศษผู้ดูแลโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ ทั้ง 3 เขตๆ ละ 1 คน รวม 3 คน และหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้ง 3 เขตๆ ละ 2 คน รวม 6 คน รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งหมด 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้วิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi structure interview protocol) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด แต่เน้นการเจาะลึกของการสัมภาษณ์ (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีส่วนในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา ในระดับสถานศึกษา และระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส เพื่อให้ผู้ข้อมูลสำคัญได้ตอบหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1-2 ชั่วโมง โดยสามารถยืดหยุ่นได้ตามความคิดเห็นและความต้องการของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแต่ละท่าน โดยแบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นจากประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

3. วิธีการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการศึกษาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในระดับโรงเรียน และระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยในการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีกระบวนการในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ศึกษาประเด็นการตอบคำถามแบบสอบถามปลายเปิด ที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาใน

จังหวัดนราธิวาส ในแนวคิดที่เกี่ยวกับการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตรและการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

3.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง

3.3 สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบและแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.4 นำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม

3.5 พัฒนา ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.6 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงอีกครั้ง โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงความถูกต้องเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.7 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว จัดพิมพ์ฉบับจริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังกล่าว คำนวณโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งใช้ค่าสถิติ ดังนี้

6.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

สถิติที่ผู้วิจัยใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีดังนี้

6.1.1 หาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามหรือรายการของแบบสอบถาม (ลิวัน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2543:248-249) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

6.1.2 หาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – Coefficient) ตามวิธีของครอนบัค (ลิวัน สายยศ และ อังคณา สายยศ.2543:209) ดังนี้

$$\alpha_k = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_j^2}{s_t^2} \right)$$

เมื่อ α_k แทน ค่าความความเที่ยง ของแบบสอบถาม

k	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
s_j^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
s_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนที่ได้

6.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

6.2.1 สถิติพื้นฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจำนวนแบบสอบถามที่รวบรวมได้ และข้อมูลที่จำแนกตาม วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน และเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด ได้แก่ (Frequency)

1) หาค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สูตร ดังนี้

$$\text{ร้อยละของรายการ} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น} \times 100}{\text{ความถี่ทั้งหมด}}$$

2) หาค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2547: 55-

56) ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวม
$\sum X$	แทน	ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด
N	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

3) หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) คำนวณจากสูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2547: 85-87) ดังนี้

$$S. D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	$S. D.$	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนสมาชิกในกลุ่มนั้น

6.2.2 สถิติสำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อทดสอบความแตกต่างในความคิดเห็นเกี่ยวกับ การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา

1) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยการใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Anova Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระหว่างค่าเฉลี่ยของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้สูตร (ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์, 2546: 180) ดังนี้

$$F = \frac{MS_b}{MS_w} = df = k, n - k$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ
	MS_b	แทน	ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	MS_w	แทน	ความแปรปรวนภายในกลุ่ม
	k	แทน	จำนวนกลุ่มที่ศึกษา
	n	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

2) การเปรียบเทียบพหุคูณ เมื่อพบว่าค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method) โดยใช้สูตร (ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์, 2546: 182) ดังนี้

$$F = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{MS_w \left[\frac{1}{n_j} \frac{1}{n_j} \right] (k - 1)}$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F - Distribution)
	$\bar{X}_1 - \bar{X}_2$	แทน	ค่าเฉลี่ยของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่นำมาเปรียบเทียบ
	MS_w	แทน	ความแปรปรวนภายในกลุ่ม
	n_i, n_j	แทน	ขนาดของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่นำมาเปรียบเทียบ
	k	แทน	จำนวนกลุ่มที่ศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส และศึกษา ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยในตอนที่มีการศึกษาข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลทั้งสองประเภทไว้ในตอนเดียวกัน โดยนำเสนอ การวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัด นราธิวาส

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ ความต้องการ และ แนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามทัศนะการตอบคำถามของครูสอนอิสลามและข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ

รายละเอียดแต่ละตอน มีดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นครูอิสลาม ศึกษา เกี่ยวกับทัศนะที่มีการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 171 คน นำเสนอผลการวิเคราะห์ ดังแสดง ในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

			n=171
ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (n)	ร้อยละ	
1. เพศ			
ชาย	77	45.00	
หญิง	94	55.00	
รวม	171	100.00	
2. อายุ			
20-30 ปี	50	29.24	
31-40 ปี	88	51.46	
41-50 ปี	22	12.87	
51-60 ปี	11	6.43	
รวม	171	100.00	
3. วุฒิการศึกษาสายสามัญ			
ต่ำกว่าปริญญาตรี	15	8.77	
ปริญญาตรี	142	83.04	
สูงกว่าปริญญาตรี	14	8.19	
รวม	171	100.00	
4. วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา			
ต่ำกว่าปริญญาตรี	81	47.37	
ปริญญาตรี	87	50.88	
สูงกว่าปริญญาตรี	3	1.75	
รวม	171	100.00	
5. ประสบการณ์การสอน			
1-5 ปี	85	49.71	
6-10 ปี	67	39.18	
11-15 ปี	11	6.43	
16 ปีขึ้นไป	8	4.68	
รวม	171	100.00	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (n)	ร้อยละ
n=171		
6. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา		
เขต 1	50	29.24
เขต 2	38	22.22
เขต 3	83	48.54
รวม	171	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นครูอิสลามศึกษา ในโรงเรียนที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 171 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 และเป็นเพศชาย จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00

กลุ่มอายุ 31-40 ปี มากที่สุดจำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 51.46 รองลงมา กลุ่มอายุ 20-30 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 29.24 รองลงมา กลุ่มอายุ 41-50 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 12.87 และกลุ่มอายุ 51-60 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.43

ครูอิสลามศึกษา มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 83.04 รองลงมา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 8.77 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.19

ครูอิสลามศึกษา มีวุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 50.88 รองลงมา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 47.37 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75

ครูอิสลามศึกษา ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอน 1-5 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 49.71 รองลงมา มีประสบการณ์การสอน 6-10 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 39.18 รองลงมา มีประสบการณ์การสอน 11-15 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.43 และมีประสบการณ์การสอน 16 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.68

ครูอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3 มากที่สุด จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 48.54 รองลงมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 29.24 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เพื่อทราบผลระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส วิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม และแต่ละด้าน 3 ด้าน โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอข้อมูลประกอบคำบรรยาย ดังตารางที่ 4.2 – 4.9

2.1 การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ในภาพรวม สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตร

อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในภาพรวม

(n = 171)

การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน	\bar{X}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ด้านการวางแผนหลักสูตร	3.68	.57	มาก
ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร	3.92	.55	มาก
ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร	3.82	.58	มาก
เฉลี่ยรวม	3.80	.52	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่าผู้บริหารโรงเรียน มีระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.80, S.D. = .52) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านแล้วพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ (\bar{X} = 3.92, S.D. = .54) รองลงมา ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร เท่ากับ (\bar{X} = 3.82, S.D. = .58) และด้านการวางแผนหลักสูตร (\bar{X} = 3.68, S.D. = .57) ตามลำดับ

2.1 การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ในแต่ละด้าน จำแนกเป็นรายชื่อ สรุปตามตารางที่ 4.3 – 4.5 ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านการวางแผนหลักสูตร จำแนกเป็นรายชื่อ

(n= 171)

ด้านการวางแผนหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ผู้บริหารโรงเรียนเข้าร่วมการอบรม หรือประชุม เพื่อรับหลักการเกี่ยวกับนโยบายและเจตนารมณ์ของหลักสูตรอิสลามศึกษา	3.83	.83	มาก
2. ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาทำความเข้าใจในหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และแนวทางการดำเนินการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้	3.89	.76	มาก
3. ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการจัดอบรม พัฒนาหัวหน้างานวิชาการ และครูอิสลามศึกษา เพื่อวางแผนและจัดทำแผน การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา	3.65	.82	มาก
4. ผู้บริหารโรงเรียน จัดประชุมครูอิสลามศึกษาครูอิสลามศึกษา เพื่อชี้แจง แนะนำ และทบทวนความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญที่เกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา	3.68	.80	มาก
5. ผู้บริหารโรงเรียน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการการทำแผนการสอน วิชาอิสลามศึกษาให้แก่ครูอิสลามศึกษาไปใช้ร่วมกับศึกษานิเทศก์	3.56	.81	มาก
6. ผู้บริหารโรงเรียนจัดหางบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.70	.90	มาก
7. ผู้บริหารโรงเรียนจัดเตรียมวัสดุประกอบหลักสูตร สำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.64	.80	มาก
8. ผู้บริหารโรงเรียนจัดหาสื่อการสอน สำหรับนำไปใช้จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.70	.83	มาก
9. ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำโครงการศึกษาดูงาน ในสถานศึกษานำร่องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา	3.25	.91	ปานกลาง

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

(n= 171)

ด้านการวางแผนหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
10. ผู้บริหารโรงเรียนจัดเตรียมอาคารสถานที่ และแหล่งการเรียนรู้ ที่หลากหลาย สำหรับการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.73	.86	มาก
11. ผู้บริหารโรงเรียนจัดเตรียมห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่างๆ เพื่อเป็นสถานที่จัดการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.65	.87	มาก
12. ผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับครูอิสลามศึกษา ตรวจสอบและ ประเมินความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้เรียน ก่อนนำหลักสูตรอิสลาม ศึกษามาใช้จริง	3.63	.79	มาก
13. ผู้บริหารโรงเรียนประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ให้แก่ครูอิสลามศึกษา บุคลากร ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ	3.89	.73	มาก
14. ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมสร้างความเข้าใจในเรื่องหลักสูตร อิสลามศึกษาให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.78	.76	มาก
รวมเฉลี่ย	3.68	.57	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ครูอิสลามศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงาน
การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการวางแผนหลักสูตร ในภาพรวม อยู่ใน
ระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D.=.57) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก 13 ข้อ และระดับปาน
กลาง 1 ข้อ เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาทำความเข้าใจใน
หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และแนวทางการดำเนินการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ (\bar{X}
=3.89, S.D.=.76) รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียนประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาให้แก่
ครูอิสลามศึกษา บุคลากร ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ($\bar{X} = 3.89$, S.D.=.73) และผู้บริหารโรงเรียน
เข้าร่วมการอบรม หรือประชุม เพื่อรับหลักการ เกี่ยวกับนโยบายและเจตนารมณ์ของหลักสูตรอิสลาม
ศึกษา ($\bar{X} = 3.83$, S.D.=.83)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร จำแนกเป็นรายข้อ

(n= 171)

ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
15. ผู้บริหารโรงเรียนจัดครูอิสลามศึกษาเข้าสอน ได้อย่างเหมาะสมกับความรู้และความสามารถของแต่ละคน	4.04	.77	มาก
16. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร คู่มือครู และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา ก่อนจัดแผนการจัดการเรียนการสอน	3.98	.72	มาก
17. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา จัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	4.09	.75	มาก
18. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ตามความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาและระดับความสามารถของนักเรียน	4.06	.78	มาก
19. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา จัดหาและผลิตสื่อการสอนที่หลากหลาย เพื่อนำมาประกอบการจัดการเรียนการสอน	3.91	.81	มาก
20. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ประกอบการจัดการเรียนการสอน	4.04	.78	มาก
21. ผู้บริหารโรงเรียนจัดหาหลักสูตร วัสดุหลักสูตร เอกสาร ประกอบหลักสูตร แนวการสอน คู่มือครูอิสลามศึกษา และแผนการสอนครบถ้วนทุกระดับชั้น	3.82	.78	มาก
22. ผู้บริหารโรงเรียนจัดหาเอกสารเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลอิสลามศึกษา เช่น คู่มือการวัดและประเมินผลอิสลามศึกษา เป็นต้น	3.68	.77	มาก
23. ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนให้ครูอิสลามศึกษาใช้วิธีการวัดและประเมินผลหลากหลายวิธี เช่น การทดสอบ การสังเกตการสัมภาษณ์ การใช้แฟ้มสะสมผลงาน เป็นต้น	3.89	.81	มาก
24. ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนการใช้อาคารและสถานที่ เพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา	4.25	.77	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

	(n= 171)		
ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
25. ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ห้องสมุด เป็นแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนการสอนสาระอิสลามศึกษา	3.91	.71	มาก
26. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในท้องถิ่นให้ผู้เรียนเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ	3.84	.71	มาก
27. ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน	3.94	.74	มาก
28. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งห้องปฏิบัติการทางอิสลามศึกษา	3.77	.85	มาก
29. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.94	.79	มาก
30. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูอิสลามศึกษาได้พัฒนาตนเองเพิ่มเติมในระหว่างการใช้หลักสูตรด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การศึกษาดูงาน เข้าร่วมการอบรม สัมมนา เป็นต้น	4.02	.84	มาก
31. ผู้บริหารโรงเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษาจากหน่วยงานภายนอกมาให้คำแนะนำช่วยเหลือด้านการจัดการเรียน	3.51	.85	มาก
32. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.77	.77	มาก
33. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอิสลามศึกษา	4.04	.73	มาก
34. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งชุมนุม/ชมรมที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา	3.88	.84	มาก
35. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการให้ครูอิสลามศึกษาทำวิจัยในชั้นเรียน	3.95	.77	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.92	.55	มาก

จากตารางที่ 4.4 ครูอิสลามศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ในภาพรวม อยู่

ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .55) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนการใช้อาคารและสถานที่ เพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = .77) รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา จัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .75) และผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ตามความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาและระดับความสามารถของนักเรียน ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = .78)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร จำแนกเป็นรายข้อ

(n= 171)

ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
36. ผู้บริหารโรงเรียนสร้างความเข้าใจและทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตรแก่ครูอิสลามศึกษา	3.85	.75	มาก
37. ผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับครูอิสลามศึกษา กำหนดความต้องการในการรับการนิเทศ ติดตาม และตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลาม	3.78	.74	มาก
38. ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งทีมงานในการนิเทศ ติดตามและตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับสถานศึกษา	3.74	.79	มาก
39. ผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับบุคลากร จัดทำตารางนิเทศและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในระดับสถานศึกษา	3.77	.76	มาก
40. ผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับบุคลากร สร้างเครื่องมือการนิเทศ และแบบบันทึกการนิเทศ การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในระดับสถานศึกษา	3.67	.75	มาก
41. ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำปฏิทินการนิเทศ ติดตามผล การจัดการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษาอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกระดับชั้น	3.75	.76	มาก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

(n= 171)			
ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
42. ผู้บริหารโรงเรียนเข้าเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษาสอนวิชาอิสลามศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	3.84	.79	มาก
43. ผู้บริหารโรงเรียนให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	3.93	.76	มาก
44. ผู้บริหารโรงเรียนให้ความร่วมมือกับครูอิสลามศึกษา ในการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	4.01	.73	มาก
45. ผู้บริหารโรงเรียนตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ของครูอิสลามศึกษา ก่อนนำไปใช้การจัดการเรียนการสอนจริง	3.81	.76	มาก
46. ผู้บริหารโรงเรียนนิเทศและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษา ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางแผนไว้	3.76	.75	มาก
47. ผู้บริหารโรงเรียนติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษาอย่างสม่ำเสมอ	3.71	.77	มาก
48. ผู้บริหารโรงเรียนประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอิสลามศึกษา โดยผ่านการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น	3.91	.72	มาก
49. ผู้บริหารโรงเรียนติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอิสลามศึกษา หลังจากการเข้าประชุม อบรม และศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับอิสลามศึกษา	3.85	.74	มาก
50. ผู้บริหารโรงเรียนนำผลจากการติดตามและตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในครั้งต่อไป	3.83	.74	มาก
51. ผู้บริหารโรงเรียนติดตามผลการดำเนินงานในโครงการ/กิจกรรมของกลุ่มสาระอิสลามศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	3.95	.75	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	3.82	.58	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ครูอิสลามศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการตรวจสอบคุณภาพ

การใช้หลักสูตร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=.58) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความร่วมมือกับครูอิสลามศึกษา ในการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ($\bar{X}=4.01$, S.D.=.73) รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียนติดตามผลการดำเนินงานในโครงการ/กิจกรรมของกลุ่มสาระอิสลามศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X}=3.95$, S.D.=.75) และผู้บริหารโรงเรียนให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ($\bar{X}=3.93$, S.D.=.76)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ทั้งโดยรวมและรายด้าน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.6 ดังนี้

ตารางที่ 4.6 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ

การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของ ผู้บริหารโรงเรียน	ต่ำกว่า ปริญญาตรี (n=15)		ปริญญาตรี (n=142)		สูงกว่า ปริญญาตรี (n=14)		F	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
	ด้านการวางแผนหลักสูตร	3.85	0.70	3.68	0.56	3.56		
ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร	4.09	0.50	3.91	0.57	3.82	0.42	.910	.405
ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร	3.94	0.58	3.82	0.58	3.71	0.58	.600	.550
เฉลี่ยรวม	3.96	0.52	3.80	0.53	3.69	0.47	.964	.383

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ครูอิสลามศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.7 ดังนี้

ตารางที่ 4.7 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา

การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของ ผู้บริหารโรงเรียน	ต่ำกว่า ปริญญาตรี (n=81)		ปริญญาตรี (n=87)		สูงกว่า ปริญญาตรี (n=3)		F	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
ด้านการวางแผนหลักสูตร	3.74	0.56	3.64	0.57	3.55	0.99	.474	.457
ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร	3.99	0.48	3.86	0.60	3.92	0.69	1.185	.308
ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร	3.92	0.53	3.73	0.61	3.90	0.40	2.364	.097
เฉลี่ยรวม	3.88	0.48	3.74	0.56	3.79	0.68	1.547	.216

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ครูอิสลามศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามประสบการณ์การสอน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.8 ดังนี้

ตารางที่ 4.8 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์การสอน

การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของ ผู้บริหารโรงเรียน	1-5 ปี (n=85)		6-10 ปี (n=67)		11-15 ปี (n=11)		16 ปีขึ้นไป (n=8)		F	P
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
	ด้านการวางแผนหลักสูตร	3.60	0.59	3.83	0.51	3.59	0.48	3.54		
ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร	3.86	0.61	4.03	0.48	3.66	0.28	3.97	0.55	2.192	.091
ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร	3.73	0.59	3.97	0.56	3.66	0.42	3.78	0.60	2.464	.064
เฉลี่ยรวม	3.73	0.55	3.94	0.48	3.64	0.36	3.76	0.65	2.609	.053

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ครูอิสลามศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามประสบการณ์การสอน ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.9 ดังนี้

ตารางที่ 4.9 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน	เขต 1 (n=50)		เขต 2 (n=38)		เขต 3 (n=83)		F	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
	ด้านการวางแผนหลักสูตร	3.73	0.58	3.69	0.51	3.66		
ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร	3.98	0.56	3.90	0.52	3.90	0.56	.347	.707
ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร	3.90	0.58	3.84	0.56	3.77	0.59	.813	.445
เฉลี่ยรวม	3.87	0.52	3.81	0.48	3.77	0.54	.482	.618

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ครูอิสลามศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามทัศนะการตอบคำถามของครูสอนอิสลามและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และหัวหน้า ฝ่ายวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง เป็นตารางการวิเคราะห์ ข้อมูลในภาพรวมและรายด้าน เกี่ยวกับสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะของครูสอนอิสลามศึกษา โดย เสนอข้อมูลตามตารางที่ 4.10 - 4.12 ส่วนที่สอง เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การ วิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.10 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ด้านการวางแผนหลักสูตร

สภาพปัญหา	ความถี่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. บุคลากร ขาดความรู้ความเข้าใจใน จุดมุ่งหมายของการนำหลักสูตรอิสลาม ศึกษามาใช้ในสถานศึกษา	24	1. จัดการประชุม/ อบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา ให้แก่ บุคลากร เป็นแนวทางในการจัดการ เรียนการสอนให้เป็นที่ไปในแนวทาง เดียวกัน	29
2. การจัดทำโครงสร้างเวลาเรียนของวิชา สามัญศึกษาและอิสลามศึกษาไม่ลงตัว	21	2. ควรประชุมปรึกษาร่วมกัน เพื่อการ จัดสรรเวลาเรียนให้การจัดการเรียน การสอนทั้งสอง โดยให้เป็นที่ไปใน ลักษณะการบูรณาการ	24
3. ขาดการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร อิสลามศึกษาให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	15	3. ควรประชาสัมพันธ์เรื่องการนำ หลักสูตรมาใช้ให้แก่ทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องให้รับทราบโดยทั่วกัน	19

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

สภาพปัญหา	ความถี่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
4. การมีส่วนร่วมของครู ในกระบวนการ การวางแผนหลักสูตร ยังมีอยู่น้อย	8	4. ควรให้ครูอิสลามศึกษาเข้าไปมีส่วน ร่วมในกระบวนการการวางแผน หลักสูตรให้มากขึ้น	10
5. ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจใน สาระสำคัญ จุดมุ่งหมายของการ จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่ แท้จริง	6	5. หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องให้ความรู้ ความเข้าใจให้แก่ผู้บริหาร เพื่อให้ สามารถนำสาระสำคัญ จุดมุ่งหมายที่ แท้จริงของการจัดการเรียนการสอนมา ถ่ายทอดสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา	7

จากตารางที่ 4.10 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ด้านการวางแผนหลักสูตร พบว่าสภาพปัญหา คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้ในสถานศึกษาสูงสุด รองลงมาคือ การจัดทำโครงสร้างเวลาเรียนของวิชาสามัญศึกษาและอิสลามศึกษาไม่ลงตัว ขาดการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของครู ในกระบวนการการวางแผนหลักสูตร ยังมีอยู่น้อย และผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญ จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่แท้จริงตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข คือ ควรจัดการประชุม/อบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษาให้แก่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันมากที่สุด รองลงมาคือ ควรประชุมปรึกษาร่วมกัน เพื่อการจัดสรรเวลาเรียนให้การจัดการเรียนการสอนทั้งสอง โดยให้เป็นไปในลักษณะการบูรณาการ ควรประชาสัมพันธ์เรื่อง การนำหลักสูตรมาใช้ให้แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้รับทราบโดยทั่วกัน ควรให้ครูอิสลามศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการการวางแผนหลักสูตรให้มากขึ้น และ หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้บริหาร เพื่อให้สามารถนำสาระสำคัญ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการจัดการเรียนการสอนมาถ่ายทอดสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาตามลำดับ

จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางการการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการวางแผนหลักสูตรสรุปได้ดังนี้

1. ความไม่เข้าใจของบุคลากรบางส่วน ในจุดมุ่งหมายของการนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้ในสถานศึกษา

เนื่องจากการนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้ในสถานศึกษานั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาระการสอนที่บุคลากรในสถานศึกษาต้องมีการปรับตัว เพราะก่อนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้นั้น ปกติมีการจัดการเรียนการสอนแค่ 5 คาบต่อวัน แต่เมื่อสถานศึกษา ประกาศให้มีจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ควบคู่ไปการเรียนการสอนสามัญศึกษาไปด้วยนั้น ทำให้คาบเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมที่เริ่ม 5 คาบต่อวัน มาเป็น 7 คาบต่อวัน ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “แรกๆ ครูในโรงเรียนเรา ก็แปลกใจเหมือนกันว่า ทำไมต้องนำหลักสูตรอิสลามมาใช้อีก เพราะแค่จำนวนคาบแต่ละวันนี้นักเรียน ที่เรียนอยู่มันก็มากอยู่แล้ว...”

สอดคล้องคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่ง ที่กล่าวว่า “แล้วเราจัดจะโครงสร้างเวลาเรียนสามัญกับศาสนาให้ลงตัว เราจะทำอย่างไรละ แล้วจะทำให้เราต้องเพิ่มเวลาเรียนอีกมัยนี้ เหตุการณ์ปัจจุบันก็เป็นแบบนี้อยู่แล้ว...”

2. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้สถานศึกษาให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษานั้น ถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยทำให้กิจกรรมการนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้ในสถานศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “เมื่อเทียบเรากับเอกชนแล้ว โรงเรียนเรา ยังขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ทำให้ข่าวสารสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนเรา อยู่ในวงแคบ”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์อีกท่าน ที่ได้กล่าวว่า “โรงเรียนของรัฐเรายังอ่อนในด้านการประชาสัมพันธ์นะ ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ปกครอง ลองเราสังเกตดูซิ เอกชนเค้าทำอะไร เค้าก็ขึ้นป้ายโฆษณา นี่มันเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานของเรา สงสัยบางส่วนนี่ มันน้อย เราเลยต้องปรับปรุงเรื่องนี้”

แนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาที่เกี่ยวกับการวางแผนหลักสูตร ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปดังนี้

1.1 ความไม่เข้าใจของบุคลากรบางส่วน ในจุดมุ่งหมายของการนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้ในสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาใช้วิธีการพูดคุยกับบุคลากรในสถานศึกษา โดยใช้วิธีการที่ชี้ให้เห็นความสำคัญ จุดมุ่งหมายที่มีในสาระอิสลามศึกษา ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “พอมาเป็นเราต้องเพิ่มอีกประมาณเกือบๆ 400 ชั่วโมงอีก คุยให้ครูวิชาการและบุคลากรทั้งหมดในโรงเรียน มองว่าสามารถเราว่า เราสามารถที่จะทำได้ อย่างน้อยเราก็มีรูปตัวอย่างตัวอย่างที่จะแนะ

เค้าทำได้แล้ว แล้วเราก็น่าจะเพิ่มได้ ก็มาคุยครูทั้งหมด เรื่องการลงโครงสร้างหลักสูตร ของสามัญแล้ว ก็ของศาสนา ของเชิงสามัญวิชาไหนที่คิดว่าเราปรับได้ ก็ลองปรับดู เพื่อให้มันสามารถบูรณาการกันได้”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์อีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “เราได้คลุกคลีกับคนในพื้นที่นะ เค้ามีความต้องการให้เปิดสอนวิชาศาสนาไปด้วยเนาะ คณะกรรมการเค้าก็เห็นด้วยตลอดนะครับ เราเลยไปคุยกับทางเขตเค้า... แล้วพูดกับคณะครู ว่าชุมชนเค้ามีความต้องการให้เราเปิดศาสนาไปด้วย เด็กเราก็ได้สองอย่างไปเลย... ส่วนเรื่องเวลาเรียน เราใช้วิธีการขยายชิครับ ตอนนี่เรากลับสี่โมงนะครับ เพราะเรามัธยมด้วย...”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ อีกท่านหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “...ชุมชนเค้าอยากให้เราเปิดการสอนอิสลามศึกษาด้วย ผมเลยบอกว่า เรายังจะได้บุคลากรเพิ่มขึ้นนะ เราก็จะมีคนมาช่วยงานของโรงเรียนอีกนะ อย่างน้อยก็จะได้แบ่งเบาภาระงานของเรา ที่สอนในปัจจุบัน เราก็มีสอนอยู่แล้วสองคาบ เรายังสอนเพิ่มอีกหกคาบต่อสัปดาห์นะ... นักเรียนจะได้มีโอกาสได้รับความรู้ในด้านศาสนาด้วย”

1.2 การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา มีความสำคัญต่อการบริหารหลักสูตร เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารข่าวสารของโรงเรียนสู่ชุมชนได้รับทราบ ยังผลให้ชุมชนทราบข่าวคราว การดำเนินงานชุมชน ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “เรามี Base board เป็นกรรมการสถานศึกษา เราก็จะใช้วิธีการสื่อสารข่าวสารช่องทางหนึ่ง ผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจตามกฎหมาย นอกจากนั้น เรายังมีการตั้งคณะอนุกรรมการเป็นชุดต่างๆ เพื่อเป็นแกนนำในการสื่อสารข่าวคราวจากสถานศึกษา ไปยังชุมชน”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้การสัมภาษณ์ อีกท่านหนึ่งซึ่งกล่าวว่า “วันนั้น ได้มีโอกาสไปร่วมในการประชุมผู้ปกครองของโรงเรียน... ได้มีโอกาสขึ้นบนเวที จึงมีได้โอกาสได้ประชาสัมพันธ์ว่า โรงเรียนแห่งมีการเปิดหลักสูตรอิสลามศึกษานะ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เหมือนๆ กันกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนานะ เราเลยมีโอกาสได้ชี้แจงให้ผู้ปกครองว่า ณ วันนี้ เรามีโอกาสได้เรียนทั้งสามัญและศาสนาไปพร้อมๆ กันแล้วนะ....”

ตารางที่ 4.11 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส
ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

สภาพปัญหา	ความถี่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. งบประมาณที่จะมาใช้สนับสนุนการจัดการเรียนอิสลามศึกษา ไม่เพียงพอ	24	1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอกับสถานศึกษา และจำนวนนักเรียน	28
2. ขาดสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน	21	2. จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อซื้อและจัดสื่อที่หลากหลาย	24
3. บุคลากรขาดทักษะในการจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน	13	3. จัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำแผนจัดการเรียนการสอน	16
4. ขาดแหล่งเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	9	4. ควรมีการจัดสร้างสร้าง/จัดหา แหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	12
4. พื้นฐานความรู้ของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน	4	4. ควรบูรณาการการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ตั้งแต่ชั้นปฐมวัย	8
5. ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง เพื่อปรับปรุงสภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ	3	5. ต้องการให้มีการจัดอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการสอนในด้านต่างๆ	6
6. บุคลากรจบการศึกษาไม่ตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอิสลามศึกษา	3	6. ต้องกำหนดคุณสมบัติของครูให้ตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษา	5
7. ครูอิสลามศึกษาขาดขวัญและกำลังใจในเรื่องสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับ เหมือนครูทั่วไป	2	7. ควรปรับปรุงเรื่องการให้สิทธิประโยชน์แก่ครูอิสลามศึกษา ให้มีความใกล้เคียงกับครูสายสามัญ	4

จากตารางที่ 4.11 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร พบว่าสภาพปัญหา คือ งบประมาณที่จะมาใช้สนับสนุนการจัดการเรียน

อิสลามศึกษาไม่เพียงพอสุงที่สุด รองลงมาคือ ขาดสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน บุคลากรขาดทักษะในการจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน ขาดแหล่งเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง เพื่อปรับปรุงสภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ บุคลากรจบการศึกษาไม่ตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษา และครูอิสลามศึกษาขาดขวัญและกำลังใจ ในเรื่องสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับเหมือนครูทั่วไป ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอกับสถานศึกษาและจำนวนนักเรียนมากที่สุด รองลงมา จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อซื้อและจัดสื่อที่หลากหลาย จัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำแผนจัดการเรียนการสอน ควรมีการจัดสร้างสร้าง/จัดหา แหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียน ควรบูรณาการการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ตั้งแต่ชั้นปฐมวัย ต้องการให้มีการจัดอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการสอนในด้านต่างๆ ต้องกำหนดคุณสมบัติของครูให้ตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม และควรปรับปรุงเรื่องการให้สิทธิประโยชน์แก่ครูอิสลามศึกษา ให้มีความใกล้เคียงกับครูสายสามัญตามลำดับ

จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางการการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ดังนี้

1. การสนับสนุนงบประมาณที่ไม่ต่อเนื่อง

การเตรียมความพร้อมของงบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษานั้น งบประมาณถือว่า เป็นตัวบ่งชี้สำคัญ ที่จะทำให้การนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้ประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะนอกจากงบประมาณ จะเป็นคำตอบแทนให้แก่ครูผู้สอนแล้ว ยังเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการพัฒนาวัสดุหลักสูตร บุคลากรหลักสูตร เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์และสื่อสำหรับการจัดการเรียนการสอน แต่จากการวิจัย พบว่า สถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรอิสลามศึกษาประสบกับปัญหาการสนับสนุนงบประมาณที่ไม่ต่อเนื่อง ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ท่านหนึ่งกล่าวว่า “แรกๆ เคื่อก็ให้งบประมาณมาตลอดนะ แต่หลังปี 53 งบประมาณที่จะมาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดนตัดหมด ตอนนี้อยู่แต่บจ้างบุคลากร ส่วนงบอื่น ให้โรงเรียนจัดการหมดเลย แต่โครงการอื่น เคื่ายังให้อยู่นะ”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ อีกท่านหนึ่ง กล่าวว่า “เราอยากจัดการอบรมให้คุณครูเหมือนกัน ไม่ใช่เฉพาะครูอิสลามศึกษาอย่างเดียวนะ แต่ลำพังแค่งบประมาณที่เขตได้รับมานะ ก็ยังไม่พอ เขตก็มีภารกิจหลายอย่างที่ต้องทำ ณ ตอนนี้อยู่ก็ต้องรอ อยากทำเรื่องนี้ แต่มันติดขัดตรงไม่จบ ตั้งปี 53 เป็นต้นมา มีโอกาสพบเจอกับครูอิสลามศึกษาในช่วงเวลาสั้นๆ เอง”

2. การพัฒนาบุคลากรด้านอิสลามศึกษา

การพัฒนาบุคลากรด้านอิสลามศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ เติบโตตามศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ มีความสำคัญประการหนึ่ง ในอันที่จะนำความรู้ ความสามารถเหล่านั้น มาถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งกล่าวว่า “ครูเค้าบอกว่า อยากได้โอกาสไปพัฒนาตนเองบ้าง ไปเนื้อเรื่องเพื่อพัฒนาตนเอง อย่างในเรื่องการผลิตสื่อการสอน แล้วเอาสอนนักเรียน เอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เอาเทคนิคๆ ใหม่มาทำให้นักเรียนเกิดความสนใจเรียนมากขึ้น”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “เราอยากจัดการอบรมให้ครูเค้าอยู่นะ แต่ติดขัดตรงที่งบที่จะนำมาใช้ เค้าให้งบมาแค่นี้ ลำพังแค่เรื่องจัดหาหนังสือเรียนให้นักเรียนก็ไม่พออยู่แล้ว จริงๆ งบการสอนอิสลามศึกษา ที่แรก น่าจะงบที่ใช้สำหรับงบความมั่นคงมากกว่า”

3. ความมั่นคงในอาชีพของครูอิสลามศึกษา

ความมั่นคงในอาชีพของครูอิสลามศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้ครูอิสลามศึกษามีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนการสอน ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งกล่าวว่า “...นี่ ในปีนี้ เราเปลี่ยนครูอิสลามศึกษามาหลายรอบแล้ว พอเดือนเค้าสอบบรรจุเป็นพนักงานมั่ง สอบบรรจุเป็นข้าราชการได้มั่ง เราก็อยากให้ เค้ามีอนาคตที่ดี เราเลยต้องให้เค้าไป... ถ้าเรามากำหนดในคุณสมบัติและมีข้อสัญญาว่า คุณต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่สัญญาที่กำหนดไว้ ก็กลัวว่าจะไม่มีใครสมัคร เพราะเค้าคิดเป็นข้อผูกมัดเค้ามากกว่า...”

แนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาที่เกี่ยวกับการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปดังนี้

1. การสนับสนุนงบประมาณที่ไม่ต่อเนื่อง

การให้การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อนำมาสนับสนุนในกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ยังผลให้กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ตามโครงการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จได้ ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่ง ที่กล่าวว่า “จริงๆ งบที่จะนำมาใช้ในกิจกรรมทั้งหลายของโรงเรียนนั้น ไม่ใช่เฉพาะงบบอิสลามศึกษาอย่างเดียวนะ แต่เรามีภารกิจอีกเยอะนะ เราก็รอจากหน่วยบนของเราอยู่เหมือนกันนะ แต่ก็ยอมรับความเป็นจริง ว่า ถ้าหากงบประมาณที่เค้าให้มา มีจำกัด เราคงต้องหางบประมาณมาเอง ตาม พรบ.การศึกษา เค้าให้สิทธิ์สถานศึกษาระดมทรัพยากร เพื่อมาสนับสนุนกิจกรรมภายในสถานศึกษาของเราได้นะ”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่ง ที่กล่าวว่า “งบที่โรงเรียนมีอยู่มันใช้ว่า จะเยอะอะไรมากรอก แต่โรงเรียนสามารถบริหารจัดการได้ เรามีทั้งบรายหัว เปอร์เซ็นต์ที่ได้

จากส่วนต่างๆ มันอยู่ที่เราพร้อมที่จะทำงาน เพื่อนักเรียน เพื่อชุมชนมัยยะ อย่าหวังงบประมาณจากหน่วยงานข้างบนเลย เราก็มีฐานะเป็นนิติบุคคลแล้วไง”

2. การพัฒนาบุคลากรด้านอิสลามศึกษา

การพัฒนาบุคลากรด้านอิสลามศึกษา เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา สามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ ท่านหนึ่งที่ว่า “บุคลากรด้านอิสลามศึกษาที่เข้ามาสู่ระบบนั้น มาจากหลายสาขาวิชา แต่มีก็ครบตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ เราจะทำอย่างไรที่จะทำให้ครูอิสลามศึกษาที่มีอยู่ในตอนนี้ ง่ายๆ เราก็จัดการประชุมนิเทศให้ความรู้ สำหรับบุคลากรใหม่ๆ... นานๆ ที่ เราเรียกมาอบรมในเทคนิคการสอน การวัดผลและประเมินผล ... แต่บางที่มีข้อจำกัดในงบประมาณมั่งนะ”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “สำหรับครูเรา เราให้สิทธิ์และส่งเสริม สนับสนุน ให้เค้าได้มีโอกาสไปหาความรู้เพิ่มเติม วันก่อนส่งไปอบรมเรื่องการสอนภาษามลายูที่ไหนแล้วจำไม่ได้ และเมื่อไม่นานมานี้ ส่งไปอบรมด้านการสอนภาษาหรับที่มอ.ปัตตานี...”

3. ความมั่นคงในอาชีพของครูอิสลามศึกษา

การสร้างมั่นคงในอาชีพให้แก่ครูอิสลามศึกษา ในความเป็นจริงแล้ว การสร้างมั่นคงในอาชีพ ไม่ใช่เฉพาะการสร้างความมั่นคงให้แก่ครูอิสลามศึกษากลุ่มเดียวเท่านั้น แต่ควรสร้างความมั่นคงในอาชีพในแก่บุคลากรทุกกลุ่ม คำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่กล่าวว่า “ครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนของผม เคยบอกว่า สำหรับเงินนั้น มันเป็นผลพลอยได้ มันเป็นผลตอบแทนทางในโลกนี้เท่านั้น แต่เค้าบอกว่า ผลบุญที่เราได้กระทำความดีให้แก่เด็กนักเรียน แต่ผมก็บอกว่า มันก็ใช่ แต่อย่างน้อย อยากฝากให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้พิจารณาถึงสิทธิ์ของครูอิสลามศึกษาให้ เค้าสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ ได้การเชิดชูตั้งเหมือนข้าราชการได้มัย”

ตารางที่ 4.12 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส
ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

สภาพปัญหา	ความถี่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. การนิเทศการจัดการเรียนการสอน อิสลามศึกษาขาดความต่อเนื่อง	24	1. อยากให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการ เรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อการ ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในการ จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา	29
2. ผู้นิเทศขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การนิเทศการจัดการเรียนการสอน อิสลามศึกษา	29	2. อยากรู้ผู้นิเทศ ที่มีความรู้ ความ ชำนาญและเข้าใจเนื้อหาด้านอิสลาม ศึกษาโดยตรง	23
3. ขาดกระบวนการ วิธีการในการ ตรวจสอบใช้หลักสูตรการจัดการเรียน การสอนอิสลามศึกษาที่หลากหลาย	14	3. ควรมีรูปแบบและวิธีการตรวจสอบ การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ที่มีความ หลากหลาย โดยอาจผ่านการจัดการ แข่งขันทักษะทางวิชาการอิสลามศึกษา หรือการใช้ข้อสอบในลักษณะที่ เหมือนกันกับฟรี-โอเน็ต	19
4. สภาพการให้ความสำคัญของเกณฑ์ การจบหลักสูตรสามัญศึกษากับอิสลาม ศึกษาที่แตกต่างกัน	10	4. อยากรู้หลักสูตรอิสลามศึกษามีผลต่อ การจบหลักสูตรการเรียนการสอน ของนักเรียนเฉกเช่นเดียวกับหลักสูตร สามัญศึกษา	13

จากตารางที่ 4.12 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา
ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ด้านการ
ตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร พบว่าสภาพปัญหา คือ การนิเทศการจัดการเรียนการสอนอิสลาม
ศึกษาขาดความต่อเนื่องมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้นิเทศขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการนิเทศการ
จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ขาดกระบวนการ วิธีการในการตรวจสอบใช้หลักสูตรการจัดการ
เรียนการสอนอิสลามศึกษาที่หลากหลาย และสภาพการให้ความสำคัญของเกณฑ์การจบหลักสูตร
สามัญศึกษากับอิสลามศึกษาที่แตกต่างกันตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข คือ ต้องการให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ อยากได้ผู้นิเทศ ที่มีความรู้ ความชำนาญและเข้าใจเนื้อหาด้านอิสลามศึกษาโดยตรง ควรมีรูปแบบและวิธีการตรวจสอบการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ที่มีความหลากหลาย โดยอาจผ่านการจัดการแข่งขันทักษะทางวิชาการอิสลามศึกษาหรือการใช้ข้อสอบในลักษณะที่เหมือนกันกับฟรี-โอเน็ต และอยากให้หลักสูตรอิสลามศึกษามีผลต่อการจบหลักสูตรการเรียนการสอนของนักเรียนเฉกเช่นเดียวกับหลักสูตรสามัญศึกษาตามลำดับ

จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร สรุปได้ดังนี้

1. การนิเทศการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่ต่อเนื่อง

การนิเทศการจัดการเรียนการสอน ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ทางการบริหารที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโดยส่วนใหญ่ สถานศึกษาที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษามีการดำเนินการอยู่แล้ว แต่ด้วยภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่มีงานต้องกระทำอีกหลายภาระงาน จึงทำให้การนิเทศการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ไม่ได้เป็นไปตามที่ตั้งความตั้งใจเป้าหมายไว้ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งกล่าวว่า “เรื่องนิเทศนี้ ผมๆ หอรอรับ ผมนิเทศโดยการประชุมอย่างเดียว ส่วนการนิเทศระดับห้องเรียน ผมให้หัวหน้าสาระเค้าไปนิเทศ ก็ตั้งทีมงานวิชาการมอบหมายให้เค้าไปนิเทศการสอน โดยแบ่งฝ่ายการนิเทศ เพราะถ้าให้ผมเข้าไปนิเทศมันไม่ทัน ตอนนี้อยู่โรงเรียนเราก็กว้างร่องๆ อยู่สองคนตั้งหลายปีแล้วเนาะ...”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้การสัมภาษณ์ท่านหนึ่งว่า “อยากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามานิเทศครูอิสลามด้วย อย่างน้อยเพื่อให้กำลังใจแก่ครู มาดูว่า การสอนของครูอิสลามศึกษามีปัญหาการสอนอย่างไรบ้าง... อยากได้แบบว่า มาร่วมกันแก้ไขและพัฒนาาร่วมกับพวกเราในพัฒนานักเรียนอย่างน้อย เราจะได้จะผลบุญร่วมกันนะ...”

สอดคล้องกับคำพูดของผู้ให้การสัมภาษณ์ท่านหนึ่งว่า “เราอยากได้คนนิเทศที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่เรา เราอยากได้พี่เลี้ยงที่มีความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษาโดยตรงมาให้ความรู้และช่วยเหลือเรา...”

2. การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรอิสลามศึกษา

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา นอกจากองค์ความรู้ ความสามารถต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาอย่างชัดเจนแล้ว การพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรอิสลามศึกษานั้น ถือว่าเป็นที่สำคัญเช่นกัน ดังนั้น

กระบวนการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา จึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ และเพียบพร้อมไปด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรอิสลามศึกษา ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งกล่าวว่า “... ณ วันนั้นถึงวันนี้ ผู้ปกครองก็บอกว่าดี แต่ว่าตามรู้สึกส่วนตัวผมเนาะ มันยังไม่ได้ดีพอ โอเค มันยังอยู่กลางๆ นะ ... แต่ว่า เราดูคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังมีอยู่นะ ที่นักเรียนบางส่วน ซึ่งถือว่า เป็นส่วนน้อยนะ...ที่นักเรียนแสดงออกมาอย่างนี้เนะ อยากให้ครูผู้สอนบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับกิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยให้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนให้มากขึ้น เพื่อมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้”

3. การให้ศักดิ์และสิทธิในวุฒิอิสลามศึกษา

เกณฑ์การจบหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับชั้นต่างๆ ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การจบให้ผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนแล้ว แต่ในการหลักความเป็นจริงนั้น การให้สิทธิและศักดิ์ในวุฒิอิสลามศึกษาให้แก่ผู้ที่จบการศึกษาตามหลักสูตรอิสลามศึกษานั้น ยังมีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งกล่าวว่า “ยอมรับโดยตรงนะ ว่า ในเรื่องนี้ เราไปบังคับให้เขาตามเราไม่ได้ เขามีสิทธิปฏิบัติตามแนวทางของเขา เวลาเรารับนักเรียนที่จบเข้าเรียน เขาก็กำหนดคุณสมบัติขึ้นมา แล้วให้นักเรียนที่สมัครมาเรียนนั้น สอบตามข้อสอบที่กำหนดให้ ทำให้รู้สึกว่า ความศักดิ์สิทธิ์ของหลักฐานการจบอิสลามศึกษาไม่ได้ถูกนำมาประกอบใช้ เค้ใช้ว่า หลักฐานการอิสลามศึกษา(ถ้ามี) แคนั่นเองนะ”

แนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาที่เกี่ยวกับการตรวจคุณภาพการใช้หลักสูตรที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปดังนี้

1. การนิเทศการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่ต่อเนื่อง

การนิเทศการจัดการเรียนการสอน เป็นกระบวนการทางการบริหารหลักสูตรที่ผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติให้มีความต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถร่วมกันปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดการเรียนการสอนได้ ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่ง กล่าวว่า “ปัจจุบัน เราก็มีการนิเทศอยู่แล้ว โดยมีการกำหนดอยู่แผนการปฏิบัติงานประจำปีอยู่แล้ว แต่ก็อยากให้การนิเทศนั้น มีการเข้มข้น มีการนิเทศมีเป็นระบบ แล้วก็นำผลการนิเทศมาปรับปรุงการเรียนการสอนในปีต่อไป และอยากให้ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์มาเยี่ยมและให้คำแนะนำแก่พวกครูอิสลามศึกษาให้มากกว่าที่เป็นอยู่นะ”

2. การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรอิสลามศึกษา

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ให้กำหนดให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยส่วนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มเติมขึ้นมาได้ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คน

หนึ่งกล่าวว่า “อยากให้ครูผู้สอนเค้า บูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับกิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยให้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนให้มีมากขึ้น เพื่อมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้บูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับกิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องได้...”

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งอีกท่าน ที่กล่าวว่า “ผมพยายามให้เค้าจัดอบรมให้ตามโอกาสต่างๆ เพื่อนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ได้ ก็ธรรมดาของเด็กจำนวนมากนะ ก็มีบางส่วนที่อาจแสดงออกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งผมก็ได้ให้ชี้แนะในด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของอิสลามศึกษาเป็นยังไง เรื่องความสะอาดเป็นยังไง ทำไมตรงนี้ มันสกปรก ผมมีโอกาสได้เข้าไปสังเกตเค้าอยู่นะ ซึ่งมันก็เป็นการนิเทศส่วนหนึ่งนะ จะให้ผมเข้าไปสังเกตน้องๆ เค้าสอนนะ ผมไม่โอกาสนะ...”

3. การให้ศักดิ์และสิทธิ์ในวุฒิอิสลามศึกษา

การให้ศักดิ์และสิทธิ์ในวุฒิอิสลามศึกษา เพื่อให้ผู้จบการศึกษาอิสลามศึกษาในระดับต่างๆ สามารถที่จะนำหลักฐานการจบการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการเข้าศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น ดังคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่ง ได้กล่าวว่า “โรงเรียนที่รับเด็กนักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนของเรา เค้าไม่ได้ให้ความสำคัญในประกาศนียบัตรที่เราออกให้ เราอยากเสนอให้หน่วยงานข้างบนของเรา ออกเกณฑ์ ให้ความสำคัญแก่วุฒิที่เราให้แก่กับนักเรียนด้วย เพื่อนักเรียนสามารถเข้าไปเรียนต่อในระดับที่ตนเองสมควรอยู่ เพราะเรามั่นใจว่า เด็กนักเรียนที่จบจากเรานี้ ก็มีคุณภาพไม่น้อยหน้าเขาเหมือนกัน...”

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

1.1.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน โดยจำแนกตาม วุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอนของครูอิสลามศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด

1.1.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นครูสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1, 2 และ 3 ในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 459 คน ซึ่งกระจายอยู่ใน 13 อำเภอของจังหวัดนราธิวาส

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสอนวิชาอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสทั้ง 3 เขต ในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 214 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ใช้สูตรยามาเน่ (Yamane, 1973: 728) ที่ระดับความ

เชื่อมั่น 95 มีความคลาดเคลื่อน 0.05 เพื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง แล้วใช้วิธีสุ่มแบบชั้นภูมิ อย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่กระจาย อยู่ในอำเภอต่างๆ หลังจากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับฉลาก

1.2.2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเชิงคุณภาพ

1) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาสทั้ง 3 เขตฯ ละ 2 คน รวม 6 คน ศึกษานิเทศก์ผู้ดูแลโครงการพัฒนาการเรียน การสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐทั้ง 3 เขตฯ ละ 1 คน รวม 3 คน และหัวหน้าฝ่ายบริหารงาน วิชาการ ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้ง 3 เขตฯ ละ 2 คน รวม 6 คน รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งหมด 15 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลและทัศนคติที่มีความ หลากหลาย โดยใช้วิธีการเลือกแบบมีเป้าหมาย (Purposeful selection) เป็นการใช่วัตถุประสงค์ ของการวิจัยเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ และคำนึงถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและมีประสบการณ์ เกี่ยวกับประเด็นที่ทำการศึกษา

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

เป็นแบบสอบถามที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 1 ชุด โดยแบ่ง แบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมี ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาสตามทัศนะของครูสอน อิสลามศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส จำแนก เป็น 3 ด้าน

- 1) การวางแผนหลักสูตร
- 2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร
- 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) คือ 5,4,3,2 และ 1 เรียงลำดับจาก มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 51 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ได้รับการตรวจสอบความตรงจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และจากการทดลองใช้ (Try out) กับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15 ในจังหวัดนราธิวาส จำนวน 5 โรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 32 คน ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามที่ฉบับ .98

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ครูอิสลามศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ในด้านการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

การวิจัยเชิงคุณภาพ

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi structure interview protocol) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด แต่เน้นการเจาะลึกของการสัมภาษณ์ (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีส่วนในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา ในระดับสถานศึกษา และระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยแบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นจากประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือจากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนจังหวัดนราธิวาส

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในด้วยตนเอง โดยส่งให้แก่ครูอิสลามศึกษาโดยตรง และบางส่วนใช้วิธีการฝากส่งให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนนั้นๆ และในส่วนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีสาคร อำเภอเรือเสาะ อำเภอบาเจาะ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอแว้งบางส่วนนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ พร้อมทั้งแนบซอง และตราไปรษณียากร เพื่อส่งกลับมายังผู้วิจัย โดยขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบสอบถามให้ส่งแบบสอบถามคืนมายังผู้วิจัยภายใน 15 วัน หลังได้รับแบบสอบถามดังกล่าวแล้ว โดยส่งมาตามที่อยู่ของผู้วิจัยตามที่ได้แนบไปกับซอง

3. ติดตามและรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมด ผู้วิจัยไปรับแบบสอบถามดังกล่าวด้วยตนเองตามวันเวลาและสถานที่ที่ได้นัดแนะกันล่วงหน้า ในส่วนแบบสอบถามที่ล่าช้าไปกว่า 15 วันนั้น

ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อไปยังกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรง เพื่อขอความกรุณาจัดส่งมาไปรษณีย์ ซึ่งแบบสอบถามที่จัดส่งกลับยังผู้วิจัยมีทั้งหมด 171 ชุด คิดเป็นร้อยละ 79.91

4. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามจากครูอิสลามศึกษา จำนวน 171 ฉบับ จากจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 214 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 79.91

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัย จากแขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ส่งให้แก่ผู้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแนะนำตัวผู้เบื้องต้นให้แก่ผู้ให้ข้อมูล พร้อมชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ตลอดจนขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล และให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลของตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview Protocol) ซึ่งก่อนการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ต้องแนะนำตนเอง ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์พร้อมทั้งแจ้งสิทธิให้ทราบการในการตอบรับและปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X})

1.5.2 วิเคราะห์ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ตามทัศนคติครูอิสลามศึกษา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.5.3 วิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ทั้งโดยรวมและรายด้าน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's)

1.5.4 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ตามทัศนคติของครูสอนอิสลามศึกษา ในเรื่องการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยหาค่าความถี่

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. บันทึกข้อมูลการให้สัมภาษณ์ ด้วยการบันทึกเทปการให้สัมภาษณ์และจดบันทึก คือ ใช้เทปเพื่อถอดรายละเอียดทุกคำพูด
2. ถอดเทปการให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์อย่างละเอียด เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงข้อมูลในภายหลัง
3. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
4. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดข้อมูล
5. พิจารณาข้อมูลหลายๆ กลุ่มมารวมกันจัดทำเป็นแบบแผน (Pattern) ของปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส
6. นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความบรรยาย ซึ่งอาจเสริมด้วยคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางตอน เพื่อเน้นความหมายให้มีความเด่นชัดขึ้น
6. พิจารณาข้อมูลหลายๆ กลุ่มมารวมกันจัดทำเป็นแบบแผน (Pattern) ของปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส
7. นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความบรรยาย ซึ่งอาจเสริมด้วยคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางตอน เพื่อเน้นความหมายให้มีความเด่นชัดขึ้น

1.6 ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในด้านต่างๆ ดังนี้

ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน ผลปรากฏดังนี้

- 1.1 ด้านการวางแผนหลักสูตร ผู้บริหารมีระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการวางแผนหลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 13 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ

1.2 ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ผู้บริหารมีระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

1.3 ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ผู้บริหารมีระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

จะเห็นได้ว่า ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน จะสังเกตได้ว่า ระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ที่มีต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาสที่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิต่างการศึกษาอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่ต่างกัน

2.1 ครูอิสลามศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อระดับพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูอิสลามศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาอิสลามศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อระดับพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูอิสลามศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อระดับพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.4 ครูอิสลามศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อระดับพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

ด้านการวางแผนหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าปัญหามากที่สุด คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการนำหลักสูตรอิสลามศึกษามาใช้ในสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความกังวลของบุคลากรบางส่วนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจุดมุ่งหมายอันแท้จริงของการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหามากที่สุด คือ ให้ข่าวสารเกี่ยวกับการนำหลักสูตรมาใช้ในสถานศึกษา โดยการจัดให้มีการประชุม/อบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษาให้แก่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันมากที่สุด

ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าปัญหามากที่สุด คือ การขาดแคลนซึ่งงบประมาณที่จะมาใช้สนับสนุนการจัดการเรียนอิสลามศึกษา โดยส่วนใหญ่ งบประมาณที่เห็นชัดเจนในส่วนของจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา จะเป็นงบประมาณเกี่ยวกับงบจ้างบุคลากร (เงินเดือน) ส่วนงบประมาณส่วนอื่นๆ ที่จะนำมาใช้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนนั้น ยังคงไม่เพียงพอต่อการจะนำไปใช้สนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหามากที่สุด คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอกับสถานศึกษาและจำนวนนักเรียน โดยในส่วนของสถานศึกษาเองนั้น สามารถจะบริหารจัดการตนเองได้ โดยอาจมีการระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาฯ ให้อำนาจ

ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าปัญหามากที่สุด คือ การนิเทศการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาขาดความต่อเนื่องมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะภารกิจด้านการบริหารของผู้บริหารที่มีมาก ทำให้การจัดการนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนการสอน ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย แม้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะได้ตั้งคณะกรรมการนิเทศในรูปแบบงานวิชาการขึ้นมาก็ตาม แต่ในหลักการบริหารนั้น การนิเทศการจัดการเรียนการสอน เป็นภารกิจที่ผู้บริหารพึงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการเป็นผู้นำในองค์กรและสามารถให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะให้แก่บุคลากรได้อย่างเต็มที่ สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหามากที่สุด คือ ต้องการให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

2. อภิปรายผล

การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส มีข้ออภิปรายผล ดังต่อไปนี้

2.1 ความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผนหลักสูตร ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร และด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553) หมวดที่ 5 มาตรา 39 ได้กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง เพื่อให้สถานศึกษาได้บริหารจัดการและจัดการศึกษาได้โดยอิสระ และนโยบายรัฐบาลที่สนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ที่ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลาม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการจัดทำเอกสารคู่มือ แนวดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา ตลอดจนมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามศึกษาให้แก่บุคลากร จึงส่งผลให้สถานศึกษาสามารถเตรียมการและดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของ ปิยะพร ทำบุญ (2546: 143-146) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในสถานศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการ วิจัยพบว่า ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่าปฏิบัติมาก ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษามีการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริหาร ครูให้เห็นความสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และสอดคล้องผลการวิจัยของ พุฒย์ชัย ยาวีราช (2542: 121-124) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย” พบว่า ด้านการวางแผน ได้มีการวางแผนในงานด้านการเตรียมและพัฒนาบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรทุกครั้ง และคณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านต่างๆ ทุกครั้ง ในขณะที่การวางแผนในงานด้านแหล่งวิทยาการในโรงเรียนนั้นไม่ได้ปฏิบัติและไม่ได้กำหนดแผนการประเมินโครงการเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนได้มีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาให้กับครูในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีการอบรม เพื่อให้

ความรู้ ความเข้าใจที่ตรงในเรื่องที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียน ซึ่งแม้ว่า โรงเรียนของรัฐ จะยังมีข้อบกพร่องในเรื่องของการประชาสัมพันธ์การนำหลักสูตรมาใช้ให้แก่ชุมชนก็ตาม แต่เมื่อทำหลักสูตรแล้วเสร็จก็สามารถนำมาให้ชุมชนให้ความเห็นชอบได้ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

2.2 ด้านการวางแผนหลักสูตร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ภาพรวม พบว่ามี การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าในหลายๆ ด้าน เช่น การวางแผนวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน สภาพและความต้องการของชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดหลักสูตรอิสลามศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิ่งเพชร ธารพร และคณะ (2551: 158-162) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 พบว่า ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ควรจัดให้ครูได้อบรมปฏิบัติการให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาควรวางแผน การจัดหา การใช้ทรัพยากรจากแหล่งอื่นและการสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและจัดให้มีการวางแผนการวัดประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอย่างถูกต้อง รัดกุม

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนได้มีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาให้กับครูในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และอบรม เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจที่ตรงในเรื่องที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียน ซึ่งแม้ว่า โรงเรียนของรัฐจะยังมีข้อบกพร่องในเรื่องของการประชาสัมพันธ์การนำหลักสูตรมาใช้ให้แก่ชุมชนก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อทำหลักสูตรแล้วเสร็จก็สามารถนำมาให้ชุมชนให้ความเห็นชอบได้ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ การวางแผนเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าการวางแผนไม่ดีย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการอื่นๆ ด้วย แต่หากมีการวางแผนที่ดีการแก้ไขภายหลังก็มีน้อยและกิจกรรมต่างๆ ก็สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า

2.3 ด้านการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ภาพรวม พบว่ามี การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้มีการจัดประชุม

อบรมครูผู้สอน ให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอน มีการจัดครูเข้าสอนตรงกับความรู้ ความสามารถ และลักษณะงานตลอดจนครูผู้สอนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพลุ้ยชัย ยาวีราช (2542: 121-124) ได้ทำวิจัย “การบริหารหลักสูตรขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย” พบว่า การดำเนินการ ได้มีการดำเนินการในงานด้านการจัดบุคลากรในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรทุกครั้ง และไม่ได้มีการมอบหมายให้ครูมีหน้าที่รับผิดชอบตามแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิ่งเพชร ธารพร (2551: 158-162) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 1” พบว่า ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน สนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนและควรจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่มี สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ไม่เพียงพอตามความขาดแคลน มากกว่าตามจำนวนนักเรียน

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินงานที่เกี่ยวกับการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยให้การสนับสนุนและจัดหางบประมาณ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา พร้อมให้ส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษามีโอกาสไปอบรม ศึกษาต่อ เพื่อนำความรู้ มาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อารี ผิน เทพลักษณ์ (2555: 125) ที่ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรอิสลามศึกษา ได้รับการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เช่น การให้เข้ารับอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เป็นต้น

2.4 ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส ในภาพรวมพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็น เพราะผู้บริหารโรงเรียน ได้มีการสนับสนุนให้การอำนวยความสะดวก และช่วยเหลือ เพื่อให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษา และมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาอย่างต่อเนื่อง และนำผลการนิเทศไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยะพร ทำบุญ (2546: 143-146) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในสถานศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า ขั้นตอนการกำกับติดตามประเมินผล และรายงานผล ในภาพรวมพบว่าได้ปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษาโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ในการประเมินผลการใช้หลักสูตร ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สรุปผลการดำเนินงานบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและรายงานต่อผู้เกี่ยวข้อง และชุมชนเป็นประจำ

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินงานที่เกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนมีการนิเทศการจัดการเรียนการสอน โดยจัดทำเป็นโครงการในแผนการปฏิบัติงานประจำปี และมีการตั้งทีมงานการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเก็จกนก เอื้อวงศ์ (2555: 30-32) ที่กล่าวว่า ระบบการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา และการดำเนินการของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งระบบการนิเทศในสถานศึกษา ควรมีดำเนินการโดยการกำหนดนโยบายและแผนการนิเทศ มีการจัดเตรียมปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับในการพัฒนาระบบการนิเทศในสถานศึกษา

2.5 ผลการเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ พบว่า ครูอิสลามศึกษาที่มีวุฒิกศศึกษาสายสามัญศึกษา วุฒิกศศึกษาสายอิสลามศึกษา ประสบการณ์การสอน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สังกัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

การที่ครูอิสลามศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ไม่แตกต่างกัน นั้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนได้มีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในกระบวนการทั้ง 3 ด้านนั้น คือ ด้านการวางแผนหลักสูตร ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร และด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร โดยผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการวางแผนหลักสูตร ส่งผลทำให้บุคลากรในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับต่างๆ มีโอกาสสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา โดยผ่านกระบวนการการอบรม ประชุมสัมมนา ให้แก่บุคลากร กอปรกับมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการนำหลักสูตรอิสลามมาใช้ในการศึกษาให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ ในส่วนการสนับสนุนการใช้หลักสูตรนั้น โดยเรื่องของงบประมาณที่จะนำมาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ก็ได้พยายามแสวงหาทรัพยากร เพื่อนำสนับสนุนและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาให้ดีขึ้น และในด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน ก็ได้พยายามพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีความเข้มข้น เพื่อให้การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาสามารถที่จะดำเนินการโดยประสบความสำเร็จ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และนำผลการจัดการเรียนการสอนไปปรับปรุง เพื่อการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจากการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้รับการสะท้อนจาก

การวิจัยในครั้งนี้ ส่งผลให้ความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาในกระบวนการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาสไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ด้านการวางแผนหลักสูตร

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานด้านการวางแผนหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก แต่เพื่อให้การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษามีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารโรงเรียน ควรจะมีการวางแผนในการจัดหา จัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาไว้อย่างเพียงพอ
- 2) ผู้บริหารโรงเรียน ควรจะมีการวางแผน จัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อจะได้นำมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนา
- 3) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในหลักสูตรอิสลามศึกษาให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

3.1.2 ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานด้านด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก แต่เพื่อให้การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษามี การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) สถานศึกษาแสวงหาและสนับสนุนงบประมาณ เพื่อการจัดหาสื่อ และ วัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เพียงพอ
- 2) โรงเรียนควรต้องมีการระดมทรัพยากรทางการศึกษาจะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ
- 3) มีการจัดอบรม ประชุม สัมมนา เพื่อพัฒนาศักยภาพของครูอิสลามศึกษา

3.1.3 ด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก แต่เพื่อให้การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษามีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีคณะกรรมการการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลเกี่ยวกับกระบวนการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา
- 2) จัดให้มีการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผลเปรียบเทียบกับเป้าหมาย อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลมาปรับปรุงพัฒนา
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้องกับการนิเทศ ติดตามและประเมินผล จัดหาบุคลากร ที่มีความรู้ความสามารถ สามารถให้คำปรึกษาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาโดยตรงแก่ครู อิสลามศึกษา

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 3.2.1 ศึกษาวิจัยการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาเอกชน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาร่วมกันต่อไป
- 3.2.2 ศึกษาวิจัยรูปแบบหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาและศึกษาเปรียบเทียบในระดับภาคหรือระดับประเทศ
- 3.2.3 ศึกษาวิจัยรูปแบบการฝึกอบรม พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องอิสลามศึกษา เพื่อให้การพัฒนาบุคลากรในการดำเนินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาได้บรรลุตามเป้าหมาย
- 3.2.4 ศึกษาวิจัยรูปแบบการระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการ จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา
- 3.2.5 ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำทางการศึกษากับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสอนอิสลามศึกษา โดยใช้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ด้านอิสลามศึกษา (I-NET) เป็นฐาน
- 3.2.6 ศึกษาวิจัยการนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ด้านอิสลามศึกษา (I-NET) ไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษดา ตามสีวัน. (2543). *การบริหารหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, กรุงเทพฯ.
- กล้า ทองขาว. (2538). *บุคลากรหลักสูตร. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาระบบการสอน*. หน่วยที่ 3 หน้า 101-164 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- กาญจนา คุณารักษ์. (2527). *หลักสูตรและการพัฒนา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กัญพินา เชื่อมจิต. (2539). *การบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- กิติมา ปรีดีดิถ. (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. อักษราพัฒนา, กรุงเทพฯ.
- กิ่งเพชร ธารพร และคณะ. (2551). *การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2551.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2555). *ผู้นำกับการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการสัมมนาทักษะและประสบการณ์ผู้นำทางการศึกษา หน่วยที่ 12 หน้า 14* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- แก้วตา คณะวรรณ. (2535). *การสร้างหลักสูตร*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิตรภา กุณพลบุตร. (2555). *การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)*. สืบค้นจาก <http://www.chittrapa.net/index.php?option=comcontent&task=view&id=60&Itemid=40>.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- จำลอง นักพ่อน. (2555). *การกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการสัมมนาทักษะและประสบการณ์ผู้นำทางการศึกษา หน่วยที่ 13 หน้า 14* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.

- ชวลิต ชูกำแหง. (2551). *การพัฒนาหลักสูตร*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาลี มณีศรี. (2521). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งวิทยา.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2549). *การบริหารงานวิชาการ*. ปัตตานี: สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ชูศรี สุวรรณโชติ. (2542). *หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กิจศึกษาเทรตติ้ง.
- เฉลิมพล และชัน. (2550). *สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- ดุขฎิ พงศ์ศาสตร์. (2532). *การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การ
ศาสนา.
- ดุสิต ณ สุวรรณ. (2539). *ปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
2533) ของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ในเขตการศึกษา 2 และ 3*. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2545). *คู่มือการเขียนและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- ทิพาวิดี เมฆสุวรรณค์ (2538). *การส่งเสริมประสิทธิภาพในระบบราชการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.
- ทิตนา เขมมณี (2526). *การประเมินหลักสูตร*. ใน *แนวทางการประเมินผลและพัฒนาหลักสูตร* วันที่
15-16 กันยายน 2526 กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ธำรง บัวศรี. (2532). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา ลาดพร้าว.
- _____. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
ธนัชการพิมพ์.
- ธวัชชัย ชัยจิราฉายกุล. (2527). *การพัฒนาหลักสูตร: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. นครปฐม: ภาคการ
ศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2529). *การพัฒนาหลักสูตร: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- นงลักษณ์ หะยิมะสาและ. (2540). *ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียน
ประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้
ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2534). *ก้าวสู่ผู้บริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- นิตยา เปลื้องนุช. (2554). *การบริหารหลักสูตร*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิตยา สุวรรณศรี. (2545). *หลักสูตรสู่การเรียนรู้*. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

- นิตยา มัสเยาะ. (2545). ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในทัศนะผู้บริหารและผู้สอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี
- นุรีซัน ดอเลาะ. (2551). สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- นุรีนา ปือราเอง. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างกรณีศึกษาในโรงเรียนกับพฤติกรรมการสอนของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- นุรีย์ยะ รักษ์ปราชญ์. (2551). ปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตร อิสลามศึกษา (อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ. 2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- บรรจง ฟารูงสาบ และคณะ. (2550). รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2540-2550. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- บังอร วิเศษศักดิ์. (2554). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
_____. (2547). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด และสุริทอง ศรีสะอาด. (2552). การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญมี เณรยอด. (2531). หลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development). กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พริน.

- ประยงค์ เนาวบุตร. (2556). ผู้นำกับการบริหารงานวิชาการ หลักสูตรและการเรียนรู้. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการสัมมนาทักษะและประสบการณ์ผู้นำทางการศึกษา* หน่วยที่ 6 หน้า 17-19 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ปิยะพร ทำบุญ. (2546). *การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในสถานศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคล และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2553). *การออกแบบการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ผ่องศรี วาณิชศุภวงศ์. (2546). *เอกสารคำสอนระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ปัตตานี: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พิชิต เจริญฤทธิ์ และเก็จกนก เอื้อวงศ์ (2556). วิธีวิจัยทางการบริหารการศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยทางการบริหารการศึกษา* หน่วยที่ 2 หน้า 9-10, 97-102 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้, สำนัก. (2551). *การพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- พัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้, สำนัก. (2552). *การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานชายแดนใต้*. นราธิวาส: โรงพิมพ์สุโขทัยโก-ลก.
- พุลย์ชัย ยาวีราข. (2542). *การบริหารหลักสูตรของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย*. (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2554). *การจัดการหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาณิญา วงศ์เลขา. (2555). *พัฒนาการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจังหวัดชายแดนโครงการภาคใต้*. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/print.php.?id>.

- ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. (2550). *การจัดและการบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มาเจอ โกสุโข. (2537). *สภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มาหามะรือสะลี บินเซ็ง. (2556). *สภาพปัญหาและความต้องการการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- มูฮัมมัด มอลอ. (2554). *การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- มูฮัมมัดนาเซ สามะ. (2552). *สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- มูฮัมหมัด อะฎียะฮ อับอับรอชี. (2554). *การศึกษาอิสลาม*. สงขลา: นิตวีดาการพิมพ์.
- เมตตา พุงสิบสาม. (2534). *การศึกษาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางเรียนสูงและต่ำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ยุทธศักดิ์ ฮมแสน. (2535). *หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รัชณี อรัญนาค. (2549). *อิทธิพลของคุณลักษณะครูวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความเชื่อในความสามารถแห่งตนด้านการสอนวิทยาศาสตร์: การวิจัยแบบผสมผสาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2555). *วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน*. กรุงเทพฯ: วีพรีนท์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2544). *ปฏิวัติการศึกษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- รุจිරิ ภูสาระ. (2545). *การพัฒนาหลักสูตร: ตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.
- แรมสมร อยู่สถาพร. (2534). *การสร้างและการใช้หลักสูตรประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- วารภรณ์ คุณพันธ์. (2539). *การบริหารหลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพ พุทธศักราช 2535 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2536) ในวิทยาลัยพลศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วาสนา เพิ่มพูน. (543). *หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วัชรีย์ บุรณสิงห์. (2544). *การบริหารหลักสูตร Curriculum Management*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอรี่.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2533). *การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2538). *พัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่*. กรุงเทพฯ: ธเนศวรการพิมพ์.
- _____. (2538). *การบริหารหลักสูตร*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาระบบการสอน* หน่วยที่ 4 หน้า 170-231 นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2522). *แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521*. กรุงเทพฯ: ศึกษาการพิมพ์.
- _____. (2534). *คู่มือประเมินผลการใช้หลักสูตรด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- _____. (2534). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- _____. (2544). *แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร.
- _____. (2545). *แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2545). *วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับการวิจัยทางการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพวิสุทธิ.
- วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วิชฌาสัย. (2534). *ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในทรรศนะของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 7 และ 8. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- แหวดาว พรหมเสน. (2554). *การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research and Quantitative Research)* วารสาร มทร.อีสาน ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2554.

- ศกลวรรณ สุขมี. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารหลักสูตรของผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดยะลา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ยะลา.
- ศิริพร จุราเพชร. (2548). การบริหารหลักสูตรของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ลำปาง.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553) หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สังัด อุทรานันท์. (2527). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.
- _____. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (2546) การวิจัยหลักสูตร. วารสาร QA-NEWS ข่าวประกันคุณภาพ. พระจอมเกล้าพระนครเหนือ ฉบับที่ 56 ปีถัดหลัง กันยายน พ.ศ. 2546.
- สถาบันส่งเสริมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). รายชื่อโรงเรียนที่เปิดสอนอิสลามศึกษาแบบเข้ม ค้นคืนจาก <http://social.obec.go.th/node/44>
- สมบุญ จารุวรรณ. (2531). สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราชการ 2523 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมมาศ ทองรุ่ง. (2537). ปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (ปริญญาวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.

- สมศรี ญาณารณพ. (2538). ปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดตรัง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สวัสดี ประทุมราช และคณะ. (2521). การศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครูกับ หลักสูตรประถมศึกษา. ม.ป.ท.
- ลีปนันท เกตุทัต. (2518). การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2525). หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ: นรสิงห์.
- _____. (2527). หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. ภาคพัฒนาตำราและเอกสารทางวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์: กรมการฝึกหัดครู.
- สายสวาสดี วิไลกุล. (2537). ปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม.
- สุจรีต เพียรชอบ. (2548). E learning การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ สุมณศิริ. (2540). กระบวนการบริหารหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2539). การสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่: เดอะโนว์เลจเซ็นเตอร์.
- สุมิตร คุณากร. (2523). หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ: ชวนการพิมพ์.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2545). การปฏิรูปเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรรัตน์ คำฟอย. (2549). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสามารถในการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดนครนายก. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- แสงทอง ภูศรี. (2545). แนวคิดและแนวปฏิบัติด้านความเป็นหุ้นส่วนระหว่างครอบครัวและโรงเรียน ในการจัดการศึกษา: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2551). *สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สำนักงานวิจัยและพัฒนาพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ. (2554). *รายงานวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: วีทีซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2547). *การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: หลักการและแนวปฏิบัติ*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อมรา เล็กเริงศิลป์. (2540). *หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- อรุณ สรรพคุณ. (2549). *บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1*. (สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อับดุลชอมา โต๊ะอาลิม. (2550). *ปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (อิสลามศึกษา) ของวิทยากรอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดปัตตานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- อามีเนาะ มามู. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- _____. (2558). *ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส: เขต 1 [บทสัมภาษณ์]*.
- อารีผืน เทพลักษณ์. (2555). *รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1*. นราธิวาส: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1.
- อิสระ ทองสามสีและอาคม ใจแก้ว. (2555). การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ Mixed Method Research. *วารสาร มทร.อีสาน*, 5 (1), 120-121.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2540). *หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอสดีเพรส.
- ฮัจยะ มาลินี. (2546). *การประเมินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสตูล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- Beauchamp, George A. (1975). *Curriculum Theory*. 3rded. Wilmette: The Kagg Press.
- Bobbit, Franklin. (1981). *The curriculum*. Boston: Houghton Mifflin.

- Chandra, Arvinda. (1977). *Curriculum Development and Evaluation in Education*. New Delhi: Sterling Publishing Private Ltd.
- Creswell, J.W. (1994). *Research Design: Qualitative and quantitative approach*. Thousand Oaks: Sage publication.
- _____. (2002). *Research Design: Qualitative and quantitative approach*. 2nd ed. India: C&M Digitals.
- _____. (2007). *Designing and conducting mixed method research*. Thousand Oaks: Sage publication.
- Creswell, J.W. (2007) *Toward a Definition of Mixed Methods Research* London: sage publication.
- _____. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* 4thed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Cronbach, Lee J. (1970). *Essential of Psychological Testing*. 3rded. New York: Harper Row.
- Fox, Robert (1962). *The Source of Curriculum Development*. Theory into Practice. Vol. No.1, October.
- Glatthorn, Allan A., Boschee, Floyd and Whitehead, Bruce M. (2006). *Curriculum leadership: Development and implementation*. California: Sage Publication.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rded. New York: McGraw-Hill.
- Kindred, Leslie W. (1975). *School Public Relations*. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.
- Krug, Edward. (1957). *The Integrated Curriculum*. New York: McGraw-Hill.
- McNeil, J.D. (1977). *Current Research on Instruction*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Neagley, Ross L, and Dean Evan N. (1967). *Handbook for Effective Curriculum Development*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation method*. California: sage publication.
- Ragan, William B. and Gene D. Shepherd. (1977). *Modern Elementary Curriculum*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

- Soto, Leyton M. and R.W. Tyler. (1969). *Planeamiento (Education)*. Santiago: Editorial Universitaria.
- Sayler, J.G. & Alexander, W.M. (1974). *Planning Curriculum for School*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Shane, Harold G. and E.T. McSwain. (1951). *Evaluation and Elementary Curriculum*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Stufflebeam, Daniel L., et al. (1971). *Educational Evaluation and Decision Making*. Illinois: Peacock Publisher Inc.
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development: Theory and practice*. New York Harcourt: Brace&World.
- Tashakori, A., and Teddlies, C. (1998). *Mixed methodology*. London: sage publication.
- _____. (2007). *Toward a Definition of Mixed Methods Research*. London: sage publication.
- Tyler, Ralph W. (1960). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago.
- Verduin, John R. (1977). *Cooperative Curriculum Improvement*. New York: Prentice Hall.
- Wheeler, D.K. (1974). *Curriculum Process*. London: University of London Press Ltd.
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introduction analysis*. (3rded). New York: Harper & Row Publisher.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยธรรมมาภิบาล

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

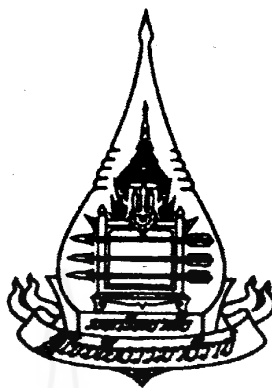

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. ชื่อ นายอารีผืน เทพลักษณะ
 สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
 วุฒิการศึกษา ศษ.ด. (สาขาบริหารการศึกษา)
 ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การบริหารการศึกษา, นิเทศการสอนอิสลามศึกษา,
 วิจัยการศึกษา
2. ชื่อ นายชาธิ์ สื่อนิ
 สถานที่ทำงาน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 10 (บ้านใหม่) สพป. นราธิวาส เขต 1
 วุฒิการศึกษา คด. (สาขาบริหารการศึกษา)
 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการชำนาญการ
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การบริหารการศึกษา, วิจัยทางการวิจัย
3. ชื่อ นายพันธราวุธ ศรีแก้ว
 สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
 วุฒิการศึกษา กศ.ม. (สาขาการบริหารการศึกษา)
 ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ นิเทศการศึกษา, วิจัยการศึกษา, การพัฒนาหลักสูตร
4. ชื่อ นายเลิศลักษณ์ สุขแก้ว
 สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
 วุฒิการศึกษา คม. (สาขานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร)
 ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การวัดผลและวิจัยการศึกษา, นิเทศการศึกษา, การพัฒนา
 หลักสูตร
5. ชื่อ นายพุมพิงค์ อนรรฆพวรรณ
 สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3
 วุฒิการศึกษา ศษ.ม. (สาขาบริหารการศึกษา) ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การบริหารการศึกษา, นิเทศการศึกษา, การพัฒนาหลักสูตร

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส

The Administration of Islamic Study Curriculum by School
Administrators under the Offices of Primary Education Service Area
In Narathiwat Province

ผู้วิจัย

นายอับลชอมมัด เล็งฮะ

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบริหารการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย

ผศ.ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร และ ผศ.ดร.นงเยาว์ อุทุมพร
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำชี้แจง

1. ผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ ครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส เขต 1, 2 และ 3

2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่มีต่อปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะถึงแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

3. การตอบแบบสอบถาม ในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยทั้ง 3 ตอน ผู้วิจัยขอความกรุณาผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบคำถามทุกข้อตามสภาพจริง เพื่อจะทำให้ข้อมูลที่ได้อ้างอิงมีความสมบูรณ์ น่าเชื่อถือ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย

4. การเก็บรักษาข้อมูล ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามจะใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น จะไม่ส่งผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่การงานของท่าน ผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลที่ได้รับไว้เป็นความลับและจะนำข้อมูลนี้ ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

4. คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

4.1. หลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง ประมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่เนื้อหาที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีสาระการเรียนรู้ทั้งหมด 8 สาระ ประกอบด้วยวิชาอัล-กุรอาน (โองการแห่งอัลลอฮ์/ผู้เป็นพระเจ้า), อัล-หะดีษ (วจนะศาสนทูต), อัล-อะกีดะฮ (หลักศรัทธา), อัล-ฟิถฮ (ศาสนบัญญัติ), อัตตารีค (ศาสนประวัติ), อัล-อัคลาภ (จริยธรรม), ภาษาอาหรับ และ ภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริม

4.2. การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การวางแผน การดำเนินการใช้ และการกำกับดูแลการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้สามารถนำไปใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยนำกระบวนการทางการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนหลักสูตร การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร โดยมีคำนิยามดังต่อไปนี้

4.2.1 การวางแผนหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการเตรียมความพร้อมก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ศึกษาทำความเข้าใจในรายละเอียดและสาระสำคัญของหลักสูตร จัดการเตรียมความพร้อมบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร เตรียมและพัฒนาวัสดุหลักสูตร เตรียมและจัดหางบประมาณค่าใช้จ่าย จัดเตรียมอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่จะนำมาสนับสนุนการเรียนการสอน และการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

4.2.2 การสนับสนุนการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยการจัดตารางสอนให้บุคลากรเข้าสอนตามหลักสูตร มีการให้บริการหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรภายในสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักตามหลักสูตร จัดหาและสนับสนุนงบประมาณ สนับสนุนด้านอาคารสถานที่ ทรัพยากรและแหล่งความรู้ในท้องถิ่น ให้การส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรระหว่างการใช้หลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด

4.2.3 การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการนิเทศติดตาม ตรวจสอบผลการใช้หลักสูตร และการประเมินผลการใช้หลักสูตรในระดับโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและแก้ไขให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

4.3. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน รวมทั้งรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนที่ทำหน้าที่ด้านการบริหารและจัดการหลักสูตร ในโรงเรียนที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1, 2 และ 3

4.4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้ง 3 พื้นที่การศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งประกอบด้วย

4.4.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ซึ่งให้บริการทางการศึกษาในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอเมือง อำเภอหนองเสือ และอำเภอศรีสาคร

4.4.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ซึ่งให้บริการทางการศึกษาในเขตอำเภอสว่างวีระวงศ์ อำเภอตาบ่อ อำเภอสุพรรณภูมิ อำเภอวังน้อย และอำเภอสว่างวีระวงศ์

4.4.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ซึ่งให้บริการทางการศึกษาในเขตอำเภอระแงะ อำเภอจะนะ และอำเภอจะนะ

4.5. ครูอิสลามศึกษา หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รายวิชาอิสลามศึกษา ในสถานศึกษาของรัฐบาลที่ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.6. สภาพการบริหารหลักสูตร หมายถึง รูปแบบและลักษณะความเป็นไปในการดำเนินการทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

4.7. วุฒิการศึกษาสายสามัญศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดในสายสามัญศึกษาที่ได้รับจากการศึกษา ซึ่งจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1. ต่ำกว่าปริญญาตรี
2. ปริญญาตรี
3. ปริญญาตรีขึ้นไป

4.8. วุฒิการศึกษาสายอิสลามศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดในสายอิสลามศึกษาที่ได้รับจากการศึกษา ซึ่งจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1. ต่ำกว่าปริญญาตรี
2. ปริญญาตรี
3. ปริญญาตรีขึ้นไป

4.9. ประสบการณ์การสอน หมายถึง ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งครูสอนอิสลามศึกษา ซึ่งจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1. 1-5 ปี
2. 6-10 ปี
3. 11-15 ปี
4. 16 ปีขึ้นไป

4.10. ระดับการบริหารหลักสูตร หมายถึง ระดับของพฤติกรรมการปฏิบัติงานหรือการดำเนินการที่แสดงให้เห็นถึงการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ระดับ คือ

ระดับ 5 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับ

มาก

ระดับ 3 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับ

ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.11. ปัญหา หมายถึง สิ่งที่ไม่เป็นตามความคาดหวังในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของครูอิสลามศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน

4.12. ความต้องการ หมายถึง ความคาดหวังที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูอิสลามศึกษาพึงปรารถนาให้เกิดขึ้นในการดำเนินการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา

4. 13. แนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง วิธีการหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของครูอิสลามศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ สำหรับการปรับปรุงกระบวนการการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดในครั้งต่อไป

5. โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

6. การตอบแบบสอบถามนี้ จะไม่มีผลเสียใดๆ ต่อการปฏิบัติงานของท่าน ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามนี้ จะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และจะใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

7. เมื่อท่านตอบแบบสอบถามนี้แล้ว กรุณาบรรจุซองที่แนบมาปิดผนึกส่งคืนตามที่อยู่ปรากฏหน้าซอง

ขอขอบพระคุณอย่างสูงในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

(นายอับดุลชอมัด เล็งฮะ)

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาบริหารการศึกษา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตอนที่ 1 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของครูอิสลามศึกษา

คำชี้แจง โปรดให้ข้อมูลสถานภาพที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวของท่าน และโรงเรียนของท่าน
 โดยทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ตามสภาพที่เป็นจริง

ชื่อโรงเรียน

ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอนอิสลามศึกษา

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ.....ปี

3. วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

ต่ำกว่าปริญญาตรี ระบุ.....

ปริญญาตรี ระบุ.....

สูงกว่าปริญญาตรี ระบุ.....

4. วุฒิทางการศึกษาสายอิสลามศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี ระบุ.....

ปริญญาตรี ระบุ.....

สูงกว่าปริญญาตรี ระบุ.....

5. ประสบการณ์ในการสอนอิสลามศึกษา

1-5 ปี

6-10 ปี

11-15 ปี

16 ปีขึ้นไป

6. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส

เขต 1

เขต 2

เขต 3

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส ได้แก่

- 1) การวางแผนหลักสูตร (Curriculum planning)
- 2) การสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation)
- 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร (Curriculum evaluation)

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ซึ่งตรงกับสภาพการปฏิบัติจริงของผู้บริหารโรงเรียน

ต่อการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษามากที่สุด ในแต่ละหัวข้อว่ามีระดับการปฏิบัติจริงเพียงใด
 ระดับ 5 หมายถึง มีพฤติกรรมกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด
 ระดับ 4 หมายถึง มีพฤติกรรมกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมาก
 ระดับ 3 หมายถึง มีพฤติกรรมกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง
 ระดับ 2 หมายถึง มีพฤติกรรมกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในอยู่ในระดับน้อย
 ระดับ 1 หมายถึง มีพฤติกรรมกรรมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตัวอย่างการตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส	ระดับการปฏิบัติ					ช่องนี้ สำหรับ ผู้วิจัย โดยเฉพาะ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
0	จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร สม่าเสมอ.....	✓					

จากตัวอย่าง

ข้อ 0 อธิบายได้ว่า จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจ สม่าเสมอมีการปฏิบัติในระดับ มากที่สุด

ข้อที่	การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1	การวางแผนหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนเข้าร่วมการอบรม หรือประชุม เพื่อรับ หลักการ เกี่ยวกับนโยบายและเจตนารมณ์ของหลักสูตร อิสลามศึกษา					
2	ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาทำความเข้าใจในหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และแนวทางการดำเนินการนำ หลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้					
3	ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการจัดอบรม พัฒนาหัวหน้างาน วิชาการและครูอิสลามศึกษา เพื่อวางแผนและจัดทำแผน การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา					
4	ผู้บริหารโรงเรียน จัดประชุมครูอิสลามศึกษาครูอิสลามศึกษา เพื่อชี้แจง แนะนำ และทบทวนความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญ ที่เกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา					
5	ผู้บริหารโรงเรียน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการการทำแผน การสอนวิชาอิสลามศึกษาให้แก่ครูอิสลามศึกษาไปใช้ร่วมกับ ศึกษานิเทศก์					
6	ผู้บริหารโรงเรียนจัดหางบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายใน การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา					
7	ผู้บริหารโรงเรียนจัดเตรียมวัสดุประกอบหลักสูตร สำหรับนำ ใช้ในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา					
8	ผู้บริหารโรงเรียนจัดหาสื่อการสอน สำหรับนำไปใช้จัด การเรียนการสอนอิสลามศึกษา					
9	ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำโครงการศึกษาดูงาน ในสถานศึกษา นำร่องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา					

ข้อที่	การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
10	ผู้บริหารโรงเรียนจัดเตรียมอาคารสถานที่ และแหล่ง การเรียนรู้ที่หลากหลาย สำหรับการจัดการเรียนการสอน อิสลามศึกษา					
11	ผู้บริหารโรงเรียนจัดเตรียมห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่างๆ เพื่อเป็นสถานที่จัดการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา					
12	ผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับครูอิสลามศึกษา ตรวจสอบและ ประเมินความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้เรียน ก่อนนำหลักสูตร อิสลามศึกษามาใช้จริง					
13	ผู้บริหารโรงเรียนประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ให้แก่ครูอิสลามศึกษา บุคลากร ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทราบ					
14	ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมสร้างความเข้าใจในเรื่องหลักสูตร อิสลามศึกษาให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
15	<u>การสนับสนุนการใช้หลักสูตร</u> ผู้บริหารโรงเรียนจัดครูอิสลามศึกษาเข้าสอน ได้อย่าง เหมาะสมกับความรู้และความสามารถของแต่ละคน					
16	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา ศึกษาและ วิเคราะห์หลักสูตร คู่มือครู และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรอิสลามศึกษา ก่อนจัดแผนการจัดการเรียนการสอน					
17	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา จัดทำแผน การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง					
18	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา ใช้วิธีการสอนที่ หลากหลาย ตามความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาและระดับ ความสามารถของนักเรียน					

ข้อที่	พฤติกรรมกาปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
19	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา จัดหาและผลิตสื่อการสอนที่หลากหลาย เพื่อนำมาประกอบการจัดการเรียนการสอน					
20	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูอิสลามศึกษา ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ประกอบการจัดการเรียนการสอน					
21	ผู้บริหารโรงเรียนจัดหาหลักสูตร วัสดุหลักสูตร เอกสาร ประกอบหลักสูตร แนวการสอน คู่มือครูอิสลามศึกษา และแผนการสอนครบถ้วนทุกระดับชั้น					
22	ผู้บริหารโรงเรียนจัดหาเอกสารเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลอิสลามศึกษา เช่น คู่มือการวัดและประเมินผลอิสลามศึกษา เป็นต้น					
23	ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนให้ครูอิสลามศึกษาใช้วิธีการวัดและประเมินผลหลากหลายวิธี เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แฟ้มสะสมผลงาน เป็นต้น					
24	ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนการใช้อาคารและสถานที่ เพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา					
25	ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ห้องสมุด เป็นแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนการสอนสาระอิสลามศึกษา					
26	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในห้องเรียนให้ผู้เรียนเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ					
27	ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนอิสลาม					

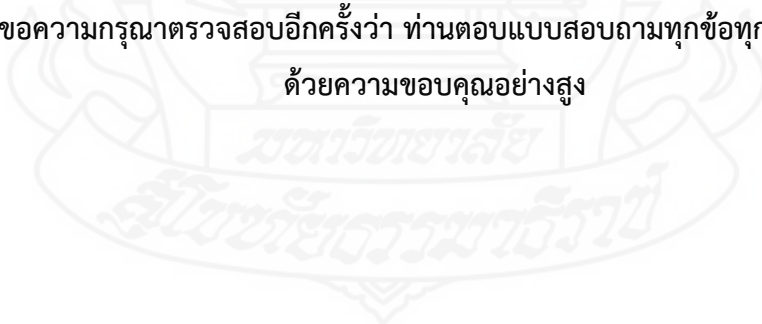
ข้อที่	พฤติกรรมปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
28	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้ง ห้องปฏิบัติการทางอิสลามศึกษา					
29	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมทาง วิชาการ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา					
30	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูอิสลามศึกษาได้ พัฒนาตนเองเพิ่มเติมในระหว่างการใช้หลักสูตรด้วยวิธีการ ต่างๆ เช่น การศึกษาดูงาน เข้าร่วมการอบรม สัมมนา เป็นต้น					
31	ผู้บริหารโรงเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษาจาก หน่วยงานภายนอกมาให้คำแนะนำช่วยเหลือด้านการจัด การเรียนการสอนแก่ครูอิสลามศึกษา					
32	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้บริการเทคโนโลยี สารสนเทศ สำหรับการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา					
33	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตรอิสลามศึกษา					
34	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งชุมนุม/ ชมรม ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา					
35	ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการให้ครูอิสลาม ศึกษาทำวิจัยในชั้นเรียน					
36	<u>การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร</u> ผู้บริหารโรงเรียนสร้างความเข้าใจและทัศนคติเชิงบวก เกี่ยวกับการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตรแก่ครู อิสลามศึกษา					
37	ผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับครูอิสลามศึกษา กำหนดความ ต้องการในการรับการนิเทศ ติดตาม และตรวจสอบคุณภาพ การใช้หลักสูตรอิสลาม					

ข้อที่	พฤติกรรมปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
38	ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งทีมงานในการนิเทศ ติดตามและตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับสถานศึกษา					
39	ผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับบุคลากร จัดทำตารางนิเทศและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในระดับสถานศึกษา					
40	ผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับบุคลากร สร้างเครื่องมือการนิเทศและแบบบันทึกการนิเทศ การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในระดับสถานศึกษา					
41	ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำปฏิทินการนิเทศ ติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษาอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกระดับชั้น					
42	ผู้บริหารโรงเรียนเข้าเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษาสอนวิชาอิสลามศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง					
43	ผู้บริหารโรงเรียนให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษา					
45	ผู้บริหารโรงเรียนตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ของครูอิสลามศึกษา ก่อนนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง					
46	ผู้บริหารโรงเรียนนิเทศและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษา ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางแผนไว้					
47	ผู้บริหารโรงเรียนติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูอิสลามศึกษาอย่างสม่ำเสมอ					

ข้อที่	พฤติกรรมการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร อิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
48	ผู้บริหารโรงเรียนประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอิสลามศึกษา โดยผ่านการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น					
49	ผู้บริหารโรงเรียนติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอิสลามศึกษาหลังจากการเข้าประชุม อบรม และศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับอิสลามศึกษา					
50	ผู้บริหารโรงเรียนนำผลจากการติดตามและตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในครั้งต่อไป					
51	ผู้บริหารโรงเรียนติดตามผลการดำเนินงานในโครงการ/กิจกรรมของกลุ่มสาระอิสลามศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ					

ขอความกรุณาตรวจสอบอีกครั้งว่า ท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อทุกตอนแล้ว

ด้วยความขอบคุณอย่างสูง

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่มีต่อสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะต่อแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นของครูอิสลามศึกษาที่มีต่อปัญหา พร้อมข้อเสนอแนะต่อแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาสตามประเด็น ต่อไปนี้

1) ด้านการวางแผนหลักสูตร

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

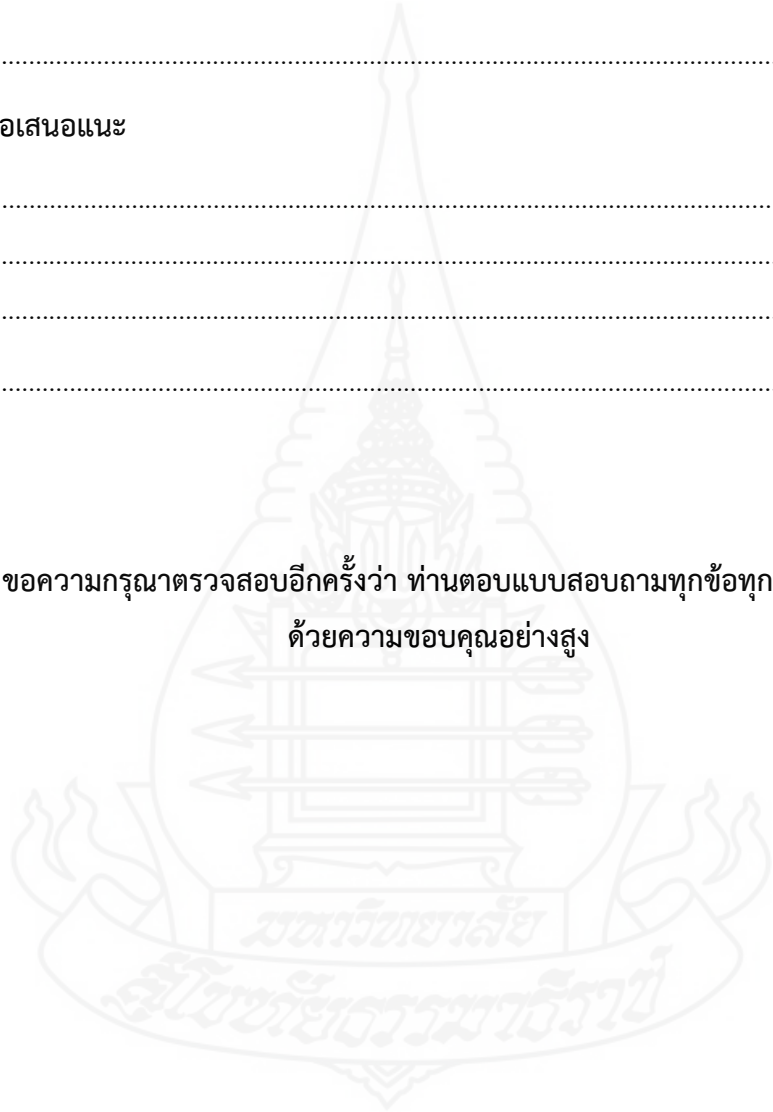
.....

.....

.....

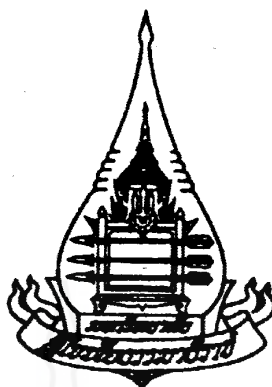
.....

ขอความกรุณาตรวจสอบอีกครั้งว่า ท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อทุกตอนแล้ว
ด้วยความขอบคุณอย่างสูง

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส

The Administration of Islamic Study Curriculum by School
Administrators under the Offices of Primary Education Service Area
In Narathiwat Province

ผู้วิจัย

นายอับลซอมมัด เล็งฮะ

นักศึกษาปริญญาโท แขนงวิชาบริหารการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย

ผศ.ดร. ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ และ ผศ.ดร.นงเยาว์ อุทุมพร

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (ผู้บริหารโรงเรียน)

เรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ในจังหวัดนราธิวาส

ชื่อผู้วิจัย นายอับลุดซอหมัด เล็งฮะ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อผู้วิจัย นายอับลุดซอหมัด เล็งฮะ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ชูชาติ พวงสมจิตร และ ผศ.ดร.นงเยาว์ อุทุมพร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี ที่ สัมภาษณ์.....

เริ่มการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

จบการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง ผู้วิจัยขอความกรุณาจากผู้ให้สัมภาษณ์ เล่าประวัติโดยย่อเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวในด้านต่อไปนี้

ประสบการณ์การทำงาน..... ปี

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ณ สถานศึกษาแห่งนี้..... ปี

ระดับการศึกษา.....

สาขาวิชา.....

อายุ..... ปี

ขนาดโรงเรียน.....

จำนวนนักเรียน..... คน

จำนวนครูอิสลามศึกษา..... คน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด ในจังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ในจังหวัดนราธิวาส แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Selection Interview) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนใน 3 ด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา อันได้แก่ 1) การวางแผนหลักสูตร 2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และ 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์อย่างอิสระ

2.1 ด้านการวางแผนหลักสูตร

2.1.1 ท่านประสบกับปัญหาใดบ้าง เกี่ยวกับการวางแผนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.1.2 ท่านต้องการให้การวางแผนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ในสถานศึกษาเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.1.3 ท่านมีแนวทางหรือวิธีการ ในการวางแผนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้
ในสถานศึกษาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

2.2.1 ท่านประสบปัญหาในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของครู
อิสลามศึกษาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.2 ท่านต้องการสนับสนุนการการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในสถานศึกษาให้
เป็นไปในลักษณะใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.3 ท่านมีแนวทางหรือวิธีการ ในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของ
ครูอิสลามศึกษาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

2.3.1 ท่านประสบปัญหาใดบ้าง ในการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลาม
ศึกษาของครูอิสลามศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.2 ท่านมีความต้องการให้การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาใน
สถานศึกษาเป็นไปในลักษณะใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3.3 ท่านมีแนวทางและวิธีการ ในการตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลาม
ศึกษาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (ศึกษานิเทศก์)

เรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

ชื่อผู้วิจัย นายอับดุลชอหมัด เล็งฮะ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ชูชาติ พวงสมจิตร และ ผศ.ดร.นงเยาว์ อุทุมพร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี ที่ สัมภาษณ์.....

เริ่มการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

จบการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง ผู้วิจัยขอความกรุณาจากผู้ให้สัมภาษณ์ เล่าประวัติโดยย่อเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวในด้าน
ต่อไปนี้

ประสบการณ์การทำงาน..... ปี

ระยะเวลาในการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาปี

ระดับการศึกษา.....

สาขาวิชา.....

อายุ.....ปี

จำนวนโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ.....โรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด ในจังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ในจังหวัดนราธิวาส แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Selection Interview) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนใน 3 ด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา อันได้แก่ 1) การวางแผนหลักสูตร 2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และ 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์อย่างอิสระ

2.1 ด้านการวางแผนหลักสูตร

2.1.1 จากประสบการณ์ของท่าน ผู้บริหารโรงเรียนประสบกับปัญหาใดบ้าง ในการวางแผนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้

.....

.....

.....

.....

.....

2.1.2 ท่านต้องการ ให้ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการอย่างไร ในการวางแผนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

2.1.3 ท่านมีแนวทางให้ความช่วยเหลือผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถวางแผนหลักสูตรอิสลามศึกษาให้มีประสิทธิภาพอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

2.2.1 ท่านพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประสบปัญหาด้านใดบ้าง ในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.2 ท่านต้องการ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.3 ท่านมีแนวทางอย่างไร ในการให้ความช่วยเหลือผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้
การสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

2.3.1 ท่านคิดว่า ผู้บริหารโรงเรียนประสบกับปัญหาใดบ้าง เกี่ยวกับการตรวจสอบ
คุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของคุณครู

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3.2 ท่านต้องการ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร
อิสลามศึกษาในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3.3 ท่านมีแนวทางอย่างไร ในการช่วยเหลือผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้สามารถ
ตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของครู ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ)

เรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

ชื่อผู้วิจัย นายอับดุลชอหมัด เล็งฮะ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ชูชาติ พวงสมจิตร และ ผศ.ดร.นงเยาว์ อุทุมพร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี ที่ สัมภาษณ์.....

เริ่มการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

จบการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง ผู้วิจัยขอความกรุณาจากผู้ให้สัมภาษณ์ เถาประวัติโดยย่อเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวในด้าน
ต่อไปนี้

ประสบการณ์การทำงาน..... ปี

ระยะเวลาการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา.....ปี

ระดับการศึกษา.....

สาขาวิชา.....

อายุ.....ปี

จำนวนนักเรียน..... คน

จำนวนครูอิสลามศึกษา.....คน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ในจังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ในจังหวัดนราธิวาส แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Selection Interview) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนใน 3 ด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา อันได้แก่ 1) การวางแผนหลักสูตร 2) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร และ 3) การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์อย่างอิสระ

2.1 ด้านการวางแผนหลักสูตร

2.1.1 จากประสบการณ์ของท่าน ผู้บริหารสถานศึกษาประสบกับปัญหาใดบ้าง ในการวางแผนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.1.2 ท่านต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการอย่างไร ในการวางแผนการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา

.....

.....

.....

.....

2.1.3 ท่านมีแนวทางให้ความช่วยเหลือผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถวางแผน
หลักสูตรอิสลามศึกษาให้มีประสิทธิภาพอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

2.2.1 ท่านพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาประสบปัญหาด้านใดบ้าง ในการสนับสนุน
การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.2 ท่านมีความต้องการ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลาม
ศึกษาในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.2.3 ท่านมีแนวทางอย่างไร ในการให้ความช่วยเหลือผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้
การสนับสนุนการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในสถานศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร

2.3.1 ท่านคิดว่า ผู้บริหารโรงเรียนประสบกับปัญหาใดบ้าง เกี่ยวกับการตรวจสอบ
คุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของคุณครู

2.3.2 ท่านมีความต้องการ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาตรวจสอบคุณภาพการใช้
หลักสูตรอิสลามศึกษาในเรื่องใดบ้าง

2.3.3 ท่านมีแนวทางอย่างไร ในการช่วยเหลือผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถ
ตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาของครู ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
การวิเคราะห์ค่า IOC

ตารางวิเคราะห์ค่า IOC โดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เรื่อง การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

แบบสอบถาม ตอนที่ 2 การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา

ข้อ	คะแนนความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1. การวางแผนหลักสูตร (Curriculum planning)								
1	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
4	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
9	1	1	1	1	-1	3	0.6	ใช้ได้
10	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
11	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
12	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
13	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2. การสนับสนุนการใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation)								
1	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
9	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

แบบสอบถาม ตอนที่ 2 (ต่อ)

10	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
11	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
12	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
13	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
15	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
16	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
17	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
18	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
21	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3. การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตร (Curriculum Evaluation)								
1	1	0	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
9	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
10	-1	1	1	1	1	3	0.6	ใช้ได้
11	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
12	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
13	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
16	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายอับดุลชอหมัด เล็งฮะ
วัน เดือน ปีเกิด	11 สิงหาคม 2525
สถานที่เกิด	อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2551 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ. 2557 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านกาลิซา อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส โรงเรียนบ้านโคกสยา อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส
ตำแหน่ง	ครู วิทยฐานะชำนาญการ
ทุนการศึกษา	ได้รับทุนการศึกษาตามโครงการทุนการศึกษาสำหรับครูและบุคลากร ทางการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 37,500 บาท

